Vintilă Corbul

CAVALCADĂ ÎN IAD

*

Roman

Editura Cartea Românească
Bucureşti, 1982

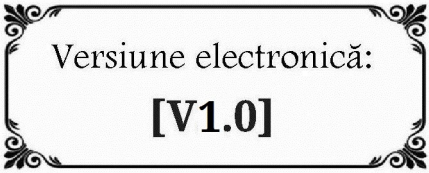

——————————————————

Corectură [V1.0]: noiembrie 2015

——————————————————

În memoria tatălui meu,
Generalul CONST. P. CORBUL

Motto:

Cruce albă de mesteacăn,
Răsărită printre creste,
Cine te cunoaşte-n lume,
Cruce fără de poveste?

ION SAN-GIORGIU

— Excelenţa-sa *Reichsmarschallul* Hermann Göring vă aşteaptă.

Glasul marţial al ofiţerului de ordonanţă m-a trezit din gânduri. Am zdrobit vârful aprins al ţigării în scrumiera de cristal şi m-am ridicat din fotoliu.

În faţa mea se afla o oglindă înaltă, cu o somptuoasă ramă aurită, care mi-a reflectat imaginea. Mi-am îndreptat instinctiv tunica. Uniforma mea de campanie distona cu eleganţa calmă a salonului „Louis XVI”, în care aşteptasem spre a fi primit de *Reichsmarschall*. Ochii uşor încercănaţi mi-au amintit de nopţile de veghe din ultima săptămână. Parcă şi tâmplele îmi încărunţiseră mai mult. Peste un an, doi, am să arăt ca un om bătrân… Câte nu se pot însă întâmpla într-un an, doi… Războiul m-a învăţat să trăiesc în prezent şi să-mi frunzăresc din când în când amintirile… La ziua de mâine aproape că nu cutez să mă mai gândesc.

Am surprins privirile ofiţerului de ordonanţă întârziind asupra crucii de fier cu frunze de stejar şi briliante, pe care o purtam la gât. Câte invidii, câtă ură nu mi-au atras aceste briliante conferite de *Führer* într-un moment de euforie provocată de victoriile mele aeriene. Victorii tot atât de inutile ca şi faptele de arme ale camarazilor mei…

Ofiţerul de ordonanţă s-a răsucit pe călcâie, a deschis uşile duble şi a intrat în biroul *Reichsmarschallului*. Cu glasul lui aspru, sacadat, de ostaş bine dresat, m-a anunţat cu emfază:

— Excelenţa-sa generalul de aviaţie principe Eugen von Altenburg-Delmond.

Am aspirat adânc aerul. O ciudată bătaie de inimă îmi îngreuna respiraţia. Mi se zbătea parcă în piept o pasăre captivă. Nu era de vină emoţia… De multă vreme nu mai încercam nici o emoţie în preajma stăpânilor celui de-al treilea *Reich*.

Când am călcat pe parchetul de stejar, cu riguroase figuri geometrice, am avut senzaţia că zgomotul paşilor mei trezeşte umbrele ascunse prin ungherele salonului. Umbre care se ridicau fluturând din aripi nevăzute, spre a mă învălui şi pe mine, şi pe ofiţerul de ordonanţă, şi pe *Reichsmarschallul* care mă aştepta în cabinetul său de lucru.

Hermann Göring stătea la o masă lungă, „Louis XVI” , de o rafinată eleganţă, în ton cu coloanele de marmură corintice, care accentuau splendoarea clasicizantă a încăperii. A ridicat privirile de deasupra hârtiilor care aşteptau a fi rezolvate şi mi-a zâmbit.

Zâmbetul voia să pară vesel, reconfortant. Nu reuşea însă decât să-i crispeze gura într-o schimă grotescă. Şi *Reichsmarschallul* avea ochii încercănaţi. Obrajii de un rozaliu palid, bolnăvicios, atârnau flasc, ca şi guşa revărsată peste gulerul cu broderii de aur. Uniforma încărcată de fireturi îi dădea înfăţişarea unui general de operetă.

Ofiţerul de ordonanţă a salutat izbind din călcâie, apoi a părăsit încăperea, închizând în urma sa canaturile uşii.

Reichsmarschallul s-a ridicat de la masă şi mi-a întins mâna-i mare, transpirată.

— Cum aţi călătorit, principe?

În intimitate, mi se adresa întotdeauna folosind titlul meu de nobleţe.

— Extrem de confortabil. Ultimul avion pe care mi l-aţi pus la dispoziţie este o adevărată bijuterie.

Reichsmarschallul şi-a frecat mâinile.

— Mă bucură! Mă bucură!... Luaţi loc, va rog!

Am rămas în picioare, pentru că nici el nu se aşezase, îi examinam înfăţişarea, fără să am aerul că îl studiez. Avea în gesturile lui o nervozitate care-i trăda nemulţumirea. Dizgraţia în care căzuse, datorită insuccesele repetate ale flotei militare aeriene a Reichului, aflată sub comanda sa directă, îi măcina nervii. Îşi pierduse superba lui siguranţă de pe vremuri. Cordialitatea, veselia lui, nonşalanţa, care îl prindeau atât de bine altădată, sunau acum fals. Göring se comporta asemenea unui bătrân actor, intrat în declin, dar care încearcă să-şi epateze publicul folosind mijloace de expresie şi manieră potrivite poate rolurilor de june-prim, interpretate cu atâta succes odinioară.

A luat de pe birou o cutie de argint cu ţigări şi mi-a oferit-o deschisă.

— Ţigări americane, a zâmbit iarăşi.

Am acceptat. Tot el mi-a oferit foc de la bricheta lui de aur.

— Ce veşti mi-aduceţi de la Roma, principe? Kesselring se descurcă mulţumitor fără Rommel?

Trecerea lui Rommel în fruntea Grupului de armate B. din Franţa îşi avea explicaţia în teama *O.K.W.*-ului de o debarcare aliată la Calais sau în Normandia.

Göring îmi punea întrebări cu tonul neglijent al unei gazde dornice să întreţină o conversaţie cu oaspetele său. De când nu-l mai chemau atât de des la cartierul general al *Führerului*, nu mai

era la curent cu desfăşurarea la zi a operaţiilor militare. În calitatea mea de martor ocular, îi puteam servi informaţii de prima mână. Nu ştiu dacă mai avea să le folosească. Inspecţiile lui pe front se răriseră mult. Nici pe la sediul Comandamentului aviaţiei germane nu mai era văzut decât în împrejurări excepţionale. Se retrăsese la castelul Karinhall, princiara lui reşedinţă din Schorfheide, şi acolo încerca să-şi omoare plictisul şi amărăciunea organizând petreceri şi vânători monstre.

— Kesselring se străduieşte să facă faţă unui duşman care dispune de o zdrobitoare superioritate în oameni şi materiale, i-am explicat. Pe de altă parte, mişcările lui din spatele frontului sunt considerabil îngreunate de acţiunile partizanilor italieni.

Reichsmarschallul şi-a aprins la rândul său ţigara. I-a aspirat aroma, apoi a rămas cu privirile aţintite asupra spiralei de fum albăstrui care se ridica, din vârful incandescent al ţigării, spre candelabrul de cristal aninat deasupra biroului. M-a întrerupt:

— Aliaţii nu vor reuşi să câştige mult trâmbiţata lor bătălie pentru Roma.

Reluase tonul emfatic de personaj oficial al regimului. Dar şi-a dat probabil seama că se afla în faţa unui auditor pe care nu-l mai impresionau tiradele patriotarde, cu iz de comunicat militar.

— Vasăzică, presiunea aliaţilor se intensifică, a adăugat după o scurtă pauză. Numai că Linia Gustav este invulnerabilă. Încercările lui Alexander de a o străpunge s-au soldat până acum cu eşecuri răsunătoare.

Iar încerca să se îmbete cu apă rece. *Reichsmarschallul* era incorijibil!

Dacă aş fi încercat să-i descriu adevăratul aspect al campaniei din Italia, nu m-ar fi înţeles şi nici nu l-ar fi conceput. Confortul castelelor şi palatelor în care-şi petrecea existenţa îl rupeau de realitate. Aveam impresia că *Reichsmarschallul* uitase că este soldat.

Puteam să-i spun că pământul Italiei şi timpul se uniseră împotriva noastră? Clima atât de ospitalieră a acestei ţări se burzuluise, arătându-şi colţii. Ploile nu mai conteneau. Frigul, zăpada, îngheţul transformau munţii în tobogane pe versantele cărora trupele noastre se târau, războindu-se în egală măsură şi cu forţele naturii, şi cu trupele inamice. În fundul văilor, maşinile, tancurile, artileria se înfundau în noroi. Podurile, rupte de puhoaie, îngreunau deplasarea rapidă a trupelor. Aceasta permisese şi

debarcarea aliaţilor pe plajele de la Anzio şi Nettuno, la 90 de kilometri înapoia Liniei Gustav. Este adevărat că masivele muntoase – cu pante abrupte, cu râpe adânci şi creste dezgolite – ofereau unităţilor noastre posibilitatea să-şi organizeze apărarea în condiţii relativ bune. Traiul soldaţilor era însă infernal. Legaţi de poziţiile lor, dormeau sub cerul liber, adăpostindu-se după stânci, ori găsindu-şi culcuş prin crevase. Nu-şi puteau săpa gropi individuale şi nici tranşee. Expuşi pe pantele golaşe puhoiului de foc revărsat necontenit de artileria şi aviaţia aliată, soldaţii noştri rezistau cu energia disperării. Cadavrele îngheţate, înţepenite, zăceau lângă cei vii, într-o promiscuitate pe care cuvintele n-ar reuşi să o zugrăvească în toată oroarea ei. Soldaţii aflaţi în zonele în care terenul permitea construirea tranşeelor stăteau în permanenţă cu picioarele afundate în glod. Uneori se scurgeau săptămâni fără ca oamenii să se poată descălţa spre a-şi usca picioarele. Unora începeau să le putrezească degetele. Umezeala şi degerăturile furnizau o recoltă cumplită de bolnavi. Dar cine se putea ocupa de ei? Puteam să-i vorbesc despre toate acestea *Reichsmarschallului* Hermann Göring, care stătea acum răsturnat în fotoliul său „Louis XVI” ? M-ar fi întrerupt cu un gest de plictiseală: „Cunosc toate astea… Le cunosc foarte bine!…” M-am mărginit să-i vorbesc în termeni seci, tehnici:

— Fortificaţiile Liniei Gustav rezistă încă bine.

În spatele biroului lui Göring se afla o imensă hartă a Italiei Centrale, la scară mică. Ofiţerii din statul său major o pregătiseră în vederea sosirii mele. M-am ridicat din fotoliu şi m-am apropiat de hartă.

— După cum vedeţi, Linia Gustav se desfăşoară de-a lungul râului Garigliano şi a afluentului său Rapido, apoi de-a curmezişul Apeninilor, se întinde până la Monte Cassino. De aici, urmează valea râului Sangro până la Adriatica. Cheia de boltă a dispozitivului apărării este Monte Cassino. De pe această creastă putem supraveghea valea Lirii. Mănăstirea plasată în vârful muntelui constituie pentru noi un observator ideal, care permite dirijarea tirului artileriei asupra trupelor inamice din vale. Sistemul nostru de apărare ar fi inexpugnabil dacă superioritatea în artilerie a inamicului nu s-ar fi dovedit atât de zdrobitoare.

Şi Göring se ridică de pe scaunul său. Se uită îndelung la hartă apoi începu să se plimbe dintr-un capăt în celălalt ai biroului.

— Principe, am vrut să rămânem între patru ochi pentru ca să-mi

puteţi vorbi deschis. De ce Kesselring a fost incapabil să-i azvârle pe aliaţi în mare? La Anzio a dispus de nouă divizii faţă de patru divizii inamice, debarcate pe plajă.

— Există o explicaţie, *Herr Reichsmarschall*. Bombardamentele aeriene inamice şi barajul stabilit de tunurile grele ale marinei, în sprijinul trupelor debarcate, au menţinut continuu sub foc poziţiile noastre, slăbind eficacitatea contra atacurilor lui Kesselring.

— Şi aviaţia noastră? m-a întrebat *Reichsmarschallul*.

— Inferioritatea forţelor noastre aeriene din Italia…

— Ştiu! m-a întrerupt el, scrâşnind. Sunt sabotat. Duşmanii mei fac totul ca să mă discrediteze. În *O.K.W.* nu întâmpin decât ostilitate. Adversarii mei sabotează producţia de avioane, ca să lovească în mine…

L-am privit calm, fără a lăsa gândurile să mi se oglindească pe chip. Criza lui de isterie mă scârbea.

A trecut la fereastră. Cu degetele lui groase, încărcate de inele, a început să bată nervos darabana în geam.

— Sunt înconjurat numai de duşmani, principe. Dumneavoastră pot să vă vorbesc cu toată sinceritatea. Toţi încearcă să mă sape, să mă compromită în ochii *Führerului*. Numai dumneavoastră îmi sunteţi prieten.

S-a întors spre mine. Ochii i se umeziseră. Se autocompătimea. El, eroul numărul unu al Germaniei, era ţinta unor atacuri mişeleşti! Duşmanii se străduiau să-l jefuiască de coroana lui de lauri! Ideile acestea erau limpede exprimate pe chipul lui.

— Da, da. Numai dumneavoastră sunteţi prietenul meu, a reluat cu ton plângăreţ. Ştiu, o simt… Aţi fost totdeauna alături de mine. Când aţi doborât cel de-al optzeci şi treilea avion, aţi făcut-o pentru Germania şi pentru mine. V-am numit general inspector al aviaţiei fiindcă am ştiut că mă pot bizui pe dumneavoastră. Că nu veţi încerca să mă induceţi în eroare, ca atâţia alţii, care-mi jinduiesc înalta poziţie în cel de-al treilea *Reich*. Nu vor să-mi ierte că am fost un vizionar… că nu m-am limitat să mâzgălesc nişte hârţoage, ca ei…

Deodată începu să se plimbe prin cameră. Agitat, cu mâinile la spate, într-o tipică atitudine napoleoniană. Călca furios covoarele, ca şi când ar fi călcat peste trupurile adversarilor săi.

— Toţi mă cred învins, la pământ… Dar încrederea asta stupidă în propriile lor forţe are să le fie fatală… Da, da! Oamenii aceştia nu mă cunosc. Nu ştiu de ce sunt în stare. Au uitat că eu şi numai eu

am durat, piatră cu piatră, edificiul măreţ al gloriei partidului naţional-socialist. Eu şi numai eu am fost mâna dreaptă a *Führerului*. Eu am reprezentat adevărata forţă a mişcării noastre... Vă asigur, principe, că n-am să rămân inactiv. Am să reacţionez cu toată energia...

Se monta singur, avea nevoie să se agite, să se descarce în explozii verbale, să ameninţe, spre a-şi crea astfel iluzia că mai este încă un om de acţiune. Dar aceste spectaculoase manifestări de energie nu aveau continuitate. *Reichsmarschallul* recădea în amorţeala lui, se închidea în Karinhall, şi acolo îşi rumega paraponul, cheltuindu-se în ospeţe fără de sfârşit. Se înşela, luând de bune adulările interesate ale indivizilor din anturajul său, ale acelor paraziţi suspecţi care nu ezitau să-l compare cu marii eroi ai Antichităţii. După o serie de victorii spectaculoase, bătălia pentru Anglia îi sfărâmase aripile. Acum vegeta. Ieşea din când în când din bârlogul său şi făcea rapide inspecţii pe front. Ca şi acum, de pildă.

În momentul acesta ne aflam într-un castel din Franţa, în preajma faimosului Zid al Atlanticului. *Reichsmarschallul* voise să verifice personal eficacitatea fortăreţelor de beton ridicate în calea unei eventuale debarcări inamice. Zelul lui războinic, trezit datorită cine ştie cărui factor, se topise iarăşi. După o vizită de două zile pe linia fortificaţiilor, vizită împletită cu banchete, se ascunsese de ochii oamenilor în castelul acesta, care amintea gloriile monarhiei franceze.

M-a privit cu ochii lui albaştri, care îşi pierduseră limpezimea.

— Nu a sosit încă momentul, principe, a reluat el după o pauză. Nu a sosit încă momentul să lovesc... Dar mă pregătesc... Mă pregătesc pentru marea răfuială.

Nu rostea nume. Ştiam însă că se referea la Himmler. La Bormann şi la Goebbels, marii lui rivali.

S-a oprit brusc în faţa mea. Trăsăturile crispate i se destinseră. Voia să-mi arate că e stăpân pe nervii săi. Că de la o explozie de mânie poate trece fără tranziţie la o conversaţie liniştită, la construcţii verbale logice.

— Pe Mussolini l-aţi văzut? m-a întrebat cu voce joasă, echilibrată.

În sinea mea am zâmbit. Jongleriile acestea nu mă mai impresionau. Îl cunoşteam prea bine.

— L-am văzut la Milano, am replicat.

— Ce impresie v-a făcut?

— Un strigoi.

Reichsmarschallul a izbucnit în râs.

— Superbă comparaţie. Şi mie mi-a făcut aceeaşi impresie, când l-am văzut ultima oară. Un strigoi care îşi lepădase giulgiul şi se întorsese printre cei vii. Se străduia jalnic să-i convingă că nu e mort. Dar nu reuşea… Spuneţi-mi, nu a încercat să vă epateze cu aerul lui războinic?

— A încercat. Adoptase o poziţie măreaţă de proconsul roman.

— Împăraţii nu-i mai plac?

— Nu-i mai plac. Are oroare de tot ceea ce îi aminteşte purpura imperială sau coroana regală, de când Victor Emanuel a întors macazul, trădând fascismul… M-a primit în cabinetul său, tronând pe un jeţ cu spătar înalt. S-a ridicat în picioare şi mi-a întins o mână care voia să fie viguroasă, dar care tremura. Era slab, palid, ochii i se înfundaseră în fundul capului. Uniforma îi atârna pe corpul descărnat. Un spectacol jalnic.

— A fost întotdeauna un clovn, rosti sec *Reichsmarschallul.* A trebuit să-l ducem şi pe el în cârcă.

— Mi-a vorbit o jumătate de oră despre „renaşterea Italiei fasciste”, despre încrederea sa în *Führer* şi în victoria finală.

— Ştiu… Placa obişnuită.

— Îmi vorbea de parcă ar fi ţinut un discurs maselor. La un moment dat s-a oprit din peroraţie. Poate că expresia ochilor mei l-a derutat… A încheiat întrevederea, rugându-mă să vă transmit salutările sale cordiale.

— N-am ce face cu ele. Putea să şi le păstreze… Omul asta îmi sugerează un balon dezumflat. L-am văzut după eliberarea lui de către Skorzeny. Era de un comic jalnic… Obrazul i se înseninã: Isprava lui Skorzeny n-ar fi fost posibilă fără performanţele aviatorilor noştri.

Eram dezgustat. Aterizarea aceea pe un vârf de munte constituia cel mult o ispravă sportivă demnă de toate laudele. Dar cu asemenea aventuri nu se câştigă războaiele. Cu Mussolini sau fără Mussolini, soarta campaniei din Italia era pecetluită.

— La Roma ce mai e nou? m-a întrebat după o scurtă pauză. A venit primăvara?

Salturile acestea dezordonate de la un subiect la altul vădeau o dezorientare, o lipsă de echilibru de-a dreptul îngrijorătoare. Nu se mai putea concentra?

I-am răspuns pe acelaşi ton.

— La Roma primăvara îşi vesteşte sosirea. Aproape de ora prânzului, soarele începe să-ţi prăjească obrazul. E o plăcere să te plimbi prin Pincio. Ghioceii te întâmpină peste tot…

Reichsmarschallul a început să-şi frece încântat mâinile. Îl desfăta probabil tabloul destul de banal zugrăvit de mine.

— Primăvara e splendidă pretutindeni. Pe mine mă reconfortează, mă-ntinereşte.

Fără să vreau, mi-am amintit isprăvile faimosului Popeye, marinarul, irezistibilul erou al desenelor animate. Păţaniile lui, de un comic savuros, culminau cu încurcături aparent inextricabile, căci până la urmă ingeniosul Popeye înghiţea o porţie respectabilă de spanac, oţelindu-şi muşchii, câştigând o energie vulcanică, incomensurabilă, cu ajutorul căreia reuşea să-şi înfrângă toţi duşmanii… *Reichsmarschallul* Göring şi celelalte căpetenii ale Germaniei naziste nu se bucurau de privilegiul lui Popeye. Tot spanacul din lume n-ar fi reuşit să-i fortifice.

Reichsmarschallul se lăsă să cadă pe o canapea. Tolănit ca o gelatinoasă meduză peste pernele moi, îmbrăcate în brocart, îmi evoca una din acele translucide vietăţi marine, aruncate de valuri pe o plajă unde le aşteaptă inexorabil moartea… Apoi imaginea aceasta a lăsat locul alteia, surprinzător de vii, de impresionante. L-am văzut pe *Reichsmarschall* prăbuşit, cu pieptul şi pântecele sfâşiate de violenţa unei explozii. Îşi dăduse sufletul. Gura îi rămăsese căscată ca la un peste mort. Alături de el zăceau *Führerul* şi Himmler. De asemenea fără viaţă. Mânjiţi de sânge, sfârtecaţi, erau acoperiţi de umbrele unor corbi, care zburau pe deasupra lor, alunecând în spirale largi pe culmile vântului.

Dacă Stauffenberg va reuşi…

— Ce mai face Maelzer? m-a întrebat, smulgându-mă din gânduri.

— Maelzer?

— Comandantul pieţei din Roma. Nu l-ai cunoscut?

— L-am cunoscut. Maelzer bea şampanie.

— Şi aleargă după femei, nu-i aşa?

Reichsmarschallul râde. Indulgenţa lui pentru Maelzer nu mă surprinde. Îi cunosc capriciile. Peste o oră e în stare să ordone trimiterea generalului Maelzer în faţa Curţii Marţiale, pentru cine ştie ce vină, mai mult sau mai puţin imaginară.

Reichsmarschallul mă priveşte ciudat. Pare gânditor. Mă întreb ce îşi spune în clipa aceasta despre mine. Ştiu că în adâncul

sufletului său mă dispreţuieşte. Aşa cum îl dispreţuiesc şi eu. Nu mi-a putut niciodată ierta refuzul de a mă înscrie în partidul naţional-socialist, cu atât mai mult cu cât propunerea venise chiar din partea lui. Îşi închipuise atunci că îmi face un mare serviciu deschizându-mi porţile partidului. Împotriva aşteptărilor acelora care mă şi vedeau trecut pe linie moartă, Göring a continuat să-mi arate toată încrederea. Cunoşteam motivele, inaccesibile neiniţiaţilor.

Reichsmarschallul s-a ridicat de pe canapea. S-a apropiat de mine şi m-a bătut afectuos pe umăr. Ştiam că în clipa aceasta joacă teatru.

— Am o veste pentru dumneavoastră, principe. V-am propus pentru bastonul de mareşal.

M-am înclinat, fără să manifest vreun entuziasm.

— Ştiu, adevăraţii viteji nu aleargă după recompense. Le apreciem modestia, principe. Nouă, căpeteniilor armatei, ne revine datoria să le încununăm fruntea cu lauri.

Frazele lui sforăitoare mă amuzau. Comedia aceasta ar fi fost rizibilă dacă în dosul ei nu s-ar fi ascuns o tragedie… Mă propusese pentru bastonul de mareşal! Îmi venea să râd. Chiar dacă ar fi făcut această propunere, raportul lui ar fi ajuns în coşul de hârtii al *Führerului*. *Reichsmarschallul* nu se mai bucura de nici o trecere în ochii lui Hitler. Ultima scânteie a prestigiului său se consumase în ’943, când a obţinut ca restaurantul de lux „Horcher” din Berlin să fie exceptat de la măsura generală a închiderii tuturor întreprinderilor comerciale care nu erau necesare continuării războiului.

Când a băgat de seamă că vorbele lui nu au efectul scontat, mi-a zâmbit stingherit, apoi şi-a împreunat mâinile pe pântece. Un mare briliant îi strălucea la mâna stângă, irizând curcubee miniaturale.

— Principe, am constatat un lucru care mă întristează. Nu mi-aţi cerut niciodată nimic. De ce? Nu v-aţi simţit îndeajuns de apropiat faţă de… persoana mea?

S-a răsucit pe călcâie, apoi s-a îndreptat iarăşi spre fereastră. A rămas cu privirile aţintite undeva, peste culmile arborilor din parc.

— Vă înţeleg scrupulele şi vă apreciez pentru această discreţie… Totuşi, aş fi fost încântat să vă fiu de folos…

Am păstrat tăcerea.

Pe pietrişul aleii din faţa ferestrei se auziră scrâşnind paşi cadenţaţi. Se schimba garda.

— Îmi reproşaţi poate că nu v-am salvat fiul, studentul acela strălucit… Dacă aş fi ştiut la timp…

— Nu vă reproşez nimic, *Herr Reichsmarschall.*

— Dar eu am faţă de dumneavoastră o datorie de onoare… Nu pot să uit!

— Nu aveţi nici o datorie, *Herr Reichsmarschall*.

Göring încerca să mă copleşească, subliniindu-şi mărinimia, eleganţa cu care înţelegea să-i răsplătească pe cei care îi făcuseră odată un bine.

— Poate că într-o zi am să vă fiu totuşi de folos…

— Vă mulţumesc, *Herr Reichsmarschall*.

Tonul rece al răspunsului meu nu l-a demontat.

— În persoana mea aveţi un înger păzitor, principe.

Aluzia era străvezie. Mă lăsa să înţeleg că mă păndeau primejdii. Îmi cerea să răspund cu recunoştinţă la recunoştinţa lui. Un complex bizar de obligaţii, care ne legau în egală măsură. Ne lega mai degrabă un blestem, care ne apăsa pe amândoi.

Nisipul scrâşni iarăşi prin faţa ferestrelor. Apoi se aşternu din nou liniştea. Cerul era de un trandafiriu limpede. Ceasul monumental de bronz de pe cămin îşi intensifică parcă tic-tacul. Limba încrustată cu onix pendula ritmic. Undeva porniră brusc să bubuie tunurile antiaeriene. Răpăitul lor înfundat tulbura liniştea grea.

— Iarăşi o incursiune aeriană inamică, rosti Göring ca pentru sine. Se îndreaptă desigur spre regiunea industrială pariziană. Ce neobrăzare! Au început să atace în plină zi… Se bazează pe o pretinsă superioritate aeriană…

Pretinsă? Era orb sau încerca să se înşele?

— Mi se reproşează că am pierdut supremaţia aeriană, adăugă el cu amărăciune. Am fost pregătiţi pentru un *Blitzkrieg*, nu pentru un război de uzură. Flotele aeriene inamice bombardează frumosul pământ al Germaniei. Distrug oraşe şi uzine. Uzine producătoare de avioane. Speer trebuia să prevadă construcţia unor hale subterane. Acum e prea târziu. Asemenea lucrări nu se execută cât ai bate din palme.

Se scărpină în urechea stângă, agitându-şi ca un mestecău degetul mic al mâinii înlăuntrul pavilionului cartilaginos şi mare al aparatului său auditiv, îndreptat spre fereastră asemenea unui dispozitiv de ascultare al artileriei antiaeriene.

— O mare băşică de săpun şi acest Speer! Da, da! O mare băşică de săpun.

Aversiunea *Reichsmarschallului* faţă de Speer îşi avea explicaţia. În ’942, cu prilejul reorganizării economiei de război, *Führerul* limitase prerogativele lui Göring, încredinţând lui Albert Speer Departamentul Armamentului şi al Muniţiilor. În ’943 restrânsese din nou domeniul de activitate al *Reichsmarschallului,* trecând asupra lui Speer, în mod practic, cea mai mare parte din economia germană legată de producţia de război. *Reichsmarschallul* resimţise această ultimă ştirbire a puterilor sale ca pe un afront personal. Nu voia să înţeleagă că Speer îi era superior în domeniul economic. Departamentul acestuia fusese transformat în Minister al *Reichului* pentru Armament şi Industria de Război. Pe Göring era firesc să-l irite această lentă dar continuă alunecare de pe culmile olimpului hitlerist, spre văile în care personalitatea lui era din ce în ce mai umbrită. Speer devenise un adevărat dictator pe tărâmul economiei, cu atât mai mult cu cât se bucura de încrederea nelimitată a lui Hitler.

Reichsmarschallul se rezemă de masa lui de lucru. Corpul său masiv descria, faţă de verticalitatea picioarelor biroului, un unghi de douăzeci şi ceva de grade. Mă întrebam dacă mobila aceea, împinsă lateral de greutatea *Reichsmarschallului*, nu va porni să alunece pe parchetul lucios, compromiţându-i echilibrul. Ar fi avut haz să-l văd pe impunătorul *Reichsmarschall* lungit pe podea şi zbătându-se ca să se ridice, asemenea unei broaşte-ţestoase răsturnate pe spate.

— Speer ne ameţeşte cu statisticile lui. Potrivit lor, producţia de război s-a triplat în ultimii doi ani şi jumătate. Dacă această dinamică, dacă această curbă ascendentă este reală, de ce ducem atunci lipsă de avioane, de tancuri, de vehicule motorizate? De ce? Începu iarăşi să se plimbe prin încăpere: Am de gând să încerc o remediere a acestei situaţii. Am în mâna mea încă destule pârghii ale economiei germane, ca să pot interveni cu sorţi de izbândă. Nu ştiu dacă mă înţelegeţi?

— Vă urmăresc cu atenţie, *Herr Reichsmarschall.*

— Ei bine, am un plan, principe.

Trecu în faţa unei alte hărţi, care înfăţişa întreaga Europă. Arătă cu un gest perimetrul Carpaţilor Orientali.

— Cu excepţia câtorva acţiuni limitate asupra regiunii petrolifere, România este ferită de bombardamentele aviaţiei americane şi britanice. De ce? N-as putea să spun. Poate că Roosevelt şi Churchill îi menajează pe români. Evident, cu anumite scopuri. Va

trebui să strămutăm în România parte din uzinele noastre producătoare de rachete. Acolo am putea executa şi armele noastre secrete. Cel puţin unele din ele…

Cunoşteam opiniile *Reichsmarschallului* despre România. Le împărtăşeau de altfel şi celelalte căpetenii ale economiei germane. România devenise indispensabilă efortului nostru de război, mai ales după bombardamentele *non-stop* executate de aviaţia anglo-americană asupra teritoriului patriei germane.

Iluziile pe care *Reichsmarschallul* le mai nutrea în ’943 începuseră să se sfărâme. Pe atunci mai credea într-o schimbare a soartei războiului în favoarea noastră. Ţin minte că am asistat la o discuţie purtată de el cu generalul Galland. *Reichsmarschallul* se congestionase de mânie.

— Cum poţi să afirmi, Galland, că aviaţia noastră nu e în stare să se opună cu succes incursiunilor aeriene inamice? Te-ai gândit vreodată la reacţia *Führerului* dacă i-aş înainta un asemenea raport? Pot să-i spun oare că aviatorii noştri sunt nişte incapabili? Îţi interzic să-mi mai vorbeşti despre asemenea monstruozităţi.

Aveam un mare respect pentru Galland, care nu se sfia să-i spună adevăruri crude, cu orice risc. Era în cursul bătăliei pentru Anglia. Apărarea aeriană şi antiaeriană a inamicului zădărnicea toate atacurile noastre. Exasperat de ineficacitatea ofensivei lansate de forţele noastre aeriene, *Reichsmarschallul* inspecta bazele de atac de pe coasta Mării Mânecii. În decorul acela de război, exploziile de mânie ale lui Göring luau proporţii homerice. Răgea ca un tigru, potopindu-şi subalternii cu insulte împroşcate laolaltă cu stropi de scuipat. Le reproşa incompetenţa, laşitatea, lipsa de capacitate combativă.

— V-am pus la dispoziţie cele mai bune, cele mai perfecţionate avioane din lume! Ce vă mai trebuie? le-a strigat el, ajuns în culmea furiei.

Toţi ofiţerii îl priveau consternaţi. Numai Galland a rostit calm

— Nişte *Spitfire, Herr Reichsmarschall*. Asta ne mai trebuie…

Mă aflam în clipa aceea lângă Göring. Replica lui Galland i-a retezat glasul. S-a întors spre mine, a vrut să spună ceva, a făcut o schimă dezgustată, apoi s-a răsucit pe călcâie şi s-a îndepărtat.

Reputaţia de vitejie a lui Galland era atât de mare, încât Göring a preferat să nu ia împotriva lui măsuri disciplinare. La nevoie ştia să fie diplomat…

Acum bubuiturile artileriei antiaeriene răbufneau cu violenţă

crescândă.

— Înainte de a pleca în România, aş vrea să luaţi legătura cu baronul von Bruck. Am discutat cu el această problemă. Este în principiu de acord cu ideea mea. Rămâne să găsim calea de a o pune cât mai rapid m aplicare.

— Am înţeles, *Herr Reichsmarschall.*

— Sper că veţi rămâne să luaţi cina în compania mea.

Nici nu a mai aşteptat să-i răspund. A sunat din clopoţelul de argint de pe birou. Ofiţerul de ordonanţă a apărut izbindu-şi călcâiele.

— *Herr General* von Altenburg-Delmond este în seara aceasta oaspetele meu. Telefonează generalului von Geldern să mă ţină la curent cu toate fazele incursiunii aeriene…

M-am uitat la ceas.

— Este ora trei, Hans. La patru vreau să fiu la Paris.

Şoferul meu şi-a repezit mâna la capelă.

— Am înţeles, *Herr General.*

M-am instalat ca de obicei lângă Hans. Aghiotantul meu, locotenentul Heinz Busch. S-a aşezat pe bancheta din spate.

Horsch-ul meu de doisprezece cilindri se avântă ca un cal de curse. Vremea e frumoasă. Un soare „cu dinţi” scaldă natura într-o ploaie de aur. Zăpada s-a topit aproape cu desăvârşire. Doar în locurile ferite de razele soarelui mai vezi câte puţină zăpadă, murdară. Îmbătrânită, ca şi iarna.

În maşină e cald. Las gândurile să-mi zboare. Ştiu că mă pot bizui pe Hans. Băiatul acesta e un as al volanului. Îmi este devotat fiindcă l-am scos de pe frontul de răsărit. Deşi nu mi-a spus-o, are impresia că l-am scăpat de la moarte. Am simţit acest lucru încă din clipa când i-am spus că am să-l iau în serviciul meu. I s-au luminat atunci ochii, ca şi când i s-ar fi deschis porţile paradisului. Inspectam în epoca aceea forţele noastre aeriene de pe frontul central. Era în februarie ’943. Mă aflam la Viazma, cu puţin înainte de ocuparea oraşului de către ruşi. Avusesem o lungă consfătuire cu von Manstein, care mi se plânsese de insuficienţa numerică a trupelor de sub comanda sa. În cursul aceleiaşi luni avea să primească de altfel întăriri substanţiale, care i-au permis apoi să reziste şi să treacă la o contraofensivă, vai, de scurtă durată.

Era pe înserat. Domnea un frig pătrunzător. Vântul îngheţat sufla năprasnic. Circulam pe o şosea acoperită cu un strat de gheaţă atât

de compact, încât ai fi putut face patinaj. Maşina mea – pe atunci un *Mercedes*, care cunoscuse zile mai bune – derapa dând din coadă ca o raţă. Mă îndreptam spre casa în care eram încartiruit. Din sens contrar venea o coloană de camioane cu soldaţi ce se îndreptau spre front. Coviltirele nu reuşeau să-i ferească de vântul tăios. Mă uitam cu compătimire la chipurile lor tinere, învineţite de frig, la echipamentul cu totul inadecvat pentru o campanie de iarnă în stepele ruseşti. Îmi spuneam că în condiţiile acestea numai strălucitele calităţi de strateg ale lui Manstein mai puteau salva oarecum situaţia.

În clipa aceea maşina a început să derapeze. A descris un arc de cerc, ajungând cu spatele în faţă. N-aş putea să spun de ce şi în ce chip, am intrat într-unul din camioanele acelea grele. Totul s-a petrecut în câteva clipe.

Eu n-am păţit nimic. *Mercedesul* s-a ales cu farurile sparte, cu masca şi cu aripile din faţă scofâlcite. Dar şoferul s-a trezit proiectat din maşină tocmai sub roţile camionului, care i-a strivit picioarele. Se întâmplă şi asemenea anomalii, cu atât mai inexplicabile cu cât maşina, cu excepţia dezagrementelor estetice, nu suferise nici o altă stricăciune mai serioasă.

Mecanicii de la atelierul de reparaţii auto al comandamentului mi-au reparat *Mercedesul*. Schimbându-i farurile şi îndreptându-i de bine, de rău aripile. Atunci l-am văzut şi pe Hans. Mi-a atras atenţia fiindcă semăna cu Albert, unul din cei patru fii ai mei. Avea aceiaşi ochi albaştri, care se minunau parcă de tot ceea ce vedeau în jur, acelaşi obraz neted, ca de fată, acelaşi mers suplu. Aici se oprea însă comparaţia. Hans purta un combinezon de lucru, peste care îşi pusese vestonul şi un fular de lână. Capela îi era înfundată peste urechi. M-a impresionat fiindcă tremura de frig în vreme ce monta farurile. Îi clănţăneau literalmente dinţii.

L-am întrebat cu ce se ocupă în viaţa civilă. Mi-a spus că este şofer de încercare la uzinele *Mercedes Benz*. În primii trei ani de război fusese mobilizat pe loc. Abia în toamna lui ’942 primise ordin de chemare. Trimis pe front, luptase în linia întâi, până în ianuarie ’943, apoi fusese mutat la atelierul de reparaţii, unde specialiştii aveau mare căutare.

Nu ştiu ce m-a determinat să-l cer în locul şoferului meu. Poate fiindcă semăna cu Albert. Când a aflat că avea să mă urmeze în patrie, în calitate de şofer, s-a transfigurat. Radia o lumină pe care n-am s-o uit niciodată. Era fericit că scapă de front. O făcea din

laşitate? Nu cred. În cursul celor câteva luni petrecute în linia întâi, primise „Crucea de Fier”. Puteam oare să-l condamn fiindcă îl bucura faptul că avea să scape de front? De iarna aceea infernală? De moartea care-l pândea la fiecare pas?

Considerentele acestea par, probabil, nelalocul lor. E surprinzător, desigur, să le auzi formulate de un ofiţer de carieră, care a participat la două războaie, a împrăştiat moartea şi a înfruntat-o senin, cu fruntea sus, şi-a văzut epoleţii încărcaţi cu galoane şi pieptul acoperit cu decoraţii. Am luptat în primul război mondial cu acea temeritate tipică tinereţii, care nu concepe moartea, şi am pornit într-al doilea război cu gândul să-mi respect jurământul militar, dar fără să mă mai anime focul sacru al tinereţii pierdute. Mă uzaseră anii, îmi atârnau prea greu pe umăr, sau nu eram convins de justeţea cauzei pentru care plecasem la război? În ofiţerii şi în soldaţii de sub comanda mea vedeam înainte vreme nişte automate perfecte. Acum vedeam în ei oameni. Cu toate calităţile şi defectele lor. Cred că Albert mi-a sădit această concepţie nouă despre război, despre moarte…

N-am avut niciodată a mă plânge de Hans. Îşi dă silinţa să-mi citească în ochi dorinţele, să mi le prevină. Nu este comportarea unui soldat faţă de şeful său ierarhic, ci supunerea afectuoasă a unui fiu faţă de părintele său. Hans nu vede războiul cu ochii cu care îl văd eu. Facem parte nu numai din generaţii deosebite, ci şi din lumi deosebite.

O dată şi-a permis să facă o glumă. Înainte de a mă urca în maşină, i-am spus, ca de obicei, că doresc să fiu în trei ore la Nürnberg. Aveam de parcurs trei sute optzeci de kilometri, în vremuri normale, o medie orară de o sută treizeci de kilometri pe autostrăzile germane n-ar fi constituit o problemă. Acum, în timp de război, situaţia era alta. Ne încrucişam cu convoaie militare, aveam de străbătut localităţi bombardate, riscam în orice moment să fim opriţi de atacuri aeriene inamice. Până atunci Hans nu dăduse greş niciodată. La ora fixată de mine, nici un minut mai devreme sau mai târziu, mă depunea la destinaţie.

În ziua aceea eram foarte preocupat din cauza unei discuţii furtunoase purtate la Ministerul Aerului cu reprezentanţii uzinelor constructoare de avioane. Le reproşasem întârzierea unor livrări de bombardiere imperios necesare pe Frontul de Est. Eram atât de adâncit în gânduri, încât nici nu-mi amintesc drumul pe care l-am parcurs. Ştiu doar că la un moment dat am pierdut aproape

douăzeci de minute din cauza unui blocaj de circulaţie. Mai ştiu că, înainte de intrarea în Nürnberg, Hans încetinise neobişnuit mersul maşinii.

— Ce s-a întâmplat? l-am întrebat surprins.

— M-am temut să nu sosim prea devreme, mi-a zâmbit.

Am mormăit ceva neînţeles, fără să fac haz de gluma lui.

Între un general şi şoferul său familiarităţile nu sunt permise, în sinea mea am râs.

De atunci nu şi-a mai îngăduit să glumească. Aceasta nu înseamnă că şi-a schimbat atitudinea faţă de mine, sau că eu m-am arătat mai sever ca de obicei…

Recenta mea convorbire cu *Reichsmarschallul* Göring mi-a creat o stare sufletească bizară. Aveam impresia că asistasem la ultimul prânz al unui condamnat la moarte. Meniul acela, de un înalt rafinament gastronomic, bogăţia argintăriei, serviciul impecabil, toată atmosfera aceea de lux şi belşug, în vreme ce avioanele inamice zburau pe deasupra noastră, înapoindu-se la bazele de plecare după ce îşi îndepliniseră misiunea, aveau o coloratură de coşmar.

Noua misiune pe care mi-o încredinţase Göring nu era deloc uşoară. România a constituit întotdeauna pentru noi o problemă.

România! Când rostesc numele acesta, văd o piaţă din oraşul Cluj. Îndeobşte fiecare ţară îţi sugerează un oraş, un monument sau un punct turistic reprezentativ. Franţa îţi evocă imediat Turnul Eiffel, Statele Unite – zgârie-norii din New York, Anglia – orologiul Big Ben, Italia – Fântâna di Trevi, Germania – Brandenburgische Tor. Siluete stereotipe, multiplicate la infinit pe afişele turistice. Mie, Franţa îmi trezeşte în minte imaginea falezei de la Etretat, cu povârnişurile ei abrupte cu valurile veşnic agitate, cu atmosfera aceea fabuloasă care te face să te aştepţi în orice clipă la apariţia unor înspăimântători şerpi de mare… Statele Unite îmi evocă florile roşii, ca de ceară, ale unor cactuşi spinoşi, arici vegetali, aninaţi de buza unui canyon sălbatic, în fundul căruia şerpuieşte un râu sărac în ape… Anglia? Cursele de galop de la Epsom. Mulţimea se agită, tribunele urlă, caii înspumaţi se apropie de potou… Vulcanul Etna este pentru mine simbolul Italiei şi al Siciliei. Un munte conic, încununat de volute de fum, asemenea unei căşti de cavaler medieval, încununată de un mănunchi de pene… Germania îmi evocă terasa unei cofetării de pe o stradă din Hamburg. La o masă se află cei patru feciori ai mei. Albert, Willi, Rudi şi Uwe. Azi strada

nu mai există. Au spulberat-o escadrele americane. De Albert nu mai ştiu nimic, iar Wihi...

Când rostesc cuvântul România, văd Clujul. Mai bine zis, o piaţă din Cluj. Piaţa centrală, în care se află o imensă catedrală cenuşie şi statuia unui războinic călare. Era în ’940, spre toamnă. Veneam cu maşina de la Bucureşti. Mă aflam în drum spre Berlin. Purtam haine civile. Eram foarte grăbit. Îmi propusesem să străbat oraşul fără oprire. Aproape de centru, m-am împotmolit însă într-o mare de oameni. Se scurgeau încet, într-o masă compactă, agitată. N-am să le uit chipurile. Erau livizi. În ochii lor citeam o mânie şi o jale cumplite. Din direcţia spre care se îndreptau se auzea un vuiet, ca şi când s-ar fi revărsat apele unei uriaşe cataracte. Era inutil să încerc a-mi face drum cu maşina prin acea imensă mulţime. I-am spus şoferului să aştepte, apoi am coborât din automobil şi m-am amestecat printre oameni. Eram curios să ştiu ce se întâmplă. Obloanele vitrinelor erau trase în jos cu zgomot de tunet. Un tânăr din preajma mea a strigat deodată:

— Nu cedăm Ardealul!

Zeci, sute, mii de glasuri i-au răspuns într-un crescendo delirant.

— Nu! Nuu! Nuuu! Nuuuu!...

Din cealaltă parte a străzii s-a ridicat iarăşi o voce joasă, ca de clopot:

— Nu cedăm Ardealul!...

Răspunsul n-a întârziat. Colectiv, puternic, rostogolindu-se ca o avalanşă.

— Nu! Nuu! Nuuu! Nuuu!...

Cunoşteam destul de puţin limba română. Dar chiar dacă nu aş fi cunoscut-o, aş fi înţeles numai din intonaţia glasurilor exasperarea mulţimii şi refuzul ei de a se supune unui fapt intolerabil. Eram prins între oameni ca într-o menghine. Înaintam odată cu ei. Striviţi între pereţii clădirilor care încadrau strada, ne scurgeam încet ca apele unui fluviu spre o mare. Şi era într-adevăr o mare, omenirea aceea fantastică, adunată în piaţa dominată de catedrala cu ziduri cenuşii. Şi din celelalte străzi care răspundeau în piaţă veneau coloane masive de oameni.

Toată lumea avea privirile îndreptate spre un balcon. Aştepta probabil apariţia unui personaj, care întârzia.

Împins de oameni, m-am trezit pe marginea unui trotuar, în apropierea unui magazin cu arme de vânătoare. În faţa magazinului se afla o camionetă cu lăzi care aşteptau să fie descărcate. Dar

cine mai avea acum timp de aşa ceva?

În balcon a apărut un om. A început să vorbească. Eram prea departe ca să-l aud ce spune. Nimeni nu-l auzea. Încercările omului aceluia de a se face înţeles, fără ajutorul unei instalaţii de amplificare, păreau absurde. Deşi îşi dădea seama că vorbele lui nu pot fi desluşite decât de cei din imediata lui apropiere, continua să strige şi să gesticuleze. Cei de sub balcon au început la un moment dat să aplaude.

— Sigur! Nu vom ceda!… Nu! Nuuu!…

Doar atât puteam să prind cu urechea.

— Aaarme! Aaarme! Vrem aaarme! s-a pornit să scandeze iarăşi lumea.

Câţiva inşi de lângă mine s-au căţărat în camionetă şi au început să spargă lăzile. În strigătele dezlănţuite ale celor din jur, au scos la iveală cartuşe, puşti de vânătoare cu una sau cu două ţevi, pistoale de salon şi tot felul de arme sportive. Le-au împărţit la manifestanţi. Bieţii oameni! Voiau să pornească la luptă înarmaţi fie şi cu puşti şi pistoale bune doar pentru joacă.

— Nemţii ne silesc să cedăm Ardealul! Jos cu ei! a strigat un militar.

— Jos! Jooos! Jooos! a intonat corul cu mii de glasuri.

M-am strecurat cu preţul unor istovitoare opinteli până la gangul unei case. Am reuşit în sfârşit să mă refugiez înăuntru. Am respirat adânc.

O bătrână cumsecade m-a ajutat să trec prin alt gang într-o străduţă paralelă cu o latură a pieţei. Aici nu mai era lume. M-am pomenit apoi într-o stradă largă, cu case înalte şi cu magazine straşnic oblonite şi ferecate. Mă întrebam încotro s-o iau ca să ajung la maşină. Mi-era teamă să cer informaţii, folosindu-mă de limba germană. Spiritele erau destul de montate împotriva germanilor. Bravada inutilă mi-a repugnat întotdeauna.

Trotuarele erau înţesate de oameni care se îndreptau spre piaţă. Partea carosabilă rămăsese liberă. La un capăt al străzii a apărut o coloană de soldaţi români. Mergeau cu capul în jos, posomorâţi, încrâncenaţi de mânie.

Oamenii de pe trotuare, bărbaţi, femei, tineri, bătrâni, s-au repezit spre ei.

— Unde plecaţi?

— Rămâneţi să luptaţi împreună cu noi!

— Nu plecaţi!

— Nu ne lăsaţi!

Strigătele erau întretăiate de hohote de plâns. Coloana continua să mărşăluiască. Pe obrajii multor soldaţi curgeau şiroaie de lacrimi.

Participasem până atunci la campania din Polonia şi la cea din Franţa. Crezusem că distrugerile, durerea, moartea n-au să mă mai impresioneze. Mă socoteam imunizat împotriva sensibilităţii, a milei. Scenele din Cluj mi-au dovedit că eram încă om. Că nu devenisem un automat, aşa cum voia să facă *Führerul* din orice soldat german.

În aceeaşi seară am trecut graniţa României. Vechea graniţă, căci pe cea nouă o trecusem înainte de a coborî o minunată coamă de deal de la sudul Clujului. Pe drum m-am încrucişat cu coloanele de soldaţi maghiari, care veneau să ocupe porţiunea din Ardeal cedată Ungariei...

Reichsmarschallul Göring mă trimitea acum la români, la aliaţii noştri. Aliaţi cărora le înstrăinasem teritoriile şi cărora le pretindeam să dea dovadă de devotament faţă de *Reich,* faţă de poporul german şi faţă de *Führer*

Am intrat în Paris la ora fixată. Exactitatea riguroasă a lui Hans nu s-a dezminţit nici de data aceasta. Apropierea primăverii se simţea în aerul rece, parfumat. Cerul senin îşi desfăşura bolta de aur asupra oraşului. Străzile erau însă moarte. Aveam senzaţia că mă aflam într-o metropolă lipsită de suflul vieţii. Trotuarele goale, bulevardele pustii, casele şi mai ales monumentele pierdute în liniştea aceea nefirească mă făceau să cred că mă aflu într-un imens cimitir. Nu lipseau decât crucile, dar nu aveai nevoie de un prea mare efort de imaginaţie ca să le vezi apărând pe fundalul clădirilor. Ramurile copacilor, grilele de fier, firmele, suprapuse întâmplător văzute dintr-un anumit unghi, îţi sugerau nişte monumente funerare, dominate de cruci cu cele mai variate forme. Cruci greceşti, cruci treflate, cruci latine, cruci de Lorena, cruci în teu, cruci ale sfântului Andrei, cruci de Malta, cruci egiptene...

Poate că nervii obosiţi începuseră să-mi joace feste... Impresionat de atmosfera aceasta mortuară, am ordonat lui Hans să micşoreze viteza maşinii. Nu voiam să tulbur liniştea care plana asupra uriaşului cimitir. Hans m-a privit cu mirare, pe care n-a reuşit să şi-o ascundă. Era pentru întâia oară că îi dădeam un astfel de ordin. Mergeam acum încet, atât de încet, încât ai fi crezut că

urmam un car funerar. Câte un trecător solitar, zgribulit, în hanţe roase în coate, se uita cu uimire la *Horsch*-ul meu. Căuta probabil din ochi afetul de tun, acoperit de faldurile unui drapel german, sub care să se contureze protuberantele unui sicriu somptuos.

Ne aflam pe Champs-Élysées şi ne îndreptam spre Place de la Concorde. Voiam să ajung la hotelul „Crillon”, unde trăgeam ori de câte ori soseam la Paris. Aş fi putut să capăt găzduire la cumnatul meu, marchizul de Gandale. Avea o casă superbă în cartierul Saint-Germain. Dar nu mai îndrăzneam să-i calc pragul. Cum aş fi putut să mai dau ochi cu el, după ce-i ucisesem fiul…

Noroc că circulam cu viteză redusă. În faţa botului maşinii au apărut, fără veste, trei copii, care alergau jucându-se cu cercul. Ieşiseră probabil dintr-o stradă lăturalnică. Hans a frânat brusc. Cercul unuia din copii s-a lovit de masca maşinii şi a căzut, mişcându-se concentric de câteva ori înainte de a încremeni pe caldarâm. Copilul împietrise în faţa *Horsch*-ului. Şi-a revenit însă repede, a luat cercul şi a zbughit-o spre trotuar, urmat de prietenii săi. Fuseseră tot atât de surprinşi ca şi noi de această întâlnire intempestivă. Avenue des Champs-Élysées, atât de circulată odinioară, era acum goală, aşa că nu e de mirare că ajunsese un teren de joacă al copiilor din cartier.

Apariţia lor în clipa aceea a avut darul să risipească brusc atmosfera macabră care mă învăluise atât de stăruitor până atunci. Am avut senzaţia netă că primăvara năvăleşte impetuos, sfâşiind vălurile îndoliate care planau asupra oraşului. Soarele care răspândise până atunci o lumină lividă, bolnăvicioasă, a prins să strălucească vesel.

Numai *Horsch*-ul meu negru părea un dric, uitat de o ursită rea pe bulevardul acesta măreţ, care mocnea parcă, dornic să-şi trăiască iarăşi viaţa tumultuoasă de odinioară.

La „Crillon” mă aştepta apartamentul rezervat. Aghiotantul meu avusese grijă să se ocupe de acest lucru. Ştiam că era nerăbdător să se bucure de seara liberă pe care aveam neîndoios să i-o acord. Bietul Busch! Nu era prea departe de vârsta copiilor care se jucau cu cercul. Avea 22 de ani şi patru victorii aeriene înregistrate în palmaresul său. Mă întreb dacă a apucat vreodată să se joace cu cercul. În „Hitlerjugend” se practicau alte sporturi, mai utilitariste.

Abia mă urcasem în apartament, când a sunat telefonul. Ordonanţa mea, caporalul Helmuth Kinzler, a răspuns la aparat. Aşa cum îl educasem, a rostit tare numele celui care mă chema,

aşteptând să-i fac semn dacă sunt sau nu sunt de găsit. Eram obosit şi foarte indispus după recenta mea discuţie cu *Reichsmarschallul* Göring. Nu aveam poftă să stau de vorbă cu nimeni. Era destul că în cursul serii trebuia să chem pe şeful meu de stat-major, colonelul von Geist, spre a-i ordona să facă pregătirile necesare în vederea plecării mele în România.

Personajul de la celălalt capăt al firului era însuşi *Feldmarschallul* Hugo Sperrle, comandantul-şef al forţelor aeriene de pe Frontul de Vest. Sperrle fusese desigur informat că avusesem o lungă conferinţă cu *Reichsmarschallul* Göring. Faptul că nu fusese şi el chemat îl îngrijora fără doar şi poate. Dorea acum să afle de la mine dacă omisiunea se datora unei dizgraţii sau pur şi simplu unui complex anodin de împrejurări. Odinioară Göring obişnuia să facă inspecţii inopinate la unităţile de pe front, să constate la faţa locului dacă maşina de război germană funcţiona fără greş, începând cu cele mai înalte eşaloane şi terminând cu subunităţile de minimă importanţă. Dacă şi-ar fi anunţat sosirea cu surle şi trompete, factorii răspunzători ar fi avut tot timpul să-şi ia din timp măsuri de prevedere.

Am luat receptorul din mâna ordonanţei. Chiar dacă nu aş fi recunoscut glasul *Feldmarschallului*, i-aş fi identificat persoana după limbajul său înflorit. *Feldmarschallul* Sperrle era un ofiţer de şcoală veche, priceput în egală măsură să dezvolte o temă militară în faţa subalternilor, cât şi să facă subtile complimente femeilor frumoase. Mă poftea să iau cina în compania sa, la palatul Luxembourg, sediul Comandamentului *Luftwaffe* de la Paris.

Nu-mi plăcea să mă las prins în vârtejul banchetelor, al petrecerilor, al acelui *dolce far niente* în care se legănau mai toţi ofiţerii germani aflaţi la Paris. Moleşiţi de confortul, de viaţa aceea uşoară, încântătoare, atât de deosebită de condiţiile vitrege din restul Europei, se lăsau târâţi pe panta demoralizării, deveneau incapabili să mai lupte. Nu exista pedeapsă disciplinară mai temută decât expedierea în stepele ruseşti.

Mutarea de la Paris într-o unitate de pe Frontul de Est echivala cu o condamnare la moarte.

Nu fac pe moralistul. Socotesc însă că războiul impune norme de conduită caracterizate printr-o sobrietate, printr-o seriozitate desăvârşite. O asemenea ţinută, o asemenea comportare trebuie să o adopte mai ales cei cărora destinul le-a hărăzit misiuni relativ lipsite de primejdii. Folosesc termenul „relativ”, pentru că războiul

modern nu-şi alege victimele. Soldaţii din spatele frontului, cât şi populaţia civilă sunt supuşi adeseori la aceleaşi vicisitudini ca şi luptătorii din linia întâi.

Seara, înainte de a mă duce la palatul Luxembourg, l-am chemat pe colonelul von Geist şi i-am dat instrucţiuni în vederea plecării în România. Ştiam că mă pot bizui pe ofiţerul acesta, tip al statmajoristului eficient. Avea un cap foarte bine organizat şi o memorie prodigioasă. Arhicompetent în orice chestiune legată de atribuţiile sale, era înzestrat şi cu vaste cunoştinţe în domeniul literaturii şi al muzicii. Era în stare să-ţi vorbească ore întregi despre romanele lui Lion Feuchtwanger, Erich Kästner sau Arnold Zweig, deşi scriitorii aceştia primiseră pecetea de duşmani ai culturii germane, iar operele lor fuseseră incluse în ceea ce Goebbels numea „dezagreganta literatură mondială evreiască”. Von Geist nu era mai prejos nici de acei muzicologi experţi care şi-au dedicat activitatea şi geniul lor studiului muzicii clasice sau modeme. Ocupaţiile acestea profesionale şi extraprofesionale nu-i mai dăduseră răgaz să se dedice şi femeilor. Nu era căsătorit şi nici nu avea de gând să-şi făurească vreodată un cămin. „M-am însurat cu cariera armelor, iar amantele mele sunt literatura şi muzica”, obişnuia el să spună. Von Geist avea de gând să-şi petreacă seara aceea la operă. Un amuzament rarisim de la izbucnirea războiului încoace.

Feldmarschallul Sperrle m-a primit cu multă căldură. Dineul, servit într-unul din acele somptuoase saloane cu denumiri de zeităţi antice, era de o bogăţie şi de un rafinament rare. Şampanie aveam la discreţie. Toţi convivii erau aviatori.

— Este reconfortant să te afli între camarazi de aceeaşi armă, mi-a declarat jovial, după primele toasturi.

Reconfortant! Cuvântul acesta îl auzisem şi din gura *Reichsmarschallului* Göring. Şi unul şi altul îl rosteau ca pe o incantaţie, aşteptând un efect magic.

O orchestră alcătuită din soldaţi cu înclinări muzicale ne desfăta auzul cu valsuri vieneze.

Eram atât de obosit, încât n-am fost în stare să particip la conversaţia generală. Răspundeam prin monosilabe la întrebările puse. Făceam eforturi ca să nu dau vreo replică aiurea. Auzeam ca prin vis că se vorbea despre femei, despre muzică şi despre tot felul de fleacuri. Subiectul „război” părea să fie tabu.

Ajunsesem la desert, când ofiţerul de serviciu s-a înfăţişat în sala

festinului. În cursul zilei următoare trebuia să mă prezint *Führerului* la cartierul său general de la Rastenburg. Am citit *Feldmarschallului* Sperrle note, apoi i-am cerut îngăduinţa să mă retrag, deoarece voiam să mă odihnesc două sau trei ore înainte de a părăsi Parisul.

O tăcere adâncă se aşternuse asupra încăperii. Până şi muzica încetase să mai cânte. S-ar fi zis că mesajul acela adusese vestea unei morţi. *Feldmarschallul* Sperrle mi-a strâns mâna fără să mai surâdă.

Am părăsit vag alarmat palatul Luxembourg. Ce voia *Führerul*? Dacă era vorba de probleme militare, ar fi fost mai firesc să cheme pe *Reichsmarschallul* Göring sau pe şeful Statului-Major al Aerului.

Mă aflam în drum spre hotelul „Crillon”, când un impuls de neînţeles m-a determinat să-i ordon şoferului:

— Ascultă, Hans, să faci un ocol pe Boulevard Saint-Germain.

Ne aflam în clipa aceea pe Rue de la Seine. Fără să ceară explicaţii suplimentare, Hans a ocolit la dreapta pe Quai Malaquais, apoi pe Rue Dauphine, înapoindu-se pe Boulevard Saint-Germain, pe care abia îl traversasem în drumul meu spre casă. Hans îşi luase obiceiul să studieze în prealabil ghidurile tuturor oraşelor prin care aveam să trecem. Preferam acest procedeu, căci în caz contrar ar fi trebuit să-mi anunţ dinainte trecerea prin localităţile prevăzute în itinerarul meu, ceea ce mi-ar fi atras automat o serie de complicaţii susceptibile să mă întârzie. Potrivit protocolului militar, ar fi trebuit să mă întâmpine în fiecare oraş delegaţi ai garnizoanei respective şi să mi se furnizeze o escortă adecvată. Călătoriile incognito mă fereau de asemenea neplăceri.

Am luat-o iarăşi la dreapta pe Boulevard Saint-Germain, apoi la stânga, pe Rue du Bac.

— Mai încet, Hans.

Horsch-ul se strecura mârâind ca o panteră pe străzile pustii, luminate slab de felinarele riguros camuflate. Printre casele impunătoare a apărut pe dreapta edificiul pe care îl căutam. Era alb ca un templu grec. Coloane corintice îi străjuiau intrarea. Ferestrele înalte erau cufundate în întuneric.

— Opreşte! am poruncit.

Horsch-ul a încremenit în preajma casei. Am rămas cu privirile aţintite asupra intrării cu coloane corintice. Inima îmi bătea mai tare. Mă gândeam la cei dinăuntru, care dormeau poate la ora aceasta. Încercam să-mi închipui somnul lor frământat de coşmaruri, durerea lor surdă, care nu se va alina în veci.

„Veţi putea oare să mă iertaţi vreodată?” am şoptit lăuntric. Hans stătea nemişcat, ca o statuie. Hans, pe care-l scăpasem poate de la moarte… Am rămas aşa aproape un sfert de oră. Eu, cu gândurile mele, şi cu casa aceea albă ca un templu grec.

— La hotel, Hans!

Horsch-ul a descris o curbă elegantă şi s-a îndreptat spre Pont Royal.

La hotel mă aştepta o telegramă cu acelaşi conţinut, sosită prin Comandamentul Marelui Paris. Eram urgent chemat la *O.K.W.* Înaltul Comandament al Wehrmachtului nu lăsa nimic la întâmplare.

În aceeaşi noapte l-am căutat pe von Geist. Lipsea. Reprezentaţia de la Operă se încheiase, desigur. Poate că la ora aceasta supa la vreun local de noapte, în acompaniamentul unei orchestre de ţigani. Lipsea şi aghiotantul meu, locotenentul Busch. Cred că se afla în vreun alcov. Până în zori nu avea să calce pe la hotel. N-am reuşit să dau decât peste maiorul Heilingsdorff, şeful secţiei operaţii din statul meu major. Era reţinut în camera lui de o migrenă cumplită. I-am ordonat să-i anunţe lui von Geist plecarea mea la Cartierul General al *Führerului.* Deplasarea în România urma să fie amânată până la înapoierea mea de la Rastenburg. Am chemat apoi la telefon statul-major al *Reichsmarschallului* Göring, rugind să i se comunice noua mea misiune. Ştiam că *Reichsmarschallul* avea să tune şi să fulgere, fiindcă *O.K.W.*-ul dădea ordine peste capul lui. Nu-i rămânea însă decât să se supună şi să-şi rumege amărăciunea.

Înainte de culcare, i-am dat şi lui Hans dispoziţii precise. La 5 de dimineaţă să mă aştepte cu maşina în faţa hotelului. Să fie pregătit pentru un drum lung.

Am încercat apoi să aţipesc. Am citit câteva pagini dintr-un roman de Louis Bromfield, dar somnul refuza să mi se lipească de gene. Am închis romanul şi am stins lumina. Întunericul mi-a risipit însă ultimele veleităţi de a mă scufunda în imperiul somnului şi al uitării. Din bezna înconjurătoare ţâşneau zigzaguri luminoase, împletite cu elipse multicolore, care se pierdeau într-un abis negru. Jerbe scânteietoare, asemenea unor magnifice cozi de păun. Şi eu mă aflam pe culmea unui snop de lumină, care despica spaţiile vijelios, ca o stea căzătoare. Dar nu cădeam. Goana aceasta printre aştri şi cozi jucăuşe de comete continua într-un ritm drăcesc. Deodată steaua dinaintea mea s-a transformat într-un avion de

vânătoare. Un avion pe care-l fugăream. În mână aveam o manşă. Am apăsat pe declanşator. Steaua pe care mă aflam a început să împrăştie diamante inofensive. Toate, dar absolut toate, se năpusteau asupra stelei-avion urmărită de mine. În clipa aceea am auzit un strigăt. În steaua din faţa mea am zărit chipul lui Henri, care întorsese capul şi se uita îngrozit spre mine.

— De ce ţi-e frică, Henri? Sunt eu, Eugen, unchiul tău!

Îl înspăimântau diamantele slobozite de pe steaua mea.

— Henri! Aşteaptă! Nu fugi! Ah, Henri!

Diamantele îl potopeau, sfărâmându-i învelişul luminos al nacelei lui. Henri a urlat. A urlat lung, sinistru, strident, ca un câine care vesteşte moartea. Coada stelei lui a început să împroaşte în urmă sânge. Valuri de sânge şi de fum. Sângele cădea ploaie peste obrazul meu, peste veşmintele mele, îmbibându-le, roşindu-le. Steaua din faţa mea se prăbuşea în hău. S-a mai uitat o dată la mine, apoi nu l-am mai văzut. L-a înghiţit bezna…

M-am trezit gemând. Coşmarul acesta mă urmăreşte adeseori. Sunt oare vinovat de moartea lui Henri? Nu aveam de unde să ştiu că el se afla pe avionul acela de vânătoare care mi-a ieşit în cale… Era în timpul bătăliei din 5 iunie ’940. 150 de divizii ale *Wehrmachtului*, dispunând de tancuri, trupe motorizate şi artilerie, se năpusteau, irezistibil tăvălug, peste Linia Weygand, improvizată peste noapte. *Luftwaffe* domina văzduhul. Flota aeriană, comandată de mine, avea misiunea să intercepteze şi să distrugă avioanele inamice care ar fi încercat să atace coloanele noastre motorizate şi de tancuri. În cursul acestei bătălii sondam adeseori câmpul de luptă, urmărind personal desfăşurarea operaţiilor aeriene şi cooperarea dintre *Luftwaffe* şi forţele terestre. Mi s-a întâmplat să particip şi direct la luptele aeriene, înscriind la activul meu câteva victorii. În cadrul unei astfel de ciocniri cu aviaţia inamică, mi-a ieşit în cale un *Bloch 151* de urmărire, dirijat de un ageamiu. S-ar fi zis că se silea să se plaseze în cea mai dezavantajoasă poziţie. L-am fulgerat, lovindu-l în organele sale vitale. L-am văzut cum se descompune, lăsând în urmă o coadă de sfărâmături. A intrat în vrilă şi, după o dementă cursă elicoidală, s-a zdrobit de pământ, aproape de o buclă a râului Somme.

Mărturisesc că n-am dat importanţă acestui incident. Reţinusem numai locul unde avionul îşi încheiase cursa zănatică.

Au trecut două zile. Linia Weygand se prăbuşise. Blindatele noastre traversaseră cursurile de apă Somme şi Aisne şi intraseră

în oraşul Rouen. Mă aflam la popota flotei, în mijlocul unui grup de ofiţeri. Comentam cu însufleţire succesele răsunătoare din ultimele zile. Eram mândri de isprăvile noastre. Ţin bine minte că era pe înserat. Un aparat de radio cânta muzică de dans. În clipa aceea şi-a făcut apariţia un căpitan, şeful secţiei transmisiuni. Îmi aducea un mesaj sosit cu câteva clipe înainte de la Marele Cartier. Eram înălţat în grad şi mi se conferea totodată o înaltă distincţie militară. În vreme ce subalternii mă felicitau pentru acest succes, şi-a făcut intrarea ofiţerul meu de legătură de la Comandamentul forţelor terestre, în veselia generală, expresia întunecată a chipului său m-a izbit neplăcut. Am simţit că mi se strânge inima.

Ofiţerul s-a apropiat de mine. Voia să-mi vorbească, dar nu ştia cum să înceapă.

— Ce este, Bucholz? l-am întrebat.

S-a uitat stingherit la ofiţerii din jur. Am înţeles că voia să-mi vorbească între patru ochi. L-am tras deoparte.

— Te ascult, Bucholz.

— Îmi permiteţi să vă raportez, *Herr General*... A ezitat o clipă, apoi a scos din buzunarul de la piept o fotografie: La spitalul nostru de campanie au adus un aviator francez... Un ofiţer tânăr... A murit la o jumătate de oră după internare. Avea şira spinării fracturată... Şi leziuni interne... Am fost de faţă când îi cercetau actele. Din portofel i-a căzut o fotografie. Am luat-o.

Bucholz scoase din buzunarul de la piept o fotografie cu un colţ îndoit. Mi-o întinse. Mi-am aruncat ochii asupra ei. Am avut o tresărire. Fotografia mă înfăţişa între doi tineri pe care-i ţineam pe după umăr. Nepoţii mei, Henri şi Georges de Gandale. Râdeam tustrei cu poftă, uitându-ne spre obiectiv. Mi-a revenit brusc în minte scena. Eram la Londra. Asistam cu nepoţii mei la un *meeting* aviatic. Georges concurase la acrobaţii aeriene. După ce îşi încheiase cu succes exhibiţia aeriană, am hotărât să imortalizăm clipa aceea fotografiindu-ne. Henri avea o mare admiraţie pentru Georges şi pentru mine, fiindcă eram aviatori. Începuse şi el să ia lecţii de pilotai, în ciuda opreliştii părinteşti. Maică-sa, marchiza de Gandale, sora soţiei mele, era îngrozită de pasiunea fiilor ei pentru aviaţie. Se scurseseră din ziua aceea trei ani...

M-am uitat la ofiţerul meu.

— Care din ei, Bucholz?

— Henri de Gandale, *Herr General*.

În momentul acela m-a fulgerat o bănuială.

— Unde a căzut?

— Aproape de noi. Într-o buclă a râului Somme.

M-au podidit sudorile. Coincidenţa era absurdă, este adeseori mai incredibilă decât ficţiunea.

— M-am gândit, *Herr General,* că nu e bine să cadă fotografia în mâinile autorităţilor militare. Să se spună că fraternizaţi cu nişte aviatori inamici…

Intenţia lui era frumoasă. Voia să mă protejeze.

— Tânărul francez este nepotul meu. Eu l-am doborât, Bucholz. Nu s-ar fi întâmplat nimic dacă fotografia ar fi căzut în mâna autorităţilor. De oameni nu mă tem. Aş putea să mă tem eventual de pedeapsa lui Dumnezeu. În orice caz, îţi mulţumesc pentru gândurile tale bune.

Am băgat fotografia în buzunar. Bucholz mă privea aiurit. În seara aceea nu m-am mai întors printre camarazii mei, care ţinuseră morţiş să mă sărbătorească. Am ieşit afară. Se întunecase. Se auzeau în depărtare canonade de artilerie.

Îl ucisesem pe Henri, nepotul meu preferat. Era atât de neaşteptată vestea aceasta, încât nu reuşeam să-i înţeleg sensul.

Prin intermediul Crucii Roşii am anunţat marchizului şi marchizei de Gandale moartea eroică a fiului lor. Aş fi putut să le duc personal vestea, căci puţin timp după aceea trupele germane au ocupat Parisul. Aş fi putut să-i vizitez, să le prezint condoleanţe, cu atât mai mult cu cât am fost informat că nu părăsiseră capitala. Dar n-am îndrăznit să le calc pragul.

Când zorile au prins să poleiască geamurile, eram treaz. Moartea lui Henri îmi trezise reminiscenţe dureroase, legate de alte morţi… Unele mai cumplite, mai zguduitoare decât altele…

Sfârşitul năprasnic al lui Henri a fost prima lovitură pe care am suferit-o în războiul acesta. Dacă în locul lui ar fi fost un necunoscut, desigur că nu mi-ar fi făcut nici o impresie. Aşa cum nu mi-au făcut nici o impresie seria de aviatori pe care i-am doborât înaintea lui Henri. Pentru mine, nenorociţii aceia rămâneau nişte indivizi anonimi, buni doar să sporească palmaresul victoriilor mele aeriene. Nu aveau chip, nici vârstă şi nici identitate. Nişte simple exemplare umane, ca atâtea altele, pe care le întâlneşti pe stradă, ori pe câmpul de bătălie. Henri era însă altceva. De el mă simţeam legat sufleteşte…

Helmuth, ordonanţa, m-a smuls din marasmul gândurilor. Îmi aducea micul dejun. Ouă, şuncă, unt. Raritäţi care nu mai apăreau

decât pe foarte puţine mese. N-am putut să mă ating de bunătăţile acelea, care l-ar fi făcut fericit pe orice mic parizian. I le-am dat lui Helmuth, care mi-a mulţumit fără mult entuziasm. Sunt sigur că, ori de câte ori mă servea, îşi oprea partea leului. Măcar cu atâta să se aleagă. Cu toate acestea, ar fi trebuit să se considere fericit, fiindcă, în loc să se bată pe front, ajunsese ordonanţa mea. Helmuth era însă prea obtuz ca să-şi facă astfel de raţionamente. Lua viaţa aşa cum i se oferea. Nu-i cerceta legile. Era împăcat cu soarta sa. O accepta cu fatalitatea tipică ţăranului legat de pământ şi de capriciile naturii. Helmuth are ochi verzi ca iarba-broaştei, iar chica lui blondă e mai ţepoasă decât o mirişte proaspăt cosită.

Am făcut o baie fierbinte, m-am bărbierit, mi-am îmbrăcat uniforma cea mai bună, iar la orele 5 am ieşit din hotel.

Horsch-ul mă aştepta la trotuar. Pe Helmuth l-am lăsat la hotel. Hans putea să-i ţină locul o zi sau două. Locotenentul Busch stătea ţeapăn în faţa maşinii. I se închideau ochii. Petrecuse desigur până în zori, dar avusese timp să se bărbierească. Ne-am instalat în maşină.

— Hans, în zece ore să fim la Berlin.

— Am înţeles, *Herr General*.

Am pornit la drum. Când am ieşit din Paris, nu se luminase încă de ziuă. Cerul se decolora spre est, prevestind răsăritul soarelui. Am închis ochii şi am încercat să dormitez. Drumurile lungi cu maşina sau cu trenul mă plictisesc. Aş fi preferat să circul cu avionul. *Führerul* dăduse însă ordine precise. Pentru motive de securitate, mareşalii şi generalii de armată nu erau autorizaţi să circule decât cu avioane trimotoare escortate de aparate de vânătoare. Flota noastră aeriană era însă atât de descompletată, încât ar fi fost de neconceput să scot din dispozitiv avioane susceptibile să facă în orice moment faţă unor incursiuni aeriene inamice.

Până la Berlin nu ne-am oprit decât de patru ori pentru benzină. Am mâncat frugal, în timpul mersului. Helmuth îmi pregătise un coşuleţ cu provizii. Le-am împărţit cu Busch şi cu Hans.

La Berlin am lăsat maşina să mă aştepte şi, potrivit uzanţei, m-am îmbarcat în trenul special al *O.K.W.*-ului, care trebuia să mă ducă la Rastenburg. Îmi părea rău că nu avusesem timp să fac o scurtă vizită lui Stauffenberg la sediul Comandamentului armatei de rezervă. La înapoierea mea de la Marele Cartier mi-am propus să trec neapărat pe la el.

În aşteptarea plecării trenului, am coborât pe peron, ca să-mi mai dezmorţesc picioarele, anchilozate după lungul drum cu maşina. Câţiva generali şi ofiţeri superiori se plimbau pe lângă vagoane, fumând şi stând de vorbă. Preferam să nu leg conversaţie cu vreunul din ei. Ştiam că până la urmă discuţia se va axa în jurul războiului, subiect de care eram sătul. Uneori simt nevoia să mă rup de preocupările curente, să-mi odihnesc mintea. În asemenea cazuri, dacă am timp şi posibilitate, mă cufund în lectura unui roman sau a unui tratat de istorie sau de filozofie. Este cel mai eficace mijloc spre a-mi spăla pentru câteva momente creierul de zgura gândurilor negre. Când sunt obligat să particip la conferinţele de la înaltul Comandament al Armatei, şi *Führerul* se dezlănţuie în interminabilele şi elucubrantele lui expuneri asupra situaţiei de pe diferitele fronturi, oferind soluţii care ating proporţii de o monstruoasă inconştienţă, mă închid în mine şi mă concentrez asupra vreunui subiect cu totul rupt de conferinţa la care asist. Abia după ce Hitler îşi încheia incoerentele-i tirade, ies din cochilia gândurilor mele şi mă integrez în mediul ambiant. În vreme ce restul auditoriului, năucit de logoreea furioasă a *Führerului*, încearcă să se reculeagă, eu sunt odihnit, ca şi când nici n-aş fi participat la aceste absurde discuţii militare.

Pe când mă plimbam, aşteptând semnalul de plecare a trenului, am observat o vie mişcare la capătul peronului. Se apropia un înalt personaj, judecând după numeroasa lui suită. Nu-i puteam distinge chipul, fiindcă începuse să se întunece, iar camuflajul era riguros. Abia când a ajuns în dreptul meu l-am recunoscut. Era însuşi *Herr* Joachim von Ribbentrop, ministrul de externe al celui de-al treilea *Reich.*

Când m-a văzut, s-a oprit în dreptul meu.

— *Herr General,* sunt încântat că vom călători împreună, mi-a spus, după ce am schimbat saluturile de rigoare. Sper să ne vedem în tren şi să mai schimbăm câteva cuvinte.

Personajul acesta dubios, ajuns din comis-voiajor şef al diplomaţiei germane, mă interesa îndeosebi. Înalta-i situaţie dobândită prin jocul unor împrejurări extraordinar de favorabile, sublinia mediocritatea căpeteniilor naziste, recrutate potrivit unor criterii care nu aveau nici o contingenţă cu promovarea unor valori autentice.

Măreţ, plin de acea morgă, de acea suficienţă proprie parveniţilor, se comporta cu o scorţoşenie rizibilă.

Ne-am despărţit. Ribbentrop s-a urcat în vagonul său, urmat de întreaga suită de scribi. Abia după ce s-a pus trenul în mişcare, m-am căţărat şi eu pe scară şi m-am îndreptat spre compartimentul meu.

Credeam că Ribbentrop uitase de intenţia sa de a ne revedea. Mă pregăteam să deschid o carte – primul volum al *Istoriei Cruciadelor* de Grousset – când unul din căţelandrii ministrului, un tânăr cu alură de *dandy,* mi s-a înfăţişat, transmiţându-mi o invitaţie a patronului său.

— Excelenţa-sa vă roagă să-i faceţi onoarea de a lua cina în compania sa.

Suspinând, am închis cartea.

— Mulţumesc. Comunicaţi-i, vă rog, că accept cu plăcere. Peste câteva minute am să vin.

Căţelandrul s-a retras ploconindu-se. Politeţea lui nu era lipsită de un fel de condescendenţă amuzantă. Cred că tânărul acesta se şi vedea într-un an sau doi ambasador la Paris sau la Madrid.

Mi-am continuat lectura încă o jumătate de oră. Dacă *Herr* von Ribbentrop avea gust să cineze în tovărăşia mea, nu-i rămânea decât să aştepte. Ştiam că săvârşesc o impoliteţe, dar gestul meu era deliberat.

Am plecat spre vagonul ministrului. Mă aştepta, întreţinându-se cu unul din adjuncţii săi. Masa era pregătită. Cristalele de Boemia şi porţelanurile fine luceau discret. Printre farfurii erau împrăştiate câteva flori. Cred că ambiţiosul căţelandru le procurase. Bunăvoinţa şefilor trebuie câştigată pe orice cale.

Mi-am cerut scuze pentru întârziere. Ministrul le-a acceptat, fără să-şi manifeste iritarea, care mocnea desigur în sufletul său. Eu, un simplu ofiţer, îndrăznisem a-l face să aştepte pe unul dintre cei mai apropiaţi colaboratori ai *Führerului*. Pe deasupra, mai făceam parte şi din tagma generalilor, pe care Hitler şi oamenii lui de încredere o dispreţuiau din toată inima.

Ribbentrop şi-a concediat colaboratorul, apoi ne-am aşezat la masă. Ne servea un chelner în frac, extrem de stilat. Sub aparenta lui detaşare profesională, se ascundea desigur un agent al Gestapoului. Sau poate al *Abwehrului.* În cel de-al treilea *Reich,* spionii de diferite nuanţe abundau. Chelnerul urma să înregistreze tot ceea ce avea să se discute la această masă. Şi eu şi Ribbentrop ştiam acest lucru. Ne deprinsesem însă, aşa cum te deprinzi cu un ulcer nevindecabil care te macină lent.

Am deschis ceremonialul, rostind câte un toast, Ribbentrop – în cinstea *Führerului*; eu – în cinstea victoriei. Eram convins că la ora aceasta nici ministrul nu mai credea în infailibilitatea conducătorului Germaniei naţional-socialiste, după cum nici eu nu mai credeam într-o încheiere fericită a războiului. În sinea noastră, amândoi ştiam că aventura aceasta trebuia să se termine mai devreme sau mai târziu, dar în orice caz printr-un seism catastrofal, care avea să ne înghită pe toţi.

Ribbentrop afecta manierele unui perfect om de lume. Relaţiile lui cu clientela, din epoca premergătoare intrării sale în partidul naţional-socialist, şi, mai târziu, contactul cu lumea diplomatică îi dăduseră acel lustru indispensabil unui demnitar, obligat să facă faţă multiplelor obligaţii mondene legate de lumea saloanelor.

La început am evitat de comun şi tacit acord subiectele politice. Ne tatonam însă asemenea unor duelişti care şi-au încrucişat spadele. Fiecare caută să descopere punctele slabe ale adversarului, pentru a lovi mai târziu exact acolo unde trebuie. Ribbentrop voia să afle, prin mine, ce gândesc generalii. Nu avea nevoie de declaraţii ample. Era destul de abil spre a se mulţumi cu aluziile fine ori cu acele tăceri abil dozate, mai elocvente pentru iniţiaţi decât cele mai formale mărturisiri. Şi aceasta pentru simplul motiv că vorbele sunt făcute pentru a ascunde adevărul, cum foarte bine afirma Talleyrand.

La un moment dat, Ribbentrop mi s-a adresat cu sinceritate perfect jucată:

— E firesc să ne înţelegem, *Herr General.* Amândoi facem parte din aceeaşi lume. Oricâte prevenţiuni ar avea *Führerul* împotriva oamenilor cu sânge albastru, noi doi rămânem totuşi nişte aristocraţi.

Înlăuntrul meu am hohotit. Mă amuza pretenţia lui Ribbentrop de a face parte din casta nobilimii. Eram informat că îşi însuşise particula de *von* prin intermediul unei adopţiuni. Îşi descoperise o rudă îndepărtată cu titlu nobiliar, care acceptase să-i mijlocească pe această cale intrarea în rândurile aristocraţiei germane. Nu puteam să uit fraza lui Goebbels, care declarase odată, cu ironie, despre colegul său de la Afacerile Externe: „Ribbentrop şi-a cumpărat numele cu banii soţiei, iar funcţiile şi le datorează unei escrocherii”.

Mărturisesc că am săvârşit un act de o flagrantă incorectitudine morală acceptându-i pretenţiile. Dar scopul scuză mijloacele. Voiam

să obţin şi eu unele informaţii. Şi pentru aceasta trebuia să-i captez în prealabil simpatia. Jocul avea sorţi de izbândă.

— Din nefericire, *Herr Reichsminister,* aţi spus un mare, dar trist adevăr. Credeţi-mă, am reflectat adeseori asupra dificultăţilor pe care a trebuit să le înfrângeţi spre a vă afirma în ochii *Führerului*, cu atât mai mult cu cât persoanele din anturajul său nu erau deloc bine intenţionate faţă de reprezentanţii nobilimii.

Am băgat de seamă că manevra mea reuşise. Vanitatea era punctul vulnerabil al interlocutorului meu. Şi vulpile au slăbiciunile lor. Iar Ribbentrop nu strălucea prin inteligenţă, ci printr-o viclenie de negustor versat în a-şi trage pe sfoară clienţii.

Ministrul şi-a muiat buzele în paharul cu şampanie, apoi a suspinat trist:

— Aţi atins o chestiune delicată. Ei bine, am să vă fac o mărturisire. Mă bucur că aţi abordat-o. Am să vă dezvălui un fapt, mai bine zis o atitudine, în jurul căreia n-am făcut publicitate, tocmai spre a nu-mi atrage animozitatea anumitor personaje din imediata apropiere a *Führerului.* Poate că nu o să mă credeţi. Sunt singurul dintre liderii partidului naţional-socialist care s-a străduit în repetate rânduri să mijlocească o apropiere între *Führer* şi generali. Mă refer la generalii din lumea noastră, nobiliară.

Neruşinarea lui mă sufoca. Evident, m-am ferit să-i arăt adevăratele mele simţăminte. Îndrăznea să-mi vorbească despre atitudinea sa binevoitoare faţă de generali, când în realitate nu pierduse niciodată prilejul să-i calomnieze. Mai ales în preajma izbucnirii războiului, Ribbentrop îi atacase cu înverşunare, fiindcă o parte dintre ei nu erau de acord cu excesele politicii de mână-forte pe tărâm extern, preconizată şi aplicată de Hitler şi de Göring. Fie spre a fi pe placul *Führerului*, fie spre a-şi manifesta megalomania, Ribbentrop sfidase lumea occidentală, realizând ceea ce nici cei mai înverşunaţi duşmani ai Germaniei nu speraseră să realizeze vreodată, şi anume constituirea celei mai formidabile coaliţii împotriva celui de-al treilea *Reich*. Pe generalii care nu fuseseră de acord cu această politică externă, susceptibilă să împingă Germania într-un război cu urmări incalculabile, Ribbentrop îi acuzase de laşitate, de opoziţie sistematică faţă de directivele *Führerului,* de orbire, de ignorare a intereselor legitime ale ţării. Nu fusese străin de înlăturarea generalilor Blomberg şi von Fritsch de la conducerea armatei în ’938 şi nici de starea de tensiune creată mai târziu între şeful statului şi majoritatea căpeteniilor militare.

Ribbentrop şi-a dat seama că scăpase o afirmaţie atât de flagrant contrară realităţii, încât s-a grăbit să facă o rectificare:

— Chiar dacă în preajma războiului opiniile mele nu au fost întotdeauna identice cu ale conducătorilor armatei, ţelurile mele nu s-au îndepărtat de ale lor. Toţi urmăream în egală măsură crearea unei Germanii puternice, care să arbitreze destinele Europei. Poate şi ale lumii. De ce nu?

Intrarea chelnerului l-a făcut să-şi zăgăzuiască tirada. Acesta ne-a servit caviarul, apoi ne-a lăsat iarăşi singuri.

— Dorinţa mea cea mai vie este să lucrez mână în mână cu generalii. Este şi firesc. Destinele Germaniei sunt acum în mâinile dumneavoastră. Când Marte începe să-şi zăngănească armele, Pallas-Athena trebuie să-şi pună stavilă glasului.

Un clopoţel de alarmă a sunat undeva, în subconştientul meu. Oferta de colaborare a lui Ribbentrop era prea bruscă, prea directă ca să nu-mi dea de gândit. În ceea ce priveşte sinceritatea lui, aveam toate motivele să mă îndoiesc. Într-o zi, fiind convocat la Berchtesgaden, pentru a asista la o conferinţă a *Führerului* cu şefii armatei, am surprins o convorbire purtată între acesta şi ministrul său de externe.

— După încheierea războiului, vorbea Ribbentrop cu obişnuita lui emfază, îmi voi comanda o casetă magnific sculptată, în care voi depozita toate tratatele şi acordurile internaţionale pe care le-am încălcat în timpul exercitării funcţiilor mele, precum şi pe acelea pe care le voi încălca pe viitor.

Impresionat de cinismul lui Ribbentrop, care se complăcea să-şi etaleze lipsa de scrupule, de corectitudine, într-o pază talleyrandiană, *Führerul* a izbucnit în râs:

— După ce îţi vei umple prima casetă, îţi voi trimite un cufăr, fiindcă este mai încăpător.

Hitler, ca şi Ribbentrop, îşi închipuia că partenerii de la masa verde a tratativelor politice internaţionale erau atât de naivi încât să se lase înşelaţi de minciunile turnate cu sfruntare. Nu-şi dădeau seama că într-o zi paharul trebuia să se umple şi că ultima picătură avea să dea totul peste cap. Se încrezuseră prea orbeşte în forţă. Fuseseră atât de inconştienţi, încât nu prevăzuseră că politica de *Diktat*, folosită abuziv, este susceptibilă să provoace reacţii în lanţ. Ceea ce se şi întâmplase. Iar consecinţele funeste le suferea acum o ţară întreagă.

Ribbentrop dăduse dovadă de lipsă de prevedere politică până şi

în ceea ce priveşte interesele sale proprii. Cu aroganţa-i caracteristică, împinsese orbeşte Germania la război, ne spulberase toate alianţele europene, crease numai ostilitate împotriva noastră, fără să-şi dea seama că, odată ostilităţile declarate, rostul lui avea să înceteze, iar rolul său se va restrânge la o prezenţă decorativă, dar inutilă, în anturajul *Führerului*.

Acum îmi întindea mâna, sperând să realizeze prin mine o împăcare cu generalii atât de dispreţuiţi de el odinioară? Era naiv sau inconştient? Şi eu şi camarazii mei ştiam că Ribbentrop este un om terminat. Că nu se mai bucură de nici un credit. Că globul pământesc, survolat de un vultur german – simbolica broderie de pe uniformele sale – nu mai avea nici un sens. Vulturul se jigărise, iar globul pământesc îi scăpase din gheare. Bietul vultur, pe rele mâini căzuse!

— O diplomaţie fermă, împletită cu acţiuni militare ferme sunt singurii factori care pot asigura *Reichului* o ieşire onorabilă din acest război. Din nenorocire, adaugă el, elemente iresponsabile sapă temeliile statului german, încercând să lege un dialog cu duşmanii ţării noastre. Să nu vă mire. Suntem trădaţi, *Herr General*.

Reapariţia chelnerului cu o friptură de fazan îl făcu să-şi întrerupă iar confidenţele. Îşi goli paharul de şampanie.

— Cred că mâine vom avea vreme frumoasă, rosti cu falsă dezinvoltură, aruncând o privire piezişă chelnerului, care tranşa atent pasărea.

Tonul cu care rostise aceste vorbe suna atât de fals, încât era imposibil să nu-l fi izbit şi pe individul care ne servea.

— Se simte primăvara în aer, continuă Ribbentrop. Vremea frumoasă va permite armatelor noastre de pe Frontul de Est să treacă la contraofensivă.

Rostise vorbele acestea convins, cu un ton doctoral, grav, ca şi când ar fi enunţat o axiomă. Am fost ispitit să-l întreb dacă a fost vreodată în linia întâi. Dacă a văzut spărgându-se în apropiere vreun proiectil inamic, dacă a încercat vreodată emoţia luptătorului în acele clipe de *suspense* provocate de fâşâitul unui proiectil prin aer. Ştii că proiectilul trebuie să cadă, dar nu ştii unde, şi nici cât de aproape de tine. Ribbentrop purta cu ostentaţie „Crucea de Fier” dobândită – pretindea el – în cursul primului război mondial. În legătură cu această decoraţie circulau multe zvonuri. Se pare că *Führerul* i-o conferise *post bellum,* pentru a da un oarecare lustru acestui colaborator apropiat. Cartea de vizită cu firma pivniţelor de

vinuri pe care Ribbentrop le reprezentase în tinereţe nu constituia o recomandaţie tocmai strălucită pentru viitorul conducător al politicii externe a Germaniei. În cursul unui ospăţ stropit din belşug cu vinuri şi şampanie, *Reichsmarschallul* Göring îmi declarase confidenţial:

— Ribbentrop este cobea noastră. Situaţia noastră externă în momentul declanşării acestui război nu i se poate imputa decât lui. L-a vrut cât mai repede şi cu orice preţ. Din păcate, *Führerul* i-a acordat lui mai mult credit decât altora... care-i recomandau prudenţa... Ar fi fost ridicol să i se atribuie numai lui Ribbentrop responsabilitatea crizei din septembrie ’939, care a culminat cu declaraţia de război a Angliei şi a Franţei. Cert este că *Führerul* nu şi-a închipuit nici un moment că Marea Britanie va reacţiona aşa cum a reacţionat la invadarea Poloniei. Ribbentrop îl asigurase că Anglia şi Franţa nu vor îndrăzni să intervină. Puse în faţa faptului împlinit, vor ceda şi de data aceasta, mulţumindu-se să înainteze un platonic protest diplomatic la Berlin. *Führerul*, care se bizuia pe neutralitatea celor două mari puteri, încercase o adevărată explozie de furie când i se comunicase că toate punţile fuseseră rupte. Făcuse amare reproşuri ministrului său de externe, care se mărginise să invoce tot felul de pretexte confuze. Fulgerătoarele succese militare germane din ’939 şi ’940 îi permiseseră ministrului să recâştige terenul pierdut: „Am ştiut că acest război trebuie început în toamna lui ’939, spunea el intimilor. Era momentul cel mai potrivit. Rezultatele se văd”. Aşadar, îşi păstrase postul de şef al Departamentului Afacerilor Externe.

După ieşirea chelnerului, Ribbentrop m-a fixat cu ochii lui reci şi răi.

— Da, da, suntem trădaţi, a reînnodat el şirul rupt al expunerii. Grupuri şi grupuscule, cercuri mai mult sau mai puţin oficiale, personalităţi de prim-plan din partid întreţin un dialog susţinut cu agenţii puterilor occidentale. Dispun de informaţii precise, *Herr General*. Dacă aş rosti un singur cuvânt, ar cădea multe capete. Dar prefer să tac şi să aştept momentul favorabil.

Îl lăsam să vorbească. Tăcerea mea îl îndârjea, silindu-l să-şi dezvolte teoriile. Dacă vrei să-l faci pe cineva să spună mai multe decât şi-a propus iniţial, arată-te vag neîncrezător.

Spre a te convinge, îşi va dezvălui toate armele. Va fi mai vorbăreţ decât trebuie.

— Numai eu pot încheia pacea. Legăturile mele cu lumea

diplomatică occidentală mi-ar deschide porţi ermetic închise altora. Prestigiul meu este încă intact. În ultima vreme am stat într-o oarecare rezervă. I-am lăsat pe alţii să se uzeze.

A atacat friptura de *fazan.* Decupa elegant o aripă. Toate gesturile lui erau de o precizie căutată.

— Evident, nu voi accepta compromisuri, a reluat. Nu voi deschide un dialog cu puterile occidentale decât din momentul în care noile noastre arme vor începe să-şi realizeze efectul psihologic în rândurile duşmanilor noştri. După ce vom transforma în cenuşă Londra, Moscova şi poate Washingtonul, voi discuta pacea. Dar în condiţiunile puse de mine.

Întâlneam la Ribbentrop aceeaşi orbire, aceeaşi imposibilitate de a înţelege realitatea ca şi la celelalte căpetenii ale *Reich-ului.* Sunt sigur că noaptea, după ce se întindeau pe pat şi rămâneau singuri cu întunericul, aceştia simţeau că îi încolţeşte frica. Frica aceasta le izgonea somnul, făcându-i să întâmpine cu ochii congestionaţi de veghea silită zorile cenuşii. Majoritatea luau desigur somnifere. În chipul acesta dormeau profund, fără vise. Scăpau de coşmarul realităţii şi de spectrul unui viitor nesigur. Alţii petreceau nebuneşte, încercând să uite în braţele femeilor şi în fumurile vinului perspectiva înfrângerii iminente, a scadenţei poliţelor, a morţii.

Într-un fel, îi înţelegeam pe aceşti energumeni care ajunseseră în fruntea piramidei, luptându-se cu ghearele şi cu dinţii, ucigând şi jefuind la adăpostul unor forme legalizate tot de ei. Nu concepeau să-şi piardă poziţiile înalte. Spre a şi le păstra, erau dispuşi să lase a fi măcelărită întreaga naţiune germană. Nu admiteau să se înapoieze în mediocritatea din care abia se smulseseră datorită miraculosului panaceu pe care îl constituise soluţia naţional-socialistă.

— Voi negocia o pace onorabilă. *Herr General*, voi oferi soldaţilor acestei ţări prilejul de a se înapoia la căminele lor încununaţi de laurii câştigaţi în bătăliile purtate pe toate fronturile Europei şi ale Africii, pe uscat, în aer şi pe mare.

Ribbentrop rămase cu privirile aţintite meditativ în gol. Adoptase o poză măreaţă şi în acelaşi timp vag suferindă. Voia să apară în postura unui Atlas al secolului XX, care purta pe umerii lui povara omenirii învrăjbite. Va fi destul să ridice bagheta magică a înţelepciunii, experienţei şi capacităţii sale, ca apele învolburate să se liniştească, să intre în făgaşurile lor şi pacea să coboare

definitiv. Din nefericire pentru el – şi Ribbentrop o ştia prea bine – nici *Führerul* nu mai era dispus să apeleze la serviciile lui. Hitler nu îi ridicase portofoliul Externelor fiindcă se învăţase cu omul acesta îngâmfat, aşa cum te înveţi cu o mobilă inutilă care-ţi încarcă fără rost casa. Ştii că nu îţi mai poate fi de folos, dar o laşi la locul ei, fiindcă eşti preocupat de treburi mai importante. Îţi propui, la prima ocazie, să o urci în pod sau să o arunci în magazia cu vechituri. Ocazia întârzie însă. Ribbentrop îşi păstra ministerul în virtutea inerţiei. Hitler îl uitase cu desăvârşire. Când îl vedea apărând la Rastenburg şi învârtindu-se ca o umbră printre ofiţerii aferaţi, îşi făgăduia să reglementeze într-o zi situaţia acestui indezirabil ministru de externe. Apoi uita iarăşi. Poate că într-o zi îi va tăia capul. N-ar fi exclus. Capriciile dictatorilor sunt imprevizibile.

— În altă ordine de idei, vreau să vă exprim, *Herr General,* admiraţia mea pentru splendidele eforturi depuse pe front de către căpeteniile eroicelor noastre armate. Ridic paharul în cinstea dumneavoastră şi a lor.

Pe lângă placa veche cu „eroica noastră armată”, intervenea un element nou. Admiraţia lui Ribbentrop faţă de generali, şi anume de cei ostili regimului. Sensul ascuns al cuvintelor lui era limpede pentru mine. Valeţii cu lampas roşu ai lui Hitler nu i-ar fi putut asigura supravieţuirea politică în cazul înlăturării *Führerului*. Şi Ribbentrop îşi pregătea cu sârg această supravieţuire. Uita că Germania se apropia de finalul unei aventuri cumplite, că o eventuală preluare a puterii de către generalii adversari ai nazismului n-ar fi fost decât o soluţie temporară, destinată să ducă eventual la scurtarea războiului, că oricum zilele naţional-socialismului erau numărate. Spera, în mod absurd, să fie folosit de generali în cazul că aceştia vor deveni vreodată factori hotărâtori ai destinelor Germaniei.

La desert conversaţia a alunecat pe alte tărâmuri. Am vorbit despre lumea diplomatică, făcând unele incursiuni şi în rândurile nobilimii britanice. Lui Ribbentrop îi plăcea să se împăuneze cu relaţiile pe care şi le crease la Londra în epoca ambasadoriatului său. În realitate, aristocraţia britanică îl ţinuse la distanţă. Amorul lui propriu suferise cumplit. Ostilitatea sa declarată faţă de Anglia contribuise în largă măsură la deteriorarea relaţiilor dintre această ţară şi Germania. Cauze aparent lipsite de importanţă au adeseori consecinţe de o amploare incomensurabilă.

Ne-am ridicat de la masă aproape de ora 11. M-am retras,

invocând oboseala resimţită după drumul lung de la Paris şi până la Berlin. Ne-am despărţit în cei mai buni termeni. Gândurile noastre intime erau însă insondabile. În ceea ce mă priveşte, nu-mi doream decât să-l văd înapoindu-se la mica şi obscura reprezentanţă de vinuri. Cred că ar fi fost cea mai cumplită pedeapsă care i s-ar fi putut aplica lui Ribbentrop.

În compartimentul meu cuşeta era pregătită pentru noapte. Cearşafurile albe, perna moale, cuvertura din păr de cămilă mă îmbiau la somn. Înainte de a mă culca, am scos din valiza mică din piele de crocodil, care mă însoţeşte în toate călătoriile, un triptic din brocart, de dimensiunile unui *portefeuille,* în care păstrez chipul Elissei surprins în trei instantanee, legate fiecare de câte o clipă de fericire. Clipe luminoase, pline de farmec, dar atât de puţine faţă de puhoiul amărăciunilor de mai târziu.

Am desfăcut tripticul şi l-am aşezat în picioare pe măsuţa de la capătul cuşetei. În fiecare noapte, înainte de a lăsa somnul să-mi închidă pleoapele. Îmi arunc ochii asupra chipului Elissei, care-mi surâde şi îmi făgăduieşte că va veghea asupra mea. Mă simt atunci foarte aproape de ea, deşi ne desparte lespedea unui mormânt. Moartea i-a dăruit Elissei tinereţea veşnică. Bătrâneţea nu mai are puterea să o sluţească, aşternându-i riduri peste trandafirii obrajilor.

Elissa! Când o zăresc în faţa ochilor minţii zbenguindu-se ca o căprioară printre copacii din preajma vilei noastre de la Traunkirchen, mă văd şi pe mine tânăr, alergând alături de ea, împletindu-mi hohotele de râs cu ale ei. Bucurându-ne de viaţă, de libertate, de fericirea pe care o credeam eternă…

Elissa! Aş vrea să o descriu. Poţi să descrii însă o rază de soare? în viaţa mea cenuşie, care pare că se va încheia în această cumplită noapte a domniei naţional-socialismului, Elissa a fost o rază de soare, care mi-a luminat fruntea şi sufletul.

Am cunoscut-o în ’915. Tatăl ei era ministru plenipotenţiar la Berlin. România nu intrase încă în război împotriva Germaniei. Franţa, Anglia şi Imperiul ţarilor făceau mari eforturi spre a o atrage în tabăra lor. Dar aceste ipoteze intrau încă în domeniul speculaţiilor de politică internaţională. Berlinul se bizuise pe prietenia regelui Carol I şi socotise că acesta nu-şi va renega sângele german şi va rămâne credincios Triplei Alianţe, de care se afla legat de peste trei decenii. Cu toate acestea, chiar

neutralitatea decretată în 1914 şi apoi zvonurile unui tratat cu Petersburgul, unite cu excepţionala mişcare internă în favoarea Antantei şi ostilă nouă, nu puteau să nu ne îndemne la rezervă faţă cu acest aliat al imperiului. Elissa avea în acea epocă 12 sau 13 ani. Încă de pe atunci era foarte frumoasă. Când am văzut-o pentru prima oară, însoţea pe mama ei, Sultana Basarab, poftită la o mică reuniune oferită de principesa von Hohenlohe. Nu mi-aş fi închipuit atunci pentru nimic în lume că peste şase ani fetiţa aceasta zglobie, care cucerise pe toate vârstnicele invitate ale principesei, avea să devină soţia mea. Eram într-o scurtă permisie, după opt luni petrecute neîntrerupt pe front. Deşi aş fi fost îndreptăţit să îmi consum într-un chip mai frivol acele câteva zile de răgaz, acceptasem să conduc la reuniunea principesei pe mătuşa mea, contesa von Kulmbach, care ţinuse să se mândrească fată de prietenele ei cu un nepot erou, recent decorat cu „Crucea pentru merit”.

Ştiu că în după-amiaza aceea m-am plictisit de moarte. Am remarcat cu acel prilej că bătrânele doamne erau mai belicoase decât noi, cei din linia întâi. Erau pline de ură împotriva francezilor şi a britanicilor şi comentau cu satisfacţie scufundarea de către un submarin german a transatlanticului american *Lusitania*, fără să se gândească la eventualele consecinţe ale acestei acţiuni.

Sultana Basarab era extrem de rezervată, aşa cum se cuvine unei soţii de diplomat. Elissa, în schimb, după ce ascultase cu atenţie aprecierile doamnelor, care ridicau în slăvi isprăvile submarinelor noastre, intervenise scandalizată:

— Dacă aţi fi fost pe bordul *Lusitaniei,* n-aţi mai fi vorbit aşa!

Observaţia ei avusese efectul unui duş rece. Bătrânele doamne o priviseră cu severitate şi dezaprobare, în vreme ce Sultana Basarab schimba feţe-feţe. Apoi trecuseră la alt subiect.

Din clipa aceea Elissa mi-a devenit foarte simpatică. Şi eu condamnam războiul purtat împotriva civililor. Dar uniforma pe care o arboram nu-mi îngăduia să-mi exprim părerile prin viu grai.

S-au scurs apoi anii, aşa cum se scurg apele năvalnice ale unui râu de munte. Am trecut din cavalerie în aviaţie. Avionul de luptă câştiga o importanţă tot mai mare. Pilotând unul din aparatele acelea plăpânde şi rudimentare, pe bordul cărora astăzi nici n-aş îndrăzni să-mi iau zborul, am obţinut mai bine de şaizeci de victorii aeriene omologate. Sedus de gloriola eroismului şi de strălucirea insignelor de război, am aspirat să-i întrec pe toţi aşii aviaţiei

militare germane. În anii aceia, idealul meu era să-l depăşesc pe von Richthofen. Prăbuşirea armatei germane, care în ’918 a plecat umilă steagul, m-a împiedicat să înscriu la palmaresul meu mai multe avioane inamice doborâte decât eternul meu rival. Spre deosebire însă de von Richthofen, am avut norocul să supravieţuiesc războiului. Înfrângerea Germaniei m-a umplut de amărăciune. Crezusem în invincibilitatea celui de-al doilea *Reich,* aşa că victoria aliaţilor a avut pentru mine semnificaţia unei foarte triste revelaţii. Eram atât de îndrăgostit de cariera armelor, încât mă gândeam cu groază că va trebui să renunţ la uniforma militară spre a intra în viaţa civilă, aşa cum fuseseră nevoiţi să facă majoritatea ofiţerilor de carieră după licenţierea armatei. Generalul von Seeckt – fostul şef de stat-major al *Feldmarschallului* Mackensen – înscăunat şef al *Reichswehrului* după înăbuşirea *puciului* Kapp, m-a rechemat în cadrele armatei, reduse la 100 000 de oameni pe baza Tratatului de la Versailles. Von Seeckt îmi fusese profesor la Şcoala de război şi avea o părere frumoasă despre mine.

În acea epocă, Germania trecea prin grave frământări politice, sociale şi economice. Revoluţia bătea la uşă. Inflaţia, consecinţă a dezastrului economic postbelic, cufundase populaţia Germaniei într-un marasm care nu permitea nici celor mai optimişti politicieni să prevadă o redresare a ţării. Armata, sau mai bine zis resturile ei, sprijinea în mod făţiş mişcările politice de dreapta. Tendinţă care de altfel a uşurat mai târziu şi ascensiunea lui Hitler. Dar pe atunci politica nu mă interesa.

Dezorientat de răsturnările spectaculoase al căror martor eram, am regăsit un oarecare echilibru sufletesc în dragostea mea pentru Anneliese, o mică dansatoare de cabaret. Anneliese era o fiinţă extraordinară. Făceam parte însă din lumi cu totul diferite, aşa că o căsătorie ar fi fost imposibilă. În acea epocă mezalianţele erau încă hulite. De atunci moravurile s-au schimbat. Fiicele regilor se mărită cu burghezi de rând, iar un împărat a renunţat la coroană, spre a se căsători cu o femeie nu tocmai austeră.

Anneliese nu concepea să se eternizeze în postura de amantă. Ne-am despărţit cu durerea în suflet. Von Seeckt, care ştia de la tatăl meu de existenţa acestei legături, s-a gândit să mă tămăduiască, expediindu-mă în Spania, în calitate de ataşat militar. Schimbarea aceasta de atmosferă a fost binevenită. Rănile mele sufleteşti s-au cicatrizat cu încetul. Poate că nici nu erau prea

profunde.

La Madrid am reîntâlnit pe Elissa. Tatăl ei, Antioh Basarab, fusese acreditat ministru plenipotenţiar al României pe lângă guvernul majestăţii-sale Alfons al XIII-lea.

Fusesem invitat la una din acele fastuoase, dar foarte triste recepţii oferite la palatul regal. Sălile imense, cu plafoane pictate de Tiepolo şi de maeştri ai picturii spaniole, erau de o răceală pe care o sublinia simetria obositoare a mobilelor puţine, a tablourilor cu magnifice rame aurite şi a piedestalelor cu statui de marmură. Două sute de lachei, cu peruci pudrate şi livrele bogat galonate, erau aliniaţi începând de la intrare şi până în sala tronului. Halebardieri în costume de o somptuozitate perimată izbeau cu halebardele lor în pardoselile de marmură ori de câte ori intrau granzi de Spania sau purtători ai ordinului „Lâna de aur”. Personajele zugrăvite în numeroasele tablouri de Goya urmăreau, din cadrele lor poleite, defilarea înalţilor demnitari şi diplomaţi, îmbrăcaţi în costume încărcate cu decoraţii şi broderii de aur, care se îndreptau spre sala tronului, unde aveau să se încline în faţa suveranului. Femeile, în majoritatea lor urâte şi bătrâne, îşi etalau pe umerii zbârciţi inestimabile coliere de perle şi de diamante. În atmosfera aceasta de o funebră măreţie, apariţia celor 18 ani ai Elissei a făcut senzaţie. Era atât de frumoasă şi de proaspătă, încât m-a fermecat, tăindu-mi răsuflarea. Antioh Basarab şi soţia lui s-au bucurat când m-au văzut printre fosilele acelea mai ţepene decât nişte moaşte purtate cu evlavie de preacucernici enoriaşi. Diplomatul român îl preţuia îndeosebi pe tata. Împreună participaseră la multiple vânători călare pe domeniile unor mari seniori din Germania, Franţa şi Marea Britanie. Făceau cu toţii parte dintr-o lume care avea să sombreze într-o mediocritate vag aurită după izbucnirea primului război mondial. Acolo, la Madrid, această lume arunca încă palide pâlpâiri înainte de a se nărui definitiv sub răbufnirile cataclismului sângeros din cea de a patra şi a cincea decadă a secolului nostru.

Elissa purta o rochie din văluri albe, care cădeau în diafane falduri. O tiară de rubine îi încununa părul blond, armonizându-se cu un colier şi cu o brăţară lată tot din rubine. Pentru mine recepţia aceea n-a mai existat. Eram orbit de prezenţa strălucitoare a Elissei. La balul care a urmat, în sala cea mare a palatului, n-am putut să-i smulg decât un singur vals. Pe carnetul ei de bal erau înscrise nenumărate nume. Nu m-am mirat Toţi bărbaţii – indiferent

de rangul lor – erau dornici să-şi încolăcească braţul în jurul mijlocului suplu al primăverii. Poate că păcătuiesc prin lirism. Eram însă atât de îndrăgostit!

În timpul valsului, i-am mărturisit Elissei admiraţia mea şi i-am cerut îngăduinţa să o mai vizitez. A izbucnit în râs. Cu o sinceritate dezarmantă, m-a întrebat brusc:

— Eşti îndrăgostit de mine, nu-i aşa? Îmi pare rău. Şi dumneata îmi eşti foarte simpatic. Te ţin bine minte. Te-am văzut înainte de intrarea României în război, la o mică reuniune. Ţi-am admirat cu acea ocazie uniforma împodobită cu decoraţii, prestanţa, aerul acela de erou, de cuceritor… Dacă mi-ai fi mărturisit atunci că te-ai îndrăgostit de mine. Aş fi fost fericită.

— Erai însă un copil, am zâmbit.

— O fată de treisprezece ani nu mai e un copil, a replicat. Se socoteşte deja o domnişoară… Acum sunt îndrăgostită de un băiat. Student în medicină…

— Sunt dezolat.

— Din nefericire, tata îl detestă.

— De ce?

— Este fiu de negustor… Cârciumar, adăugă ea cu jenă. Şi tata are oroare de cârciumari.

A suspinat, copleşită brusc de o adâncă tristeţe.

— Ce este el de vină dacă tatăl său vinde vin cu ulcica?

Conversaţia s-a încheiat odată cu valsul. Am condus-o pe Elissa la părinţii ei, care s-au comportat faţă de mine cu o deosebită amabilitate. Câteva zile mai târziu am fost invitat la o recepţie la Legaţia română. Am revăzut-o cu plăcere pe Elissa. Am dansat de data aceea două valsuri şi un *charleston.* Începuse voga *charleston-ului.* Mişcările Elissei erau de o graţie incomparabilă. Cred că dacă ar fi urmat şcoala de balet, ar fi depăşit-o şi pe Isadora Duncan.

Am întâlnit-o apoi la o vânătoare călare pe domeniile ducelui de Infantado. Era posomorâtă. Nu mai primise nici o veste de la iubitul ei.

— Poate că este ocupat cu examenele, am încercat să o consolez.

— Mă tem că s-a îndrăgostit de alta, a replicat cu tristeţe.

Ne-am revăzut la câteva recepţii diplomatice. Devenisem un fel de confident al Elissei. Îmi vorbea despre amărăciunile ei sentimentale. Scrisese câteva scrisori studentului, dar nu primise nici un răspuns. Era abătută.

Am invitat-o la o partidă de tenis. A acceptat cu plăcere. Era o jucătoare excepţională. Mi-a dat enorm de lucru. Trebuia să alerg dintr-un capăt la celălalt al terenului, spre a-i prinde mingile măiestrit jucate. Deşi nu eram un începător, m-a bătut cinci seturi la rând. Victoriile acestea i-au mai risipit gândurile cenuşii. Râdea cu hohote la încercările mele disperate de a-i face faţă.

Au trecut astfel şase luni. Nu mi-a mai vorbit de studentul ei decât o dată sau de două ori, şi atunci mai mult cu resentiment decât cu durere. Într-o zi mi-am luat inima în dinţi şi i-am mărturisit că o iubesc.

— N-aş fi îndrăznit să-ţi mai fac această declaraţie dacă nu aş fi avut impresia că studentul în medicină îţi este mai puţin drag ca odinioară. N-ai vrea să fii soţia mea?

Întrebarea aceasta bruscă a descumpănit-o.

— M-ai luat prin surprindere!

— Nu-ţi cer să-mi dai un răspuns imediat. Am să aştept cu multă răbdare. Ştiu, sunt mult mai vârstnic decât dumneata.

— Câţi ani ai? m-a întrebat.

— Treizeci şi doi.

— Diferenţa nu este prea mare, a replicat sentenţios. Mama este cu douăzeci de ani mai tânără decât tata.

— Aceasta înseamnă că pot să sper?

A clătinat din cap.

— Ştiu eu? Să mă mai gândesc.

S-au mai scurs două săptămâni, la sfârşitul cărora mi-a permis să mă prezint părinţilor ei spre a-i cere mâna. Fericit, am sărutat-o cast pe obraji. Pe vremea aceea etapele iubirii erau mult mai mari ca acum. Părinţii Elissei au acceptat cu bucurie cererea mea.

— Sunt sigură că ai s-o faci fericită, mi-a spus Sultana Basarab, zâmbindu-mi cu afecţiune.

Nunta a avut loc la Madrid, în cadru intim, din cauza unui deces intempestiv survenit în familia ei. La ceremonie n-au participat decât părinţii ei şi tatăl meu, naşii – ducele şi ducesa de Infantado – şi cei doi martori de la căsătoria civilă, un consilier al Legaţiei române şi un tânăr secretar al Ambasadei germane. Surorile Elissei, marchiza de Gandale, ducesa de Northland şi doamna Vulturescu, n-au putut să asiste, deoarece fuseseră reţinute de alte obligaţii, pare-se, mai stringente. Am aflat mai târziu că marchiza de Gandale se arătase violent ostilă intrării în familie a unui german. Tatăl Elissei îmi luase apărarea.

— Eugen nu este un prusac ursuz, ci un austriac autentic. Printre strămoşii lui se află şi câţiva bavarezi. Dar nici un german din nord. Aceste considerente pledează în favoarea lui. În orice caz, adăugase cu fermitate, spre a pune definitiv capăt obiecţiilor, Eugen este preferabil fiului de cârciumar.

Argumentul fusese hotărâtor.

Acum, dacă analizez mai bine aceste evenimente, nu pot să nu găsesc o tulburătoare explicaţie atitudinii pe care o adoptase faţă de mine marchiza de Gandale: presimţise poate că voi aduce nenorocirea în familie.

După căsătorie, Elissa a avut delicateţea să nu-mi mai vorbească despre vechiul ei amor. Uneori o umbră de tristeţe îi întuneca obrazul, dar aceasta trecea repede. Ne-am petrecut luna de miere pe Coasta de Azur şi la Napoli, iar în ultima săptămână de concediu am vizitat rudele din Germania. Toţi unchii şi toate mătuşile mele au îndrăgit-o. Elissa avea însuşirea extraordinară de a câştiga nu numai afecţiunea rudelor şi părinţilor, dar şi a străinilor cu care intra în contact. Poate fiindcă era atât de bună, de înţelegătoare, de veselă.

Tata îmi spunea cu admiraţie:

— Din şiragul de principese care s-au perindat de-a lungul secolelor în familia noastră, Elissa se va desprinde ca un giuvaer unic, dragul meu Eugen. Felicitări. Ai ştiut să alegi.

Cuvintele acestea, izvorâte din suflet, m-au mişcat profund. Eram cu atât mai mândru, cu cât veneau din partea unui om foarte zgârcit în complimente. Elissa era într-adevăr o podoabă a familiei noastre.

Au trecut ani. Ani de necuprinsă fericire. Elissa mi-a dăruit patru fii. Albert, Wilhelm, Rudolf şi Uwe. Să-i descriu? Este tare greu. Nu pot decât să afirm că fiecare din ei moştenise câte ceva din frumuseţea şi calităţile morale ale mamei lor. Când ieşeam împreună pe stradă, toată lumea întorcea admirativ capul după noi. Doar Rudi era ceva mai impulsiv, dar mi-am zis că această trăsătură de caracter avea să se modifice în bine cu timpul.

Elissa era o amfitrioană fără pereche. Recepţiile noastre aveau multă căutare. Elissa se arăta tot atât de prevenitoare faţă de principii din casele domnitoare, cât şi faţă de cel mai modest invitat. Oamenii de artă – scriitori, pictori, compozitori – erau însă oaspeţii ei preferaţi. Reuniunile literare pe care le organiza aveau un succes enorm. Visul Elissei era ca unul din fiii ei să ajungă

romancier. Avea talent literar. Poeziile ei recoltau ropote de aplauze. Publicate sub pseudonim în revistele de specialitate, au avut o mare audienţă la public şi la critică.

După cucerirea puterii de către nazişti, rândurile scriitorilor şi pictorilor care ne frecventau cu asiduitate casa au început să se răărească, spre amărăciunea Elissei. Proscrişi de regimul pe care refuzau să-l ridice în slăvi, ori puşi la index fiindcă nu aveau origine ariană pură, preferaseră să plece în exil. Mulţi dintre cei care cutezaseră să rămână în Germania fuseseră arestaţi şi internaţi în lagăre de concentrare. La fel i se întâmplase şi prietenului nostru Karl von Ossietzky, care a şi primit premiul „Nobel”, în vreme ce se afla deţinut într-un lagăr. Îl arestaseră îndată după incendierea Reichstagului. Încoronarea cu lauri a lui von Ossietzky l-a înfuriat la culme pe Hitler, care a emis un decret în virtutea căruia nici un cetăţean german nu mai era autorizat să accepte premiul „Nobel” fără înalta sa autorizaţie. Autorităţile au avut grijă ca bietul von Ossietzky să moară curând după ce i s-a atribuit faimoasa distincţie.

Arderea în public a cărţilor interzise a trezit, de asemenea, indignarea Elissei. Multe dintre acestea erau scrise de prieteni de-ai noştri şi figurau în bibliotecă la loc de cinste. Mai mult decât orice, a scandalizat-o hotărârea lui Goebbels de a scoate din muzee şi din galeriile de artă toate tablourile care – pretindea el – glorificau o „artă decadentă”, necorespunzătoare normelor artistice ale naţional-socialismului. Gafa lui Goebbels, care a organizat o expoziţie de tablouri condamnate, spre a demonstra marelui public teza sa, s-a întors împotriva lui Goebbels, deoarece pânzele expuse au atras o mare de oameni dornici să contemple pentru ultima oară câteva capodopere ale picturii universale, semnate de Van Gogh, Renoir, Gauguin şi alţii, pe care energumenii naţional-socialismului le socoteau pernicioase.

Iritată de această măsură stupidă a guvernanţilor, Elissa a organizat o mare recepţie, la care a invitat numeroase căpetenii naţional-socialiste, în frunte cu Göring şi cu Goebbels. În marele salon, deasupra căminului monumental de marmură, figura un tablou de Van Gogh, pe care nu au putut să nu-l remarce toţi „iluştrii” invitaţi.

Medicul nostru curant, un foarte competent internist, era evreu. După fuga acestuia în străinătate, am apelat la serviciile altui internist eminent, de asemenea evreu. Doctorul acesta, pe nume

Schonfeld, era foarte iubit de copiii mei, de care se ocupa cu multă dragoste. Într-o seară l-am căutat la telefon, deoarece Albert. Băiatul meu cel mare, răcise şi avea temperatură. Nu era ceva grav, însă trebuia să plec cu Elissa la Paris şi nu mă înduram să-l las acasă bolnav, în grija tatălui meu. O femeie de serviciu m-a anunţat că domnul doctor plecase cu doamna la o rudă în provincie, dar că avea să se întoarcă peste o săptămână. Am chemat alt medic, care l-a examinat pe Albert, i-a prescris câteva medicamente şi ne-a asigurat că în maximum trei zile băiatul va fi capabil să iasă din casă.

— Puteţi pleca fără grijă la Paris, mi-a spus. Nu e decât o răceală uşoară, banală.

Doctorul a avut dreptate. A doua zi temperatura lui Albert a scăzut mult. Totuşi, Elissa a stăruit să mai rămână câteva zile la căpătâiul lui, până îl va vedea deplin vindecat. Aş fi amânat şi eu plecarea, dar trebuia să fiu a doua zi la Paris, unde aveam de rezolvat anumite treburi care nu admiteau amânare.

Perspectiva unei lungi călătorii cu trenul – fără compania antrenantă a Elissei – nu mă încânta deloc.

Ne apropiam de graniţa franceză. Gestapoul şi vama verificau în tren paşapoartele şi bagajele. Era aproape de ora prânzului. Pe geamul deschis al compartimentului meu intra un aer proaspăt, tare, care îmi stimula pofta de mâncare. Ca să trec de la vagonul meu cu paturi la vagonul-restaurant trebuia să străbat mai multe vagoane clasă, ticsite de călători. În vreme ce mă opinteam să trec printr-un culoar în care se îmbulzeau tot felul de oameni, m-a izbit un spectacol neaşteptat.

Doctorul Schonfeld, palid, stătea dezorientat în faţa unui grup de gestapovişti şi de vameşi, care-i examinau documentele de călătorie, arborând mutre bănuitoare, ostile. În jurul lui, o femeie vârstnică şi câţiva copii de diverse vârste – familia lui Schonfeld, presupun – se uitau împanicaţi la zbirii în uniformă.

Un gestapovist cu grad de *Scharführer* examina paşaportul medicului şi compara fotografia cu originalul, clătinând cu neîncredere din cap.

— Nu sunteţi una şi aceeaşi persoană, a rostit aspru gestapovistul. N-o să mă convingeţi de contrariul.

— Fotografia din paşaport mă arată mult mai tânăr, a convenit Schonfeld. Asta nu înseamnă că nu sunt eu.

Când m-a văzut, o licărire de speranţă i-a sclipit în ochi, urmată

brusc de o expresie de spaimă dementă. A întors brusc privirile în altă parte. Intrigat, m-am oprit la o oarecare distanţă, ca să văd ce urmează.

— Va trebui să coborâţi la punctul de frontieră, a vorbit cu ton categoric gestapovistul. Vă veţi descurca acolo cu superiorii mei...

Schonfeld şi-a împreunat rugător mâinile:

— Nu se poate să faceţi una ca asta, domnule subofiţer. Sunt aşteptat la Paris. Orice întârziere m-ar costa bani grei.

— Nu mă priveşte! a ripostat gestapovistul. Coborâţi la punctul de frontieră, şi cu asta, basta! Familia dumneavoastră poate să-şi continue drumul. E în regulă. Dar dumneavoastră...

Schonfeld s-a uitat înspăimântat la soţia şi la copiii lui. În clipa aceea am intervenit.

— Ce se întâmplă, *Herr Scharführer?* l-am întrebat cu simpatie trucată.

L-am salutat neutru pe Schonfeld, care mi-a răspuns cu o scurtă şi foarte încurcată schimă de recunoaştere.

Scharführerul m-a privit cu gravitate şi respect. Când îmi examinase paşaportul, numele şi calitatea mea îl impresionaseră.

— Acest călător încearcă să ne înşele vigilenţa. Foloseşte un paşaport cu o fotografie care nu corespunde, mi-a explicat, arătându-mi documentul. Priviţi şi dumneavoastră!

M-am uitat. Deosebirea dintre fotografie şi original era într-adevăr frapantă. Originalul era chel. Gras, urât, pe când insul imortalizat de fotograf avea o mutră relativ tânără, simpatică, încoronată de o foarte bogată podoabă capilară. Exista o oarecare identitate de trăsături, dar care permiteau interpretări multiple. Ceea ce m-a izbit mai mult a fost însă numele înscris pe paşaport. Friedrich Schulze, de profesie pictor, arian sută la sută.

Am izbucnit în râs, apoi am înapoiat gestapovistului paşaportul.

— Pe domnul Schulze îl cunosc întâmplător foarte bine. A pictat acum câţiva ani un portret al soţiei mele. Pot să te asigur de acest lucru. Pârdalnica de vârstă îl schimbă pe om...

Chipul gestapovistului s-a luminat. Chiar dacă trăsăturile vag semite ale lui Schonfeld i-ar fi trezit unele bănuieli, toate acestea cădeau în faţa declaraţiei mele formale. În acea epocă afirmaţiile unui general din *Wehrmacht* aveau încă puterea de a impresiona pe agenţii Gestapoului.

Scharführerul a restituit lui Schonfeld paşaportul.

— În regulă, *Herr* Schulze!

M-a salutat cu respect şi a trecut la alt grup. Râzând, am strâns mâna medicului, apoi m-am îndreptat spre vagonul-restaurant. Abia după ce am trecut graniţa, doctorul Schonfeld a venit la masa mea. Transpiraţia i se scurgea şiroaie pe frunte şi pe obraji, bărbia îi tremura încă sub imperiul emoţiei prin care trecuse. Dar era fericit.

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc, *Herr General!* Intervenţia dumneavoastră a fost providenţială. Când v-am văzut însă apărând pe culoar, am încremenit de spaimă. Ca să pot ieşi din Germania, am folosit paşapoarte false, care m-au costat o avere. Dacă dumneavoastră m-aţi fi salutat jovial, aşa cum obişnuiaţi, cu un „ce mai faci, dragă Schonfeld?", acum aş fi zăcut în beciul Gestapoului de la punctul de frontieră…

De atunci l-am pierdut din vedere pe doctorul Schonfeld, *alias* pictorul Schulze. După câte ştiu, a ajuns cred prin Canada. Când i-am povestit mai târziu Elissei acest episod, bucuria ei a fost necuprinsă. Elissa detesta procedeele inchizitoriale ale Gestapoului…

Tot ea m-a învăţat să cunosc România şi pe români, acest popor atât de greu încercat.

În fiecare an Elissa şi copiii îşi petreceau vacanţa de vară în România, pe unul din domeniile mamei ei. Drumul de la Berlin la Bucureşti, sau de la München la Bucureşti, îl parcurgeam invariabil cu automobilul. Peisajele din România, în special cele din munţii şi din regiunea dealurilor transilvănene, ne cucereau de fiecare dată cu frumuseţea lor proaspătă. Am străbătut de zeci de ori podişul transilvan. Valea Prahovei, Valea Oltului, bogatul Bărăgan sau litoralul Mării Negre. De fiecare dată îi descopeream noi splendori.

Mă îndrăgostisem de România. În epoca cenuşie cuprinsă între cele două războaie mondiale, Europa se zbătea într-un marasm din care nu avea să-şi găsească o fatală ieşire decât prin instaurarea unor regimuri de mână forte în majoritatea ţărilor din sudul, centrul şi sud-estul continentului; expansionismul german şi italian exportau dictatura ca pe o marfă de mare preţ. Regele Carol al II-lea al României încercase să păstreze un precar echilibru între democraţiile occidentale şi totalitarismul fascist, impunând de la un moment dat ţării sale un regim politic hibrid, în speranţa că va domoli pe *Führer* şi pe Duce, asigurându-şi şi intern autoritatea râvnită. Multă vreme mi-am închipuit că România va fi ferită de frământările care agitau întreaga Europă Centrală. Datorită unei

politici economice şi sociale greşite, populaţia României se lovea de greutăţi materiale insurmontabile, care se traduceau prin curbe de sacrificiu, împrumuturi masive în străinătate, venituri reduse, toate acestea generând o condamnabilă mizerie. Nu am început să-mi dau bine seama de această stare de lucruri decât prin anii ’30.

Elissa era foarte sensibilă la suferinţele oamenilor sărmani. Ori de câte ori avea posibilitatea, încerca să le îndulcească viaţa. Din nefericire, nu stătea în puterea ei să rezolve crizele sociale. Elissa m-a umanizat. Ea mi-a schimbat optica de până atunci, ea m-a ajutat să pătrund tainele sufletului omenesc, ea m-a făcut să am milă de oameni, să-i înţeleg. Instinctiv lua apărarea celor slabi. Persecutarea evreilor, întemniţarea adversarilor politici, încălcarea libertăţilor individuale erau pentru ea crime de neiertat. Treptat am ajuns să-i împărtăşesc convingerile.

Elissa! Un suflet mare într-o fiinţă plăpândă.

Primele simptome ale bolii ei au început să se manifeste în primăvara lui ’937. Cefalee, alterarea vederii, iar mai târziu crize precedate de o aură cu fosfene şi halucinaţii vizuale. Examenul medical a stabilit existenţa unei tumori cerebrale, în toamna aceluiaşi an starea ei s-a înrăutăţit atât de mult, încât medicii, întruniţi în consult, au hotărât să o supună unei intervenţii chirurgicale. Operaţia era grea şi comporta mari riscuri, însă nutream speranţe deoarece îmi asigurasem serviciile unui mare chirug german, profesorul doctor Gert Berger, o somitate cu reputaţie internaţională. Specialiştii nu excludeau posibilitatea existenţei unei tumori de natură canceroasă.

Am internat-o pe Elissa în sanatoriul doctorului Berger. Ţin minte că s-a hotărât să se efectueze intervenţia chirurgicală pe data de 25 septembrie dimineaţa. La căpătâiul Elissei îmi petrecusem zile şi nopţi de-a rândul. Boala ei evoluase cu o rapiditate deconcertantă chiar şi pentru specialişti. A sosit dimineaţa pe care şi Elissa şi eu şi copiii o aşteptam cu mare emoţie. Dar, spre uimirea colaboratorilor apropiaţi ai doctorului Berger, acesta întârzia să-şi facă apariţia. În cursul celor treizeci şi cinci de ani de activitate, chirurgul nu întârziase niciodată de la program. Doctorul Strasser, directorul adjunct al sanatoriului, i-a telefonat acasă. Apelurile lui repetate nu au primit nici un răspuns. Eram consternat. Ce se întâmplase? însoţit de doctorul Strasser, m-am dus cu maşina mea până la locuinţa profesorului Berger. Ne-a deschis o femeie de serviciu vârstnică, plânsă, emoţionată la culme. Am cerut să vorbesc

doctorului. Femeia de serviciu a vrut să ne spună ceva, dar s-a abţinut. Ne-a poftit în casă. Ne-a introdus într-un salon, rugându-ne să aşteptăm câteva clipe. A dispărut apoi, lăsându-ne singuri. Atmosfera aceasta de mister era derutantă. Nu am avut mult de aşteptat. O femeie distinsă, palidă, îmbrăcată în negru şi care-şi frământa nervos între degetele-i subţiri batista de dantelă, a intrat în salon.

— *Frau* Berger, m-a lămurit doctorul Strasser, care m-a prezentat apoi soţiei profesorului.

Cu vocea întretăiată de emoţie, doamna Berger ne-a explicat că în primele ore ale dimineţii profesorul fusese arestat şi ridicat de *Gestapo.* Ei i se ordonase să nu vorbească la telefon până la noi dispoziţii. De aceea nu răspunsese nimeni la apelurile lui Strasser.

Am avut senzaţia că se prăbuşeşte cerul asupra mea.

— *Gnädige Frau,* voi face tot ce-mi va sta în putinţă spre a obţine eliberarea soţului dumneavoastră, i-am făgăduit. Am şi eu tot interesul să fie eliberat.

— Să vă ajute Dumnezeu, a rostit ea suspinând.

Am pus în joc toate relaţiile şi influenţa de care dispuneam. Am bătut la toate uşile mărimilor regimului. N-am putut să realizez nimic. Doctorul Berger se făcuse vinovat de înaltă trădare. În ce consta această înaltă trădare, n-am putut să aflu. Câteva zile mai târziu, am fost informat că profesorul decedase în timpul cercetărilor, victimă a unui atac de congestie cerebrală. Sunt încredinţat că în realitate nu rezistase torturilor la care fusese supus. Începuseră încă de pe atunci să-mi ajungă la ureche zvonuri în legătură cu mijloacele de lucru ale Gestapoului.

Intervenţia chirurgicală la care trebuia să fie supusă Elissa a fost amânată cu câteva zile. Mă întreb dacă această întârziere i-a fost fatală sau dacă doctorul Strasser, care a operat-o, era mai puţin priceput decât predecesorul său. Elissa a murit pe masa de operaţie.

Aceasta a fost prima lovitură pe care regimul mi-a dat-o indirect. Poate că nici doctorul Berger n-ar fi izbutit să o salveze. N-ar fi fost exclusă însă o reuşită a intervenţiei chirurgicale, cu atât mai mult cu cât profesorul avea la activul său un impresionant şirag de succese…

Elissa a murit. A murit însă pentru ceilalţi oameni. În sufletul meu trăieşte. Seara, înainte de a mă culca, stăm de vorbă. Îi privesc fotografia şi schimbăm cuvinte fără grai. Elissa îmi surâde. Şi eu îi

zâmbesc. Uneori mă potopeşte o mistuitoare durere sufletească. Minciuna cu care încerc de atâta vreme să mă hrănesc îmi apare în toată enormitatea ei. Apoi îmi revin. Îmi spun că n-am dreptate să disper. Că Elissa este lângă mine. Că nu mă va părăsi niciodată…

Roţile vagonului ţăcăne ritmic. Locomotiva şuieră. Trenul străpunge noaptea, ducându-mă spre împlinirea destinului meu…

Am ajuns la Rastenburg curând după miezul nopţii. În gară am fost primit de generalul Rudolf Schmundt, aghiotantul personal al *Führerului*. În întâmpinarea lui Ribbentrop nu venise decât un colonel oarecare, unul din acei nenumăraţi ofiţeri care roiau ca muştele la înaltul Comandament al Armatei.

Ştiam că Schmundt fusese într-o vreme subalternul lui Rommel. Rommel mi-l descrisese în culori extrem de favorabile. Schmundt îi facilita audienţele la Hitler. Faţă de Rommel am avut întotdeauna curajul să vorbesc deschis. Ştiam că aveam de-a face nu numai cu un om de onoare, dar şi cu unul dintre aceia care-mi împărtăşeau aversiunea împotriva căpeteniilor naziste. Faţă de Schmundt eram reticent. Mă temeam că îl pervertise contactul cu mareşalul Keitel, acest valet al Führerului, şi cu generalul Jodl, mâna lui dreaptă.

În vreme ce *Mercedesul* gonea pe sub bolta întunecoasă a copacilor, Schmundt m-a întrebat dacă l-am văzut pe mareşalul Rommel în cursul vizitei mele în Franţa. I-am răspuns că n-am avut această plăcere.

— Primul concediu am să mi-l petrec la Paris, mi-a spus el râzând. Dacă, bineînţeles, nu va avea loc până atunci debarcarea aliată în nordul Franţei. Cred că numai o operaţie militară inamică de mare anvergură ar mai putea tulbura seninătatea ofiţerilor noştri de la Paris.

Debarcarea aceasta constituia de multă vreme un coşmar pentru conducătorii armatei germane. Era aşteptată cu o teamă abil ascunsă sub faţada unei încrederi manifestate zgomotos. Deschiderea celui de-al Doilea Front în Vest nu mai putea să întârzie. Armata germană avea să fie prinsă între două focuri, perspectivă pe care o parte dintre foştii conducători ai *Wehrmachtului*, izgoniţi ulterior de Hitler, se străduiseră să o îndepărteze cât mai mult. *Führerul* şi colaboratorii săi, în cap cu Ribbentrop, avuseseră grijă să transforme în realitate iminentă o ipoteză pe care Marele Stat-Major al Armatei o întrevăzuse întotdeauna cu oroare.

Eram curios să ştiu de ce mă chemase Hitler, dar nu am cerut lămuriri lui Schmundt. În atmosfera încărcată de suspiciuni de la *O.K.W.,* orice discuţie în jurul *Führerului* poate da naştere la cele mai năstruşnice interpretări. În tonul unei simple întrebări, răuvoitorii căutau explicaţii adeseori defavorabile celui care formulase întrebarea. Singurul mod în care te puteai referi la persoana lui Hitler, fără să trezeşti comentarii dubioase, era să ridici un toast în cinstea lui. Aceasta nu te angaja la nimic. Făcea parte din protocolul imuabil al oricărui dineu oficial sau cvasi oficial. Dacă te aflai la masă alături de un om pe care nu-l cunoşteai bine, era de asemenea recomandabil să toastezi pentru *Führer*. Dădeai o dovadă formală de dragostea şi devotamentul pe care i le purtai. Evident, gândurile nu ţi le putea citi nimeni. Salvai însă aparenţele.

— Mâine dimineaţă la zece, mi-a spus Schmundt, sunteţi aşteptat de *Führer, Herr General.*

Am înclinat din cap.

— Mulţumesc.

— Şi *Feldmarschallul* Keitel doreşte să vă vorbească.

Am înclinat iarăşi din cap.

— Foarte bine.

Mercedesul traversa în clipa aceea fâşia de teren minată şi triplul cordon de sârmă ghimpată care înconjurau Cartierul General.

Câteva minute mai târziu a oprit în faţa casei de oaspeţi, în care eram găzduit ori de câte ori soseam la *O.K.W.*

— De câteva zile atmosfera de aici este foarte încărcată, a rostit Schmundt înainte de a ne despărţi. *Führerul* este iritat de atitudinea… defetistă a câtorva generali.

Pauza plasată înaintea cuvântului „defetistă” îi sublinia înţelesul.

— Sunteţi de acord cu această expresie, *Herr General?* l-am întrebat cu răceală.

Schmundt m-a privit în ochi, apoi a zâmbit.

— Nu! Nu sunt! Tocmai că nu sunt! Dar am ţinut să vă previn.

I-am mulţumit.

— Sunteţi prea bun, *Herr General*.

— Vă urez noapte bună, a rostit Schmundt, ducându-şi mâna la cozorocul caschetei.

— Noapte bună.

Am făcut o baie fierbinte înainte de a mă culca. Am luat şi un barbituric. Voiam să dorm adânc. Aveam nevoie de un somn fără vise. Fără coşmaruri.

În cameră era cald şi bine. Patul moale, cu cearşafuri de o albeaţă desăvârşită, te invita la odihnă. Un aparat de radio cânta muzică în surdină. La un moment dat, muzica s-a întrerupt. Crainicul a anunţat jurnalul de seară. Emisiunea a început, ca de obicei, cu un comunicat al înaltului Comandament al Armatei asupra situaţiei de pe front. Am închis aparatul. Mi-era greaţă de comunicatele militare.

În cameră s-a făcut linişte. Nu se mai auzea decât vântul şuierând la ferestre. Se termina cu vremea frumoasă din ultimele zile. Mă gândeam la soldaţii care în clipa aceasta dormeau zgribuliţi sub cerul liber pe toate fronturile Europei. Mantaua, fularele, flanelele, mănuşile de lână nu reuşeau să-i ferească de muşcătura viscolului. Barba, sprâncenele le erau acoperite de promoroacă. Unii visau poate că se aflau acasă, în mijlocul familiei. Că se adăposteau sub un acoperiş ospitalier şi sub o pătură caldă, în vreme ce focul duduia în sobă. Mulţi nu aveau să se mai trezească din somn. În zori, camarazii lor îi vor găsi ţepeni, ca nişte vite tăiate, congelate în frigoriferul vreunui abator.

Unde se afla acum Albert? Undeva, în dormitorul comun al vreunui lagăr de prizonieri? Era îngropat sub un morman de cărămizi? Zăcea într-o groapă comună, cu alţi eroi la un loc?

Dar Willi?… Willi, scumpul meu Willi?

Coşmarul acesta îl trăiam cu ochii deschişi, în fiecare noapte, înainte de a adormi. Ciudat! De ce visele urâte îţi par mai înfiorătoare decât realitatea? De ce? Ar exista o explicaţie. Cu visele nu ai timp să te familiarizezi…

Am stins lumina. Vântul şuiera tot mai ascuţit. La un moment dat s-a pornit să ţipe ca un cor de iele.

Capul îmi era greu, ca şi când aş fi avut plumb în loc de creier. Simţeam o durere surdă în tâmpla dreaptă. O durere difuză, enervantă. Nu ştiu dacă am adormit sau dacă visam cu ochii deschişi. Albert se afla lângă mine. Şi Willi se afla, şi Uwe… Numai Rudi lipsea. Unde era Rudi? Unde plecase? De ce plecase?…

Cineva a ciocănit în uşă.

— Este ora şapte, *Herr General*.

În cameră era întuneric. Ferestrele, bine camuflate, nu îngăduiau luminii zilei să pătrundă înăuntru. Eram obosit, ca şi când n-aş fi dormit toată noaptea. Poate că nici nu am dormit. Câteodată aproape că nu mai ştiu ce se întâmplă cu mine. Am senzaţia că umblu pe un înveliş moale, de nori. Că lumea din jur, oameni, case,

peisaje sunt ireale. Cred că nervii sunt de vină. Nu mă autocompătimesc. Am fost întotdeauna împotriva văicărelilor inutile. Nimic nu poate schimba mersul destinului. Nici jelaniile, nici scrâşnitul dinţilor, nici exploziile de revoltă...

Un soldat cu uniforma impecabilă – atât de deosebită de zdrenţele murdare de pe front – a dat perdelele groase la o parte şi a lăsat lumina să pătrundă în încăpere. Mi-a servit micul dejun.

Am băut un pahar cu lapte. Nu m-am atins nici de unt, nici de ouă, nici de ciocolata pe care ar fi ronţăit-o cu deliciu atâţia copii din Germania. Hitler şi ofiţerii de la *O.K.W.* erau bine îngrijiţi şi hrăniţi. Pe umerii lor apăsa doar povara grea a războiului. Din Bunkerul inexpugnabil, vârât adânc sub pământ, *Führerul* şi sfetnicii lui militari trimiteau la moarte tineretul german. Hitler nu avea copii. Nu cunoştea valoarea unui vlăstar, sânge din sângele tău, carne din carnea ta. Pentru el tinerii nu erau decât nişte pioni pe tabla de şah a calculelor sale fantasmagorice. Tinerii aceştia nu aveau nume, nici chip şi nici personalitate. Nu reprezentau decât o uriaşă masă de manevră.

Mi-am îmbrăcat mantaua, mi-am pus cascheta şi am ieşit din cameră. Am străbătut un coridor lung, cu uşi multiple de o parte şi de alta. La capătul lui, un planton mi-a deschis o ultimă uşă.

Când m-am văzut afară, am tras adânc în piept aerul rece. Vântul smucea ramurile goale ale copacilor, izbindu-le între ele, făcându-le să sune ca nişte oase care se ciocnesc. Pe cerul plumburiu se goneau nori vineţi. Norii aceştia veneau în mase compacte dinspre răsărit, invadând cerul Germaniei. Până şi natura prefigura tragedia care avea să se desfăşoare şi pe pământul acesta. O tragedie inexorabilă, căreia nimeni şi nimic nu-i mai putea pune capăt. Eram prinşi într-un imens *maelstrom,* din care nu mai exista scăpare. O pace, în condiţii oricât de grele, ar mai fi putut salva ceva. Din nefericire, aliaţii nu voiau să trateze cu Hitler, iar Hitler nu concepea să fie lăsat în afara jocului.

Copacii dezgoliţi de veşmântul frunzişului arătau ca nişte corpuri descărnate de bătrâni sau de schilozi. Imaginile acestea lugubre mă urmăreau de la o vreme, exasperându-mă. Era cazul să mă scutur de obsesiile acestea maladive. Trebuia să mă lupt; cu mine însumi. Nu mi-e îngăduit să abandonez partida. Am un anumit rost în jocul acesta de forţe angajate în jurul meu. Numai în ziua când voi socoti că mi-am îndeplinit misiunea mă voi putea retrage. Sub orice formă. Refugiindu-mă chiar sub aripa morţii.

Dar să nu folosim cuvinte mari, sforăitoare. Nu mi-au plăcut niciodată atitudinile teatrale, grandilocvenţele, îngăduite numai histrionilor. Histrioni care evoluează pe scenele teatrelor, sau cei care se agită perorând din înaltul tribunelor.

Vântul îmi agită pulpanele mantalei, îmi biciuieşte obrajii. Sub talpa cizmelor mele, frunze uscate, aduse de vijelie, sunt strivite ca nişte vietăţi minuscule.

Am ajuns la *Bunkerul* înaltului Comandament al Armatei. Două santinele prezintă arma, cu admirabilă precizie. Soldaţii aceştia tineri, cu ochi albaştri, mă înduioşează. Gândul îmi fuge la milioanele de soldaţi tineri, blonzi şi cu ochi albaştri, care rătăcesc acum pe întinsul Europei din ordinul lui Hitler. Hăituiţi ca nişte fiare de către forţele reunite ale tuturor duşmanilor Germaniei. Hitler şi acoliţii săi au reuşit să asmuţă împotriva lor întreaga Europă, întreaga lume. Chiar şi presupuşii noştri aliaţi, ungurii, românii, italienii, ne urăsc. I-am târât şi pe ei în această aventură nebunească. Ungurii ar trebui să ne fie totuşi recunoscători, fiindcă le-am dăruit jumătate din Transilvania românilor. Recunoştinţa este însă floare rară.

Intru în *Bunker.* Ofiţerul de serviciu îmi verifică documentele. Mă amuză măsurile acestea de precauţie, care vădesc „încrederea" lui Hitler în armată.

Generalul Schmundt mă primeşte în biroul său. Îşi consultă ceasul.

— Vă rog să aşteptaţi un moment. *Führerul* este în conferinţă cu *Herr* Goebbels. Îmi permiteţi să vă ofer un coniac franţuzesc?

Nu l-am refuzat. Aveam nevoie de un întăritor. Întrevederile cu Hitler nu erau deloc comode. Numai prin prezenţa sa, acest om avea darul să mă crispeze.

— *Führerul* este foarte neplăcut impresionat de modul cum se desfăşoară operaţiile militare pe Fronturile de Est şi de Sud, a rostit Schmundt, în vreme ce turna coniac în pocale de cristal.

Mi-am dezbrăcat mantaua şi m-am instalat într-un fotoliu.

— Mă tem că în curând au să-l indispună şi veştile de pe Frontul de Vest, am replicat sec.

Generalul a ridicat intrigat privirile asupra mea.

— Socotiţi iminentă deschiderea celui de-al doilea front? Dispuneţi de unele indicii?

— Amiralul Canaris mi-a furnizat o serie de informaţii extrem de interesante.

Schmundt a zâmbit.

— Canaris este un imaginativ. O debarcare aliată în Franţa n-ar avea nici o şansă.

— Credeţi?

— Sunt convins.

Mi-a oferit paharul cu coniac. I-am urat sănătate, apoi am degustat băutura. Era excelentă. Am simţit cum îmi încălzeşte măruntaiele.

— *Führerul* are o încredere de nestrămutat în Zidul Atlanticului, a reluat Schmundt.

— Mă tem că se înşală, am replicat.

Schmundt a clipit jenat. Îndoielile mele referitoare la infailibilitatea *Führerului* îl puneau într-o situaţie neplăcută, în calitatea lui de aghiotant personal al lui Hitler, nu se cuvenea să accepte cu seninătate cuvintele mele.

— Se înşală, dacă este greşit informat, a zâmbit Schmundt.

Zâmbetul acesta avea rostul lui. Cuvintele oficiale erau îndulcite de expresia echivocă a feţei.

A zbârnâit o sonerie.

— Mă iertaţi, a tresărit, reluându-şi aerul marţial.

A părăsit camera, lăsându-mă singur, cu coniacul meu. Peste câteva clipe s-a înapoiat.

— *Führerul* vă aşteaptă, *Herr General.*

M-am ridicat fără grabă din fotoliu, mi-am golit paharul, apoi am zâmbit lui Schmundt.

— Se înşală, aşa cum s-a înşelat şi în ceea ce priveşte capacitatea de luptă a ruşilor. În ’941 îi socotea virtual învinşi, *Herr General*.

Mă întrebam dacă Schmundt avea să transmită lui Hitler vorbele mele. Nu mă temeam de consecinţe. N-aş fi fost deloc indispus dacă Hitler m-ar fi scos din armată. N-aş fi fost nici primul şi nici ultimul. Generalii şi mareşalii maziliţi se numărau cu duzinile.

Am intrat în cabinetul *Führerului.* L-am găsit plimbându-se prin faţa mesei sale de lucru. Era singur. Umbla încovoiat, apăsat de gânduri. Şuviţa lui de păr, atât de speculată în caricaturi, îi atârna pe frunte asemenea unui deget înmănuşat, îndreptat spre pământ. S-a oprit şi mi-a întins mâna.

Ochii lui, altădată scăpărând drăceşte, erau acum stinşi. O scânteiere vagă abia mai mocnea sub cenuşă.

— Veniţi de la Anzio, *Herr General*.

Făcu o pauză, ca şi când ar fi încercat să-şi adune gândurile, risipite de o rafală de vânt.

— Am inspectat forţele noastre aeriene de pe frontul din Italia, *mein Führer.* La înapoiere am vizitat Zidul Atlanticului.

— Ştiu, vom vorbi şi despre aceasta, *Herr General.* Să revenim la campania din Italia. Puteţi să-mi explicaţi de ce Kesselring nu a reuşit să nimicească capul de pod de la Anzio? De ce nu i-a aruncat în mare pe anglo-americani?

I-am repetat, fără alterări, teza pe care am susţinut-o şi în faţa lui Göring. M-a ascultat un timp în tăcere. Îmi dădeam seama, după neastâmpărul mâinilor sale, că este enervat, că încearcă să se stăpânească. Deodată m-a întrerupt:

— Invocaţi superioritatea aeriană a inamicului, puterea de foc a artileriei lui... Ei bine, vă înşelaţi, *Herr General!* Alta este realitatea. Sunt înconjurat de incapabili. Generalii noştri nu sunt preocupaţi decât de retragerile strategice. Această atitudine defetistă este intolerabilă. Numai autoritatea mea, numai intransigenţa mea au împiedicat până acum o prăbuşire a fronturilor. Nu am hotărât încă înlocuirea lui Kesselring fiindcă am avut în vedere faptele lui de arme din trecut. Sunt însă cu ochii asupra lui.

Hitler se monta vizibil. Apatia pe care i-o citisem în ochi la începutul acestei întrevederi lăsase locul unei expresii amare, dar care exprima în acelaşi timp o încăpăţânare de neclintit. Totodată şi vocea îi creştea în volum.

— În cursul debarcării, aliaţii nu au întâmpinat în mod practic nici o rezistenţă, a continuat. În întregul sector nu se aflau decât două batalioane descompletate din Divizia 29 „Panzer", trimise spre refacere. Mă mir că aliaţii nu au speculat acest succes, spre a-şi desfăşura forţele şi a cădea în spatele Liniei Gustav. Mă întreb cum ar fi reacţionat atunci *Feldmarschallul* Kesselring? Îmi vorbeaţi de superioritatea aviaţiei inamice. Sunteţi sigur că forţele noastre aeriene sunt folosite în mod judicios? Am lăsat teritoriul Germaniei descoperit, spre a întări potenţialul aerian al fronturilor noastre. Acest sacrificiu a dat rezultatele scontate? Nu! Categoric, nu! Vorbea acum sacadat, subliniindu-şi frazele cu gesturi bruşte, dezordonate: Am să retez toate putregaiurile, mă înţelegeţi? Am să retez toate putregaiurile!

În aceeaşi clipă braţul lui descrise un arc de cerc descendent, ca şi când ar fi decapitat un condamnat la moarte.

Se învârtea prin cameră ca un leu în cuşcă.

— Pe Frontul de Est, generalii îmi ceruseră să construiesc o linie fortificată pe malul drept al Niprului. În primul rând, nu-mi puteam îngădui luxul de a încurca traficul pe căile ferate, lansând spre răsărit multitudinea de trenuri necesare transportului de materiale. În al doilea rând, nu am încredere în liniile fortificate. Ştiţi cum au căzut Linia Maginot şi celelalte sisteme de fortificaţii din vest. În al treilea rând, ar fi fost de-ajuns să ridic o astfel de linie în est, ca toţi generalii să se grăbească a se retrage la adăpostul ei. Iar eu sunt adversarul retragerilor. Un ostaş adevărat trebuie să aştepte cu seninătate moartea pe poziţia ce i-a fost încredinţată. Nu îi este permis să facă un pas înapoi. Lui Paulus i-am acordat bastonul de mareşal pentru că a rezistat până în ultima clipă în ruinele Stalingradului. E adevărat că în cele din urmă m-a dezamăgit şi el.

Ca şi Göring, fugea de la un subiect la altul cu o lipsă de logică deconcertantă.

— În sfârşit, nu v-am chemat aici spre a face procesul lui Kesselring. Am vrut să cunosc opinia dumneavoastră. Acum sunt lămurit. De vreme ce i-aţi găsit scuze…

— Mă iertaţi, *mein Führer,* nu i-am găsit scuze. Am judecat obiectiv…

— Lăsaţi-mă să judec eu capacitatea generalilor mei. Dumneavoastră nu ştiţi decât să-mi contracaraţi planurile, să faceţi cauză comună împotriva mea.

Şi-a dat probabil seama că vorbise prea mult. S-a oprit brusc. A făcut o pauză. Îi auzeam respiraţia grea, şuierătoare, încerca să-şi refacă energia cheltuită în această izbucnire verbală, după părerea mea, incalificabilă.

— Am hotărât să vă încredinţez o misiune. *Herr General*, a reluat, fixându-mă cu ochii lui care-şi recâştigaseră vioiciunea şi mobilitatea. O misiune extrem de importantă, asupra căreia să păstraţi cel mai desăvârşit secret.

— La ordin, *mein Führer!* am replicat calm.

— Vreau să cunosc situaţia reală, subliniez, *reală*, a forţelor noastre aeriene din Franţa. Dispunem acolo de o flotă militară neutilizată, în vreme ce teritoriul Germaniei şi Frontul de Est sunt lipsite de o forţă aeriană adecvată. Nu am nevoie de cifre statistice, ci de un memoriu documentat asupra necesităţilor reale ale forţelor noastre militare din Franţa. Surplusul de avioane – şi sunt convins că există un astfel de surplus – trebuie transferat unităţilor de *Luftwaffe*, afectate apărării teritoriului Germaniei. Trebuie să apăr

Germania de incursiunile aeriene tot mai îndrăzneţe ale inamicului. Industria noastră de război a înregistrat enorme distrugeri în ultima vreme. Trebuie să prevenim alte distrugeri, şi mai mari.

Soluţia simplistă a lui Hitler mă făcea să râd. Îmi amintea anecdota individului care se învelea cu o plapumă prea scurtă. Dacă îşi acoperea pieptul, îi rămâneau picioarele dezvelite. Dacă îi era frig la picioare şi lăsa plapuma în jos, rămânea cu pieptul afară. În al cincilea an de război, ajunsesem să ne folosim de metoda cârpelilor.

Am încercat să ridic obiecţiuni. O debarcare în nordul Franţei nu era exclusă. Lipsite de o protecţie aeriană eficace, trupele noastre n-ar fi capabile să reziste şocului…

— Am avut în vedere toate ipotezele, m-a întrerupt Hitler. În privinţa aceasta, hotărârea mea este definitivă. V-am ales pe dumneavoastră pentru îndeplinirea acestei misiuni, deoarece sunteţi în măsură să-mi prezentaţi obiectiv situaţia. Dacă aş fi cerut acest lucru *Feldmarschallului* von Rundstedt sau lui Rommel, aceştia s-ar fi străduit să-mi demonstreze nu numai că nu se pot lipsi de nici un avion, dar că forţele lor aeriene sunt cu totul insuficiente. În calitatea dumneavoastră de general-inspector al *Luftwaffe,* aveţi o privire de ansamblu, care vă permite să apreciaţi mai limpede dozarea forţelor noastre aeriene pe diferitele fronturi. Chibiţii pot judeca mai limpede problemele, de şah decât jucătorii respectivi.

Comparaţia era savuroasă – „chibiţul Altenburg-Delmond”!

Hitler şi-a încrucişat mâinile la piept. Legănându-se când pe vârfuri, când pe călcâie, a continuat:

— În cadrul aceleiaşi misiuni, veţi executa apoi o anchetă pe Frontul de Est. Veţi inspecta Grupul de armate Sud. Manstein îmi solicită neîncetat întăriri aeriene, spre a degaja Armata a 8-a, încercuită la Korsun. Concepţiile mele în această privinţă le cunoaşteţi. Sunt duşmanul neîmpăcat al retragerilor. Armata a 8-a trebuie să reziste pe poziţii până la ultimul om. Nu voi îngădui o deplasare a liniei actuale a frontului. Protejarea zonei petrolifere româneşti şi păstrarea bastionului Carpaţilor sunt imperative de la care nu ne putem sustrage. Pierderea, României ar constitui pentru noi un dezastru cu urmări incalculabile.

Se opri în dreptul meu. Mă privea în ochi, încercând parcă să mă hipnotizeze.

— Trebuie să rezistăm pe poziţii, *Herr General*! Să ţinem

inamicul în loc şi să câştigăm timp. Înţelegeţi? Avem nevoie de timp. Spre a desăvârşi armele noastre secrete şi a da o lovitură năprasnică duşmanilor Germaniei. Haideţi cu mine!

Narcisiştii se îmbată de plăcere admirându-şi propria imagine. Hitler se îmbăta ascultându-şi logoreea. S-ar fir-zis că discursul pe care mi-l debitase îi dăduse puteri noi. Omul istovit pe care-l găsisem la intrarea mea în această încăpere se transformase într-un personaj dinamic. Era o răbufnire de energie, sau o simplă agitaţie nervoasă?

Am străbătut împreună un culoar lung. Toţi cei pe care-i întâlneam – ofiţeri, soldaţi, generali – se lipeau de perete, încremenind ca nişte blocuri săpate în stâncă. Am intrat într-o sală vastă, al cărei centru era ocupat de o masă mare, acoperită cu hărţi. În jurul lor se aferau mai mulţi ofiţeri, care pregăteau conferinţa de dimineaţă a *Führerului*. Am recunoscut printre ei pe *Feldmarschallul* Keitel şi pe generalul Jodl. Era de faţă şi Schmundt. La intrarea noastră, toţi cei prezenţi au luat poziţie de drepţi.

Keitel i-a prezentat raportul.

— *Gut'n Morgen,* a rostit rapid Hitler. Apoi s-a apropiat de hărţi: Priviţi, *Herr General*, mi s-a adresat, arătându-mi câteva puncte din nordul Franţei, din Lombardia. Din Carpaţii României şi din Boemia. Am nevoie de aceste poziţii pentru a amplasa rampele de lansare ale unor proiectile teleghidate care vor transforma în ruine cele mai importante centre urbane, industriale şi de comunicaţii ale Angliei şi Rusiei sovietice. Aceeaşi soartă o vor suferi şi Statele Unite. Abia atunci vom putea vorbi despre pace.

Ribbentrop îmi spusese acelaşi lucru, folosind însă alte cuvinte. Uimitor se mai repetau căpeteniile naziste!

În vreme ce Hitler îşi debita teoriile, mă uitam pe sub sprâncene la ofiţerii care stăteau respectuoşi în jurul mesei şi-i ascultau cu devoţiune cuvintele. Nu puteam să înţeleg cum de reuşise caporalul acesta să se impună atâtor generali şi ofiţeri superiori, care abia îndrăzneau să răsufle, spre a nu-i tulbura expunerea. Invocând o inspiraţie de natură cvasi divină, Hitler, acest om lipsit de orice pregătire militară, se autoproclamase comandant suprem al armatei germane. Cu o încredere în sine care atingea nebunia, poruncea la milioane de soldaţi şi îi trimitea cu seninătate la moarte. Nu se deosebea cu nimic de acei strategi de cafenea, care dirijează pe tăblia de marmură a meselor bile de pâine întruchipând divizii, armate şi grupuri de armate. Cu o deosebire: strategii de

cafenea nimiceau bilele de pâine, în vreme ce Hitler nimicea tineretul Germaniei. Cei care se extaziau în faţa geniului său nu înţelegeau acest lucru? Comandanţii de armată, care-i acceptau ordinele, nu ştiau că ştiinţa militară, ca orice ştiinţă, necesită o pregătire îndelungată, grea? în vremuri imemoriale, când oamenii se războiau cu ghioage şi ciomege, era firesc ca unul din ei, mai energic, mai viforos, mai inteligent, să ia iniţiativa, să-şi asume conducerea unei cete, sau chiar a mai multora. În vremurile noastre, varietatea armelor şi înalta lor tehnicitate, fantasticele efective de oameni angajate în luptă, precum şi complexitatea operaţiilor militare impun, pe lângă un talent înnăscut, şi o vastă experienţă. Napoleon, acest geniu militar, nu reuşise să facă faţă Europei coalizate. Hitler se socotea probabil în stare să-l depăşească pe Napoleon, deoarece îşi ridicase împotriva sa şi America. Prezumţiozitatea lui ar fi rămas cel mult comică, dar prin amploarea forţelor pe care le pusese în mişcare atingea culmi apocaliptice. Omenirea întreagă ajunsese la cheremul capriciilor unui ins care se socotea unsul lui Dumnezeu, dar care în realitate nu era decât un biet dement.

— Am nevoie de timp! începuse să urle Hitler, izbind cu pumnul în masă. Am nevoie de timp, şi îl voi obţine cu orice preţ, cu orice sacrificiu! Dacă poporul german nu va fi în stare să corespundă destinului pe care i l-am hărăzit, nu-i rămâne decât să piară.

Şuviţa de păr îi căzuse pe ochi. Aplecat pe hartă, arunca în jur priviri provocatoare. Părea să spună: „Încercaţi numai să fiţi de altă părere!... Îndrăzniţi!... Hai!... Îndrăzniţi!...”. Ne fixa aşa cum un îmblânzitor de animale îşi fixează jivinele grupate în dreptul biciului său. „Îndrăzniţi!... Îndrăzniţi numai!...”

Feldmarschallul Keitel înclina din cap, încuviinţând cu convingere vorbele *Führerului*. Generalul Jodl stătea nemişcat, ca un preot care ascultă extaziat vorbele profetului... Un general *S.S.* rânjea, încântat de performanţa stăpânului său:

— Da, da, *mein Führer*, abia atunci vom putea vorbi despre pace.

Cuvintele sale, rostite fără intonaţia bizară a lui Hitler, îşi pierdură brusc toată puterea de persuasiune. Răsunară banal, ca nişte simple înşiruiri verbale.

Führerul îi aruncă o privire piezişă, înţelesese probabil că vorbele lui, rostite de alt om, riscau să neutralizeze atmosfera de magică teroare şi fascinantă speranţă pe care el o crease.

— Trebuie să câştigăm timp, repetă el. Căci timpul luptă pentru

noi.

Fraza stereotipă, rostită de Hitler, căpăta o colosală audienţă la aceşti oameni loviţi din toate părţile, dar cărora nu le venea încă să creadă în falimentul politicii şi strategiei lor.

Un ofiţer tânăr intră, pe tăcute, aducând generalului Jodl o notă telefonică urgentă. Jodl adresă o privire supusă şefului său suprem.

— Îmi permiteţi, *mein Führer?*

— Citeşte! porunci Hitler. Şi spune-mi pe scurt despre ce e vorba.

Jodl îşi aruncă ochii asupra mesajului.

Privirile tuturor celor de faţă erau îndreptate asupra lui. Chipul său prelung, trăsăturile aspre, expresia-i severă, obrajii palizi îi dădeau înfăţişarea unui ascet în uniformă militară.

— *Mein Führer, Feldmarschallul* von Manstein solicită din nou îngăduinţa de a retrage Armata a 8-a din încercuirea de la Korsun. Pretinde că situaţia se agravează. O modificare a liniei frontului consecutivă eliminării pungii de la Korsun ar fi susceptibilă să amelioreze poziţiile noastre defensive...

— Nu, nu, nu, *NU!* zbieră Hitler, izbind iarăşi cu pumnul în masă. Transmiteţi imediat lui Manstein ordinul meu. Armata a 8-a nu se va clinti de pe poziţiile ei actuale. Am aprobat constituirea unei grupări alcătuite din opt divizii blindate, spre a sparge încercuirea. Această forţă considerabilă va dărâma toate zăgazurile. Inamicul va fi doborât şi zdrobit.

Eram uimit de uşurinţa cu care acest om dirija pe hartă divizii, armate, grupuri de armate, fără să aibă un contact direct cu frontul. Legăturile lui cu milioanele de oameni care se războiau pe viaţă şi pe moarte cu fantasticul tăvălug rusesc se reduceau la câteva fire telefonice şi la un serviciu de curieri. Hitler nu se mai apropiase demult de linia frontului. Se temea ca un glonte rătăcit, sau explozia unui proiectil să nu pună capăt preţioasei lui vieţi, indispensabilă Germaniei. Nici colaboratorii lui apropiaţi nu mai aveau voie să se deplaseze în zonele de operaţii. Nu voia să-i piardă. Într-adevăr, nici nu i-ar fi fost uşor să descopere lachei mai devotaţi decât Keitel şi Jodl.

Culmea este că într-o vreme Jodl îndrăznise să ţină piept lui Hitler. Se înapoiase tocmai dintr-o misiune la cartierul general al grupului de armate de sub comanda *Feldmarschallului* List. *Führerul* îi imputa *Feldmarschallului* tactica lui de temporizare. List nu era de acord cu înaintarea „cu orice preţ”, pe care Hitler o

impunea armatelor germane de pe Frontul de Est. Reproşându-i o serie de greşeli tactice, *Führerul* hotărâse să-l destituie. Jodl luase apărarea bătrânului *Feldmarschall,* afirmând că greşelile acestuia erau consecinţa ordinelor anterioare date de Hitler însuşi. O asemenea îndrăzneală ar fi putut să-l coste scump. Vânăt de furie, fiindcă-i se contestau talentele de strateg, Hitler părăsise încăperea, decis să-l înlocuiască pe Jodl cu generalul Paulus, un element tânăr, în care avea toată încrederea. Căderea lui Paulus în mâinile ruşilor la Stalingrad salvase indirect situaţia lui Jodl. Hitler se resemnase să-l păstreze. Jodl – în ciuda cusururilor sale – era un burghez potolit, docil, spre deosebire de ceilalţi generali de origine nobilă. Păţania aceasta, care ar fi putut să aibă pentru Jodl un sfârşit neplăcut, îi servise drept lecţie. Renunţase să se mai erijeze în paladinul generalilor nedreptăţiţi şi intrase definitiv în ham, arătându-se un executant zelos al ordinelor lui Hitler.

Jodl redactă pe loc ordinul destinat lui von Manstein. Hitler îl citi, întărindu-l cu un final imperios, care amintea proclamaţiile lui Cezar...

În aceeaşi zi am părăsit Cartierul General de la Rastenburg, plecând în Franţa pe bordul unuia din avioanele personale ale lui Hitler.

Am făcut o scurtă escală la Berlin. L-am luat pe Busch cu mine şi am lăsat vorbă lui Hans să mă aştepte cu maşina până la înapoierea mea în Germania. În tot acest timp avea să fie trecut în subzistenţa Comandamentului *Luftwaffe.*

Am sosit la Paris înainte de miezul nopţii. M-am instalat, ca de obicei, la hotelul „Crillon”. Am luat masa singur în apartamentul meu. Simţeam nevoia să conversez numai cu gândurile mele. Mi se încredinţase o misiune foarte ingrată. Pe scurt, trebuia să deposedez armatele noastre din Vest de un pretins surplus de forţe aeriene. Nu aveam de gând să lucrez peste capul *Feldmarschallului* von Rundstedt, comandantul Frontului de Vest, şi nici să nesocotesc părerile lui Sperrle şi ale *Feldmarschallului* Rommel. Îmi repugna obiceiul lui Hitler şi al oamenilor săi de casă, în cap cu Keitel, de a acţiona fără să ţină seama de obiecţiunile comandanţilor de armate. Nu concepeam să mă fac instrumentul *Führerului*, să subminez cu bună-ştiinţă dispozitivul nostru de apărare din Franţa.

Înainte de a mă culca, am ordonat lui Busch să convoace la hotel, pentru a doua zi, pe von Geist şi pe şefii de secţii din statul

meu major. Totodată am cerut Comandamentului *Luftwaffe* din Paris să-mi pună la dispoziţie patru automobile necesare deplasărilor mele şi ale colaboratorilor mei.

Am citit o jumătate de oră un roman de Franz Werfel, iar când am simţit că somnul începe să-mi îngreuneze pleoapele – fără să apelez la intermediul barbituricelor, minune care nu mi se mai întâmplase de multă vreme – am închis cartea şi am stins lumina.

În visele mele urâte, care mă obosesc mai cumplit decât un marş forţat într-o regiune accidentată, mă văd elev în Şcoala militară. Mă aflu în faţa unei table negre şi am o creta în mână. Un profesor, uneori cunoscut, de cele mai multe ori străin, îmi pune întrebări. Trebuie să scriu nişte formule matematice pe tablă. Creta mi se topeşte însă în mână. Caut alta. Când încep să trasez cifre pe tablă, creta se macină în câteva clipe şi rămân cu mâinile goale. Iau altă cretă. Şi aceasta se sfărâmă. Cifrele pe care vreau să le scriu pe tablă refuză să apară pe fundalul negru. Profesorul mă priveşte ironic. Îmi pune altă întrebare. Caut alte bucăţi de cretă. Manejul acesta se repetă exasperant. Variaţiile sunt minime. În loc să am de-a face cu o tablă neagră, mă aflu pe un pupitru în faţa unui caiet de teze. Constat că nu are decât o foaie albă. Celelalte sunt murdare, rupte, sau scrise de altcineva. Ora se apropie de sfârşit. Întorc caietul pe toate feţele. Întâlnesc numai zmângăleli. Sunt îngrozit, fiindcă *ştiu* că în curând va suna clopoţelul, vestind sfârşitul orei... Un sfârşit care capătă în ochii mei proporţii de catastrofă. Profesorul de pe catedră mă urmăreşte cu ochii lui îngheţaţi şi răi. Trebuie să scriu ceva. Deodată nu-mi mai găsesc tocul. Bag de seamă că şi călimara e goală. Mă uit înspăimântat în jur. Vreau să moi tocul în călimara colegului meu. Dar nu se poate. Camarazii mei sunt grupaţi la un capăt al clasei, iar eu mă aflu singur, izolat, la celălalt capăt. De unde să iau cerneală? Minutele trec... Se scurg... Uniforma de elev mă strânge, mă sufocă, mă striveşte, mă arde, ca o tunică a lui Nessus. A dispărut şi caietul din faţa mea. Găsesc altul pe bancă, lângă mine, dar foile sunt lipite. Panica mea creşte...

Mă trezesc din somn gâfâind. Sunt transpirat. Broboanele de sudoare de pe frunte, de pe grumaz mi-au umezit perna. O sudoare fierbinte, care se răceşte brusc. O simt rece ca gheaţa. Mă învelesc, încercând să găsesc puţină căldură sub plapumă.

Sunt într-o cameră frumoasă de hotel. Dar camera aceasta frumoasă nu reprezintă decât un foarte scurt antract între realităţi

mai cumplite decât coşmarul din care abia am ieşit.

Îmi aduc aminte că mă aflu în plin război. Mizeria, suferinţele, ura, moartea colcăie în jurul meu. Îl revăd pe Hitler, înnebunit de lanţul de catastrofe abătute asupra lui, îi revăd colaboratorii, oportunişti linguşitori, arivişti aprigi, asasini cu capul de mort brodat pe caschetă. Şi pe lângă aceştia, ofiţerii năuciţi, conştienţi de dezastrul pe care nu-l pot stăvili, şi o gardă alcătuită din S.S.-işti îndoctrinaţi, fanatizaţi, imbecilizaţi de o propagandă absurdă, criminală, strecurată abil în creierii lor, cu circumvoluţiuni puţine. Ciudat este că şi aceşti

S.S.-işti au fost nişte oameni obişnuiţi. I-au cucerit însă avantajele materiale, posibilităţile de avansare rapidă, demagogia ieftină, cristalizată în formule precise, uşor de memorat. Se cramponează cu ghearele şi cu dinţii de privilegiile lor, de imensa putere pe care le-a oferit-o partidul naţional-socialist. Au posibilitatea să jefuiască, să tortureze, să ucidă, protejaţi de lege şi de stăpânii lor. Pentru fărâmiturile festinului, sunt în stare nu numai să denunţe, dar şi să-şi extermine prietenii, rudele, părinţii. Aceste exemplare monstruoase au atins în domeniul lor perfecţiunea. Nici doctorul Caligari n-ar fi visat să realizeze specimene atât de total dedicate răului.

Suntem obligaţi să trăim în mijlocul acestor indivizi, cărora li s-au dezvoltat prin educaţie toate instinctele animalice. Faţă de ei nu există imunitate. Nici poziţia socială, nici rangul militar, nici vârsta, nici strălucirea minţii nu te pot feri de arbitrarul lor. Curând după cucerirea puterii, Göring dădea o serie de directive care atingeau culmile absurdului:

— Fiecare glonte care iese azi din ţeava unui pistol al poliţiei îmi aparţine mie. Dacă numiţi acest fapt un asasinat, atunci eu sunt asasinul. Eu sunt cel care a ordonat măsurile acestea. Şi pe viitor înţeleg să sprijin fără rezerve toate aceste acţiuni. Îmi asum întreaga răspundere şi nu mi-e frică de acest lucru.

Altădată declara în public:

— Nu e treaba mea să fac dreptate, şi singurul meu ţel este să distrug, să extermin, nimic altceva. Lupta pe viaţă şi pe moarte, în care pumnul meu va zdrobi pe toţi duşmanii noştri, se va da prin intermediul «Cămăşilor brune»…

Pentru păstrarea acestei ordini eram trimis să lupt. Pentru Hitler, şeful lor, depusesem jurământ de soldat.

Am acum misiunea de a lăsa trupele noastre din vest fără

apărare aeriană. Hitler are nevoie de protecţie în metropolă. Nu importă ce se va întâmpla cu soldaţii trimişi să lupte pe pământul Franţei. Toţi aceştia nu au decât un rost: să reziste până la unul, pentru a salva pe *Führerul* Adolf Hitler.

După ce m-am îmbrăcat, l-am, primit pe von Geist. Eram atât de iritat, încât nici n-am putut să-mi iau micul dejun.

— Este ora nouă şi patruzeci şi cinci, *Herr Oberst.* La zece trebuie să fim la cartierul general al *Feldmarschallului* von Rundstedt. Pe drum am să-ţi explic pe scurt despre ce e vorba. Ofiţerii sunt jos?

— Aşteaptă în hol, *Herr General.*

— Maşinile?

— Sunt trase în faţa hotelului.

— Perfect. Coborâm.

Urmaţi de Busch, care călca apăsat în urma noastră, am străbătut coridorul, îndreptându-ne spre scară. Personalul de serviciu al hotelului ne privea pe sub sprâncene. Le simţeam ostilitatea ascunsă în dosul măştii lor impasibile.

În hol ne aşteptau proaspătul colonel Wilhelm Merian, locotenent-colonelul Horst Melchinger, maiorii Kurt Heilingsdorff şi Karl von Westheim, toţi şefi de secţii, asistaţi de principalii lor colaboratori. În total, zece persoane. Le-am întins mâna, apoi ne-am îndreptat spre maşini.

Asupra oraşului se lăsase o pâclă rece, lipicioasă. Nici o adiere de vânt nu agita pavilionul negru, alb şi roşu, arborat pe *Rolls-Royce*-ul afectat persoanei mele.

— La Saint-Germain-en-Laye! am ordonat şoferului.

Cortegiul de maşini se puse în mişcare. *Rolls-Royce*-ul se afundă într-un nor de ceaţă. Nu se mai vedea nimic în jur. Mă întrebam cum de se orienta şoferul.

— Parcă ne-am afla într-un zbor fără vizibilitate, a zâmbit von Geist.

— Toată armata noastră din Franţa se află într-un fel de zbor fără vizibilitate, am replicat. În clipa în care se va ridica norul şi vom fi puşi în faţa realităţii, vom rămâne uluiţi

— Cred şi eu! suspină şeful statului meu major.

L-am pus la curent cu misiunea mea. A clătinat din cap.

— Nu crezi că suntem şi noi vinovaţi?

— Armata a fost întotdeauna apolitică, *Herr General.*

— Aş spune, mai degrabă, că a dus politica struţului, von Geist.

Colonelul îşi împreună mâinile înmănuşate, apoi le desfăcu într-

un gest care-i trăda nervozitatea.

— Aveţi dreptate. Când Hitler l-a lichidat pe Röhm şi a pus zăbală formaţiunilor S.A., l-am aprobat cu căldură. Am crezut că va respecta integritatea şi independenţa armatei. Că îi va reda vechea strălucire… M-am înşelat. M-am înşelat amar.

Încercă să străpungă cu privirile ceaţa groasă. Maşina înainta cu precauţie.

— Dacă am fi ştiut ce are să se întâmple, am fi luat măsuri, reluă el.

— Dar nu le-am luat…

Mă uitam la geamul gros care ne despărţea de compartimentul şoferului. Bine că nu ne putea auzi!…

Când am ajuns la Saint-Germain-en-Laye, pâcla începuse să se ridice. Un vânticel sprinţar pornise să rupă negura aşternută asupra orăşelului ca un văl pe obrazul unei femei bătrâne.

Rolls-Royce-ul s-a angajat pe Boulevard Victor Hugo. Peisajul începuse să capete contururi.

— Iată şi şcoala de fete, zise el.

— Nu se putea un amplasament mai ideal pentru un înalt comandament, am zâmbit. Vecinătatea unui liceu de fete nu le poate inspira decât gânduri trandafirii.

Rolls-Royce-ul a pătruns într-o curte vastă, a făcut un ocol şi s-a oprit în faţa unei intrări de beton deschisă în flancul unei coline. Santinelele au prezentat arma cu acea precizie care a constituit întotdeauna mândria soldatului german.

Cartierul general era instalat într-o cazemată cu trei nivele, menită să reziste celor mai grele bombardamente.

În întâmpinarea mea a ieşit colonelul Wilhelm Mayer Detring, şeful secţiei informaţii.

— *Herr Feldmarschall* von Rundstedt a sosit la comandament? l-am întrebat, întinzându-i mâna.

Ştiam că bătrânul *Feldmarschall* – împlinise 68 de ani – obişnuia să se trezească din somn foarte târziu. Ora 10 îl găsea adeseori în pat.

— A sosit şi vă aşteaptă, *Herr General*, mi-a răspuns Detring.

— Ce se mai aude cu debarcarea? l-am întrebat. Dumneavoastră, cu informaţiile, trebuie să fiţi atotştiutori.

— Pentru moment, linişte şi pace, *Herr General*. Anglo-americanii sunt ocupaţi în Italia, iar ruşii au grijă de frontul lor. Aici, aşteptăm

primăvara.

Am intrat în cazemată, însoţit de Detring şi urmat de întregul meu stat-major.

Comandantul Frontului de Vest mă aştepta în sala hărţilor. Era înconjurat de un mare număr de ofiţeri. Pe unii îi cunoşteam. Generalul Günther Blumentritt, şeful statului-major al *Feldmarschallului*, generalul Hans von Salmuth, comandantul Armatei a 15-a, generalul Friedrich Dollmann, comandantul Armatei a 7-a, generalul Edgar Feuchtinger, comandantul Diviziei 21 blindate, generalul Marcks, cu piciorul lui de lemn, comandantul Corpului de armată 84, generalul Karl von Schliben, comandantul Diviziei 709, şi alţii de care nu auzisem până atunci. Unii erau prea tineri. Restul făceau parte din unităţi militare cu care nu avusesem prilejul să colaborez îndeaproape.

Vârsta destul de înaintată nu-i răpise *Feldmarschallului* Gerd von Rundstedt prestanţa, eleganţa-i aristocratică. Avea un aer impunător care-l intimida până şi pe Hitler. Von Rundstedt nu căutase niciodată să intre în graţiile căpeteniilor regimului. Le trata cu o brutalitate adeseori şocantă. „Dacă bătrânul bombăne, spunea despre el *Führerul*, înseamnă că totul merge bine.”

— Am fost înştiinţat că vii de la Rastenburg, m-a întâmpinat. Am auzit că pe acolo domneşte o atmosferă de înmormântare. Ce mai face Keitel? Sper că nu-şi istoveşte substanţa cenuşie, punându-şi creierul la contribuţie pentru toate fleacurile?

Dispreţul lui Rundstedt faţă de servilismul comandantului *O.K.W.* Era arhicunoscut. A schimbat dezgustat subiectul.

— După cum vezi, ne războim pe hartă cu un inamic ipotetic. Aşteptăm o debarcare care întârzie să se producă.

— Întârzierea aceasta este şi motivul pentru care mă aflu aici, i-am răspuns.

M-a privit lung. Lumina albă, puternică, izvorâtă din tavan, dădea o strălucire metalică părului său alb, arunca o tentă lividă pe obrazul celorlalţi ofiţeri. Epoleţii lor din aur împletit scânteiau.

În vreme ce-i strângeam mâna, am murmurat, spre a nu fi auzit de cei din jur:

— Aş dori să discutăm ceva între patru ochi, *Herr Feldmarschall.*

A zâmbit ciudat, apoi mi-a vorbit tare, pentru galerie:

— Te rog să pofteşti în biroul meu, von Altenburg. Vreau să-ţi ofer o havană primită din Spania. Se întoarse spre ceilalţi ofiţeri: *Meine Herren,* ne înapoiem imediat. Continuaţi exerciţiul fără mine.

Când ne-am văzut singuri în cabinetul său, m-a invitat să iau loc. A rămas în picioare. Îi cunoşteam neastâmpărul. *Feldmarschallul* obişnuia să se plimbe prin cameră ori de câte ori întreţinea discuţii serioase. Presimţea că aveam să-i aduc veşti dezagreabile.

Pe biroul său se afla un vas cu garoafe delicate, de seră. Când *Feldmarschallul* trecu pe lângă birou, în necontenitul lui du-te-vino, atinse cu mâneca florile.

— Ce bucurii îmi aduci de la *O.K.W.*, von Altenburg? Să nu-mi spui că îmi anunţi sosirea unor avioane de ultimul tip! Avem atâta nevoie de ele…

Mi-am scuturat o urmă de scrum de pe mânecă.

— Am misiunea să vă iau o parte din avioanele disponibile.

Bătrânul *Feldmarschall* râse ironic:

— Eram sigur. De la *O.K.W.* nu puteai veni cu o veste bună. Aceasta e tot ideea lui Hitler?

— Tot. Industria germană suferă pagube colosale de pe urma bombardamentelor aeriene anglo-americane. Disperat, Speer l-a prevenit pe *Führer* că producţia industriei de armament va scădea în curând la zero dacă nu i se va asigura o protecţie aeriană adecvată.

— Paleative! a exclamat *Feldmarschall-u*l cu scârbă. Îşi închipuie că o sută sau două de avioane smulse din dispozitivul meu ar restabili un oarecare echilibru de forţe pe cerul *Reichului*. Dacă dezastrul acesta nu ne-ar afecta şi pe noi, îţi mărturisesc, von Altenburg, că m-aş bucura. Îmi dai voie să-mi înştiinţez colaboratorii?

— Raportul meu către *Führer* trebuie să aibă un caracter confidenţial. N-am fost autorizat să vă dezvălui scopul adevărat al vizitei. Trebuia să mă documentez la faţa locului şi, înarmat cu datele necesare, să mă înapoiez la *O.K.W.* Ulterior, aveţi să fiţi înştiinţat de hotărârea *Führerului*.

— Cu alte cuvinte, urmează să fiu pus în faţa faptului împlinit.

— Exact, *Herr Feldmarschall.*

— Te asigur că ofiţerii mei vor şti să tacă. Mă bizui pe discreţia lor.

— Perfect. Chemaţi-i!

Feldmarschallul sună. Un locotenent foarte tânăr, aproape un copil. Îşi făcu apariţia în pragul uşii.

— Von Altenburg, mi se adresă *Feldmarschallul*, îmi dai voie să-ţi prezint pe fiul meu. Aghiotantul ideal.

Locotenentul izbi călcâiele.

— Am onoarea să mă prezint, locotenent von Rundstedt.

I-am strâns mâna.

— Chipeş ofiţer, *Herr Feldmarschall!* i-am vorbit bătrânului, care-şi contempla cu mândrie şi înduioşare vlăstarul.

În aceeaşi clipă mi-a venit în minte chipul lui Albert. Mi-am reproşat îngustimea vederilor, încadrate pe atunci într-o gamă de îndatoriri pe care le socoteam indispensabile unui adevărat militar. Un cod al onoarei de care începusem să mă îndoiesc, după nenorocirea lui Albert. Dacă l-aş fi luat atunci pe lângă mine – şi aş fi putut s-o fac – nu m-aş fi frământat astăzi ca un nebun, punându-mi tot felul de întrebări în legătură cu soarta lui.

— Cheamă, te rog, pe von Salmuth, pe Dollmann şi pe Blumentritt, s-a adresat *Feldmarschallul* fiului său.

Locotenentul ieşi, urmărit de privirile bătrânului.

— Singura mea consolare, rosti acesta. Se uită în jur, de parcă s-ar fi sufocat: în *Bunkerul* acesta mă simt ca o pasăre în colivie. N-am reuşit să mă obişnuiesc cu cazematele. Am senzaţia că masa aceasta imensă de fier şi beton mă apasă pe creştet.

Am zâmbit. Îi cunoşteam repulsia faţă de fortăreţele subterane. Ştiam cât se străduiseră colaboratorii săi spre a-l convinge să coboare în acest *Bunker,* construit pentru a-i adăposti comandamentul. Fiul *Feldmarschallului* jucase un rol hotărâtor. Spre a-i face plăcere, bătrânul ostaş acceptase să se coboare sub pământ. Un violent bombardament aerian inamic păruse să ofere stat-majoriştilor prilejul cel mai nimerit pentru a demonstra *Feldmarschallului* eficienţa cazematei. După ce stătuse o jumătate de oră în *Bunker,* von Rundstedt telefonase colonelului care dirija apărarea antiaeriană: „Zimmerrnann, pot să ies afară? Cu bombardierele inamice mă înţeleg mai bine decât cu zidurile acestea. Am să stau destul în cavou…”

Cei trei generali chemaţi de tânărul von Rundstedt îşi făcură solemn intrarea. *Feldmarschallul* le expuse sumar situaţia. Folosea cuvinte puţine, dar de o precizie absolută, în glas îi desluşeam amărăciunea. Generalii se priviră consternaţi.

— Asta ne mai lipsea! rosti generalul-colonel von Salmuth, prinzându-şi cu un gest automat monoclul în orbita dreaptă.

Armata a 15-a, de sub comanda lui von Salmuth, cuprindea în perimetrul ei Olanda, Belgia şi o zonă vastă din nordul Franţei, incluzând oraşele Reims, Paris şi Caen. În concepţia *O.K.W.*-ului, ca

şi a majorităţii strategilor germani, regiunea Calais era susceptibilă să constituie un ideal cap de pod în eventualitatea unei debarcări a aliaţilor. Apropierea ei de coastele Angliei uşurează operaţiile de transport ale trupelor inamice, atât pe mare, cât şi pe uscat. Toată lumea e de acord că forţele terestre, aeriene şi navale de sub comanda generalului von Salmuth erau menite să facă faţă efortului principal inamic. Preocuparea lui de căpetenie era legată de constituirea unor rezerve strategice cât mai puternice, susceptibile a fi aruncate în luptă la momentul oportun.

Intenţia lui Hitler de a prelua o parte din forţele aeriene staţionate în Franţa l-a zguduit.

— Războiul modern nu e de conceput fără aviaţie! a explodat el. Lipsiţi de sprijinul aviaţiei, vom fi nişte victime sigure. Cunoaşteţi soarta campaniei din Africa, după ce i s-au luat lui Rommel cea mai mare parte din avioane, pentru a fi trimise pe Frontul de Est…

Von Salmuth era un coleric. Se congestionase la faţă, vinele gâtului i se umflaseră. Deşi se cutremura de furie, monoclul din orbita dreaptă rămânea neclintit.

— În eventualitatea unei debarcări, *Führerul* ne-a făgăduit un suport de o mie de avioane, interveni von Dollmann.

— Blumentritt, se adresă *Feldmarschallul* şefului său de stat-major. Prezintă, te rog, situaţia forţelor noastre aeriene.

Generalul Blumentritt dispăru câteva momente şi se întoarse cu un dosar verde; având pe copertă pecetea „Strict secret”.

— Vă supun cele mai recente date, *Herr Feldmarschall,* zise el. Pe hârtie, dispunem de 402 bombardiere şi aruncătoare de torpile, adăugă, deschizând dosarul şi desfăşurând un tablou bătut la maşină.

— Care este cifra reală, Blumentritt? rosti *Feldmarschallul.* Spune!

— Două sute, *Herr Feldmarschall.* Restul sunt în reparaţie.

— Ai auzit, von Altenburg? Continuă, Blumentritt!

— Avioane de vânătoare: 336.

— De câte dispunem efectiv, Blumentritt?

— De 220, *Herr Feldmarschall.*

— Dacă dăm şi din acestea, cu ce mai rămânem, von Altenburg? mă întrebă *Feldmarschallul.* Chiar ieri am discutat această problemă cu Sperrle. S-a mărginit să invoce nişte argumente stupide şi la urmă şi încheie ridicând dezolat din umeri.

— Ar trebui să vă adresaţi *Reichsmarschallului* Göring, *Herr*

General, încercă să-mi sugereze von Salmuth.

— Göring? exclamă *Feldmarschallul* cu greaţă. Imbecilul acesta şi-a băgat capul între urechi şi nu vrea să mai ştie de nimic.

Blumentritt făcu o schimă ironică.

— În ’940, comandantul suprem al aviaţiei afirma că îşi va pune ştreangul de gât în clipa când primul avion inamic va zbura deasupra teritoriului Germaniei.

— Göring păstrează bastonul de mareşal numai pentru a se scărpina cu unul din capete pe spinare, declară von Rundstedt. Treci la avioanele de recunoaştere, Blumentritt!

— Pe hârtie: 89, reluă şeful de stat-major. Contăm însă numai pe 46. Pe lângă acestea, mai dispunem de 64 de avioane de transport, dintre care numai 31 pot fi folosite imediat.

— Ei, ce părere ai? mă întrebă *Feldmarschallul.* Efectiv nu putem arunca în luptă decât 466 de avioane, la care se adaugă cele 31 de avioane de transport. Unde sunt cele o mie făgăduite de caporalul dumitale?

— Nu este numai al meu, *Herr Feldmarschall!* am zâmbit.

Generalul von Salmuth îşi aprinsese o ţigară, din care aspira nervos fum după fum.

Blumentritt mi-a oferit dosarul. L-am luat. I-am admirat coperta cu vulturul german şi zvastica imprimată cu roşu.

— Foarte arătos, am rostit. Îi cunosc conţinutul, Blumentritt. Tablourile prezentate de Sperrle nu diferă mult de ale dumitale.

I-am restituit dosarul.

Von Salmuth fu cuprins de un acces de tuse tabagică. Se înroşise ca o tomată bine coaptă.

— Lasă-te de tutun, von Salmuth, îl povăţui *Feldmarschallul.* N-aş vrea să te îmbolnăveşti tocmai acum. Am nevoie de dumneata.

Mă uitam la generalii aceştia încărcaţi cu galoane şi decoraţii. Le citeam în ochi amărăciunea. Se ştiau condamnaţi. Aşa cum mă ştiam şi eu. Prelungeam agonia fiindcă – apreciam noi – aveam datoria s-o facem. Cred că la ora aceasta nici *Führerul* nu mai credea într-o întorsătură favorabilă a războiului.

Dollmann era ceva mai senin. Armata a 7-a, de sub comanda sa, apăra sectorul de nord-vest al Franţei, începând de la Caen şi terminând la Nantes. Dollmann avea încredere în eficacitatea fortificaţiilor Atlanticului. Socotea că o tentativă de debarcare ar putea fi stăvilită cu mijloace locale.

Dacă era ceva mai optimist decât ceilalţi camarazi ai săi în ceea

ce priveşte perspectiva unei campanii în Franţa, nu-şi făcea însă nici o iluzie asupra soartei războiului în general. Cu câteva luni în urmă îl întâlnisem la Comandamentul Marelui Paris. Fusesem convocaţi la o conferinţă la care participase şi generalul Warlimont, în calitate de reprezentant al *O.K.W.*-ului. Warlimont vorbise îndelung despre noile arme, care aveau să fie în curând puse la punct. Datorită lor, mersul războiului avea să se schimbe total în favoarea noastră. Până atunci, armata trebuia să-şi păstreze neştirbit moralul şi să lupte cu tot curajul pentru victoria finală.

După conferinţă ieşisem cu Dollmann în oraş. Fiindcă ne era foame, am intrat într-un restaurant. În vreme ce aşteptam să ni se servească *hors-d'oeuvres*-urile, Dollmann – care fusese până atunci foarte gânditor – mi se adresase *ex abrupto:* „Mă întreb ce am să fac după ce se va termina războiul şi va trebui să lepăd uniforma militară. Sunt priceput în construcţii de drumuri şi poduri. Poate că mi se va găsi o întrebuinţare în vreuna din întreprinderile specializate în acest domeniu. Dacă se vor prezenta prea mulţi candidaţi şi nu se va mai găsi un loc şi pentru mine, aş putea să mă fac şofer. Da, da, şofer pe un taximetru e o situaţie onorabilă…"

Am râs atunci de gluma lui Dollmann. În realitate, vorbele lui exprimau o stare de spirit generală. Nimeni nu mai credea în miracolele făgăduite de Hitler şi de *O.K.W.*…

— Ce este de făcut, von Altenburg? m-a întrebat *Feldmarschallul.* Trebuie să găsim o cale spre a împiedica descompletarea forţelor noastre aeriene. Şi aşa suntem destul de oropsiţi.

I-am făgăduit că nu mă voi face în nici un caz coada de topor a *O.K.W.*-ului. Pe baza datelor procurate de ofiţerii mei, voi întocmi un raport, ale cărui concluzii i le voi supune spre examinare şi aprobare.

Bătrânul *Feldmarschall* a primit cu satisfacţie propunerea.

— Va trebui să mă pun de acord şi cu Rommel, am adăugat. Nu l-aţi putea invita aici?

Von Rundstedt şi-a întrerupt plimbarea prin faţa biroului.

— Iată o chestiune delicată. Relaţiile mele cu Rommel nu sunt tocmai cordiale. Deşi este în subordinea mea, se arată foarte refractar. Hitler i-a acordat o mare libertate de iniţiativă. A reuşit să ne învrăjbească. Cunoşti principiul. *Divide et impera*. Cred că este preferabil să iei direct legătura cu el.

— Fie! Am să-i fac o vizită la comandamentul său. M-am uitat la ceas. Până la Roche-Guyon am de parcurs circa cincizeci de

kilometri. În două ore sunt înapoi.

— Înainte de plecare, te rog să iei micul dejun cu mine, m-a poftit *Feldmarschallul.*

— Iertaţi-mă, dar…

— O cafea veritabilă n-are să-ţi facă rău, a insistat. Şi eu mă rezum tot la o cafea. La vârsta mea cumpătarea este de rigoare.

Nu puteam să-l refuz; după cum nu l-au refuzat nici ceilalţi generali. Peste câteva minute, un soldat a apărut cu cafelele aburinde. Blumentritt ne-a tratat cu ţigări. *Feldmarschallul* şi-a amintit că îmi făgăduise o havană. Mi-a oferit să-mi aleg una dintr-o cutie de „Corona-Coronas”.

Cafelele, ţigările au destins atmosfera. Generalul von Salmuth se lansase în povestirea unei anecdote cu iz politic, când colonelul Detring, şeful secţiei informaţii, şi-a făcut aferat intrarea.

— Ce s-a întâmplat, Detring? l-a întrebat von Rundstedt.

— Îmi permiteţi să vă raportez, *Herr Feldmarschall*. Maiorul Blümel, din secţia colonelului Schenck, a fost ucis azi-noapte la Paris… L-au atras într-o cursă…

Feldmarschallul şi-a pus ceaşca de cafea pe birou.

— Ce spui, Detring?

— Acum un minut am primit o comunicare de la Comandamentul Marelui Paris.

În acelaşi moment apăru un maior de stat-major care îi anunţă pe *Feldmarschall* că generalul von Stupnagel comandantul militar al Franţei, cerea să-i vorbească la telefon. Von Rundstedt ridică receptorul unuia din telefoanele de campanie de pe birou.

Convorbirea cu generalul von Stupnagel nu dură mult. Von Stupnagel îi confirma ştirea primită de la Comandamentul Marelui Paris, furnizând unele amănunte obţinute de la Stindt, şeful *Gestapoului* din Franţa. Blümel fusese ucis cu focuri de revolver. Un agent al *Gestapoului*, care încercase să-l salveze, căzuse grav rănit. Ancheta continua. Fuseseră operate câteva arestări. Stindt era încredinţat că va descoperi pe asasini. *Feldmarschallul* ne relată spusele lui Stupnagel.

— Urâtă afacere! exclamă la sfârşit. Foarte urâtă!

Telefonul zbârnâi iarăşi. Maiorul ridică receptorul. L-am auzit rostind cu respect:

— Am onoarea să vă salut, *Herr General…* îndată, *Herr General…* Se întoarse spre von Rundstedt: *Herr General* Oberg doreşte să vă vorbească, *Herr Feldmarschall*.

Blumentritt a rotunjit ochii, adresându-mi o privire elocventă. Dacă se amesteca Oberg, însemna că lucrurile luau o întorsătură foarte serioasă.

Cunoşteam reputaţia lui Oberg, acest general *S.S.,* fost şef de stat-major al lui Heydrich, fost comandant al celui de-al 22-lea *Standarte S.S.* din Mecklemburg, fost şef al poliţiei şi al *S.S.*-ului din Radom, Polonia, unde ordonase asasinarea în masă a evreilor din localitate, înaintat apoi *Brigadeführer* şi general-maior al poliţiei. În ’942, Himmler îl ridicase în rang, acordându-i titlul de *Höhere S.S.* şi *Polizeiführer.* Pe lângă demnitatea aceasta de şef suprem al formaţiilor *S.S.* şi al poliţiei, Himmler îl numise şi reprezentantul său personal în Franţa. Atât de mare era puterea acestui ins, încât preluase, din ordinul lui Hitler, şi funcţiile poliţieneşti rezervate până atunci administraţiei militare. Protecţia spatelui trupelor fiind astfel încredinţată lui Oberg, era firesc ca acesta să se intereseze personal de cazul Blümel.

Convorbirea telefonică a *Feldmarschallului* cu generalul *S.S.* se reduse la o serie de monosilabe, rostite la intervale lungi. Oberg se dezlănţuise într-un adevărat torent verbal, care se auzea până la noi, deşi ne aflam la câţiva paşi de telefon.

Feldmarschallul lăsă în cele din urmă receptorul în furcă.

— Oberg mi-a dat asigurări formale că moartea lui Blümel va fi răzbunată. Cel puţin o sută de ostateci francezi vor fi executaţi. Mi-a mai declarat că a şi înaintat un raport telefonic lui Keitel, solicitând aprobarea şi urgentarea execuţiilor. Dădu la o parte cafeaua, care nu-l mai tenta: Toată afacerea aceasta este îngrozitoare. Oberg a ţinut să precizeze că represaliile nu vor întârzia. Până la miezul nopţii – cel mai târziu – execuţiile vor avea loc. Nu înţeleg graba aceasta.

Generalul von Salmuth îşi scoase monoclul şi îl puse la loc în orbită. Era un gest mecanic, care-i trăda nervozitatea.

— Măcelari! rosti el.

Eram consternat. Expresia lui von Salmuth reflecta şi gândurile mele intime. Războiul nu are nimic frumos în el. Dă frâu liber instinctelor animalice din fiecare om. Glorifică crima colectivă, atribuindu-i justificări de o înaltă moralitate. Statele mari şi puternice, care atacă ţările lipsite de posibilitatea de a se apăra, îmi fac impresia unor bandiţi straşnic înarmaţi, care dau năvală într-o casă locuită de oameni paşnici. Hitler a atins măiestria în ceea ce priveşte agresiunile premedita-te împotriva unor vecini mai

slabi. Şi nu sunt singurul care gândesc aşa.

— *Herr Feldmarschall*, vă cer îngăduinţa să plec! i-am spus. Aş vrea să fiu cât mai operativ.

Eram nerăbdător să stau de vorbă cu Rommel, acest „copil răsfăţat” al poporului german. Îi purtam o mare stimă. L-am văzut luptându-se în nordul Africii, dând peste cap diviziile britanice, trimise să-i stăvilească asaltul impetuos. L-am văzut luptându-se şi la El Alamein şi transformând o înfrângere dezastruoasă într-o retragere organizată. Este o nenorocire că şefi militari de talia lui au trebuit să se bată pentru o cauză murdară. O mare parte din vină o purtăm şi noi, generalii. Am fost lipsiţi de curajul generalului Ludwig Beck, şeful Statului-Major al Armatei, care în ’939 a preferat să demisioneze decât să participe la conducerea unui război apreciat de el ca nefast. Ulterior s-au găsit şi alţi generali care şi-au exprimat protestul demisionând. Dar acestea au fost cazuri sporadice. Oportuniştii – şi asemenea exemple se întâlnesc în toate armatele din lume – s-au oferit servili să ocupe locul demisionaţilor. Dispreţul lui Hitler faţă de generali exprimă nu numai atitudinea lui faţă de nişte căpetenii militare care l-au dezaprobat în marea lor majoritate, ci mai ales dezgustul faţă de o castă care nu a avut tăria să-şi manifeste hotărât opoziţia. În ochii săi, generalii apăreau în postura unor dulăi care-şi mârâie uneori stăpânul, dar care ştiu de frica biciului, îi socoteşte atât de jos, încât refuză să mai stea cu ei la masă.

Aproape de ora prânzului am plecat spre cartierul general al lui Rommel. Până la Roche-Guyon aveam de parcurs cincizeci de kilometri. Şoseaua era bună, iar cerul se înseninase. Sena, scăldată în soarele călduţ, îşi plimba apele leneşe de-a lungul malurilor cu vegetaţie golaşă.

Am trecut pe lângă biserica Notre-Dame din Poissy, cu zidurile ei străvechi poleite cu tot aurul revărsat din văzduh, am traversat străduţele patriarhale din Meulan. După Vétheuil, am trecut prin preajma falezelor calcaroase ale căror creste dinţate evocă ruinele unor castele maure, iar după un cot larg al Senei, mi-a apărut, profilându-se printre copaci, silueta magnificului castel al ducilor de La Rochefoucauld, sediul cartierului general al *Feldmarschallului* Rommel.

M-a primit colonelul Hans Georg von Tempelhof, din secţia operaţii a Grupului de armate B., care m-a condus până la biroul *Feldmarschallului.*

Rommel fusese prevenit de sosirea mea şi mă aştepta. M-a întâmpinat cu braţele deschise.

— Aş paria că aţi venit să-mi luaţi aviaţia, aşa ca la El Alamein!

Nu-mi purta duşmănie. Ştia că executam această misiune din ordinul lui Hitler. Mai ştia că mă opusesem acestei măsuri absurde. Obiecţiile mele fuseseră măturate de Keitel şi de Jodl, care nu pierdeau ocazia să cânte în struna *Führerului.*

Am rămas surprins de cuvintele lui.

— V-a anunţat cineva scopul vizitei mele? l-am întrebat.

Rommel a râs.

— Nu m-a prevenit nimeni. Am ghicit. Vreţi să spuneţi că nu am dreptate?

— Nu îndrăznesc să vă contrazic, am răspuns. Vă felicit pentru spiritul dumneavoastră de deducţie.

— Mulţumesc, *Herr General...*

În timpul prânzului, Rommel se dovedi a fi un amfitrion foarte agreabil. Mi-a vorbit despre soţia şi despre fiul său, pe care îi adora. Îl ascultam profund impresionat. Admiram familia aceasta unită. Aproape că o invidiam. Familia mea nu mai exista decât cu numele. Cei care supravieţuiau erau risipiţi în cele patru vânturi. Este foarte trist să te vezi singur, după ce te-ai deprins o viaţă întreagă să trăieşti printre ai tăi, să tei bucuri de bucuriile lor, să te întristezi odată cu ei, să simţi căldura unui cămin. Primeam veşti numai de la băiatul meu cel mai mic. Îl lăsasem în grija unei rude apropiate, contesa Clara von Wendlinghausen. Locuia într-un castel medieval din nordul Prusiei. În ultima lui scrisoare îmi descrisese, plin de încântare, o fantomă pe care o surprinsese rătăcind în miez de noapte într-un turn pe jumătate ruinat. La 13 ani, fiul meu era un romantic incorijibil. La vârsta lui şi eu credeam în fantome.

Spre deosebire de supeurile sardanapalice oferite de Göring şi de alte căpetenii ale regimului, felurile servite la masa lui Rommel erau de o sobrietate spartană. Omul acesta se supunea aceloraşi privaţiuni ca şi soldaţii săi. Nu concepea un tratament privilegiat. Numai vinurile, aduse în cinstea mea, erau de o calitate superioară.

După prânz ne-am plimbat prin parc, apoi Rommel a convocat în cabinetul său pe principalii săi ofiţeri de stat-major. Am lucrat împreună până seara. Activitatea noastră s-a cristalizat într-un masiv dosar cu planuri şi documente. Înainte de a-mi lua rămas bun de la Rommel, am primit un telefon de la cartierul general al *Feldmarschallului* von Rundstedt.

Bătrânul comandant al Frontului de Vest mă invita să cinez în compania sa. Cu această ocazie, voia probabil să afle ce discutasem cu Rommel.

Era noapte când am părăsit parcul palatului din La Roche-Guyon. Împreună cu Rommel petrecusem câteva ore plăcute. Subiectele discutate nu fuseseră – ce-i drept – deosebit de amuzante. Dar ne învăţasem cu ele.

Şoferul *Rolls-Royce*-ului meu nu era de talia lui Hans, prin întuneric înainta ca un melc. Cerul se acoperise şi camuflajul sever al farurilor nu permitea o vizibilitate satisfăcătoare. După toate celelalte, eram opriţi din loc în loc de patrule, care cercetau vigilent actele. Măsurile de precauţie luate de Rommel erau foarte severe.

Când am ajuns la Saint-Germain-en-Laye, se făcuse ora 10. Am oprit în faţa cazematei comandamentului. Tânărul locotenent von Rundstedt mi-a ieşit în întâmpinare, poftindu-mă să-l urmez la locuinţa în care fusese cartiruit tatăl său. Acolo eram aşteptat cu masa.

Feldmarschallul îşi rezervase o clădire modestă, dar confortabilă, pe Rue Alexandre Dumas. O grădină mare, înconjurată cu un gard înalt de fier, izola edificiul de casele din jur.

Îndată după sosirea mea, ne-am aşezat la masă. Şi aici, ca şi la Rommel, meniul nu strălucea prin varietate şi rafinament. Felurile – puţine la număr – erau însă suculente şi bine preparate. Ca şi la Roche-Guyon, vinurile erau delicioase. *Feldmarschallul* avusese delicateţea să invite la masă şi pe colonelul von Geist şi pe şefii de secţii din statul meu major. Se mai aflau de faţă generalul Blumentritt şi principalii ofiţeri din comandament. Generalii von Salmuth şi Dollmann se înapoiaseră la posturile lor de comandă.

Ne aflam la desert când colonelul Detring, şeful secţiei informaţii, a fost chemat la telefon. Peste câteva minute s-a înapoiat îngândurat în sufragerie.

— Îmi permiteţi să vă raportez, *Herr Feldmarschall.* Mi s-a comunicat acum de la Paris că un prim lot de cincizeci de ostateci au fost executaţi, drept represalii pentru asasinarea maiorului Blümel. Un al doilea lot de cincizeci de ostateci vor fi executaţi în cazul că şi agentul Gestapoului va muri de pe urma rănilor.

Asupra unora dintre noi vestea aceasta a avut efectul unui duş rece. Un colonel chel, fălcos, încorsetat într-o tunică ce nu reuşea să-i zăgăzuiască pântecele revărsat, declară înţepat că *S.S.*-ul din Paris se arătase prea sever, ordonând împuşcarea unui număr atât

de mare de ostateci, dar că asemenea măsuri se impuneau, ca să se pună capăt atentatelor săvârşite împotriva trupelor de ocupaţie. Alt colonel formulă o părere diametral opusă. Soluţiile acestea arbitrare, susţinu el, nu rezolvau criza, ci o înăspreau. Câţiva ofiţeri interveniră în discuţii. Opiniile erau împărţite. Colonelul cel fălcos susţinea emfatic că securitatea trupelor germane trebuie păstrată cu orice preţ şi că execuţiile de ostateci frânau atentatele machisarzilor.

Feldmarschallul nu participa la discuţii. Asculta ironic părerile pro şi contra. Nu se pronunţa în prezenţa atâtor ofiţeri, ca să nu rişte să i se răstălmăcească vorbele de răuvoitori. Ostilitatea lui faţă de Hitler era îndeajuns de cunoscută. Dacă ar fi criticat măsurile lui Oberg, şi-ar fi complicat şi mai mult situaţia, şi aşa destul de compromisă.

— Am familie, *Herr General,* îmi spusese el odată. Nu-mi îngădui să joc prea mult în ham.

Discuţiile convivilor au alunecat apoi spre alt subiect. Efortul de război german. Colonelul fălcos s-a lansat într-o înflăcărată tiradă asupra perspectivelor unei victorii germane, pe care el o vedea profilându-se la orizont. După părerea lui, ruşii erau sleiţi de puteri. Contraofensiva de o asemenea amploare îi costase enorme pierderi în oameni şi materiale. În curând, armatele lor aveau să se poticnească…

Îi ascultam plictisit inepţiile. Plictisit era şi *Feldmarschallul.* La un moment dat nu s-a mai putut abţine. S-a ridicat de la masă, imitat de toţi ofiţerii.

— *Meine Herren*, mâine avem o zi grea. Câteva ore de odihnă ne vor prinde bine. S-a întors spre mine: V-aş ruga să mai rămâneţi câteva minute, *Herr General.* Aş vrea să punem câteva chestiuni la punct.

Ofiţerii, în cap cu Blumentritt şi cu von Geist, au salutat, apoi au părăsit sufrageria. În curând am rămas numai cu von Rundstedt şi cu fiul său.

— Atâta prostie începuse să mă sufoce, a exclamat *Feldmarschallul*. Mai luăm un coniac?

— Unul singur înainte de plecare.

Ne-a servit tânărul von Rundstedt. Remarcasem până atunci tactul lui. Deşi era fiul comandantului suprem al forţelor noastre din vest, stătea rezervat deoparte, nu se amesteca în discuţii, nu îşi dădea aere, ca atâţia tineri care prin comportarea lor stridentă,

lipsită de modestie, nu-ţi permit nici o clipă să uiţi că sunt nişte autentici *fils à papa.*

Am ajuns la Paris curând după miezul nopţii. M-am retras în apartamentul meu, fără să-i mai dau ordine lui von Geist pentru a doua zi.

Helmuth Kinzler, ordonanţa, mă aştepta cu baia gata pregătită. Am făcut un duş, am băut un coniac dublu, apoi am încercat să mă culc. Înainte de a stinge lumina, îmi închipuisem că voi adormi repede. Eram foarte obosit. Întunericul m-a trezit însă din somnolenţă, ca şi când aş fi luat un excitant puternic. Cu ochii deschişi, încercam să desluşesc prin întuneric contururile odăii.

În faţa mea apărea, într-o confuză alternanţă, când fiul *Feldmarschallului*, când Albert. Uneori, trăsăturile lor se contopeau, apoi se diferenţiau iarăşi. Personalitatea fiecăruia se singulariza cu pregnanţă. În cele din urmă, chipul tânărului von Rundstedt s-a estompat şi înaintea ochilor mei a rămas numai Albert, în uniforma lui de ofiţer de tancuri. Tunica, bine strânsă pe corp, purta la piept „Crucea de Fier”. Uniforma a dispărut sub un veşmânt alb, ca un linţoliu. Halatele albe care camuflau iarna uniformele militarilor mi-au trezit întotdeauna în minte imaginea unor giulgiuri mortuare. Comparaţiile acestea morbide mă hăituiesc, exasperându-mă.

Veşmântul lui Albert fusese odată alb. Acum era murdar, rupt şi pătat cu sânge. Dar nu cu sângele lui Albert, ci cu sângele camarazilor săi grav răniţi. Ajutase la transportarea lor până la avioanele care aveau să-i scoată din Stalingradul încercuit. Albert – Stalingrad… Pentru mine, aceste două nume sunt indisolubil legate. Căderea Stalingradului a fost pentru armata germană începutul sfârşitului. Pentru mine a constituit o lovitură tot atât de cumplită, căci atunci l-am pierdut pe Albert…

În ochii mei, războiul se prezintă sub forma unor coloane de tancuri de motorizate, de infanterişti, văzute din zborul păsării. Coloanele se scurg învăluite în volute de praf, se târăsc prin noroaie vâscoase, şerpuiesc pe şosele, se strecoară pe uliţele satelor ori dau buzna peste periferiile oraşelor. Războiul înseamnă coloane care înaintează, urmărind impetuos inamicul, ori care se retrag dezordonat, făcându-şi loc anevoie printre alte coloane în debandadă. Pentru mine, războiul mai înseamnă furnicar de oameni care se învălmăşesc, măcelărindu-se. Nu-i vezi cum mor, căci de acolo, de sus, ai numai o privelişte de ansamblu. Războiul

înseamnă proiectile-trasoare – mărgele de foc – izvorând în rafale sacadate din pântecele păsării care te poartă pe aripile ei, înseamnă alte mărgele de foc împroşcate din miile de ţevi ale tunurilor antiaeriene, şi repezite spre văzduh în feerice evantaie.

Pentru zburători, moartea în luptă este o moarte curată. N-ai să-i vezi niciodată târându-se în coate, cu pântecele spintecat şi cu maţele şerpuind prin iarbă, aşa cum li se întâmplă infanteriştilor ori soldaţilor din oricare altă armă terestră. Din avion am văzut oraşe arzând. Din înălţimea aceea par nişte imense lacuri de lavă incandescentă. Am văzut, de sus, şiraguri de tunuri trăgând în noapte. Deflagraţiile de la gura tunurilor păreau scânteieri de licurici. Am văzut tancuri înfruntându-se, împungându-se ca nişte bizoni în rut. Am văzut ruine cenuşii, multiplicări la infinit ale Acropolei.

Îmi revine în minte, cu uimitoare claritate, Directiva 41 din ’942. Mă aflam la Comandamentul *Luftwaffe,* când mi-a căzut pentru întâia dată în mână acest document care cristaliza concepţia strategică a *Führerului* şi operaţiunile militare corespunzătoare care trebuiau întreprinse în cursul acelui an. Precizia seacă a termenilor folosiţi era caracteristică modului de exprimare poruncitor, aspru, categoric al lui Hitler. După ce ordona Grupului de armate Nord să îşi reia ofensiva în scopul cuceririi Leningradului şi a stabilirii unei joncţiuni cu finlandezii, preciza că efortul principal avea să fie executat de Grupul de armate Sud, căruia îi revenea misiunea să cucerească întreaga Rusie meridională, până la Marea Caspică. „Toate forţele de care dispunem, poruncea el, trebuie concentrate pentru efectuarea operaţiei principale în sectorul sudic, cu scopul de a nimici inamicul la vest de Don, ceea ce ne va îngădui să cucerim ulterior regiunile petrolifere din Caucaz şi să trecem Caucazul.” Nu mă gândeam pe atunci că directiva aceasta avea să fie prima verigă a lanţului de nenorociri care urmau să se abată asupra copiilor mei.

Hitler ajunsese la concluzia că o continuare a războiului nu era posibilă fără grâul ucrainean, fără petrolul caucazian. *O.K.W.*-ul afectase 217 divizii, menite să ducă la îndeplinire planul lui Hitler.

Ofensiva aceasta nu pornea sub auspicii tocmai bune. *Führerul* atribuise în exclusivitate generalilor eşecul din ’941 al ofensivei împotriva Moscovei. Omul acesta, care se socotea un strateg înnăscut, nu numai că subapreciase potenţialul ruşilor pe plan militar, politic şi economic, dar, îmbătat de succesele rapide din

Occident, fixase armatelor germane obiective disproporţionate cu posibilităţile lor. Trupele noastre erau istovite, iar rezistenţa ruşilor creştea în raport invers proporţional cu scăderea capacităţii noastre de luptă. Succesele din vara şi toamna lui ’941 aminteau tristele experienţe *à la* Pyrrhus, care câştiga bătălii, dar pierdea războaie.

După eşecul din faţa Moscovei, Hitler hotărâse să treacă la o primenire a înaltelor comandamente. Către mijlocul lui decembrie începuse acţiunea de „curăţire”, destituind pe *Feldmarschallul* Walter von Brauschitsch. Comandantul trupelor de uscat, şi pe *Feldmarschallul* Theodor von Bock, comandantul Grupului de armate Centru. Urmaseră apoi o serie de destituiri, transferări, degradări, trimiteri în judecata curţilor marţiale, care săpaseră adânc moralul generalilor. Generalul-colonel Guderian, autorul faimoaselor străpungeri din Franţa, se văzuse trecut pe linie moartă. Generalul-colonel Höppner, comandantul Grupului 3 de tancuri, a fost degradat şi i s-au ridicat toate decoraţiile, fiindcă a ordonat din proprie iniţiativă retragerea unităţii sale, ameninţată de încercuire. Generalul-colonel Strauss, comandantul Armatei a 9-a, a preferat să se interneze într-un spital şi să ceară înlocuirea sa pentru cauză de boală. Un ofiţer din *O.K.W.* îl prevenise de ceea ce i se pregătea.

Eram cu toţii consternaţi. Sancţiunile aplicate de Hitler erau absurde. Trimisese în faţa Curţii Marţiale pe generalul von Sponeck, învinuit că ar fi „îngăduit” retragerea diviziei sale, angajată în luptă în peninsula Kerci. Destituise pe generalul von Stupnagel, destituise pe generalul-colonel von Falkenhorst, măturase literalmente generalii, plasând adeseori în locul lor creaturi devotate partidului naţional-socialist, care se remarcaseră până atunci doar prin servilismul şi prin devotamentul lor faţă de *Führer*. *Feldmarschallul* von Rundstedt, comandantul Grupului de armate Sud, se văzuse înlocuit cu *Feldmarschallul* Walter von Reichenau. Fusese înlăturat şi *Feldmarschallul* von Leeb de la comanda Grupului de armate Nord. Nici unul dintre conducătorii de armate care începuseră războiul împotriva Uniunii Sovietice nu reuşise să-şi păstreze funcţia după prima iarnă petrecută pe teritoriul Rusiei.

Ofensiva din nord nu a înregistrat nici un succes. Leningradul, transformat într-o fortăreaţă inexpugnabilă, ca şi Moscova, n-au putut fi cucerite. În sud au fost realizate înaintări spectaculoase, dar obiectivele principale fixate de Hitler n-au putut fi atinse. Până la Batum, importantul port de pe coasta Mării Negre, mai rămâneau

de parcurs 500 de kilometri. 600 de kilometri mai trebuiau să străbată armatele noastre spre a ajunge la Baku, pe coasta Mării Caspice. De cucerirea oraşului Tiflis, plasat pe *pipe-line*-ul care aducea petrolul de la Baku la Batum, nici nu putea fi vorba.

În esenţă, această ofensivă se soldase cu un eşec. Imensele teritorii ocupate impuseseră o diluare a forţelor noastre armate, care acţionau pe fronturi disproporţionate. Între Grupurile de armate A. şi B., care făceau parte din Frontul de Sud, se deschidea un gol de 400 de kilometri, ocupat de o singură divizie motorizată. Flancul nordic al acestei uriaşe pungi rămânea astfel serios expus unei contraofensive sovietice. Cucerirea Stalingradului ar fi permis armatelor germane să-şi scurteze frontul şi să-şi consolideze totodată poziţiile cucerite până atunci.

Grupul de armate A., comandat de *Feldmarschallul* Wilhelm List, care avusese misiunea să treacă Donul inferior şi să ocupe Kubanul şi Caucazul, prezenta un caracter omogen. Grupul de armate B., care avusese rolul să traverseze Donul mijlociu, să dea peste cap unităţile sovietice din acest sector şi să cucerească Stalingradul, era comandat de un ofiţer nu prea experimentat, generalul Freiherr Maximilian von Weichs. Trupele de sub comanda sa aveau în componenţa lor două armate germane bine antrenate, o armată germană ceva mai slabă, alcătuită din rezervişti, cu o pregătire militară mai puţin satisfăcătoare, precum şi patru armate alcătuite din români, unguri şi italieni, care nu manifestaseră până atunci un zel deosebit în această încleştare pe moarte dintre teutoni şi slavi. Dacă trupele ungureşti şi mai ales cele italieneşti erau foarte slabe, nu se putea spune acelaşi lucru despre români, care puteau fi mult mai combativi, dar care nu se arătaseră niciodată credincioşi cauzei noastre. Între soldaţii noştri şi soldaţii români exista o tensiune care creştea pe zi ce trece. Este incontestabil că românii s-au arătat întotdeauna ostili participării lor la campania din est. Cu excepţia mareşalului Antonescu şi a unui cerc restrâns de generali şi oameni politici, partizani ai Axei, armata şi întreaga opinie românească nu-şi ascundeau duşmănia faţă de noi. Sunt semnificative demisiile generalilor români Ciupercă, Orăşanu, Iacobici, care afirmau că nu au ce căuta în Transnistria şi în stepele Rusiei.

Generalului-colonel Friedrich Paulus, comandantul Armatei a 6-a, i-a revenit misiunea să cucerească Stalingradul. Într-unul din regimentele de tancuri de sub comanda sa se afla şi fiul meu Albert.

În cea de-a doua jumătate a lui august, Armata a 6-a, sprijinită de armata a 4-a „Panzer”, a pornit la atac. Eforturile lui Paulus au fost la început încununate de succes. Diviziile de tancuri au izbutit să spargă dispozitivul de apărare sovietic şi să se apropie de Stalingrad. Preocupat de înaintarea trupelor sale, care constituiau un „V” cu vârful îndreptat spre Stalingrad, Paulus a scăpat din vedere să-şi asigure flancurile. În iureşul lor, blindatele sale au depăşit Donul, şi la 23 august au atins periferiile Stalingradului. Rezistenţa ruşilor fusese extrem de dârză. Trupele lor în retragere sufereau pierderi enorme. Comandamentul sovietic reuşise totuşi să-şi păstreze câteva capete de pod pe malul drept al Donului, în special la Kletskaia – cam la şaptezeci de mile nord-vest de Stalingrad – şi ceva mai târziu şi-a creat un altul la vest de Serafimovici. Aceste capete de pod aveau să joace un mare rol în dezastrul nostru de mai târziu.

Stalingrad este un mare centru industrial şi de comunicaţii, amplasat în vârfui cotului vestic al Volgăi inferioare. Străvechiul Ţariţin a căpătat numele lui Stalin.

Pe generalul Paulus l-am cunoscut personal. Ca şi mine, era însurat cu o româncă. Făcuse o carieră frumoasă. Calităţile lui militare, dar mai ales originea sa burgheză contribuiseră a-l ridica în ochii *Führerului*, care avea oroare de ofiţerii cu particulă nobiliară. Ocupase numeroase funcţii de răspundere, ajungând, printre altele, şef de stat-major al *Feldmarschallului* von Reichenau. La 52 de ani căpătase comanda Armatei a 6-a, cinste care îi crease mulţi duşmani.

I s-a imputat lui Paulus că era un perfect executant, dar că nu corespundea funcţiei de comandant de armată. Este discutabil dacă alt general s-ar fi descurcat mai bine. Paulus a avut ghinionul că, prin forţa împrejurărilor, s-a văzut pus în situaţia de a primi ordine direct de la Hitler. Dacă la aceasta se mai adaugă şi formidabila presiune pe care a trebuit să o suporte din partea armatelor sovietice, nu este de mirare că nu a fost capabil să dea rezultatele aşteptate.

Cert este că Stalingradul a însemnat o cotitură hotărâtoare în strategia înaltului Comandament Sovietic, care din acel moment a renunţat la apărarea elastică, trecând pe tot frontul la contraofensivă. Asediul Stalingradului a început efectiv la 2 septembrie. Oraşul, supus unui bombardament continuu de către *Luftwaffe,* s-a transformat în curând într-un morman de ruine.

Noaptea, exploziile bombelor şi incendiile luminau cerul ca în plină zi. Din ordinul *Führerului* am inspectat în două rânduri unităţile aeriene afectate operaţiunilor de la Stalingrad. Am zburat deasupra oraşului lovit de moarte. Aglomerarea aceasta urbană şi industrială se desfăşura ca o fâşie lungă de circa cinci kilometri de-a lungul apelor Volgăi. În lăţime, abia dacă atingea pe alocuri doi sau trei kilometri. Oraşul vechi ocupa sudul Stalingradului Oraşul nou, construit în jurul Pieţei Roşii, de pe colina Mamai, cobora treptat până la debarcader. În nord se desfăşurau zona industrială şi nodul de comunicaţii. Oraşul e străbătut de râpe care fac ca apele pluviale să se reverse în Volga, Malurile apei, orientate spre răsărit, sunt râpoase. Trupele, ascunse la adăpostul lor, sunt perfect apărate. Tirul de artilerie nu le poate atinge, deoarece sunt plasate în unghi mort. Numai din aer ar avea cum să fie lovite, dar ruşii au adus aici o aviaţie puternică, care a oprit trecerea aparatelor noastre peste fluviu.

După o ultimă şi distrugătoare pregătire de artilerie, combinată cu bombardamente aeriene, blindatele Armatei a 6-a au pornit la atac. Oraşul vechi a căzut cel dintâi în mâinile noastre. Luptele s-au desfăşurat apoi, înverşunate, în jurul silozurilor, care au fost cucerite cu preţul unor pierderi colosale, suferite de ambele tabere. Germanii şi ruşii se băteau printre ruinele fumegânde, printre exploziile care nu mai conteneau, se băteau pe străzi, prin pivniţe, prin halele fabricilor cu acoperişuri desfundate, pe lângă zidurile înnegrite de fum, rămase prin minune în picioare, se băteau cufundaţi până la gleznă în grâul revărsat din silozurile spintecate, din garniturile de tren fărâmiţate, se băteau corp la corp, într-o încăierare turbată, care nu mai avea nimic omenesc.

Am urmărit de câteva ori din avion desfăşurarea bătăliei. Spectacolul era înfiorător. Centrul oraşului şi sectorul industrial erau o mare de foc şi de fum. Ştiam că parte din populaţia civilă reuşise să se refugieze dincolo de Volga, dar mai ştiam că foarte mulţi bătrâni, femei şi copii fuseseră găsiţi morţi printre ruine.

În cartierul de nord lupta luase proporţii de coşmar. După ce avioanele revărsau mii de tone de bombe, unităţi de geniu şi formaţii de asalt aruncau în aer clădire cu clădire, spre a deschide drum infanteriei şi tancurilor.

În timpul acesta, la cartierul său general de la Viniţa, *Führerul* îşi rumega mânia. Nu înţelegea de ce operaţiile de cucerire se desfăşurau atât de greu. Dacă ar fi venit la faţa locului, poate că ar

fi înţeles. Unii generali murmurau, încăpăţânarea lui Hitler de a cuceri Stalingradul îi exaspera. Pierderile suferite de trupele noastre erau disproporţionate cu importanţa obiectivului. Pretindea că numai lipsa de hotărâre a generalilor a împiedicat – cu un an înainte – cucerirea Moscovei. Acum, Hitler era hotărât să-şi ducă opera până la capăt. Stalingradul trebuia să rămână în mâinile noastre. Dincolo de baricadă, Stalin adoptase o atitudine tot atât de intransigentă. Rusia, proclama el, nu mai are teritorii de cedat. Generalul sovietic Lopatin, comandantul Armatei a 62-a, a fost înlocuit fiindcă a propus părăsirea Stalingradului. Eremenko, comandantul grupului de armate angajate în apărarea Stalingradului, a rostit o frază care a ajuns până la urechile noastre: „Păstrăm Stalingradul sau murim”.

Serviciile noastre de informaţii dispuneau de date grăitoare în legătură cu hotărârea ruşilor de a nu mai ceda un petec de pământ. Ne mai furnizaseră şi alte date. Se părea că ruşii concentrează importante forţe militare în vederea unor operaţiuni de mare anvergură. Informat, Hitler a râs.

— Ruşii sunt la capătul puterilor. La Stalingrad vor suna în curând clopotele, vestind înmormântarea puterii sovietice.

Feldmarschallul List, care a încercat să-i deschidă ochii asupra perspectivelor sumbre care ne aşteptau, a fost destituit. Apoi, altă bombă: Halder, şeful Statului-Major al Armatei de Uscat, a fost înlăturat. Halder fusese un strălucit profesor al şcolii de război germane.

— N-am nevoie de dascăli, a exclamat Hitler, ci de oameni pătrunşi de fanatismul naţional-socialist, de soldaţi capabili să conducă războiul *meu* din Rusia.

Înlocuitorul lui Halder a fost desemnat în persoana generalului Kurt Zeitzler. Valoarea nu se măsoară în ani, părea să spună Hitler, parafrazându-l pe Corneille. Numai că Zeitzler era lipsit de geniu. Dar ce importanţă are? Stăpânul celui de-al treilea *Reich* personifica geniul. Capul îi plesnea sub presiunea ideilor geniale.

La a 19-a aniversare a *putsch-ului* de la München, Hitler a ţinut un discurs fulminant în faţa partizanilor fanatici, din vechea gardă, adunaţi în localul berăriei „Bürgerbräu”:

— Am vrut să ating Volga într-un anumit punct, şi anume în oraşul care poartă numele lui Stalin. Am reuşit să-l cucerim, cu excepţia câtorva poziţii inamice, care vor trece în curând în mâinile noastre. Am fost întrebat: „De ce nu-i lichidaţi pe ruşi mai repede?”

Am să vă spun motivul: Nu vreau să repet experienţa de la Verdun. Prefer să desăvârşesc cucerirea oraşului folosindu-mă de câteva mici grupuri de asalt. Timpul nu contează…

Când Hitler a ţinut acest discurs, mă aflam la comandamentul generalului von Weichs. L-am ascultat la radio. Von Weichs, care se afla lângă mine, m-a privit uluit.

— Auzi! Câteva mici grupuri de asalt! Ce zic soldaţii din Stalingrad care întâmplător îl ascultă? Pe cine vrea să înşele?

Neînsemnatele grupuri de asalt erau în realitate opt divizii. Opt divizii angajate într-o luptă cumplită cu ruşii fanatizaţi de un patriotism care le dădea aripi. Deprinşi cu luptele de stradă, disputau cu îndârjire fiecare casă, fiecare fundătură, fiecare rambleu. Printre mormanele de moloz zăceau mormane de morţi. Ruşii stăpâneau încă cea mai mare parte din zona industrială, debarcaderul, centrul feroviar şi râpele dinspre Volga.

Ştiam că Albert se afla în infernul acela, încă din primele zile ale asediului. Îmi muşcam pumnii, reproşându-mi încăpăţânarea de a nu mă fi folosit de influenţa mea, spre a-l muta într-o unitate din interior. Nu o făcusem, fiindcă aveam o tradiţie şi o onoare de apărat, fiindcă în familia noastră nimeni nu acceptase vreodată ruşinea ambuscării la partea sedentară. Abia mai târziu mi-am dat seama că toate aceste considerente nu-şi puteau găsi aplicaţia în războiul absurd pe care-l purtam. Eram târâţi într-un dans al morţii din care nu mai exista scăpare.

În acest timp, Hitler pleca la Berchtesgaden. De acolo, din ambianţa aceea feerică a Bavariei, lansa apeluri înflăcărate comandanţilor de unităţi de la Stalingrad:

— Cunosc imensele dificultăţi legate de misiunea ce vi s-a încredinţat. Situaţia ruşilor nu este mai uşoară, acum, când sloiurile şi-au făcut apariţia pe Volga, îngreunându-le aprovizionarea. Aştept să vă folosiţi de această împrejurare favorabilă şi să acţionaţi cu toată energia pentru cucerirea fabricii de tunuri şi a oţelăriei…

Am ascultat această fanfaronadă penibilă de la cartierul meu general, instalat în fostul conac al unui domeniu princiar. Clădirea, un palat cu peste două sute de încăperi, cunoscuse – după revoluţie – întrebuinţări multiple. Marile saloane de la parter serviseră drept grânare, iar în apartamentele de la etaj îşi găsiseră sălaşul administraţia colhozului local, creşe, cantine, precum şi un muzeu al partidului. Într-una din aripile clădirii mi se amenajaseră două camere pentru uzul meu personal, mobilate sobru, cu piese

găsite prin podul uriaş cât hala unei gări.

Ziua, clădirea, pe jumătate ruinată, semăna cu o cazarmă dezafectată. Mesele de lucru, prozaice şi meschine, instalate prin încăperile imense, distonau cu tavanele afumate, crăpate, cu oglinzile sparte, cu coloanele de marmură ciobite, urme ale unei splendori demult apuse.

Când umbrele înserării se lăsau asupra edificiului, acoperind imperfecţiunile atât de vizibile ziua, palatul îşi recăpăta ca prin farmec măreţia de odinioară. Colonada care împodobea faţada monumentală se profila majestuos pe fundalul zidurilor alburii.

Militarii germani pe care-i întâlneam pe culoare risipeau însă repede acest miraj încântător. Clădirea îşi recăpăta aspectul de ruină jalnică, evocându-mi obrazul răvăşit al unei femei căreia mersul neiertător al anilor îi răpise frumuseţea, graţia şi farmecul. În această ambianţă dezolantă, stridenţele glasului isteric al *Führerului*, răspândite de difuzoarele aparatelor de radio, stârneau ecouri obositoare, obsedante.

Stăteam cu von Geist în cabinetul meu de lucru şi ascultam întunecat elucubraţiile conducătorului celui de-al treilea Reich. În soba de fier, adusă nu ştiu de unde – căci cea originală, de faianţă policromă, era stricată – duduia focul, răspândind o căldură plăcută. În ceştile de pe masă abureau două ceaiuri. Când glasul *Führerului* s-a curmat şi acordurile preludiului din *Parsifal* s-au revărsat cascadă în cameră, m-am uitat la von Geist.

— Ei, ce zici?

M-a privit, apoi a ridicat din umeri.

— Menirea soldatului este să execute ordinele superiorilor săi.

Pe o consolă de marmură ardea o lampă cu gaz. Instalaţia electrică şi mica uzină generatoare de energie a palatului nu mai funcţionau demult. De câteva zile, specialiştii se străduiau să le repare.

Îmi duceam ceaşca la gură, când am auzit primele împuşcături. La început rare, apoi înteţindu-se ca o grindină ce cade pe un acoperiş. Nu se întunecase încă. La ferestre pâlpâiau ultimele scăpărări ale soarelui care apunea dincolo de culmile copacilor din parc.

Von Geist a sărit de pe scaun şi a trecut la fereastră. Câteva bubuituri caracteristice de brandturi au făcut să vibreze geamurile. M-am ridicat şi eu.

— Ce să fie? a exclamat von Geist. Frontul e la mai bine de

cincizeci de kilometri!

Împuşcăturile se auzeau în special în dreptul intrării principale, care privea spre sud. Alte împuşcături au prins să le ţină isonul în direcţia opusă.

— S-ar zice că suntem împresuraţi! grăi von Geist, încreţindu-şi sprâncenele.

Am văzut pe fereastră nişte umbre strecurându-se printre trunchiurile copacilor, apoi şi scânteierile ca de licurici ale unor arme de foc care trăgeau în salve dese.

Locotenentul Busch a intrat în cameră. Abia îi desluşeam faţa în penumbra care se lăsase. Numai ochii şi dinţii îi străluceau, ca la o mască africană.

— Cartierul general este atacat de franctirori, *Herr General.*

— Eram sigur, am rostit. Mulţi?

— Probabil au atacat clădirea din trei direcţii.

A intrat şi colonelul Merian. Mitralierele lătrau cu furie. Brandturile bubuiau. Eram ţinta unui atac organizat.

Cartierului meu general i se afectase – pe lângă un pluton de gardă din trupele de aviaţie – şi o companie din *Waffen S.S.,* comandată de un *Sturmführer* pe nume Gert Schuch, care se făcuse remarcat prin zelul depus în cadrul unei *Einsatzgruppe* cu un bogat palmares de succese în lupta împotriva franctirorilor. Odată, la un chef, Schuch se lăudase în faţa ofiţerilor mei că împuşcase personal peste cincizeci de franctirori şi spânzurase alţi şaptezeci. Ofiţerul acesta *S.S.,* cu o mutră banală, inexpresivă, avea maniere onctuoase, de prelat. Cred că în tinereţe aspirase să devină preot. Valurile vieţii îl împinseseră însă în marea familie a naţional-socialiştilor.

— Franctirorii aceştia merg la sinucidere sigură, zise Merian. Am alertat, prin telefon, cea mai apropiată mare unitate germană, care a şi trimis spre noi un batalion motorizat. În maximum o jumătate de oră vor fi aici. În clădirea aceasta putem rezista unor forţe mult superioare, asemenea spaniolilor lui Franco în Alcazarul transformat în fortăreaţă. Dar nu va fi cazul.

Spre stupefacţia lui Merian, pronosticul său nu s-a confirmat.

Profitând de umbrele înserării şi graţie unei abile manevre – un atac diversionist asupra intrării principale, spre a atrage într-acolo grosul apărătorilor noştri – franctirorii au reuşit să pătrundă în aripa vestică a clădirii printr-o intrare laterală mai puţin păzită.

Situaţia ameninţa să se complice. Mi-am îmbrăcat mantaua şi m-

am înarmat cu pistolul meu de serviciu, spre a fi pregătit pentru orice eventualitate. Ar fi fost culmea să cad prizonier în spatele liniilor noastre. M-aş fi acoperit de ridicol.

Însoţit de von Geist, de Merian şi Busch, am coborât în marele hol. Soldaţii, retranşaţi la ferestre, trăgeau asupra asediatorilor, care ripostau cu un foc viu. Răpăitul puştilor mitraliere făcea să vuiască boitele clădirii. În aripa vestică lupta continua înverşunată. S-a scurs aproape un sfert de oră fără ca partizanii să înregistreze noi progrese.

— Abia acum se poate spune că lovitura lor a eşuat, m-am adresat lui Merian, care se afla lângă mine. M-am uitat la ceas. Motorizatele promise ar trebui să sosească dintr-un moment într-altul.

Focul concentric al asediatorilor a încetat tot atât de brusc pe cât începuse. Franctirorii s-au retras în pădurea care ne înconjura, fără a fi urmăriţi de soldaţii noştri. În desişurile acelea sălbatice, superioritatea ruşilor ar fi fost zdrobitoare. Când batalionul trimis în ajutorul nostru şi-a făcut apariţia, lupta se sfârşise.

Bilanţul pierderilor noastre era serios. Doisprezece morţi, optsprezece răniţi şi trei dispăruţi. Printre aceştia din urmă se afla şi *Sturmführerul S.S*. Schuch. Toată noaptea, detaşamente puternic înarmate au patrulat pădurea pe o mare adâncime, în căutarea franctirorilor. N-au reuşit să dea decât peste cadavrele ruşilor căzuţi în timpul luptei. Abia de dimineaţă l-au descoperit pe Schuch, spânzurat de un copac şi îngheţat sloi.

În aceeaşi seară, von Weichs ne-a invitat la o conferinţă la care urma să participe şi comandantul celei de a 4-a *Luftflotte,* generalul Wolfram von Richthofen. Von Weichs era tras la faţă, cearcăne negre făceau să-i adâncească în orbite ochii obosiţi. După ce a ascultat cu multă atenţie relatarea atacului nocturn, a deschis conferinţa:

— *Meine Herren,* secţia de informaţii îmi furnizează de câteva zile veşti ciudate. Se pare că ruşii pregătesc ceva. Intensificarea atacurilor agresive ale franctirorilor sunt semnificative.

Von Richthofen a ridicat din umeri.

— În sectorul nostru, activitatea franctirorilor a fost întotdeauna intensă. Avioanele noastre de recunoaştere nu mi-au semnalat mişcări de trupe inamice. Aceasta contează. Trebuie să recunoaşteţi că în stepa aceasta întinsă şi netedă ca o farfurie, pregătirea unei contraofensive n-ar scăpa neobservată. În râpele

din preajma Donului şi a Volgăi nu se pot ascunde mari unităţi... Cred că informaţiile dumneavoastră sunt eronate. Agenţii au adeseori imaginaţia bogată.

Von Weichs a clătinat din cap cu îndoială:

— Mă tem! Mă tem de surprize! Flancurile Armatei a 6-a îmi pun probleme foarte serioase. Cuprind şi câteva unităţi italieneşti, româneşti şi ungureşti, care nu-mi inspiră încredere. Românii, destul de apropiaţi de Stalingrad, sunt cei care-mi dau cea mai mare bătaie de cap, zise von Weichs. Ştiţi ce figură mi-au făcut de curând? Când veţi auzi, veţi rămâne tablou. Divizia 1 blindată mi-a restituit decoraţiile pe care le trimisesem pentru a răsplăti faptele de arme ale militarilor din acea unitate. Am trecut faptul acesta sub tăcere, ca să nu înveninez şi mai mult atmosfera dintre armatele noastre şi aliaţi.

Am rămas foarte surprins de acest gest. Von Richthofen a intervenit, zâmbind ironic:

— Credeţi că nu au avut dreptate? Am fost informat că oameni din unităţile noastre de tancuri i-au deposedat cu forţa de cantităţile de carburanţi aduse de cisternele româneşti. Este de mirare că nu s-au iscat incidente şi mai serioase.

— Ştiu, suspină von Weichs. Mi s-a adus şi mie la cunoştinţă acest fapt regretabil. Românii trebuiau totuşi să-şi dea seama că unităţile noastre se bucură de o oarecare prioritate. Noi ducem greul războiului. În fond, românii, ungurii, italienii nu sunt decât nişte anexe...

— Le cereţi totuşi să-şi verse sângele...

— Evident, situaţia e oarecum delicată. Cel mai potrivit lucru ar fi fost să încadrăm trupele aliate în unităţile noastre, zise von Weichs.

— Eh, raţiuni înalte de stat au impus să fi se îngăduie comandamente proprii, grăi von Richthofen. Acum trebuie să suportăm consecinţele.

Von Weichs îşi masă uşor ceafa:

— *O.K.W.*-ul se teme că ruşii vor profita de ocazie spre a încerca o străpungere tocmai în astfel de puncte nevralgice, cum e sectorul românesc. Ştiţi ce a spus deunăzi *Führerul*? „Aş dormi mai liniştit dacă Donul ar fi apărat de germani. Îi împărtăşesc părerea.

Am socotit că sosise momentul să intervin:

— Să nu uităm că noi i-am silit pe români să intre în război. Ei ar fi preferat să rămână neutri.

Von Richthofen ridică sentenţios mâna:

— Nu există neutralitate, a spus *Führerul*. Cunoaşteţi cazul Belgiei şi al Olandei, adăugă el, nu mai vorbesc de Danemarca şi de Norvegia. Trebuia să folosim teritoriul Ungariei şi al României spre a putea trece în Iugoslavia şi în Grecia. Dacă nu i-am fi lucrat tare pe români, am fi riscat să ne facă figura pe care ne-au făcut-o sârbii.

— Armatele româneşti, zise von Weichs, ne-au creat întotdeauna dificultăţi. Pe români nu i-am simţit niciodată apropiaţi sufleteşte. Ochii lor continuă să fie îndreptaţi spre Anglia şi spre Franţa.

Trebuia să recunosc, spre ruşinea mea, că debarcarea aliaţilor în Maroc şi Algeria, survenită în aceeaşi epocă, mă preocupa mai puţin decât luptele de la Stalingrad. O teamă ciudată îmi strângea inima. Era ca şi când m-aş fi aflat în faţa unui pericol iminent. Simţământul acesta era ne justificat. Eram convins că bătălia de la Stalingrad nu avea să mai dureze mult. După ocuparea oraşului, mă gândeam să solicit un concediu pentru Albert. Îi datoram această recompensă. În ciuda principiilor mele severe, eram ispitit să-i provoc mutarea într-o unitate mai ferită. Poate că instinctele ancestrale, adormite de-a lungul secolelor de civilizaţie, se trezesc în preajma unor evenimente pe care noi, cu simţurile noastre imperfecte, nu avem cum să le prevedem. Aproape că uitasem de existenţa celorlalţi trei capii ai mei. Toată grija era concentrată asupra lui Albert.

În ziua de 18 noiembrie am primit ordinul să mă prezint la Berchtesgaden, spre a raporta *Führerului* concluziile mele referitoare la situaţia de pe frontul Stalingradului. Noaptea, târziu, am sosit la Berghof. Hitler se culcase. M-a primit în schimb Göring. Invitase la cină pe Keitel, pe Jodl, pe noul şef de stat-major Zeitzler şi pe alţi generali. Curtenitor ca de obicei, Göring mi-a oferit un loc la masă în preajma sa.

— Ce mai e nou la Stalingrad? m-a întrebat, zâmbind cu bonomie. De câteva zile încoace Zeitzler ne împuie capul cu o pretinsă contraofensivă pe care ar pregăti-o ruşii. Cică *Abwehrul* ar fi în posesia unor informaţii precise. În ceea ce mă priveşte, nu prea pun bază pe spioni.

Eram sigur că generalul Zeitzler fusese prevenit de von Weichs.

I-am spus tot ce ştiam în legătură cu bătălia pentru Stalingrad, precum şi temerile mele în legătură cu flancurile Armatei a 6-a.

— Pentru a face fată oricărei eventualităţi, interveni Jodl, am dispus întărirea Armatei a 3-a române cu Corpul 48 blindat, de sub

comanda generalului von Heim.

Mi-am exprimat îndoiala în legătură cu eficacitatea Corpului 48 blindat, dotat doar cu 140 de tancuri, mult inferioare celor ruseşti.

Feldmarschallul Keitel m-a privit cu uşoară ironie.

— Sunteţi puţin încrezător în forţa combativă a unităţilor noastre, *Herr General*.

— Experienţa m-a învăţat să fiu circumspect, *Herr Feldmarschall*. Operaţiile conduse pe hartă nu se potrivesc întotdeauna cu cele reale.

— Ce vreţi să spuneţi cu asta, *Herr General*? m-a întrebat, încreţind iritat din sprâncene.

Spre stupoarea celor de faţă, am explicat calm:

— Ofiţerii de stat-major ar face bine dacă ar ieşi din când în când din turnul de fildeş al cabinetului şi ar lua contact cu frontul.

Keitel s-a înroşit până în vârful urechilor.

— Insinuaţi că ne-am rupt de front?

— Nu insinuez. Este o realitate.

— *Meine Herren,* n-are nici un rost să ne pierdem cumpătul, a intervenit împăciuitor Göring. Generalul von Altenburg ştie prea bine că *Führerul* a interzis colaboratorilor săi apropiaţi să-şi expună viaţa inspectând frontul. Evident, aceasta nu înseamnă că trebuie să ne mulţumim numai cu rapoartele scrise ale comandamentelor operative. Generalul von Altenburg, ca şi Rommel, este partizanul contactului direct cu frontul. Nu-i putem face o vină din aceasta.

Keitel m-a privit urât. Pe sub sprâncene, apoi şi-a vârât nasul în farfurie. Ştiam că îmi făcusem din el un duşman, dar puţin îmi păsa. Nu l-am putut suferi niciodată. Lichelismul mi-a repugnat chiar dacă purta galoane de *Feldmarschall.*

Jodl a intervenit în sprijinul şefului său. Îl dispreţuia pe Göring. Fiindcă nu îndrăznea totuşi să-l atace direct, şi-a îndreptat săgeţile spre mine.

— Credeţi-mă, *Herr General*, pesimismul dumneavoastră nu-şi are rostul. La Stalingrad se bate una dintre cele mai valoroase mari unităţi ale armatei germane. Iar comandantul ei ştie ce vrea. Deunăzi, generalul von Wietersheim, comandantul Corpului 14 blindat, s-a plâns că înregistrează zilnic pierderi de câte cinci sute de oameni. „Dacă va mai continua aşa, a încercat el să-i demonstreze, în curând voi rămâne fără nici un soldat.” Paulus i-a răspuns tăios: „Dumneata comanzi Armata a 6-a, Wietersheim, sau eu?”.

Aluzia lui Jodl era directă. Îmi recomanda să mă rezum la rolul meu şi să nu mă amestec în atribuţiile *O.K.W.*-ului.

— Dacă aţi fi ţinut mai mult seamă de obiecţiile comandanţilor de armate, i-am replicat sec, aţi fi evitat o serie de greşeli care ne-au costat scump.

Göring a ridicat sentenţios mâna.

— Nu putem nega unele greşeli săvârşite în trecut. Prelungirea campaniei din Rusia se datorează unor astfel de greşeli. Dar, a adăugat împăciuitor, nu este mai puţin adevărat că greşelile îmbogăţesc experienţa. În viitor, vom şti cum să procedăm…

Încheie peroraţia în coadă de peşte. Folosesc această expresie de argou pentru că ilustrează perfect frâna pe care Göring şi-a pus-o graiului.

Nici lui Jodl nu-i plăcea să dea amploare unei discuţii care punea în joc reputaţia căpeteniilor *O.K.W.*-ului. Diferendul lui cu Hitler era de dată recentă. Abia se potoliseră apele şi nu dorea să le vadă iarăşi tulburate de atacurile îndreptate de mine împotriva camarilei din fruntea armatei. Jodl, ca şi Keitel, prefera să-şi lovească pe ascuns adversarii, în sânul *O.K.W.*-ului intriga rămânea cel mai preţuit mijloc de luptă.

— Să revenim la Stalingrad, a reluat Göring după o pauză.

Bineînţeles, discuţiile din seara aceea n-au dus la nici un rezultat, şi nici nu puteau să ducă, fiindcă poziţiile noastre erau ireductibile.

A doua zi de dimineaţă, pe când îmi luam micul dejun, înainte de a mă înfăţişa *Führerului,* m-am pomenit cu von Geist, care arbora o mutră de înmormântare.

— Ruşii au declanşat un puternic atac în sectorul Armatei a 3-a română. Chiar acum cinci minute am vorbit la telefon cu generalul von Richthofen. Este pur şi simplu înnebunit. Nu poate să înţeleagă cum de au reuşit ruşii să-şi concentreze atâtea unităţi militare fără ca aviaţia noastră de recunoaştere să prindă de veste.

M-am ridicat de la masă, lăsând micul dejun neisprăvit, îmi trecuse pofta de mâncare.

— Nu e de presupus că au folosit trupe aeropurtate, continuă von Geist. Inferioritatea lor aeriană…

— Nici nu poate fi vorba de trupe aeropurtate! am replicat. Aseară, *Reichsmarschallul* Göring ne vorbea despre învăţămintele pe care ar trebui să le tragem de pe urma greşelilor noastre. La Stalingrad am făcut încă o greşeală. N-am prevăzut că ruşii se vor

folosi de un camuflaj riguros. Este mai mult ca sigur că trupele se deplasau noaptea, iar ziua stăteau ascunse prin sate, prin păduri, ori prin văile râpoase ale râurilor. În condiţiile acestea, nu mă mir că recunoaşterea noastră aeriană nu le-a depistat. *Abwehrul* a avut dreptate. Riposta trebuia să vină. Ai să vezi, von Geist, cum are să ne mai mustre *Führerul*, pe Göring şi pe mine, pentru nereuşita recunoaşterilor lui von Richthofen.

Ceea ce am prevăzut s-a confirmat întocmai. Göring şi toate celelalte căpetenii ale armatei, aflate în ziua aceea la Berchtesgaden, s-au ales cu o săpuneală straşnică. Toate trăsnetele care ar fi trebuit să cadă pe capul lui von Richthofen, dacă ar fi fost de faţă, s-au abătut asupra mea. Hitler mi-a reproşat ineficienţa aviaţiei noastre de recunoaştere, ca şi când eu aş fi executat misiunile incriminate. L-am lăsat să-şi descarce nervii, apoi am încercat să-i demonstrez că succesul străpungerii executate de ruşi este mai puţin imputabil aviaţiei noastre de recunoaştere, cât disproporţiei dintre imensa lungime a frontului şi insuficientele forţe germane angajate în luptă.

Hitler m-a privit lung, şi-a muşcat buzele, apoi mi-a întors spatele. S-a îndreptat după aceea spre hartă şi i-a ordonat lui Jodl să expună mersul operaţiilor de la Stalingrad.

Reichsmarschallul Göring mi-a zâmbit recunoscător. Reuşisem să îndepărtez fulgerele care până atunci îl ameninţaseră şi pe el. Acest om violent, dominator, aspru, se bâlbâia în faţa *Führerului* ca un elev timid în prezenţa unui foarte sever dascăl.

În cadrul unei expuneri relativ scurte, Jodl a arătat modul în care ruşii au executat atacul împotriva flancurilor Armatei a 6-a. Înainte de ivirea zorilor, artileria sovietică a declanşat un foarte puternic şi susţinut bombardament asupra sectorului Kletskaia-Serafimovici. Deşi nu se poate vorbi de elementul surpriză, a explicat Jodl, ruşii au reuşit totuşi, prin această intensă pregătire de artilerie, să-şi creeze un teren favorabil pentru atacul ce avea să urmeze. Într-adevăr, în primele ore de dimineaţă, trupe sovietice de asalt, sprijinite de şase armate, au atacat la nord de Stalingrad flancul drept al Armatei a 3-a române şi flancul stâng al Armatei a 6-a de sub comanda generalului Paulus. La sud de Stalingrad, inamicul a atacat sectorul apărat de cea de-a 4-a Armată „Panzer” şi de Armata a 4-a română. Armatele româneşti, slab echipate, sunt pe punctul de a ceda în faţa puternicei presiuni a blindatelor inamice. Evident, scopul urmărit de inamic este prinderea în cleşte a

Armatei a 6-a din Stalingrad. Comandantul Grupului de armate B. A ordonat imediata intrare în acţiune a Diviziei a 22-a „Panzer” şi a Diviziei 1 blindate română. Generalul von Weichs, a completat Jodl, crede că va putea stăvili atacul inamic cu forţele de care dispune în prezent.

După ce Jodl şi-a încheiat expunerea, Hitler s-a adâncit în studierea operaţiilor însemnate pe hartă. Asupra ofiţerilor adunaţi în jurul său s-a lăsat o tăcere profundă, ca într-o catedrală. Era şi cazul. *Führerul* cugeta. Cugeta profund, căutând soluţia menită să transforme atacul sovietic într-o victorie a armatelor noastre. Apoi a început să vorbească. Ofiţerii din statul său major i-au ascultat cu religiozitate întreaga expunere.

— Acestea sunt ultimele zvârcoliri ale inamicului, şi-a încheiat Hitler monologul.

N-aş putea să-i rezum soluţia. Nici n-am fost atent. Ştiam că se va sintetiza într-o serie de ordine scrise şi că unul din aceste ordine mă va privi şi pe mine. Aveam să-l execut, pentru că eram obligat s-o fac. Nu simţeam însă nici un îndemn lăuntric. Nu fiindcă aş fi fost defetist. Îmi dădeam seama însă, cu dureroasă acuitate, de inutilitatea efortului şi sacrificiilor noastre. În acelaşi timp, mă gândeam la Albert. Încercam să-l prind în închipuirea mea aşa cum prinzi o imagine pe un film fotografic. Îl vedeam luptându-se printre ruinele din Stalingrad... Se târa pe lângă un zid de fabrică rămas în picioare ca prin minune... Trăgea dintr-o puşcă-mitralieră... îi vedeam aburii respiraţiei pierzându-se în aerul îngheţat... îi auzeam respiraţia gâfâită... Ruşii, mii de ruşi, sute de mii de ruşi, năvăleau urlând peste deşertul presărat cu ruine... Albert se bătea corp la corp... Am văzut lama unei baionete sclipind în lumina lăptoasă a zilei... Baioneta, repezită ca o săgeată spre pieptul lui Albert, a pătruns prin halatul murdar, prin manta, prin tunică, prin cămaşă...

Am dus mâna la frunte. Un colonel care se afla lângă mine m-a prins cu solicitudine de braţ.

— Vă e rău, *Herr General?*

— Nu, n-am nimic. Mulţumesc.

Spre seară, în cursul nopţii şi în dimineaţa următoare, au început să sosească ştiri din ce în ce mai grave. La nord de Stalingrad, la joncţiunea Armatei a 6-a cu unităţile de acolo, acestea au fost lovite în plin de formidabilul iureş al blindatelor sovietice şi date peste cap. La sud de oraş, Divizia a 14-a „Panzer”, înfruntând viscolul, a încercat să degajeze Corpul de armată 11, dar această

timidă încercare de contraatac a fost contracarată de intrarea în debandadă a Corpului 48 blindate. Pe de altă parte, divizia blindată a generalului von Heim nu a izbutit să arunce în luptă decât jumătate din cele 104 tancuri de care dispunea, deoarece şobolanii de câmp roseseră învelişul de gutapercă al instalaţiilor electrice. Divizia 16 „Panzer” a primit ordinul să se deplaseze în direcţia Kalaci, spre a stăvili năvala blindatelor inamice care traversaseră Donul şi acum coborau dinspre nord, spre a face joncţiunea cu unităţile sovietice de tancuri din sud, care descriau o mişcare de învăluire a flancului sudic al Armatei a 6-a germane.

Timpul se aliase cu ruşii. Rapoartele primite de la cartierul general al lui von Weichs menţionau că viscolul şi frigul băntuiau întregul sector în care se desfăşura bătălia Stalingradului.

În seara zilei de 20 noiembrie, von Weichs a raportat desăvârşirea încercuirii Armatei a 6-a. Cleştele sovietic se închisese. Hitler a făcut o criză de furie. Exploziile lui de mânie, care înspăimântau atât de tare pe generalii din anturajul lui, nu aveau nici un efect asupra ruşilor. Încercările disperate ale lui von Weichs de a degaja Armata a 6-a au rămas sterile.

Generalul Paulus fusese surprins de evenimente la postul său de comandă de la Golubinskaia, pe malul drept al Donului, în vreme ce ofiţerii şi soldaţii de la postul de comandă fugeau în debandadă, lăsând în mâna inamicului întreaga arhivă a Armatei a 6-a, Paulus, însoţit de generalul Schmidt, şeful statului său major, s-a îmbarcat pe bordul unui „Fiesler Stork”, refugiindu-se la Nijni-Cercaia, localitate plasată în afara sectorului împresurat de ruşi. De acolo avea de gând să conducă operaţiile de spargere a încercuirii.

Informat de această situaţie, Hitler, care de multă vreme nu se mai apropiase de front, a oferit încă o dată camarilei sale spectacolul unei fulminante indignări.

— Locul unui comandant este în mijlocul trupelor sale. Paulus nu are ce căuta la Nijni-Cercaia. Zeitzler, a poruncit el şefului de stat-major, scrie: „Comandantul Armatei a 6-a se va înapoia la Stalingrad. Trupele sale se vor instala pe un front închis şi vor aştepta ordinele mele!”

În aceeaşi seară am primit ordin să mă deplasez la comandamentul Grupului de armate B., spre a analiza posibilitatea sporirii sprijinului aerian acordat armatei asediate. Am executat cu mare grabă această misiune, fiindcă mă apropiam de Stalingrad şi deci de Albert.

Revederea mea cu von Weichs a fost dramatică. Comandantul Grupului de armate B. ajunsese un simplu executant al ordinelor primite de la *O.K.W.* Iniţiativa sa fusese redusă la zero. Ştia că eşecul de la Stalingrad avea să-l coste scump, încerca să mai repare ce mai putea fi reparat, deşi ştia că forţele de care dispunea erau insuficiente spre a restabili situaţia în favoarea germanilor. Chipul lui von Weichs arăta ca una din acele măşti africane, luminate de jos în sus. Cehii i se scufundaseră în orbite. Obrajii căpătaseră o tentă de un verde-palid. Buzele încleştate se făcuseră violacee. Veghea silită din ultimele zile îl istovise. Abia se mai ţinea pe picioare.

Von Weichs m-a informat că Paulus se înapoiase pe calea aerului în mijlocul trupelor sale încercuite.

— Situaţia Armatei a 6-a este disperată, mi-a confirmat, tamponându-şi cu batista fruntea asudată. Trei sute de mii de germani sunt izolaţi într-o cursă de şoareci. Aprovizionarea lor nu se poate executa decât pe calea aerului. Cu forţele aeriene de care dispun, nu cred că am să pot face faţă necesarului de hrană, muniţii şi carburanţi.

— Pentru aceasta sunt aici, *Herr General*, i-am răspuns. Să găsim o soluţie. În primul rând vreau să cunosc efectivele prinse în încercuire.

— Cifrele sunt aproximative. Trebuie să ţinem seama că unităţile respective au înregistrat mari pierderi.

— Nu e nevoie să-mi amintiţi acest lucru, *Herr General,* am replicat. Ştiu că efectivele actuale ale majorităţii unităţilor noastre abia dacă reprezintă treizeci la sută din efectivele normale. Câteodată şi mai puţin. *O.K.W.*-ul uită întotdeauna acest lucru.

În cursul aceleiaşi zile am prezidat conferinţa la care participau comandanţii marilor unităţi aeriene afectate Grupului de armate B. Discuţiile s-au purtat în prezenţa lui von Weichs, a principalilor săi ofiţeri de stat-major, precum şi a unui delegat al Armatei a 6-a, generalul Hube, scos provizoriu din încercuire pe calea aerului.

Cu două ore înainte am primit prin radio un raport al lui Paulus:

„În ciuda eroicei noastre rezistenţe, valea Ţariţa, calea ferată de la Sovietski la Kalaci. Podul peste Don de la Kalaci, colinele de pe malul vestic al Volgăi, inclusiv Golubinskaia, Olskinskîi şi Krainîi au căzut în mâinile ruşilor. Masive forţe inamice se apropie dinspre sud-est şi dinspre vest, exercitând o puternică presiune asupra poziţiilor noastre. Nu cunosc situaţia trupelor noastre din

Gurovikino şi Chir. Donul a îngheţat şi poate fi trecut cu piciorul. Depozitele de combustibili sunt pe sfârşite. În curând, tancurile şi tunurile grele cu şenile nu vor mai putea fi folosite. Lipsa muniţiilor se face din ce în ce mai simţită. Mai dispunem de hrană pentru şase zile."

Apelul era dramatic. Şeful de stat-major al Grupului de armate B. ne-a prezentat tabloul trupelor încercuite. Corpurile de armată 4, 8, 11 şi 51, precum şi Corpul 14 blindate, cuprindeau 14 divizii de infanterie, 3 divizii motorizate, 3 divizii blindate, 161 de formaţiuni independente, începând cu unităţi de geniu, de A.A., de artilerie grea, aruncătoare de rachete, *Feldjandarmeria* etc., precum şi două divizii româneşti şi un regiment croat. Potrivit calculelor aproximative: 300 000 de oameni. Pierderile suferite de Armata a 6-a în ultimele zile fuseseră însă atât de grele, încât se putea presupune că în realitate numărul supravieţuitorilor scăzuse la mai puţin de un sfert de milion de oameni.

Potrivit calculelor, Armata a 6-a avea nevoie zilnic de minimum 750 de tone de muniţii, carburant, hrană şi furaje. Generalul von Richthofen a declarat că aviaţia de transport nu este capabilă să acopere acest necesar. Generalii Martin Fiebig şi Pickert au susţinut punctul de vedere al lui Richthofen. Părerea mea era deja formată. Potrivit protocolului militar, mi-am spus cel din urmă cuvântul.

— Asigurarea unui transport zilnic de 750 de tone pe calea aerului nu este de conceput. Constituirea unui pod aerian care să poată îndeplini asemenea sarcini ar implica angajarea în acţiune a unei *Luftflotte* de trei ori mai numeroasă decât cea actualmente disponibilă. Aviaţia noastră de bombardament şi de vânătoare ar putea susţine cu sorţi de izbândă o încercare a Grupului de armate B. de a sparge dinafară încercuirea, contribuind astfel la degajarea Armatei a 6-a, care-şi va uni eforturile cu ale noastre, în vederea atingerii acestui scop. Păstrarea Stalingradului în actualele condiţiuni reprezintă o concepţie utopică.

Ştiam că îmi depăşisem misiunea, recomandând părăsirea Stalingradului. Făcusem totuşi acest gest, spre a-l sprijini pe von Weichs, care împărtăşea întru totul punctul nostru de vedere.

Şi generalul Paulus ajunsese la aceeaşi concluzie, deşi generalul Schmidt, şeful statului său major, adopta o poziţie contrară, susţinând cu tărie că Stalingradul nu trebuie abandonat.

Generalul von Weichs ne-a citit ciorna unui raport către *Führer,* în care se străduia să demonstreze inutilitatea continuării

eforturilor pentru păstrarea oraşului ruină de pe Volga.

„Tocmai pentru că sunt conştient de excepţionala gravitate a deciziei care urmează a se lua şi mai ales de urmările ei îndepărtate, trebuie să vă raportez că socotesc necesar să accept propunerea generalului Paulus de a fi retrasă Armata a 6-a din Stalingrad. Considerentele pe care mă sprijin sunt următoarele:

1) Aprovizionarea pe calea aerului a celor douăzeci de divizii încercuite este imposibilă.

2) Întrucât nu considerăm realizabilă înainte de 10 decembrie constituirea unor forţe de şoc amice, capabile să sfărâme dispozitivul inamic de încercuire, singura formulă acceptabilă rămâne renunţarea la Stalingrad. La ora actuală, Armata a 6-a dispune încă de o suficientă valoare combativă spre a se degaja prin propriile ei mijloace.

În urma dezagregării Armatei a 3-a române, Armata a 6-a rămâne singura formaţiune de luptă capabilă să dea lovituri grele inamicului. Propunem deci următoarea direcţie de atac: o deschidere spre sud-vest executată de grosul armatei, urmată de înaintarea simultană a aripii nordice de-a lungul căii ferate Cir-Morozovskaia şi a aripii sudice în direcţia Kotelnikovo.

Sunt deplin conştient că această operaţie implică pierderi grele, atât în ceea ce priveşte armamentul, cât şi în echipament. Aceste riscuri sunt preferabile situaţiei care s-ar crea dacă Armata a 6-a ar rămâne încercuită, fără a putea fi aprovizionată. Aceasta ar însemna distrugerea ei totală.”

Toţi au fost de acord cu acest raport. Generalul von Sodenstern, şeful de stat-major al Grupului de armate B., a rămas să-i dea forma definitivă, îndulcind unii termeni, astfel încât să poată fi supus *Führerului* fără a-i ridica primejdios tensiunea arterială.

În cursul nopţii, raportul a fost trimis la *O.K.W.* După cum am fost informat ulterior, generalul Zeitzler şi-a însuşit imediat concluziile lui von Weichs.

Apoi a început aşteptarea. Toţi eram nerăbdător: să aflăm hotărârea lui Hitler, care îşi exprimase anterior voinţa fermă de a găsi personal soluţia crizei. Orele treceau, fără să primim vreun răspuns. Dacă îngrijorarea noastră, cei aflaţi în afara încercuirii, atinsese culmile, ne puteam lesne închipui care era starea sufletească a combatanţilor prinşi în cleştele de la Stalingrad. În cursul unei conferinţe la cartierul general al lui Paulus, comandanţii de corpuri de armate de sub comanda sa, generalii Strecker, Heitz,

von Seydlitz, Jeannicke şi Hube, hotărâseră să ceară direct *Führerului* autorizaţia de a părăsi Stalingradul şi de a ieşi din încercuire, condiţie indispensabilă pentru salvarea unor „preţioşi combatanţi”. Hitler, care era extrem de susceptibil, ar fi putut să interpreteze această intervenţie făcută în numele unei colectivităţi drept o conjuraţie. Dar asemenea considerente treceau acum pe planul al doilea.

Hitler sosise la Rastenburg cu puţin înainte de miezul nopţii, venind de la Berchtesgaden. Generalul Zeitzler ceruse să fie primit spre a-i supune raportul Grupului de armate B. şi mesajul lui Paulus. Hitler refuzase să-l primească. Era prea obosit după lungul său drum cu trenul. Îi fixase audienţă pentru ziua următoare la ora prânzului.

La cartierul general al lui von Weichs şi la Comandamentul Armatei a 6-a tensiunea creştea în proporţie geometrică. Fiecare oră care se scurgea era o oră iremediabil pierdută. În acest timp, inamicul îşi consolida desigur poziţiile, îngreuind totodată situaţia trupelor încercuite.

În noaptea aceea n-a dormit nici unul din ofiţerii care ştiau de existenţa dialogului dintre frontul de la Stalingrad şi *O.K.W.* Hotărârea care trebuia să taie nodul gordian întârzia. Hitler refuza să răspundă. Ulterior am fost informat de eforturile disperate făcute de Zeitzler spre a ajunge chiar în noaptea aceea la *Führer.* După intervenţii repetate, a reuşit, în sfârşit, să fie primit.

Hitler era foarte liniştit. A ascultat raportul lui Zeitzler.

— Asta e tot? a întrebat, după ce acesta şi-a încheiat expunerea. Vă agitaţi inutil. În tren, am discutat îndelung cu Jodl şi am găsit soluţia. Avea în ochi o expresie triumfătoare: Zeitzler, vom aduce din Caucaz două divizii blindate, care vor sparge încercuirea şi vor restabili legătura cu Armata a 6-a.

Şeful de stat-major a rămas uluit de formula aceasta simplistă.

— *Mein Führer,* deplasarea diviziilor din Caucaz va necesita cel puţin cincisprezece zile. În acest timp, Armata a 6-a se va epuiza, aşa că nu va mai putea participa la acţiunea de despresurare. Propun să nu pierdem timpul. Să trecem imediat la operaţia de străpungere.

Hitler s-a încruntat, furios:

— Străpungere?… Cum adică? Abandonând Stalingradul?

— *Mein Führer,* aceasta este singura formulă viabilă.

Hitler a izbit cu pumnul în masă.

— Nu! Categoric, nu! Nici nu poate fi vorba de aşa ceva! Nu renunţ la Stalingrad! Nu voi părăsi Volga! Pentru nimic în lume nu voi părăsi Volga! Vom mai discuta şi mâine.

Hitler a întrerupt discuţia şi a plecat să se culce.

Pe frontul Stalingradului lumea aştepta. Zeitzler a comunicat lui von Sodenstern că *Führerul* nu a luat încă nici o hotărâre. Şeful de stat-major al *O.K.W.*-ului spera totuşi că în cursul zilei următoare va izbuti să-l convingă pe *Führer* să accepte evacuarea Stalingradului.

Noaptea aceea lungă de iarnă a prins în sfârşit să se destrame. Zorile şi-au făcut apariţia, dezvăluind privirilor noastre stepa îngheţată, acoperită cu un strat de zăpadă, cerul plumburiu, duşmănos. Istoviţi de nesomn, oamenii se pregăteau pentru o nouă zi de luptă. Capul de pod pe care Armata a 6-a îl mai păstra încă la vest de Don costa imense sacrificii în oameni şi materiale. Cercul de foc din jurul Stalingradului se strângea treptat.

Von Weichs încerca să-şi creeze un nucleu de blindate cu ajutorul cărora să sprijine dinafară străpungerea pe care Armata a 6-a va încerca să o realizeze. Era sigur că *Führerul* va aproba evacuarea Stalingradului.

Ziua s-a scurs chinuitor de încet. S-a lăsat înserarea, apoi noaptea şi-a coborât iarăşi zăbranicul peste front. Dinspre Stalingrad se auzeau bubuituri de tunuri.

Este greu să descriu simţămintele pe care le încercam. Un zid de trupe ruseşti mă despărţea de Albert. O gheară de foc îmi strângea sufletul, sufocându-mă, Mă obseda imaginea lui Albert, pierdut printre ruinele din Stalingrad.

Ceasurile toate au vestit miezul nopţii. De la Rastenburg nu primeam în schimb nici o veste. A mai trecut o oră, şi încă una. Stăteam pe un scaun, lângă biroul lui von Weichs, şi mă uitam la telefonul care refuza să zbârnâie. Se mai aflau în încăperea aceea supraîncălzită încă cinci sau şase generali. Un fum gros de ţigară plutea în straturi albăstrii. Chipurile omeneşti se desluşeau anevoie prin negura aceea tabagică. Von Sodenstern nu se mişcase toată ziua de lângă telefon. Aştepta comunicarea lui Zeitzler.

Deodată am tresărit cu toţii. Soneria telefonului zbârnâia vesel. Von Sodenstern a ridicat brusc receptorul. Urmăream pe chipul lui evoluţia convorbirii purtate cu Rastenburg. Ochii generalului s-au luminat.

— Perfect, *Herr General*. Aşteptăm, a încheiat el, lăsând receptorul în furcă.

— Ce-a spus? a întrebat von Weichs nerăbdător.

— Se pare că Zeitzler a reuşit să frângă încăpăţânarea *Führerului*. Dimineaţa, la ora opt, vom afla hotărârea lui definitivă. Zeitzler speră să obţină evacuarea oraşului.

— Comunică şi lui Paulus vestea! porunci von Weichs.

— Cu mare plăcere, *Herr General.*

Obţinu relativ uşor legătura telefonică directă cu Paulus. Ruşii nu dibuiseră probabil acest fir. Sodenstern transmise generalului Schmidt comunicarea lui Zeitzler. La celălalt capăt al firului vestea a făcut senzaţie.

— Suntem foarte bucuroşi! i-a răspuns Schmidt.

În clipa aceea, telefonul a amuţit. Sodenstern ne-a privit suspinând:

— Cred că ruşii au tăiat firul, zise el.

Un planton ne-a adus pe o tavă câteva ceşti cu ceai. Aburii se ridicau încolăcindu-se printre straturile de fum de ţigară. Când am dus ceaşca la gură, mi-am amintit iarăşi de Albert. Ce bine i-ar prinde şi lui un ceai în clipa aceasta!

M-am aruncat pe un pat de campanie instalat într-o cameră alăturată de biroul lui von Weichs. Nici nu ştiu când mi-am scos tunica. Mi-era atât de somn, încât aveam senzaţia că mă durea tot corpul. Lăsasem vorbă să fiu trezit la opt fără un sfert. Mi-am lăsat capul pe pernă şi am închis ochii. Mi s-a părut că îmi iau foc pleoapele. Mă ardeau ca şi când ar fi fost turnate din plumb topit. Am deschis iarăşi ochii. Nu dormisem trei zile încheiate. Fumul de ţigară desăvârşise restul. Dacă ţineam un minut sau două ochii deschişi, senzaţia de arsură dispărea.

Plantonul m-a trezit la ora fixată. Mi-era capul greu şi limba amară. O cafea mă aştepta la capul patului. Ara băut-o cu deliciu. Pe front, cafeaua era un articol de mare lux. La opt fără cinci m-am înfiinţat în cabinetul lui von Weichs. Aşteptam ordinul telefonic al *Führerului*.

Ora 8! Privirile tuturor ofiţerilor erau îndreptate spre telefon. Aparatul acela negru, de campanie ne hipnotiza.

Au trecut cinci minute, şi alte cinci... Ne aruncam priviri nedumerite. S-a făcut ora 9, apoi 9 şi jumătate.

Lipsa de seriozitate a lui Hitler mă scârbea. Comportarea sa iresponsabilă în momentele acestea de grea cumpănă îmi confirma părerea tristă pe care mi-o făcusem despre el.

La 10, von Sodenstern n-a mai putut răbda. A chemat la telefon

O.K.W.-ul. Un ofiţer subaltern de stat-major l-a invitat să-şi păstreze calmul şi să aştepte ordinele superioare, care nu vor întârzia. Faptul că Zeitzler nu răspunsese personal la telefon ne-a pus pe gânduri.

Stăteam cu toţii ca pe jăratec.

— Te pomeneşti că iar ne lasă să aşteptăm douăzeci şi patru de ore! a exclamat von Weichs.

În clipa aceea a intrat ofiţerul cu transmisiunile.

— Peste câteva minute, a raportat el lui von Weichs, *Führerul* va vorbi la radio trupelor din Stalingrad.

Toţi cei prezenţi au schimbat priviri consternate. Bănuiam ce va urma. Într-adevăr, peste circa un sfert de oră, am auzit la radio glasul metalic, sacadat, al lui Hitler:

„Armata a 6-a este temporar încercuită de forţe ruseşti. Ordon ca Armata a 6-a să se organizeze în zona delimitată de cota 137 – Stalingrad-Nord, Marinowka, Zibenko, Stalingrad-Sud. Armata a 6-a trebuie să fie încredinţată că voi face tot posibilul ca să fie aprovizionată şi deblocată la timp. Cunosc viteaza Armată a 6-a şi pe comandantul ei şi sunt convins că îşi vor îndeplini cu prisosinţă datoria!”

Încheiase cu aceleaşi fraze sforăitoare, menite – în concepţia lui – să ridice moralul trupelor germane. Histrionul acesta nu ştia, probabil, că există situaţii pe care vorbele nu le pot ameliora. Generalului von Weichs îi pierise glasul. Von Sodenstern îşi ridică mâinile spre cer într-o implorare mută:

— Mare e imbecilitatea omenească!

Altădată, o asemenea frază n-ar fi întârziat să provoace reacţii diferite, în funcţie de gradul de servilism faţă de *Führer* al celor care o ascultau. De data aceasta trecu neobservată. Toţi cei prezenţi, ofiţeri de carieră, erau tacit de acord că Hitler săvârşea un act de o absurditate care atingea inconştienţa.

Scurt timp după încetarea emisiunii, telefonul a zbârnâit. Eram chemat la Rastenburg. Stors de vlagă, m-am ridicat de pe scaun. Tuturor le-am întins pe rând mâna.

— V-aţi făcut cu toţii datoria. Când în vârful piramidei domneşte incompetenţa, eforturile oamenilor cu pricepere şi experienţă devin inutile.

M-am bărbierit, apoi am plecat cu avionul meu spre Cartierul General al *Führerului.* Am ajuns la Rastenburg la 3 după amiază. M-a primit Zeitzler. Era palid şi crispat. M-a poftit în biroul său. Mi-a

oferit un scaun. Câteva clipe n-am fost în stare să rostim nici un cuvânt. Inconştienţa lui Hitler şi urmările grave pe care le prevedeam amândoi ne amuţeau.

— Credeţi-mă, am făcut tot ce mi-a stat în putinţă spre a-i schimba gândul, *Herr General,* a rostit el, ridicând descurajat mâinile.

— Sunt convins, Zeitzler.

Mi-a oferit o ţigară.

— Astăzi de dimineaţă, la opt, reluă, m-am înfăţişat *Führerului*, pentru semnarea ordinului de evacuare a Stalingradului. Spre stupefacţia mea, *Führerul* a refuzat să-şi arunce ochii pe documentul prezentat de mine. „În cursul nopţii am reflectat adânc, Zeitzler, mi-a spus. Am analizat problema Stalingradului sub toate aspectele şi am luat o hotărâre definitivă. Nici o putere din lume nu poate smulge pământul cucerit de soldatul german. Stalingradul reprezintă o cucerire care trebuie să rămână pe veci în stăpânirea noastră. Din clipa de faţă proclam acest oraş fortăreaţă germană. Garnizoana sa este constituită de Armata a 6-a.” Zeitzler trase câteva fumuri din ţigara pe care o uitase până atunci pe scrumieră: M-am străduit să-i demonstrez că Stalingradul nu îndeplineşte nici una din condiţiile unei fortăreţe germane, actuală sau viitoare. Drept răspuns, a izbit cu pumnul în masă. „Nu voi părăsi Volga. Acesta este ultimul meu cuvânt!”. Zeitzler se ridică în picioare. Continuă nararea, făcând gesturi mari, care-i subliniau excitarea nervoasă: Eram atât de iritat, încât n-am mai putut să mă abţin. *„Mein Führer,* i-am strigat, dacă abandonăm Armata a 6-a, săvârşim o crimă. Contribuim indirect la uciderea sau la capturarea unui sfert de milion de soldaţi germani. Ceva mai mult! Pierderea unei mari armate ar sfărâma coloana vertebrală a frontului oriental.”

— Nici argumentul acesta n-a reuşit să-l impresioneze?

— Nu. Nu a reuşit. Ştiu doar că în momentul în care am rostit cuvântul „crimă”, a tresărit. A vrut să spună ceva, dar s-a răzgândit. A sunat pe ofiţerul de serviciu. „Cheamă imediat pe *Feldmarschallul* Keitel şi pe generalul Jodl”, i-a poruncit. I-am aşteptat să apară. Bănuiam ce se pregătea. După intrarea lor în încăpere, *Führerul* mi s-a adresat cu gravitate: „Zeitzler, în momentele acestea de cumpănă vreau să cunosc şi opiniile colaboratorilor mei cei mai apropiaţi. *Feldmarschall* Keitel, te rog să-mi spui părerea dumitale sinceră. Este cazul să evacuăm

Stalingradul?” *Feldmarschallul* a luat poziţia de drepţi şi a rostit solemn: *„Mein Führer,* nu părăsiţi Stalingradul!”

— Eram sigur că lacheul nu putea să iasă din cuvântul stăpânului! am exclamat mâniat. Şi Jodl?

— Jodl şi-a căutat câteva clipe răspunsul, apoi a declarat, cu ton potolit, că până la noi ordine, Stalingradul trebuie să rămână în mâinile noastre.

— Nu este de mirare, am intervenit. Jodl este încântat să scape de Paulus, singurul general care ar fi putut să-i ia locul.

Zeitzler a zâmbit. Tacit, era de acord cu mine.

— Şi ce s-a mai întâmplat, Zeitzler?

— *Führerul* m-a întrebat dacă îmi menţin concluziile. I-am răspuns că sunt pentru încercarea de străpungere imediată a încercuirii. *Führerul* m-a ascultat calm. Apoi mi s-a adresat cu un ton ce nu admitea replică: „Cred că ai remarcat, *Herr General,* că opinia mea este împărtăşită de doi ofiţeri care îţi sunt superiori atât în grad, cât şi în experienţă. Rămân deci la hotărârea mea. Ordon să apăraţi fortăreaţa Stalingrad!”.

— Iată o hotărâre care îl caracterizează, am replicat. Şi pe mine de ce m-aţi mai chemat?

— *Führerul* doreşte să discute cu dumneavoastră, *Herr General,* posibilitatea organizării podului aerian necesar aprovizionării Armatei a 6-a.

— Concluziile mele, Zeitzler, coincid cu ale generalului von Weichs. Punctul lui de vedere îl cunoaşteţi.

Zeitzler îşi examină unghiile. Părea jenat de ceea ce avea să urmeze.

— Nu ştiu dacă sunteţi informat: *Führerul* a hotărât să-l elibereze pe generalul von Weichs din funcţiile sale. În cursul acestei zile, *Feldmarschallul* Erich von Manstein va prelua comanda noului Grup de armate Don, care va avea sarcina să oprească ofensiva inamică şi să revină la situaţia dinaintea încercuirii.

— *O.K.W.*-ul îşi face iluzii, Zeitzler.

— Ştiu, *Herr General*. Am încercat să le risipesc. M-am izbit însă de un zid.

— Von Weichs nu este vinovat de situaţia de la Stalingrad. Răspunderea, atât cât se poate vorbi de o răspundere a noastră în acest moment, o poartă *O.K.W.*-ul. Apoi armata rusă de azi nu mai este cea din iulie ’941. Nici noi nu mai suntem, în iarnă, şi pe Volga, cei din vara lui ’941.

— Ştiu şi acestea, *Herr General.* Deşi sunt şeful de stat-major al înaltului Comandament al *Wehrmachtului,* am mâinile legate. Am fost redus la rolul unui simplu scrib.

— Înţeleg, Zeitzler. Nu mă mir că Halder a preferat să plece.

— Îmi permiteţi să vă ofer un coniac, *Herr General?* Cer iertare. Răpit de focul discuţiei, am uitat să-mi îndeplinesc îndatoririle de gazdă.

— Prefer o felie de pâine. De ieri de dimineaţă n-am luat în gură decât un ceai şi o cafea… Zeitzler, i-am spus deodată înspăimântat, să ştii, Zeitzler, că toate armatele noastre din Rusia vor fi nevoite în curând a se mulţumi cu un ceai pe zi, dacă-l vor mai avea şi pe acela. În orice caz, cei din Stalingrad vor ajunge repede la asta. Nu văd de ce ruşii n-ar continua ofensiva lor şi de aci încolo. Mă tem că, în câteva zile, să şi vrea *Führerul*, nu vom mai putea salva armata de pe Volga. Chiar şi acum, nu garantez că o încercare de străpungere a încercuirii ar mai da rezultate bune. Timpul nu lucrează pentru noi, Zeitzler, în nici un caz pentru armatele noastre din Rusia. Uite Stalingradul, uite Leningradul, aminteşte-ţi de Moscova anul trecut…

Zeitzler a tăcut şi m-a privit fără expresie drept în ochi. A ordonat unui planton să-mi pregătească un dejun rece. Spre deosebire de mesele spartane ale lui von Weichs, aici, la Rastenburg, se găseau tot felul de bunătăţi. Hitler nu ştia decât poate din auzite de lipsa tot mai accentuată a alimentelor.

Am rămas în compania lui Zeitzler până la 6, când am primit ordin să mă prezint la cabinetul de lucru al *Führerului*.

În încăperea care juca la Rastenburg rolul de „Sfântă o Sfintelor”, se aflau deja, la sosirea mea, *Feldmarschallul* Keitel, generalul Jodl şi alţi patru ofiţeri de stat-maior. Keitel m-a privit glacial. Nu mă putea suferi. Eu îi plăteam cu aceeaşi monedă. Nici nu ne-am strâns mâna. Stătea ţeapăn, de parcă şira spinării i-ar fi fost turnată din beton. Cu nasul pe sus, se tot uita pe pereţi, evitându-mi privirile. Monoclul îi scăpăra, reflectând lumina becurilor electrice. Uniforma îi cădea impecabil. Ai fi zis că în ziua aceea o scosese de la croitor. Avea aerul spilcuit al unui fante de garnizoană provincială.

Jodl, în schimb, s-a arătat mai amabil ca niciodată. Părea să-şi ceară scuze pentru atitudinea pe care o adoptase în chestiunea Stalingradului. A adus vorba despre vreme. Iarna părea să se burzuluiască. Mi-a spus apoi că i-ar plăcea să facă o plimbare cu

schiurile. Fraza aceasta a sunat atât de comic în atmosfera aceea încărcată de tensiune, încât mi-a smuls un zâmbet.

A zâmbit şi el, stânjenit de mutra mea.

Zeitzler se plasase lângă mine, ca şi când ar fi vrut să-şi sublinieze opoziţia faţă de cei doi superiori ai săi.

Ca de obicei, Hitler şi-a făcut o intrare spectaculoasă. A răspuns la ropotul de călcâie izbite în salvă, ridicând mâna dreaptă. Keitel îi prezentă raportul.

Hitler se opri în faţa mea.

— Veniţi de pe frontul Stalingradului, *Herr General?*

Am înclinat din cap:

— La ordinele dumneavoastră, *mein Führer!*

S-a apropiat de harta Frontului de Est, întinsă pe peretele din stânga biroului. A privit-o îndelung, apoi s-a întors iarăşi spre mine:

— Trebuie să rezolvăm o chestiune spinoasă, *Herr General.* Aprovizionarea garnizoanei germane din fortăreaţa Stalingrad.

Auzisem formula aceasta şi din gura lui Zeitzler, aşa că nu m-a mai impresionat. Indispus că îşi ratase efectul, Hitler a adăugat:

— Generalul Paulus mi-a raportat că are nevoie zilnic de 750 de tone de muniţii, carburant, furaje şi alimente. Puteţi transporta pe calea aerului aceste cantităţi, *Herr General?*

I-am răspuns fără ocoluri:

— Cu mijloacele de care dispunem, nu putem, *mein Führer.* Am analizat această chestiune cu comandanţii unităţilor aeriene. Şeful aviaţiei de transport mi-a declarat că nu poate duce în prezent mai mult de 350 de tone zilnic, cu aparatele de care dispune. Mă îndoiesc că va realiza chiar şi această performanţă. Şi subliniez că n-am avut în vedere atacurile aviaţiei inamice, deloc neglijabile… Trebuie ţinut seamă că transporturile acestea se fac nu numai în imediata lor vecinătate, dar şi survolând un teritoriu care deocamdată este sub controlul ruşilor… Bazele noastre sunt mult în urmă, drumul de parcurs e greu şi lung…

Keitel a tuşit, dregându-şi glasul:

— Trebuie să atingem plafonul de 750 de tone, *Herr General!*

I-am răspuns sec:

— Cu mijloacele de care dispunem, este imposibil, *Herr Feldmarschall!*

Hitler şi-a înfipt mâna dreaptă în centura de piele. M-a privit aspru, întrerupându-mă:

— Nu-mi plac ofiţerii care rostesc cuvântul „imposibil”.

— *Mein Führer*, cunosc greutatea vorbelor. Nu-mi iau niciodată angajamente irealizabile. Cei care procedează altfel vă fac un deserviciu.

Hitler m-a fixat cu ochii lui duri.

— Cer eforturi mari ofiţerilor mei, *Herr General*. Germania se luptă pentru existenţa ei şi pentru apărarea lumii occidentale. În sfârşit, ce tonaj zilnic apreciaţi dumneavoastră că poate fi realizat?

— Maximum 250 de tone.

— Ridicol! exclamă Keitel. Calculele mele prevăd o medie de 600 de tone…

— Calculele dumneavoastră sunt greşite, *Herr Feldmarschall.*

Hitler şi-a muşcat mustaţa. S-a întors spre Jodl:

— Ce părere aveţi, *Herr General?*

— Potrivit uzanţelor militare, *mein Führer,* cifrele ridicate reprezintă o supraestimare sistematică. Cele inferioare – o subestimare prudentă. Propun să cerem şi părerea *Reichsmarschallului* Göring. În calitate de comandant suprem al *Luftwaffe,* poate aprecia just posibilităţile reale ale flotei aeriene de transport.

Göring se afla în acel timp la Paris. Plecase de la Berchtesgaden direct în capitala Franţei. Chemat la telefon, *Reichsmarschallul* a comunicat că se face forte să asigure asediaţilor 500 de tone zilnic. Şeful statului său major, generalul Jeschonnek, a asigurat *O.K.W.*-ul că în cel mai scurt timp va organiza un pod aerian care să funcţioneze în condiţii optime. Jeschonnek ştia de existenţa rapoartelor mele şi ale lui von Richthofen. Preferase să le treacă sub tăcere. Excesul de zel manifestat în acest caz, ca şi în alte împrejurări, avea să-l coste viaţa. Insuccesul sarcinilor militare excesive pe care şi le-a asumat fără să fi calculat în prealabil mijloacele de care dispunea l-a pus mai târziu în situaţia de a-şi trage un glonte în cap.

— *Reichsmarschallul* Göring a găsit calea de mijloc. *Herr General*, mi-a vorbit Hitler, încântat de răspunsul comandantului forţelor aeriene. Calea pe care şi eu o socotesc cea mai rezonabilă. Ne oprim la 500 de tone zilnic.

— Aviaţia de transport, *mein Führer,* se va strădui să atingă această limită, dacă, bineînţeles, timpul nefavorabil, ori activitatea sporită a aviaţiei inamice nu ne vor împiedica…

— Trebuie să o atingem, *Herr General!* Veţi acorda tot sprijinul generalului von Richthofen pentru a-şi îndeplini misiunea. Generalul

Zeitzler mi-a supus propunerea dumneavoastră referitoare la generalul-locotenent Pickert. Aprob să i se încredinţeze misiunea aprovizionării garnizoanei din Stalingrad. Sunt sigur că generalul Pickert îşi va îndeplini cu succes sarcina... Ah, să nu uit! Pe viitor, *Herr General,* veţi colabora cu *Feldmarschallul* Erich von Manstein, pe care l-am numit comandant al noului Grup de armate Don.

L-am fericit în clipa aceea pe von Weichs, fiindcă scăpase de responsabilitatea frontului Stalingrad. Bănuiam că îmi va veni şi mie rândul.

În aceeaşi noapte m-am înapoiat la cartierul general al lui von Weichs. Laolaltă cu ceilalţi generali din *Luftwaffe*, am lucrat până în zori la pregătirea operaţiilor de transport. *Feldmarschallul* von Manstein nu-şi făcuse încă apariţia.

În primele ore ale dimineţii m-am îmbarcat pe unul din avioanele de luptă care escortau aeronavele de transport şi m-am îndreptat spre Stalingrad. Voiam să mă documentez personal asupra condiţiilor locale. Gestul meu a produs mare surprindere. Generalul von Sodenstern m-a prevenit că mă expun unui risc inutil. Că pot obţine informaţiile care mă interesează fără să mă deplasez personal la faţa locului. I-am urmărit politicos argumentele, dar am făcut tot ce am găsit de cuviinţă. Trebuie să recunosc că zborul meu era determinat şi de dorinţa de a-mi revedea fiul.

Apariţia mea la cartierul general al Armatei a 6-a a făcut vâlvă. Când am ajuns acolo, Paulus se afla în conferinţă cu comandanţii corpurilor de armată de sub comanda sa. Îmi anunţasem prin radio sosirea şi eram aşteptat cu nerăbdare. Generalii voiau să afle noutăţi de la mine.

Când am intrat în subsolul amenajat pentru conferinţe, am remarcat imediat tensiunea nervoasă întipărită pe chipurile tuturor celor prezenţi. Desfăşurarea teribilelor evenimente din ultimele zile îl îmbătrânise pe Paulus, îi scofâlcise obrajii, îl încovoiase, de parcă l-ar fi apăsat un secol. Generalii de sub comanda sa ofereau imaginea aceleiaşi disperări, a aceleiaşi mânii neputincioase.

— A intervenit vreo schimbare în hotărârea *Führerului*? m-a întrebat Paulus.

Am clătinat din cap.

— Nu. Nu a intervenit nimic, i-am răspuns. Şi nici nu va interveni vreo schimbare.

Generalul von Seydlitz-Kurbach, comandantul Corpului 52 de armată, a făcut un gest de revoltă.

— Hotărârea *Führerului* este incalificabilă. Nu ne este îngăduit să aşteptăm cu braţele încrucişate nimicirea unui sfert de milion de soldaţi. Singura şansă reală, fără să ştim sigur dacă vom reuşi, este să încercăm acum străpungerea din două părţi. Dacă mai întârziem, totul e pierdut.

— *Befehl ist Befehl!* rosti mohorât Paulus. Nu am eu căderea să discut ordinele superioare. Ştiţi bine, am făcut imposibilul spre a smulge aprobarea evacuării Stalingradului. *Führerul* a hotărât altfel.

Generalul Jeannicke, comandantul Corpului de armată, îşi îndreptă statura şi îşi bombă războinic pieptul:

— Şi dumneavoastră, *Herr General,* vă resemnaţi să va supuneţi unui ordin absurd? La şcoala de stat-major am învăţat că nu toate ordinele trebuie executate orbeşte. Unui ofiţer i se cere discernământ, spirit de iniţiativă. Tot ce pot să vă spun este că Reichenau n-ar fi dat ascultare ordinului.

— Eu nu sunt Reichenau, declară Paulus, încleştându-şi mâinile. Ordinul este ordin!

Generalul von Seydlitz se întoarse spre mine:

— *Führerul* ne-a ordonat să murim. În ceea ce mă priveşte, refuz să execut un ordin absurd.

Scoase din buzunarul tunicii un document pe care-l aruncă pe masă, în faţa comandantului său.

— Ce-i asta? întrebă Paulus, ridicând surprins privirile spre Seydlitz.

— Un raport, *Herr General,* pe care vă rog să-l înaintaţi eşaloanelor superioare.

Paulus îşi aruncă privirile asupra documentului. Parcurse primele rânduri, apoi îl restitui lui von Seydlitz:

— Nu pot să-l trimit, *Herr General.* Dumneavoastră refuzaţi pur şi simplu să executaţi un ordin al *Führerului*. Raportul dumneavoastră reprezintă o nesocotire a autorităţii superioare a statului. O adevărată sfidare! Nu, nu pot să-l trimit!

Seydlitz aspiră adânc aerul:

— Îmi asum întreaga răspundere asupra conţinutului acestui raport. Planurile *O.K.W.*-ului referitoare la aprovizionarea noastră pe calea aerului insultă logica, batjocoresc cele mai elementare principii tactice. Nici 500 de avioane care ar transporta 1 000 de tone zilnic n-ar izbuti să acopere nevoile Armatei a 6-a.

— *Reichsmarschallul* Göring vă asigură 500 de tone pe zi, am

intervenit. Teoretic, este posibil. Practic, nu vă pot furniza mai mult de 250 de tone zilnic. Nu-mi îngădui să vă mint, *meine Herren*.

Ceilalţi generali prezenţi se consultau din priviri.

— Ce hotărâre luăm? întrebă generalul Hube.

— Executăm hotărârea *Führerului*, zise Paulus.

— Trebuie să ne supunem, adăugă Schmidt, şeful statului său major.

— Refuz să mă supun! ripostă von Seydlitz. Am fost atât de sigur că vom primi ordinul de ieşire din încercuire, încât am ordonat evacuarea avanposturilor şi distrugerea echipamentului individual de care ne puteam lipsi.

— Cred că suntem capabili încă să realizăm o străpungere în direcţia Kotelnikovo, opină generalul Strecker.

— Astăzi mai avem această şansă, zise Jeannicke. Mâine va fi prea târziu.

Paulus ridică mâna.

— *Führerul* ne-a făgăduit.

— *Führerul* făgăduieşte multe! strigă von Seydlitz. Suntem sătui de baliverne!

Schmidt făcu o figură scandalizată.

— Se poate să rostiţi asemenea cuvinte?

Von Seydlitz nu-i acordă nici o atenţie.

— *Herr General*, vorbi el lui Paulus, dacă *O.K.W.*-ul îşi menţine hotărârea de a păstra Stalingradul şi ne ordonă să rămânem pe poziţii, datoria dumneavoastră de conştiinţă faţă de armată şi de poporul german vă dictează imperios să luaţi cu toată energia iniţiativa, spre a evita o catastrofă, nimicirea a 250 000 de soldaţi şi pierderea întregului material. Nu aveţi de ales!

Îi plângeam pe toţi aceşti oameni care purtau pe umerii lor responsabilitatea celor douăzeci de divizii întemniţate în Stalingrad. Se treziseră însă prea târziu la realitate. Din nenorocire *O.K.W.*-ul şi Hitler nu se treziseră nici acum, în ceasul al doisprezecelea.

Paulus îmi arătă raportul lui von Seydlitz.

— Dacă îi dau curs şi va ajunge la *O.K.W.*, semnatarul lui va fi trimis în faţa Curţii Marţiale. În locul meu, ce-aţi face?

M-am uitat la von Seydlitz. Ochii îi scăpărau, oglindind o hotărâre nestrămutată. Ştiam că nimic nu-l mai putea înspăimânta. Generalii adunaţi în jurul mesei mă priveau, plini de curiozitate.

— I-aş da drumul, *Herr General* Paulus.

— Vă mulţumesc, zise von Seydlitz.

— Mai devreme sau mai târziu, adevărul trebuie să iasă la lumină, zise Jeannicke. Cu cât vom fi mai mulţi cei care protestăm, cu atât mai repede se va face lumină. Sunt gata să-l contrasemnez.

— Bine, zise Paulus. Îl trimit. Dar numai cu o singură semnătură. A generalului von Seydlitz. Altfel vom fi acuzaţi de a fi pus la cale o conspiraţie. Vom fi scoşi din încercuire, ca să fim judecaţi şi puşi în faţa plutonului de execuţie. Prefer să mor ca un soldat, cu arma în mână... Să trecem acum la chestiunea aprovizionării. Se întoarse spre mine: De câte avioane de transport dispuneţi, *Herr General?*

— Pentru moment, o sută de trimotoare *Junkers*, care se pot ridica de pe aerodromurile Tazinskaia şi Morozovskaia, din cotul Donului. Câte aerodromuri pot fi utilizate aici, la Stalingrad?

— Două. Pitomnik şi Gumrak.

Împreună cu Paulus şi cu ofiţerii săi de stat-major, am întocmit ordinul de operaţii. În soba de fier din colţul încăperii ardea focul. Plantonul îl împrospăta, aducând din timp în timp lemne. Soba era însă prea mică faţă de mărimea camerei. Aburii respiraţiei descriau volute în aerul rece.

Paulus se apropie de sobă şi îşi întinse palmele, spre a le încălzi.

— Va trebui să facem economie de combustibil.

M-am ridicat de pe scaun, căci îmi îngheţaseră picioarele. Generalii mă priveau ciudat, ca şi când aş fi fost singurul om sănătos într-o colonie de ciumaţi.

— Vă fericesc fiindcă puteţi ieşi din închisoarea aceasta fără gratii, mi s-a adresat von Seydlitz.

I-am zâmbit.

— Pot să vă cer o favoare, *Herr General?*

Un zâmbet larg i-a luminat şi lui faţa.

— Fiul dumneavoastră trebuie să apară dintr-un moment într-altul. Când am aflat că veţi veni, i-am dat ordin să se prezinte la postul de comandă.

Generalul von Seydlitz a deschis uşa care răspundea în anticameră.

— Kunecke, a sosit locotenentul von Altenburg?

— A sosit chiar în clipa aceasta, *Herr General.*

— Haide, von Altenburg, grăbeşte-te! a rostit generalul. Tatăl dumitale te aşteaptă.

Când Albert a intrat în cameră, aproape că nu l-am mai recunoscut. Halatul îmbrăcat peste manta îl făcea să arate ca un urs alb. Era bărbierit proaspăt. Vântul, frigul îi tăbăciseră obrazul,

dându-i o tentă cafenie, mult mai închisă decât părul său blond. Era fericit că mă vede. L-am îmbrăţişat, apoi, ţinându-l de umeri, l-am întors, ca să-i văd faţa în lumină.

— Arăţi splendid, Albert!

— Vă mulţumesc, *Herr General!*

Respecta protocolul, evitând expresia familiară „tată” în prezenţa generalilor.

Mi se rupea sufletul la gândul că va trebui să plec şi să-l las în încercuire. Aş fi putut să mă folosesc de autoritatea mea şi, sub o formă ori alta, să-l scot din Stalingrad. Dar ce-ar fi spus camarazii lui? Cum m-ar fi judecat strămunii mei, mai toţi soldaţi? S-ar fi răsucit în mormânt! Scoţându-l din Stalingrad, aş fi săvârşit un act de laşitate. Albert trebuia să împărtăşească soarta camarazilor săi! Exista totuşi o posibilitate să iasă din Stalingrad... Singura cale onorabilă: să cadă rănit, şi astfel să fie transportat laolaltă cu alţi răniţi... în clipa aceea, m-am rugat lui Dumnezeu ca Albert să fie rănit... Cât de monstruos este războiul!... Ajungi să doreşti ca un glonte, o schijă să-ţi lovească fiul... îi doreşti să sufere, să se chinuiască, ştiind că numai astfel poate fi salvat. Dacă rămânea în Stalingrad, potrivit ordinelor demente ale lui Hitler, era condamnat irevocabil la moarte.

Pilotul avionului meu şi-a făcut apariţia.

— A sosit momentul să plecăm, *Herr General.* Convoiul e gata de decolare.

— Aţi ridicat toţi răniţii? l-a întrebat Paulus.

— Pe toţi, *Herr General.*

Mi-am luat rămas bun de la Paulus, de la von Seydlitz, de la ceilalţi generali. Apoi l-am îmbrăţişat pe fiul meu.

— Curaj, Albert! i-am şoptit. Vă scoatem noi repede de aici. Curaj!

I-am strâns încă o dată mâna, bărbăteşte, fără să cred în promisiunea pe care i-o făcusem. Şi am plecat. O maşină militară mă aştepta. Albert m-a urmat până la maşină. L-am mai sărutat o dată pe obraji. N-am fost în stare să-l iau cu mine până la aerodrom. Cred că m-ar fi podidit lacrimile. Şi unui general nu-i este permis să plângă. Mai ales în faţa fiului său.

Luasem cu mine raportul lui von Seydlitz. Îi făgăduisem că-l voi înainta ierarhic.

Am decolat fără incidente, deşi se aşternuse o pâclă uşoară. Până la Morozovskaia aveam de parcurs 200 de kilometri. Când am

ajuns deasupra liniilor noastre, o ceaţă groasă acoperea pământul. Convoiul aerian s-a ridicat la trei mii de metri. Acolo, sus, cerul era însorit şi albastru ca o imensă cupă de cristal. Artileria antiaeriană inamică ne-a întâmpinat la un moment dat cu un baraj de foc destul de intens, dar lipsit de eficacitate. Trăgeau, folosindu-se doar de aparatele de ascultare. Am fost atacaţi apoi de vânătoarea rusă. Lupta aeriană s-a dezlănţuit aprig. Un *Junkers* lovit în plin a explodat în zbor, pulverizându-se într-o ploaie de sfărâmături. Altul a pornit-o spre pământ, ca o stea filantă. S-a înscris într-o vrilă graţioasă, pierzându-se în marea de ceaţă. Un avion de vânătoare sovietic, cuprins de flăcări, a descris un arc vast, ca un curcubeu. L-am pierdut din vedere doar când a trecut cam la vreo mie de metri sub pântecele avionului meu. Bătălia aceea aeriană m-a mai trezit din marasmul psihic în care mă cufundase vizita la comandamentul Armatei a 6-a.

Stalingradul nu se mai vedea.

O oră mai târziu, soseam la von Weichs. I-am înmânat raportul lui von Seydlitz. L-a citit cu atenţie.

— Ce părere aveţi? m-a întrebat.

— Păstraţi-l, l-am povăţuit. M-ar durea să-l văd pe omul acesta căzând sub gloanţele unui pluton de *S.S.*-işti. În situaţia actuală, gestul lui de bravadă nu mai foloseşte la nimic.

— Aveţi dreptate, a rostit gânditor von Weichs. Am să-i răspund, totuşi, numindu-l comandantul frontului de nord al pungii Stalingradului…

Acesta a fost ultimul act de autoritate al generalului de armată von Weichs. A doua zi, *Feldmarschallul* Erich von Manstein a sosit la cartierul general al Grupului de armate B., spre a-şi lua comanda în primire…

Venise fără să se grăbească. Unui zbor cu avionul, îi preferase călătoria mai lentă, dar mai comodă, cu trenul. Aveam o stimă deosebită pentru capacitatea militară a acestui om. Ştiam că elaborase planurile de operaţii care duseseră la prăbuşirea fulgerătoare a armatelor franceze, deşi Hitler îşi asumase în întregime meritul acestei campanii. Îşi dovedise talentul de strateg în Rusia, pe frontul de sud, la Sevastopol, şi pe cel de nord, la Leningrad. Acum, Hitler îi cerea să salveze situaţia la Stalingrad, uitând că von Manstein era un excelent soldat, dar nu un făcător de minuni.

Întâlnirea mea cu von Manstein la cartierul general de la

Starobelsk s-a desfăşurat într-o atmosferă sumbră, atât la propriu, cât şi la figurat. Ofiţerii de stat-major erau sub impresia insuccesului de la Stalingrad. Frigul, dimineţile ceţoase, căderile bruşte de zăpadă, perspectiva iernii ruseşti, care-şi anunţa atât de aprig începutul, atacurile masive şi repetate ale infanteriei şi blindatelor inamice, sprijinite de neîntrerupte bombardamente de artilerie şi aviaţie, dar mai ales imensul semn de întrebare sub care se înfăţişa viitorul întregii campanii din Est săpau moralul trupelor. Ştiam cu toţii că vom retrăi cumplitele experienţe ale iernii ’941, ’942, care nu fusese deloc clementă cu armatele germane. Eşecul ofensivei pentru cucerirea Moscovei îşi găsea acum o şi mai cumplită replică în eşecul ofensivei de la frontul Stalingradului.

— Colaborarea noastră, *Herr General,* sper să fie fructuoasă, mi-a spus von Manstein, după ce ne-am strâns mâinile. Iau în primire frontul acesta în condiţiuni vitrege.

— Generalul von Weichs a făcut tot ce este omeneşte posibil. Cu forţele pe care le-a avut la dispoziţie, şi în condiţiile date, nici un alt general n-ar fi izbutit să pună stavilă contraofensivei ruseşti.

Von Manstein m-a ascultat fără să spună un cuvânt. Nu ştiu dacă îmi împărtăşea părerea în ceea ce priveşte capacitatea militară a lui von Weichs. Cred însă că nici el nu-şi făcea mari iluzii în ceea ce priveşte misiunea ce-i fusese încredinţată.

În aceeaşi zi am participat la prima lui conferinţă cu comandanţii de mari unităţi de sub comanda sa. Grupul de armate Don avea să cuprindă Armata a 6-a, imobilizată la Stalingrad, Armata a 4-a blindate – din care nu mai rămăsese intactă decât Divizia 16 motorizată – resturile Corpului 48 blindate, precum şi resturile Armatelor 3 şi 4 române, care suferiseră şocul principal al contraofensivei ruseşti. Pe lângă acestea, i se făgăduiseră întăriri alcătuite din Divizia a 6-a, care urma să sosească din Franţa, şi din Divizia a 23-a, luată de pe frontul din Caucaz. Aceste două divizii aveau să alcătuiască cea de-a 4-a *Panzerarmee*. *O.K.W.*-ul îi făgăduise în plus Divizia a 17-a, menită a constitui rezerva Armatei a 4-a „Panzer”.

Von Manstein trebuia să nu-şi precupeţească eforturile dacă voia să pună capăt haosului de pe întregul front încredinţat grupului său de armate. Fugarii din toate unităţile care alcătuiseră compozitul Grup de armate B, al lui von Weichs, lovit de contraofensiva inamică, inundaseră căile de comunicaţie, gările, satele dinapoia frontului. *Feldjandarmerie* nu izbutea să pună zăgaz şuvoaielor de

oameni care se scurgeau spre vest.

S-a dovedit numaidecât că, în ciuda unor mari strădanii, aviaţia de transport nu reuşea să realizeze aprovizionarea Stalingradului în limitele promise şi ordonate de *Reichsmarschallul* Göring. Nu numai că nu izbutise să atingă plafonul de 500 de tone zilnic, dar nici cifrele făgăduite de von Richthofen sau de mine nu au putut fi respectate. Timpul defavorabil, aviaţia de vânătoare şi barajele artileriei antiaeriene inamice, pe care numai orbii şi surzii de la *O.K.W.* nu putuseră să le prevadă, făceau ravagii printre aeronavele noastre de transport. Pierderile raportate de Pickert înregistrau creşteri alarmante. Zeci, apoi sute de trimotoare *Junkers* şi-au găsit sfârşitul pe stepele acoperite cu zăpadă.

Se lăsase un frig atroce. Avioanele de pe sol erau lipsite de orice adăpost. Se iroseau ore întregi spre a se dezgheţa motoarele, ore care ar fi trebuit folosite pentru aprovizionarea Armatei a 6-a. Lipsa hangarelor îngreuna executarea reparaţiilor strict necesare. Pentru mâinile înţepenite de frig ale mecanicilor, orice operaţie devenea o adevărată tortură. Maiorul Stallberger, şeful secţiei logistică a celui de-al 8-lea corp aerian, era disperat. Procentajul avioanelor disponibile scăzuse cu aproape 75 la sută.

Operaţiile de regrupare a forţelor din Grupul de armate Don se dovediră şi ele în curând mai dificile decât îşi închipuia von Manstein. Unităţile pe care *Feldmarschallul* plănuia să le folosească pentru deblocarea Stalingradului trebuiră trimise în alte sectoare. Divizia 16 motorizata, de pildă, primise ordinul să acopere golul imens dintre Caucaz şi Volga. Alte unităţi se desfăşurau pe un front de aproape 800 de kilometri, de la Don şi până la stepa calmucă.

Von Manstein intenţiona să scoată Armata a 6-a din Stalingrad, să-şi retragă unităţile din Caucaz şi, după ce va reconstitui un front scurtat, de-a lungul Donului – care-i va permite să realizeze concentrări de formaţiuni blindate – să declanşeze o ofensivă de mari proporţii. Ideea nu-mi părea irealizabilă. Din nefericire, Hitler nu concepea să piardă nici temporar teritoriile cucerite. În cadrul planurilor sale aberante, *Führerul* preconiza o ieşire a Armatei a 6-a din Stalingrad, dar nu spre vest, ci spre est. În închipuirea lui bolnavă, o şi vedea atingând Uralul.

Într-o seară, după o lungă şi istovitoare conferinţă, von Manstein m-a poftit să bem câte un pahar cu ceai. Era împovărat de gânduri.

— Sunt foarte stânjenit, *Herr General,* de hotărârile *Führerului*, care îmi impune soluţii uneori… cum să spun?… dificile! Credeţi-

mă, am acceptat cu un simţământ de profundă îngrijorare noua mea însărcinare. Ştiam că trebuia să trec sub comanda imediată a *Führerului* şi mai ştiam câte dificultăţi implică o asemenea situaţie. Nu i se poate contesta *Führerului* ochiul câmpului. Deşi aparent este un amator, s-a dovedit adeseori un strateg versat...

Von Manstein mă privea atent, aşteptând de la mine primul pas. L-am făcut, cu o violenţă şi o sinceritate care l-au uimit:

— Permiteţi-mi, *Herr Feldmarschall*, să mă îndoiesc de capacitatea strategilor autodidacţi. Un caporal, oricât ar fi de talentat, nu poate ajunge peste noapte căpetenia unor mari armate. Rezultatele s-au văzut. Soldaţii germani abia îşi mai trag sufletul. *Führerul* uită că soldaţii aceştia sunt oameni.

Interlocutorul meu înţelese că nu avea de ce păstra rezerve faţă de mine.

— Da, zise el, alegându-şi cuvintele. Uită! Uită, pentru că el se socoteşte supraom şi ca atare cere şi altora eforturi supraomeneşti. Dar nu despre aceasta e vorba. *Führerul* nu este un simplu caporal. Eu socot că are talent militar. Îi lipseşte, însă ceea ce s-ar putea numi experienţă. Nu vrea să înţeleagă adevăruri elementare, la îndemâna oricărui ofiţer de stat-major. E în stare să-ţi înşire statistici interminabile despre forţele armate amice şi inamice, dar nu concepe uzura acestor unităţi. Pentru el, un corp de armată rămâne un corp de armată chiar dacă efectivul s-a redus la nivelul unui regiment. Afară de aceasta, încrederea sa în propria-i superioritate asupra, tuturor celorlalţi comandanţi ai armatei nu poate să aibă decât urmări funeste...

Ascultându-l pe von Manstein, nu mă puteam opri să nu fac un paralelism între declaraţiile sale şi cele ale altor generali.

— A supraestimat întotdeauna importanţa resurselor tehnice, adăugă von Manstein, vorbind parcă pentru sine. Nu este în stare să aprecieze raportul care trebuie să existe între calitate şi cantitate. Cu câteva tancuri *Tigru*, oricât ar fi ele de perfecţionate, nu poţi restabili situaţii care necesită un număr considerabil de trupe şi de blindate. Ceea ce se întâmplă aici, pe Frontul de Răsărit, este pilduitor. Mi-a trimis o divizie din Franţa, intactă şi perfect utilată. Ce pot face însă cu o divizie, la care se adaugă alte câteva unităţi de blindate, acestea reduse la mai puţin de jumătate, când trebuie să înfrunt formidabila forţă pe care o reprezintă actualmente ruşii? Da, da, revirimentul rusesc devine pentru noi o adevărată lovitură de măciucă... deşi, pentru un comandant sau

conducător cu oarecare experienţă nu este de conceput să nu fi prevăzut şi posibilitatea unei eventuale redresări a inamicului, mai ales când e vorba de Rusia. Sper să-i înfrângem. Va fi însă foarte greu, foarte greu... Se uită la mine cu aceeaşi privire absentă, deşi fixă, şi îşi descărcă sufletul şuierând:

— În curând vom declanşa ofensiva. Succesul sau insuccesul atârnă de un fir de păr. Sunt obligat să mă călăuzesc după concepţiile *Führerului*. Cred însă... cred că până la urmă voi face tot ceea ce socotesc eu că este mai bine.

— Adică?

— Am să ordon lui Paulus să părăsească Stalingradul... Făcu iar o pauză, apoi încheie cu acelaşi oftat: Dacă va mai putea să-l părăsească...

Am clătinat din cap.

— Vă urez succes, *Herr Feldmarschall.* Aviaţia îşi va face datoria. Să sperăm că succesele operaţiilor vor justifica sacrificiile de până acum.

Mi-am golit ceaşca de ceai, apoi m-am ridicat.

— Îmi permiteţi să mă retrag. Mai am ceva de lucru în seara aceasta...

N-am vrut să-i împărtăşesc şi alte îndoieli ale mele. Avea nevoie de întreaga energie şi de întreg optimismul în marea bătălie care se pregătea. Îi doream din tot sufletul să reuşească. De succesul marşului său asupra Stalingradului depindea salvarea lui Albert...

La 13 decembrie, Corpul de armată 47 blindate a primit ordinul să pornească la luptă. Două sute de kilometri îl despărţeau de Stalingrad. Divizia a 6-a, venită din Franţa, a intrat în acţiune. Sprijinită de Divizia 23, redusă la 40 de tancuri, a reuşit să străpungă poziţiile avansate inamice. Pătrunzând adânc în dispozitivul rusesc, urma să atingă, la 19 decembrie, Mişkovo, parcurgând până la această dată 130 de kilometri.

Noaptea se vedeau fâşiile de lumină ale proiectoarelor din Stalingrad, străpungând ca nişte ţepi de arici cerul.

— Cu orice riscuri, am hotărât să trec peste dispoziţiile Führerului, mi-a declarat von Manstein la una din conferinţele cu statul său major. Am dat ordin lui Paulus, pe propria mea răspundere, să evacueze Stalingradul, să încerce cu toată armata sa o străpungere a încercuirii în direcţia Mişkovo, ca să facă joncţiunea cu Corpul 47.

Ştiam că von Manstein se bucura de un mare prestigiu în ochii lui

Hitler şi speram că acesta, pus în faţa faptului împlinit, îl va accepta ca atare. Lui Paulus nu-i rămânea decât să execute ordinul, cu atât mai mult cu cât era acoperit de autoritatea şefului său ierarhic. Mare a fost însă stupefacţia lui von Manstein când comandantul Armatei a 6-a a refuzat – în termeni ocoliţi, ce-i drept – să execute ordinul. Au urmat câteva discuţii, pe calea undelor, între *Feldmarschall* şi Paulus.

Paulus a obiectat că nu poate ieşi în întâmpinarea generalului Hoth, comandantul Corpului 47, deoarece nu dispune de carburant suficient pentru unităţile sale blindate şi motorizate. Dacă s-ar folosi de actualele sale disponibilităţi, nu ar fi în stare să parcurgă mai mult de treizeci de kilometri, căci ar cădea în pană de carburanţi. Von Manstein i-a explicat că diviziile aflate în drum spre Stalingrad sunt urmate de 3 000 de tone de carburanţi şi de alimente. Paulus s-a mărginit să răspundă că *Führerul* a interzis Armatei a 6-a ieşirea din Stalingrad şi că diviziile trimise spre a-l despresura au datoria să pătrundă ele până la oraşul-fortăreaţă. Enervat de încăpăţânarea lui Paulus, von Manstein a trimis la Stalingrad – pe calea aerului – pe maiorul Eismann din statul său major, cu misiunea de a-i demonstra lui Paulus absurditatea refuzului său şi gravele consecinţe la care expunea Armata a 6-a dacă nu va ieşi din încercuire. Imposibilitatea asigurării unei aprovizionări adecvate în combustibil şi muniţii va scădea treptat capacitatea de luptă a trupelor sale. În cele din urmă, acestea vor fi nevoite să înceteze orice rezistenţă şi să capituleze. Ceea ce nu ar fi pe placul *Führerului*...

În acelaşi timp, a intervenit un fapt care a răsturnat definitiv situaţia în favoarea ruşilor, pecetluind soarta asediaţilor din „fortăreaţa” Stalingrad. Parcă dinadins, armatele sovietice au declanşat o ofensivă de mari proporţii, spre a contracara orice şansă de reuşită planului lui von Manstein. La 16 noiembrie, Armata 1 rusă, profitând de ceaţa care se lăsase de-a lungul Donului, a căzut prin surprindere asupra Armatei a 8-a italiene. Aceasta a intrat în debandadă. Unităţile dislocate de rapida înaintare a blindatelor ruseşti n-au mai opus decât o rezistenţă sporadică. Ruşii au înregistrat încă din prima zi o pătrundere adâncă de 25 de kilometri.

Von Manstein a informat imediat *O.K.W.*-ul. Hitler, scandalizat de comportarea aliaţilor săi, a telefonat lui Mussolini, cerându-i să ordone comandamentului italian o restabilire a frontului. După cum

am aflat mai târziu, Ducele a fost tare vexat de tonul lui Hitler.

În acest timp, ruşii şi-au dezvoltat ofensiva, aruncând în bătălie Armata lor a 6-a, precum şi Armata a 3-a de gardă.

Atacul Armatei a 6-a era axat pe direcţia Voroşilovgrad, iar cel al armatei a 3-a, pe direcţia Stalino. Efectele au fost fulgerătoare. Frontul nostru era ameninţat de un dezastru. Peste un milion de oameni riscau să aibă soarta armatei încercuite la Stalingrad.

Armata a 4-a „Panzer” a contraatacat, spre a restabili frontul. Prinsă în luptă cu forţele uriaşe ale ruşilor, şi ameninţată din flanc de Armata a 5-a blindată rusă, care a irupt pe frontul Cir, a cerut întăriri. Von Manstein nu mai avea la dispoziţie decât Corpul de armată 47, angajat în operaţia despresurării Stalingradului. *Feldmarschallul* a cerut iarăşi lui Paulus să treacă la atac, spre a crea o diversiune. A întâmpinat un nou refuz. Hitler, consultat direct de Paulus, interzisese evacuarea „fortăreţei” de pe Volga.

Bătălia această titanică s-a prelungit până în ajunul Crăciunului. Majoritatea forţelor noastre aeriene au trebuit să intervină în sprijinul Armatei a 4-a,. Panzer”, slăbind efortul necesitat de aprovizionarea Stalingradului.

Von Manstein a aşteptat până în ultimul moment ca Armata a 6-a să facă un efort, spre a realiza joncţiunea cu Corpul 47. În cele din urmă şi-a dat seama că încercările lui de a salva cei 200 000 de oameni care mai rămăseseră în viaţă la Stalingrad riscau să compromită situaţia întregului front de la est de Don. În ajunul Crăciunului a dat ordin generalului Hoth să desprindă din corpul său de armată Divizia a 6-a – cea mai puternică – şi să o trimită în sprijinul Armatei a 4-a „Panzer”, grav ameninţată în sectorul Morozovskaia.

Cadoul de Crăciun pentru ofiţerii şi soldaţii din Armata a 6-a, încercuită la Stalingrad, s-a rezumat la o veste tragică. Pierduseră ultima şansă de a mai fi salvaţi. Moartea lor era pecetluită.

La 23 decembrie, contraofensiva Grupului de armate Don, pentru despresurarea Stalingradului, a încetat. Ofensiva sovietică la est de cotul Donului urma să se dezvolte până la 31 decembrie, când frontul avea să se stabilizeze provizoriu pe linia Bielosodsk, Milerovo, Morozovsk, Ţimlianskaia.

Cât de departe e această expunere seacă de zugrăvirea realistă a faptelor! Îngrozitoarea situaţie a oamenilor închişi în Stalingrad avea să atingă culmi inimaginabile. După Crăciun, Paulus a hotărât reducerea raţiei de pâine de la 200 de grame la 100 de grame.

Iarna rusească s-a instalat cu întregul ei cortegiu de orori. S-au înregistrat brusc mari scăderi de temperatură, fluctuând în cele din urmă între minus 30° şi minus 40°. Degerăturile au prins să facă ravagii mai teribile decât armele de foc. S-au semnalat primele morţi prin inaniţie.

Menţinerea podului aerian a fost posibilă cu preţul unor pierderi catastrofale, cifrate la 536 de aeronave de transport, 143 de avioane de vânătoare şi 123 de bombardiere. Făgăduielile lui Göring, făcute cu uşurinţă, de la cartierul general al *Luftwaffe* din Paris, îşi dădeau acum roadele. Capturarea de către ruşi a aerodromurilor de la Tazinskaia şi Morozovskaia ne-a silit să ne mutăm bazele de plecare mult mai înapoi, şi anume la Salsk, Novocerkask şi Ceretkovo. Astfel, s-a dublat distanţa care trebuia parcursă de fiecare dată. Posibilităţile de aprovizionare zilnice au scăzut sub 100 de tone. Apelurile repetate ale lui Paulus rămâneau fără rezultat. Avioanele de transport aduceau în schimb recoltă bogată de răniţi şi degeraţi, fără să-i poată însă evacua pe toţi. Cei rămaşi de la un transport la altul erau sortiţi unei morţi sigure, din cauza frigului şi a imposibilităţii de a fi se da ajutor medical. Parcurgeam zilnic listele răniţilor, sperând să întâlnesc şi numele lui Albert. De fiecare dată încheiam lectura, apăsat de un groaznic simţământ de frustrare.

Către sfârşitul celei de-a doua săptămâni a lunii ianuarie, am primit o scrisoare de la Albert.

„Astăzi, dragă tată, m-am uitat pe hartă şi m-am cutremurat când am văzut cât suntem de singuri. *Führerul*, în care ne-am încrezut atâta, ne-a uitat sau ne-a lăsat în mod voit pradă duşmanului. Domnii generali de la *O.K.W.* au conştiinţa curată! Un sfert de milion de oameni sunt lăsaţi să piară, pentru ca gloria *Führerului* şi a celui de-al treilea *Reich* să supravieţuiască secolelor. Ce minciună! Mileniul de pace germană făgăduit de *Führer* va dăinui numai în textele discursurilor lui demagogice. Am stat de vorbă cu mai mulţi ofiţeri. În vreme ce viscolul şuieră, gerul ne arde şi bombele aruncate din bombardierele ruseşti cad în jurul nostru, răscolind ruinele, camarazii mei şi cu mine ne-am împărtăşit gândurile. Ştim că pentru noi nu mai există nici o speranţă, în ciuda comunicatelor încurajatoare şi îndemnurilor patriotarde primite zilnic prin radio de la *O.K.W.*

După ce vom pieri cu toţii, îmi spunea un locotenent de tancuri, ziarele din Germania vor publica vestea în chenar negru,

acordându-ne onoruri *post mortem* şi dându-ne pildă generaţiilor viitoare. Ce pălăvrăgeală blestemată!

Un ofiţer dintr-o unitate de artilerie îmi mărturisea deunăzi: «Nu sunt laş, dar mi-e sufletul amar fiindcă a trebuit să-mi arăt vitejia în slujba unei cauze absurde şi a unor criminali cu galoane multe pe umăr. Ştiu că vom muri cu toţii. Nu ştiu însă de ce poporul german a îngăduit să ajungem aici!»

Un altul îmi declara cu durere în suflet: «Din întreaga noastră divizie n-am mai rămas decât 76 de oameni. Restul au murit. Majoritatea zac îngheţaţi sub un linţoliu de zăpadă. Pământul e atât de tare, încât nici nu pot fi înmormântaţi».

Am în unitate, dragă tată, un soldat din *Hitlerjugend*. Are un chip de fată. În ochii lui albaştri citeşti o nedumerire dureroasă. Nu-i vine să creadă că sfârşitul se apropie şi că *Führerul* ne-a uitat. «Comunicatele, îmi spunea el, afirmă că soldaţii mor cu numele lui Hitler pe buze. Aceasta e cea mai neruşinată minciună. Băieţii din *Hitlerjugend*, care şi-au dat sufletul în preajma mea, n-au rostit numele lui Hitler decât blestemându-l.»

Dragă tată, vom mai supravieţui poate câteva zile. N-am să cad în captivitate. În ultima clipă am să-mi trag un glonte în cap. Când am plecat pe front, m-ai sărutat şi m-ai îndemnat să fiu credincios drapelului ţării mele. Identificam atunci ţara mea cu Hitler, conducătorul ei. Cât de cumplit m-am înşelat! Aş fi făcut mai bine dacă, în loc să-l adulez, l-aş fi omorât cu un glonte.

Am încredinţai această scrisoare unui ofiţer de aviaţie, ca să nu cadă pe mâna cenzurii. În nenorocirea în care ne aflăm, se mai găsesc încă fanatici – i-aş denumi mai degrabă demenţi – care citesc scrisorile destinate celor de acasă. Este interzis să ne plângem, căci nu trebuie să-i demoralizăm pe cei rămaşi în patrie. Nu-ţi vine să râzi de această tragică enormitate?

Plătim cu suferinţele noastre păcatul de a fi încălcat pământuri care nu ne aparţin. Există o justiţie imanentă. Toate popoarele care săvârşesc această crimă sunt condamnate. Mai curând sau mai târziu îşi vor ispăşi pedeapsa.

Te îmbrăţişez, dragă tată, şi te rog să te gândeşti din când în când la fiul dumitale,

Albert”

Am împăturit scrisoarea şi am strecurat-o în buzunarul de la piept, care purta insigna „Crucii de Fier”. Am citit o singură dată

rândurile lui Albert. Dar mi s-au întipărit atât de bine în minte, încât aş putea să le repet de la primul cuvânt şi până la ultimul.

Da! Fiul meu avea dreptate, după cum au dreptate şi Stauffenberg şi Beck şi Oster.

Peste câteva zile am fost chemat iarăşi la Rastenburg. În avionul care avea să mă ducă până acolo, a luat loc şi generalul Hube, care fusese scos temporar din încercuire, spre a i se conferi frunzele de stejar la „Crucea de Fier” în gradul de cavaler.

Pe drum am vorbit mult despre situaţia de la Stalingrad. Ca şi mine, era indignat şi împotriva lui Göring, care, prin făgăduinţele sale nesăbuite, îl încurajase pe Hitler să se arate atât de intransigent în ceea ce priveşte păstrarea Stalingradului.

Mă întrebam dacă nu eram chemat la Rastenburg spre a mi se comunica destituirea din toate funcţiile pe care le deţineam. În orice caz, mă aşteptam să mi se facă aspre reproşuri referitoare la activitatea aviaţiei noastre.

Hitler l-a primit mai întâi pe Hube. În cadrul unei scurte ceremonii, i-a înmânat distincţia acordată, felicitându-l pentru bravura sa.

Generalul Hube i-a mulţumit pentru cinstire, dar n-a omis în încheiere să-i toarne un adevăr amar:

— *Mein Führer,* aţi executat prin împuşcare generali de armată. De ce nu ordonaţi să fie împuşcat şi generalul de aviaţie care v-a făgăduit că va aproviziona Stalingradul?

Aluzia era străvezie. Hitler s-a mărginit să-l asigure că va face imposibilul spre a despresura Stalingradul.

Odată ceremonia încheiată, generalul Hube a fost trimis din nou la Stalingrad, unde avea să-şi aştepte sfârşitul, purtând însă pe piept „frunzele de stejar”. Superbă consolare.

După plecarea lui Hube, Hitler m-a chemat în cabinetul său. Erau acolo toţi membrii clicii Keitel-Jodl.

— *Herr General,* am stabilit un nou plan de operaţii pentru despresurarea Stalingradului.

„Iar?” am reflectat scârbit.

Placa aceasta cu despresurarea o auzisem de atâtea ori, încât mi se făcuse lehamite. Ştiam ce temei se putea pune pe promisiunile lui Hitler.

— Am hotărât să execut o retragere metodică a aripii drepte a Grupului de armate A., a continuat el, arătându-mi pe hartă desfăşurarea acţiunii propuse. Diviziile acestea le voi folosi pentru

a sprijini Armata a 4-a „Panzer”, care luptă în defensivă la 70 de kilometri dincolo de Kotelnikovo. Voi zăvorî de asemenea golul lăsat de italieni, ca să împiedic pe ruşi să se reverse în bazinul Doneţului. Pentru a realiza această vastă operaţie, care cere un anumit timp, Armata a 6-a trebuie să reziste la Stalingrad, să reţină în continuare pe cei 500 000 de ruşi care o asediază. Dacă Armata a 6-a ar înceta să mai lupte, jumătatea aceea de milion de ruşi ar rămâne disponibilă întărind trupele inamice aflate în luptă cu Grupul de armate Don.

Raţionamentul lui Hitler nu era lipsit de o oarecare logică. Pleca însă de la o premisă falsă. Îi lipsea timpul util pentru desfăşurarea acestor operaţii. Diviziile menţionate, din Grupul de armate A., nu se puteau deplasa până în sectorul luptelor mai înainte de zece zile, dacă nimic nu le-ar fi stânjenit înaintarea. Iarna extrem de grea, drumurile înzăpezite şi atacurile sovietice le îngreunau însă mişcările. Iar Armata a 6-a a lui Paulus era la capătul resurselor.

I-am explicat că unul din cele două aerodromuri din Stalingrad căzuse în mâna ruşilor şi că cel de-al doilea se şi afla sub focul artileriei lor cu tragere lungă. În condiţiunile actuale, chiar şi absolut insuficienta aprovizionare a Armatei a 6-a nu se mai putea face – cu oarecare succes – decât noaptea. În nici un caz, însă, nu eram în situaţia de a-i acoperi nevoile. Pierderile înregistrate de *Luftwaffe,* în oameni şi aparate, se ridicau la cifre uriaşe.

Keitel mă privea iritat. Îşi netezea din când în când mustaţa, cu o nervozitate vizibilă. Jodl era calm. Ştia că am dreptate, dar mă lăsa să mă zbat singur.

— Veţi face imposibilul, *Herr General!* a rostit la un moment dat Hitler, încercând să pună capăt obiecţiilor mele.

Scrisoarea din buzunarul de la piept îmi insufla curajul să-i spun tot adevărul. I-am descris în culori realiste situaţia dezastruoasă a trupelor din Stalingrad, foametea de acolo, lipsa de muniţii, de medicamente, de combustibil, de moral

— Am reuşit să scoatem din încercuire 30 000 de răniţi, *mein Führer.* Dar alţi 18 000 zac în pivniţe neîncălzite, aşteptând medicamente, şi este inutil să vă mai spun că numărul lor creşte neîncetat. Până şi soldaţi din linia întâi, chiar şi dintre cei nerăniţi, sunt găsiţi dimineaţa morţi, degeraţi, cu mâna pe armă. Pământul e atât de tare din cauza gerului, încât nu pot fi săpate gropi individuale. Asediaţii au ajuns să-şi mănânce ultimii cai. Au devorat carnea crudă, pentru că n-au avut combustibil ca să o frigă. Înghit

zăpadă ca să-şi potolească setea. Situaţia oamenilor a devenit intolerabilă.

Îi vorbeam dârz, gândindu-mă la Albert şi la camarazii lui. Ştiam că vorbele mele nu aveau să fie consemnate în procesele-verbale. Erau prea aspre. Hitler mă asculta întunecat. Îşi muşca buzele, şi mâinile începuseră să-i tremure. S-ar fi zis că auzea pentru prima oară asemenea vorbe. Nimeni nu îndrăznise, probabil, să-i zugrăvească realitatea, sau dacă o făcuse, nu fusese luat în seamă. În vreme ce îmi revărsam amărăciunea, înfăţişându-i orori care depăşeau cele mai îngrozitoare scene imortalizate de penelul lui Goya, îmi spuneam că după ce îmi voi încheia rechizitoriul, voi fi probabil arestat, sub învinuirea de defetism. Ajunsesem însă într-o stare că puţin îmi păsa de urmări.

Hitler nu m-a întrerupt. Abia după ce am terminat tot ce aveam de spus. A rostit cu voce scăzută, aş fi tentat să o definesc „sepulcrală” dacă nu m-aş teme de efecte fals melodramatice:

— *Herr General*, v-am ascultat cu atenţie. Sunt informat asupra acestei situaţii. Acum o oră am primit un raport din partea generalului Paulus. Care solicita autorizaţia de a capitula, invocând dificultăţile menţionate şi de dumneavoastră. A trebuit să-l refuz. Interesele superioare ale Germaniei impun Armatei a 6-a să reziste pe poziţie până la ultimul om. Dacă trupele noastre care vor sparge încercuirea vor găsi numai mormane de cadavre, va însemna că eroii de la Stalingrad şi-au făcut datoria şi că memoria lor va fi în veci slăvită. Le vom înălţa un monument care să supravieţuiască mileniilor.

Începuse iar să divagheze, adoptând acea pază teatrală care mai avea încă darul să-i impresioneze pe unii auditori. Keitel îl privea cu extaz. Ceilalţi ofiţeri se comportau ca şi când ar fi fost electrizaţi de vorbele lui inspirate. Mimau atitudini războinice, de soldaţi decişi să-şi dea ultima picătură de sânge pentru patria germană şi pentru conducătorul ei.

Aveam senzaţia că mă aflu pe un podium. În faţa omenirii uluite, o trupă de histrioni demenţi oferea un spectacol care se voia măreţ, dar care nu reuşea decât să trezească repulsie.

Stauffenberg găsise o soluţie, şi voia să o pună în practică. Îmi vorbise despre planurile sale. Iar eu aveam datoria să-l ajut. Din toate puterile mele…

M-am înapoiat la cartierul general al lui von Manstein. I-am relatat convorbirea mea cu Hitler. Am insistat asupra hotărârii lui

de a se prelungi până la ultima limită rezistenta apărătorilor Stalingradului.

Feldmarschallul a ridicat din umeri.

— Situaţia Armatei a 6-a este disperată. Paulus suportă acum consecinţele propriei sale pasivităţi. Când i-am cerut sa încerce stabilirea joncţiunii cu trupele noastre, dispunea de o sută de tancuri. Se plângea că nu are combustibil suficient spre a ajunge până la noi. Atacul pe care l-ar fi dezlănţuit în direcţia noastră ar fi uşurat misiunea Armatei a 4-a „Panzer". Poate că am fi reuşit să străpungem cordonul inamic din jurul Stalingradului. Chiar dacă nu am fi încheiat cu succes această operaţie, am fi avut conştiinţa împăcată că am făcut totul spre a obţine o soluţionare a crizei. Intervenţia diviziilor din flancul stâng al Grupului de armate A., preconizată de *Führer,* este utopică. Cred că sunteţi de acord cu mine. Acum, însă, continuarea rezistenţei Armatei a 6-a a devenit imperioasă. Dacă trupele inamice angajate în luptă cu forţele de sub comanda lui Paulus ar deveni disponibile, frontul nostru întreg ar fi literalmente măturat. Armata a 6-a trebuie deci să lupte până la ultimul om. Nu pentru a se mai salva, ci pentru a ne salva, într-o oarecare măsură, pe noi. Este nedrept să prelungim suferinţa sutelor de mii de soldaţi încercuiţi – mă întreb dacă mai sunt sute de mii, după pierderile înregistrate până la ora actuală – însă războiul modern are legile lui. Odată pornit, nu i se mai poate pune capăt decât odată cu nimicirea uneia din tabere. Mă mir că pilda celui dintâi război mondial, cu urmările lui pentru învinşi, nu i-a pus pe gânduri pe conducătorii noştri mai înainte de a trece graniţa Poloniei.

În cursul zilelor următoare am făcut o nouă vizită la Stalingrad. Cercul inamic din jurul oraşului se strânsese atât de tare, încât aterizările pe singurul aerodrom rămas în mânile Armatei a 6-a se mai efectuau numai la adăpostul nopţii. Ziua ne mărgineam să paraşutăm baloturi.

Paulus ne-a primit în subsolul clădirii „Univermag". Era năuc. Mi-a vorbit îndelung de necesitatea sporirii aprovizionărilor. Pierderea aerodromului de la Pitomnik constituise o lovitură cumplită. I-am răspuns că am atins plafonul posibilităţilor noastre, şi aşa destul de reduse. Mi-a vorbit despre parlamentarii sovietici care, la 8 ianuarie, au oferit Armatei a 6-a condiţiile unei capitulări onorabile. Le-a respins, fiindcă avusese încredere în făgăduielile lui Hitler. De atunci şi până la data actuală, situaţia se înrăutăţise considerabil,

Armata a 6-a pierduse mai mult de trei sferturi din teritoriul deţinut la începutul asediului. Supravieţuitorii înfometaţi erau ameninţaţi să fie izolaţi în două pungi.

— Unităţi disparate, nesocotindu-mi ordinele, au încercat să se strecoare înapoi spre vest printre poziţiile inamice, în speranţa că vor atinge avanposturile Grupurilor de armate Don sau A., mi-a declarat el cu amărăciune. Au refuzat să înţeleagă că merg la sinucidere. Orice rezistenţă a devenit inutilă.

L-am văzut şi pe generalul von Seydlitz. Era pământiu. A încercat să-mi zâmbească.

— Aţi dori, desigur, să vă revedeţi fiul. În momentul de faţă, însă, nu mai ştiu nimic despre el. Am pierdut orice legătura cu unitatea lui. Suntem pierduţi, *Herr General*. Suntem pierduţi!

Am ieşit ameţit şi eu din adăpostul lui Paulus. În jurul oraşului luptele se desfăşurau cu furie. Cerul era luminat intermitent de fulgerările exploziilor.

Drumul până la aerodrom l-am făcut pe jos, ca şi la sosire. După cum am putut să-mi dau seama, aterizările avioanelor noastre la Stalingrad aveau să sisteze în curând. Aprovizionarea nu se va mai face decât prin paraşutări. Aerodromul ajunsese sub focul mitralierelor inamice.

Mergeam bâjbâind printre ruine. Mă conduceau doi ofiţeri tineri din statul-major al lui Paulus. Mă uitam la ei şi le plângeam tinereţea. Slabi ca nişte umbre, nebărbieriţi, murdari, mă făceau să mă gândesc la Albert.

M-am împiedicat, de cadavre de soldaţi, ţepeni ca nişte blocuri de gheaţă şi acoperiţi de zăpadă. Ori de câte ori întâlneam grupuri de militari, încercam să le desluşesc feţele livide în lumina crudă a exploziilor. Printre ei îl căutam pe Albert. Speram nebuneşte să-l întâlnesc.

Exageram dificultăţile drumului, ca să-mi încetinesc mersul. Voiam să câştig timp. Să văd cât mai mulţi soldaţi. Albert! Albert, fiul meu drag!…

Când am ajuns la avion, se crăpa de ziuă. Pilotul m-a primit cu reproş. Întârzierea mea punea în primejdie un întreg convoi aerian.

Mi-am luat rămas bun de la cei doi ofiţeri. Le oferisem mai înainte câteva pachete de ţigări. Ultimele pe care le mai aveam asupra mea. M-am urcat în carlingă. Asupra aerodromului se dezlănţui brusc un intens foc de artilerie. Un avion cu răniţi, lovit în plin, sări în aer. Altul luă foc.

Potrivit ordinelor mele, avionul meu a decolat ultimul. Când am survolat aerodromul, mi s-a strâns inima. Vedeam de acolo de sus mulţimea aceea de soldaţi tineri, condamnaţi la moarte sau la captivitate. Mă întrebam, care din alternative este mai bună?

Proiectilele artileriei antiaeriene inamice se spărgeau în jurul avionului. Suflul exploziilor cutremura uneori aeronava. Stalingradul rămânea în urmă. Am trecut în chip miraculos prin toate barajele antiaeriene. Destinul mă menaja, rezervându-mi alte suferinţe. Când am ajuns deasupra liniilor germane, eram cu desăvârşire năuc. În zilele următoare m-am comportat ca un automat. Trăisem momente atât de îngrozitoare, încât mă mir că am avut puterea să le supravieţuiesc.

Mesajele primite zilnic de la Paulus indicau o deteriorare rapidă şi iremediabilă a situaţiei. La 24 ianuarie a raportat pierderea legăturii cu aproximativ două treimi din armata de sub comanda sa. Un tronson, alcătuit din restul a patru corpuri de armată, se îmbulzea în centrul oraşului. Corpul 51 de armată fusese izolat în cartierul industrial de nord. Atacurile ruşilor se succedau în valuri de o intensitate şi de o violenţă nemaiîntâlnite. Înaltul Comandament Sovietic voia să lichideze cât mai repede punga de la Stalingrad. Tronsonul din centrul oraşului a fost la rândul său rupt în două.

La 30 ianuarie, *O.K.W.*-ul a transmis prin radio decretul prin care *Führerul* a numit pe generalul Paulus *Feldmarschall.* În aceeaşi zi am fost informaţi de pătrunderea ruşilor în sectorul central al oraşului. Tunurile Armatei a 6-a încetaseră să mai tragă din cauza lipsei de muniţie. Tancurile încremeniseră pe străzile blocate de ruine. Luptele se desfăşurau acum corp la corp.

— În mod practic, bătălia de la Stalingrad s-a încheiat, mi-a declarat von Manstein. Am cerut înaltului Comandament al *Wehrmachtului* să îngăduie capitularea resturilor Armatei a 6-a. Continuarea oricărei rezistenţe capătă aspectul unui măcel inutil.

În dimineaţa aceleiaşi zile am primit ordin să mă prezint de urgenţă la Rastenburg.

La înaltul Cartier General al *Führerului* domnea o stare de nervozitate determinată în special de exploziile de mânie ale lui Hitler.

Când am fost introdus în cabinetul său, urla la telefon:

— *Herr Feldmarschall* von Manstein, interzic cu desăvârşire capitularea Armatei a 6-a! Am mai spus-o şi o repet. Luptele vor

continua până la ultimul combatant. Generalii se vor lupta pe baricade, alături de soldaţi. Îşi vor păstra un ultim cartuş, şi când îşi vor da seama că orice rezistenţă devine imposibilă, îşi vor zbura creierii! Militarii care se predau îmi inspiră scârbă... În fiecare an, 20 000 de persoane se sinucid în Germania. Este de neconceput ca un general să fie incapabil a face un gest de la care nu s-au dat înapoi atâtea femei... Dacă Paulus va capitula, nu voi mai crea mareşali... Eroismul sutelor de mii de soldaţi germani va fi întinat de laşitatea unui singur om...

Hitler a închis telefonul.

Feldmarschallul Keitel, impresionat de cuvintele Führerului, a rostit convins:

— Nu s-a mai pomenit ca un mareşal german să se predea...

Hitler s-a întors spre mine.

— Înaintea plecării dumneavoastră spre Rastenburg, aţi dat ordin ca aprovizionarea pe calea aerului să continue până în ultimul moment?

— *Mein Führer,* i-am răspuns, aviatorii noştri mi-au raportat că nu mai pot face deosebire între poziţiile păstrate de trupele noastre şi poziţiile ocupate de inamic. Luptele se desfăşoară în interiorul oraşului. Corp la corp.

— Admirabil este eroismul soldatului german, nu-i aşa, *meine Herren?* a rostit Hitler, plin de exaltare. *Herr General,* mi s-a adresat, veţi pleca în Africa de Nord. Doresc să luaţi legătura cu *Feldmarschallul* Rommel. Îi veţi acorda tot sprijinul în ofensiva pe care o pregăteşte. De data aceasta sper să fiţi mai norocos, *Herr General*...

— Şi mai eficient, a completat Keitel.

L-am privit în ochi, apoi m-am adresat lui Hitler:

— *Mein Führer,* capacitatea mea este pusă la îndoială. Sunt gata să suport consecinţele, prezentându-vă demisia.

Hitler a aruncat o privire mustrătoare lui Keitel. Apoi mi-a zâmbit:

— În marea sa dragoste pentru patria germană, *Feldmarschallul* Keitel exagerează uneori. Socotesc că v-aţi făcut pe deplin datoria. Cu aceasta am închis discuţia! În cursul conferinţei de mâine dimineaţă, veţi primi ordinul de operaţii. Acum sunt prea obosit. *Gute Nacht, meine Herren*!...

Prag de an 1944. Jocul războiului şi al morţii, în care se angajase

nu numai armata, dar şi întregul popor german, se apropia de sfârşit.

Gândurile acestea bizare îmi treceau prin minte, în vreme ce-mi luam micul dejun în apartamentul meu de la hotelul „Crillon”. Încercam să mi-l imaginez pe *Führer* când îi voi prezenta raportul din care reieşea că Frontul de Vest nu se putea dispensa de avioanele sale, ci avea nevoie de întăriri substanţiale, spre a face faţă unei debarcări inevitabile.

Îmi înmuiam cornul în cafeaua cu lapte, când a sunat telefonul. A răspuns Helmuth, ordonanţa.

— Alo!... Da... Un moment, vă rog... A acoperit cu mâna microfonul: *Herr General,* o domnişoară, Colette Latour, doreşte să vă vorbească. Spune că are ceva urgent să vă comunice.

„Colette Latour?” îmi părea vag cunoscut numele acesta, dar nu reuşeam să-l plasez în timp şi în spaţiu. Am încetat să-mi răscolesc memoria. Latour e un nume comun. Cunoşteam reputaţia multor pariziene tinere care căutau prietenia ofiţerilor germani, şi se alegeau cu cadouri şi alimente. După ce obţineau ceea ce doriseră, îi criticau pe toate cărările. O mixtură de oportunism şi patriotism, dozate astfel încât respectivele tinere să se aibă bine şi cu ocupanţii germani, dar şi cu concetăţenii intransigenţi.

— Spune-i că sunt ocupat. Să revină altădată.

Helmuth a tradus cuvintele mele în franţuzeasca lui aproximativă.

Am uitat în curând de acest mărunt incident. Mi-am terminat micul dejun şi m-am pregătit de plecare. Înainte de a face o nouă vizită la cartierul general al *Feldmarschallului* von Rundstedt, aveam de gând să trec şi pe la comandamentul *Luftwaffe* din Paris. Trebuia să mă pun de acord şi cu Sperrle.

Îmi îngăduisem să lenevesc o jumătate de oră în dimineaţa aceasta. Ştiam că von Geist se va descurca şi fără mine şi că îmi va procura într-un timp record tot materialul de care aveam nevoie pentru raportul către *Führer*.

Tocmai când mă pregăteam să ies din cameră, telefonul a sunat din nou. Am aşteptat, cu mâna pe clanţă, în vreme ce Helmuth răspundea în locul meu.

— Alo!... Da... Să trăiţi, *Herr General*!... Imediat, *Herr General!*

— Cine e? l-am întrebat.

— *Herr General* von Stupnagel.

Apelul lui telefonic mi-a făcut plăcere. Heinrich von Stupnagel,

comandantul militar al Franţei, se bucura de toată stima mea, cu atât mai mult cu cât ne lega o cauză comună. Îl neglijasem în ultima vreme, şi-mi reproşam acest lucru.

Am luat receptorul din mâna lui Helmuth.

— Te salut, Eugen! a răsunat vocea generalului. Ai venit la Paris, dar n-ai trecut şi pe la mine.

— *Mea culpa,* Heinrich. În cursul după-amiezii îţi fac neapărat o vizită. Poate că ştii de ce mă aflu la Paris?

— Ştiu. Am stat de vorbă cu von Rundstedt. Îţi urez succes în misiunea ta.

— Vom mai discuta despre aceasta, Heinrich. După-amiază unde te găsesc? La comandament, sau la tine acasă?

— Aş prefera la o cafenea. Ne îmbrăcăm în civil, hoinărim puţin prin centru, ca în tinereţe, şi mai schimbăm câteva cuvinte. O cafea şi un absint pe terasa unei cafenele ne vor procura puţină destindere. Tu ai în orice caz mai multă nevoie de aşa ceva decât mine.

— Perfect! Cum procedăm, Heinrich?

— Te chem la telefon în jurul orei cinci, ca să stabilim locul de întâlnire.

— De acord. Aştept apelul tău. Te salut, Heinrich!

— Te salut, Eugen!

Am lăsat încet receptorul în furcă. Dacă mă chema von Stupnagel, înseamnă că se pregătea ceva important. Rămăsese stabilit să nu ne întâlnim decât în caz de strictă necesitate. O prudenţă elementară impunea măsuri de precauţie. *Gestapoul* era vigilent, iar vigilenţa aceasta trebuia înşelată.

Când am ieşit din hotel, am constatat cu tristeţe că vremea se stricase. Bătea un vânt rece, cerul se acoperise de nori, iar de sus cădeau stropi rari de ploaie amestecată cu fulgi mărunţi de zăpadă.

Maşina mă aştepta la trotuar. Şoferul a sărit să-mi deschidă portiera. În vreme ce mă aşezam pe bancheta din spate, de pe trotuarul de *vis-à-vis* a ţâşnit o fată. A deschis portiera din partea ei şi, cu o îndrăzneală care m-a stupefiat, s-a aşezat lângă mine. Mărturisesc că în primul moment avusesem impresia că fata voia să tragă asupra mea. Asemenea atentate erau monedă curentă în Parisul ocupat.

Iritat de această cutezanţă, eram pe punctul de a ordona şoferului s-o dea jos din maşină. Ghicindu-mi gândurile, fata m-a implorat, gâtuită de emoţie.

— Vă rog, nu mă izgoniţi! Sunt Colette Latour!

— Numele dumneavoastră nu-mi spune nimic, *Mademoiselle,* am rostit cu severitate. Vă poftesc să coborâţi din maşină.

— Nici numele „de Gandale” nu vă spune nimic? m-a întrebat, exasperată.

— Gandale? Vă referiţi la marchizul de Gandale?

— Mă refer la fiul său. La Georges. Acum mă lăsaţi să vorbesc?

M-am întors către şofer, care urmărise uluit această scenă.

— Treci la volan, i-am poruncit. Mă duci la Comandamentul *Luftwaffe* – Palais de Luxembourg!

Portarul galonat al hotelului, un bătrân cu sprâncene albe, stufoase, ca nişte mustăţi, se uita plin de severitate la fata de lângă mine. „Încă o blestemată de colaboraţionistă!” părea el să spună.

Maşina s-a urnit, înconjurând vasta Place de la Concorde. A luat-o pe Quai des Tuileries şi a cotit la dreapta pe podul Solferino.

Am ridicat geamul care ne despărţea de şofer.

— Vă ascult, *Mademoiselle.* Aţi menţionat un nume.

— Da. Sunt logodnica lui Georges de Gandale.

Acum mi-am amintit şi de numele ei. Bătrânul marchiz de Gandale îmi vorbise odată, curând după ocuparea Parisului, de pasiunea fiului său mai mare pentru o fată vulgară, pictoriţă, desenatoare, sau cam aşa ceva. Îndurerat de moartea lui Henri – răpus de mine în acea înverşunată luptă aeriană din timpul bătăliei pentru Franţa – dorea să-şi asigure o descendenţă impecabilă, însurându-şi unicul fiu rămas în viaţă cu o reprezentantă a unei familii nobile şi pe cât posibil avute. Pasiunea lui Georges pentru o „pictoriţă vulgară” îi strica toate planurile. Întâlnirea mea cu marchizul de Gandale fusese întâmplătoare. Intrasem în acelaşi anticariat. Amândoi eram mari amatori de cărţi rare, cu legături somptuoase. Deşi suntem cumnaţi, ne-am privit stingheriţi. Ne despărţea un război, o baricadă. Marchizul nu ştia că eram autorul morţii fiului său. Pe mine, acest lucru mă făcea şi mai reticent. Mă simţeam vinovat nu numai faţă de marchiz, ci şi de întreaga noastră familie. Am schimbat atunci câteva vorbe. Fleacuri politicoase, lipsite de sens. Nu m-a poftit la el acasă şi nici eu nu m-am oferit să-i fac o vizită. Mi-a vorbit în treacăt despre pasiunea „bolnăvicioasă” a fiului său pentru *Mademoiselle* Latour, s-a interesat – *pro forma* – de ultimele mele achiziţii livreşti, apoi ne-am despărţit. În momentul când a părăsit anticariatul, cred că amândoi am respirat uşuraţi. Se încheiase o întrevedere penibilă.

Poate că după război, relaţiile noastre se vor îmbunătăţi. Dacă, bineînţeles, vom supravieţui acestui măcel.

Fata nu avea o înfăţişare vulgară. Aş putea spune că m-a cucerit din primul moment cu delicateţea trăsăturilor, cu aerul acela reţinut, mândru chiar, la care nu renunţase nici acum. Când îmi solicita cu atâta insistentă o întrevedere.

— Nu ştiu dacă aţi auzit de moartea maiorului Blümel? m-a întrebat Colette Latour.

— Am auzit.

— Se spune că ar fi fost ucis într-un hotel de către membri ai Rezistenţei. Aceasta este, cel puţin, versiunea oficială.

— Da, sunt informat şi de aceasta.

— Ei bine, *mon Général,* versiunea oficială nu corespunde realităţii. Maiorul Blümel nu a fost ucis de partizani, ci de către un agent al Gestapoului.

Am zâmbit ironie.

— Iertaţi-mă, *Mademoiselle,* mai degrabă versiunea dumneavoastră pare fantezistă.

— Vreţi probe, mon *General?*

— Mi-aţi putea oferi probe?

— În corpul lui Blümel se află numai gloanţe provenite din pistolul de serviciu al agentului german. Şi viceversa. Agentul a fost împuşcat de Blümel.

— Pare neverosimil.

Blümel şi Schulze, agentul Gestapoului, făceau împreună afaceri de o natură specială. Schulze era prieten bun cu şeful lagărului din Romainville. Prin intermediul acestuia, avea lista tuturor ostatecilor care urmau a fi executaţi drept represalii în cazul unor atentate săvârşite împotriva ocupanţilor.

— Şi?

— Schulze lucra mână în mână cu maiorul Blümel. Iată cum. Blümel avea o amantă franţuzoaică. O oarecare baroneasă de contrabandă, Julie de Lambert, care şi-a asigurat accesul în rândurile acelei societăţi cosmopolite care constituia înainte de război faimosul *tout Paris*. Schulze furniza lui Blümel listele de ostateci. Blümel lua contact, prin mijlocirea baronesei, cu familiile ostatecilor avuţi. În schimbul unei contribuţii în bani sau în bijuterii, familia respectivă obţinea ca ruda deţinută în lagărul din Romainville să nu fie inclusă în loturile de ostateci trimişi în faţa plutoanelor de execuţie. Simplu, nu-i aşa?

— Da, aşa pare, *Mademoiselle*.

— Toate lucrurile au mers perfect, până într-o zi, când agentul Schulze a avut impresia că este tras pe sfoară, în sensul că Blümel reţinea cea mai mare parte din bani, deşi în prealabil conveniseră să împartă contribuţiile în trei.

Afacerea începea să mă intereseze. Ieşea la iveală încă unul din aspectele murdare ale activităţii agenţilor *Gestapoului.*

— Lui Schulze nu i-a fost greu să-şi recruteze un agent care a intrat în legătură cu una din familiile puse la contribuţie. A aflat prin aceasta că Blümel îşi rezerva partea leului. A urmat o explicaţie. În faimoasa cameră de hotel. Se întâlneau acolo, sub pretextul unor vizite la nişte prostituate din cartier.

Maşina opri în faţa Comandamentului *Luftwaffe*.

— Foarte tristă afacerea, *Mademoiselle*, pentru reputaţia autorităţilor germane de ocupaţie. Dar ce rost am eu în toate acestea?

— Unul dintre ostatecii care urmează a fi executaţi în cazul morţii lui Schulze este Georges de Gandale.

Eram sigur că *Mademoiselle* Latour va ajunge aici. Presimţeam acest lucru. Aştepta acum să fac ceva. Îmi va cere acest lucru. Şi era îndrituită să o ceară. Cât despre mine, aveam o dublă datorie faţă de familia de Gandale. În primul rând, în calitate de rudă apropiată, în al doilea rând, pentru a-mi spăla conştiinţa întinată de uciderea lui Henri.

— Aţi venit la mine ca să intervin în această afacere, nu-i aşa, *Mademoiselle?*

— Exact, *mon Général.*

— Bine. Vom vedea ce este de făcut.

Am ordonat prin interfon şoferului să continue drumul. O plimbare pe străzi. Indiferent pe unde.

Rolls-Royce-ul şi-a reluat periplul prin Parisul acoperit de nori. Aveam să revin la Sperrle ceva mai târziu.

— Puteţi să-mi furnizaţi şi alte date, *Mademoiselle?*

Ochii fetei străluceau. Era fericită că apelul ei avusese ecou.

— Vă mulţumesc, *mon Général.* Vă mulţumesc şi în numele lui Georges.

— Îmi fac datoria, *Mademoiselle.* Vă rog să continuaţi.

I-am oferit o ţigară, pe care i-am aprins-o tot eu.

— Vă mulţumesc, a rostit ea, surâzându-mi cu drăgălăşenie. Obrazul ei, atât de crispat până atunci, începea să se destindă.

Ceea ce pare extrem de ciudat, a reluat ea, este faptul că *Gestapoul* cunoaşte aceste împrejurări. Condiţiile morţii lui Blümel şi ale rănirii lui Schulze au fost anchetate temeinic, iar rezultatele au ajuns la cunoştinţa lui Stindt, şeful Gestapoului din Franţa. Presupunerea noastră…

— A „noastră”? am repetat. Lucraţi cu cineva, *Mademoiselle?*

Pe obrajii ei s-a aşternut o roşeaţă bruscă.

— Am să vă vorbesc deschis, *mon Général…*

— Asta şi aştept, *Mademoiselle*.

— Suntem mai mulţi aceia care cunoaştem faptele aşa cum s-au petrecut în realitate.

— Ce înseamnă acest „mai mulţi”, *Mademoiselle?* E bine să ne cunoaştem reciproc poziţiile. Ca să vă pot ajuta – şi am să vă ajut – trebuie să-mi precizaţi sursa informaţiilor dumneavoastră. Nu pot interveni decât în cazul că seriozitatea lor este în afară de orice îndoială. Faceţi parte din Rezistenţă, *Mademoiselle?*

A ezitat câteva clipe.

— Sunt convinsă că am de-a face cu un *gentleman, mon Général*.

— Numai dumneavoastră puteţi aprecia acest lucru.

— Ei bine, am unele legături cu Rezistenţa.

— Perfect. Vă ascult.

— Presupunerea noastră este că *Gestapoul* vrea să ascundă unele aspecte care ar dezvălui turpitudinea agenţilor lui. În cazul că Schulze va supravieţui, îşi va primi pedeapsa, dar fără ca să se afle în afară despre acest lucru. Dacă va muri de pe urma rănilor, ostatecii vor fi executaţi, pentru ca opinia publică franceză şi chiar cea germană să nu afle realitatea.

— Raţionamentul e logic, *Mademoiselle.* Intervine o dificultate. Dacă *Gestapoul* vrea să-i acopere formal pe Schulze şi pe Blümel, înseamnă că poate să interpreteze probele existente aşa cum îi convine. Nu-i va fi greu să stabilească, de pildă, că pistolul cu care a fost ucis Blümel nu era al lui Schulze.

— Ne-am gândit la acest aspect al chestiunii, grăi Colette Latour.

— Şi?

— Ne-am asigurat un martor, care cunoaşte toate dedesubturile.

Am zâmbit.

— Baroneasa?

A zâmbit şi Colette.

— Baroneasa. Am răpit-o pur şi simplu. Ştiam că dacă va încăpea

pe mâna *Gestapoului,* va dispărea fără urmă.

– Splendid! Suntem în plin roman poliţist. După câte am înţeles, aşteptaţi ca eu să împiedic executarea unor ostateci, a căror existenţă depinde de supravieţuirea lui Schulze.

— S-ar putea ca Schulze să fie suprimat de *Gestapo*. Versiunea oficială va atribui Rezistenţei vina uciderii lui.

— Autorităţile supreme germane îmi vor cere să le indic sursa informaţiilor mele. Nu vreau să vă implic şi pe dumneavoastră.

— Ne-am gândit şi la această ipoteză.

Scoase din geantă un plic voluminos.

— Aveţi aici toate documentele. Inclusiv o mărturie scrisă a baronesei. Puteţi spune că plicul v-a fost înmânat de o tânără care a dispărut.

Am luat plicul şi l-am strecurat în buzunarul mantalei. N-aş fi crezut că am să ajung să lucrez cu Rezistenţa franceză.

— Dacă *Gestapoul* ordonă uciderea ostatecilor, tipărim declaraţiile baronesei şi le împrăştiem în întreaga Franţă, a adăugat. Să afle lumea modul în care lucrează poliţia germană.

Biata fată! îşi făcea iluzii. Ce conta o neregularitate în plus sau în minus pentru o poliţie, pentru un întreg regim care se întemeia pe falsificarea adevărului şi pe folosirea abuzivă a forţei?

— Am să fac tot ce-mi va sta în putinţă pentru logodnicul dumneavoastră. Vă făgăduiesc. Nu ştiu dacă voi izbuti. Voi recurge însă la toate mijloacele.

— Să vă las adresa mea, mi-a propus. Poate aveţi să-mi comunicaţi ceva…

Căută în poşetă un petec de hârtie.

— Nu e recomandabil să o scrieţi, *Mademoiselle.* O voi ţine minte pe dinafară.

Mi-a dat o adresă, aproape de cimitirul Montmartre.

— Aş vrea să vă pun o întrebare, *Mademoiselle.* Ce v-a făcut să vă adresaţi mie? Nu v-aţi temut că aş fi capabil să vă dau pe mâna *Gestapoului?*

— Nu. Vă cunoşteam reputaţia. Am vorbit adeseori cu Georges despre dumneavoastră.

— Bine, *Mademoiselle*. Sper să vă dau cât mai curând o veste bună. Unde vă las?

— Chiar aici. În Paris mă descurc uşor.

Ne aflam lângă Jardin des Plantes. Am oprit maşina la trotuar. Colette Latour a coborât zglobie. Nu ştiu de ce, dar mi-a amintit o

căprioară. Avea aceiaşi ochi frumoşi şi catifelaţi. L-am fericit pe Georges fiindcă îşi găsise asemenea logodnică. Îl ştiam cam fluşturatic. Colette va reuşi oare să-l păstreze?

Am hotărât să amân întrevederea cu Sperrle. După cât mă lăsase Colette să înţeleg, starea lui Schulze era gravă. Putea să moară dintr-un moment într-altul. Trebuia să acţionez repede. Von Stupnagel ar avea un cuvânt greu în această chestiune, datorită funcţiei sale de guvernator militar al Franţei. Nu l-am găsit la hotelul „Majestic", sediul Comandamentului militar al Franţei, dar şeful statului său major, generalul Speidel, mi-a recomandat să-l caut la Comandamentul Marelui Paris, unde se afla în conferinţă cu generalul von Boineburg.

— La hotelul „Meurice"! am ordonat şoferului.

Pe generalul Wilhelm von Boineburg-Lengsfeld îl cunoşteam de multă vreme. La Stalingrad comandase Divizia a 23-a blindate. Grav rănit, avusese norocul să se restabilească. În februarie '943 primise comanda Marelui Paris. Se împlinea deci un an de când deţinea o funcţie mai mult decât comodă, doar foarte meritată, după zguduirile şi suferinţele îndurate pe Frontul de Est. Von Boineburg era unul din acei reprezentanţi tipici ai fostei ofiţerimi imperiale. Devotat tradiţiilor, păstrător al principiilor onoarei, era rău văzut de ofiţerii de şcoală nouă, pătrunşi până în măduva oaselor de ideologia nazistă. I se reproşa, de pildă, că în cadrul atribuţiilor sale militare nu se ilustrase prin acţiuni răsunătoare, care să sădească frica în sufletul parizienilor. „Are grijă *Gestapoul* să bage groaza în oameni, declara el cu dispreţ. Ce să-i mai supralicitez şi eu."

În ultimul an, Regimentul 1 de Securitate comandat de colonelul baron Kurt von Kraewel, aflat sub autoritatea directă a lui von Boineburg, nu avusese de instruit decât patru sau cinci cazuri, toate legate de delicte de drept comun. Lui von Boineburg îi repugnau afacerile cu substrat politic. „Sunt soldat, nu poliţist!" replicase el odată generalului Burgdorf, şeful personalului superior din armata de uscat, care susţinea că orice ofiţer trebuie să se considere în primul rând un militant naţional socialist.

Hotelul „Meurice", sediul Comandamentului Marelui Paris, era întru totul pe placul lui von Boineburg. După raportul de la ora 11 dimineaţa, pe care i-l prezentau zilnic comandanţii de unităţi din capitala Franţei, dădea o raită pe la barul hotelului, spre a-şi restaura forţele cu un coniac „Courvoisier" sau cu un păhărel de

„Fine Napoleon”.

Când am sosit la hotelul „Meurice”, conferinţa nu începuse încă. Von Stupnagel şi von Boineburg discutau despre ultimul spectacol al Operei. Vizita mea l-a surprins.

— Îţi merge ceasul înainte? m-a întâmpinat von Stupnagel râzând.

Generalul Heinrich von Stupnagel făcea parte dintr-o familie de militari. Înainte de venirea naţional-socialismului la putere, cinci membri ai dinastiei von Stupnagel deţineau funcţii în armată. Heinrich von Stupnagel era un ofiţer înnăscut. Crezul lui se reducea la trei cuvinte: „Dumnezeu, împăratul, Armata”. După abdicarea lui Wilhelm al II-lea, mareşalul Hindenburg luase locul rezervat până atunci suveranului Germaniei. Moartea venerabilului mareşal lăsase trinitatea descompletată. Nu-l acceptase pe Hitler decât prin forţa lucrurilor. Îl socotea un parvenit şi un descreierat. Stupnagel nu părăsise însă armata după venirea la putere a naziştilor, fiindcă nu concepea să poarte haina civilă.

Apariţia mea l-a bucurat şi pe von Boineburg. Şi-a înfipt monoclul în orbită şi a luat o impecabilă poziţie de drepţi.

— Salut cu plăcere pe principele-soldat!

După ce am strâns mâna ofiţerilor prezenţi, l-am luat pe von Stupnagel deoparte:

— Vreau să-ţi vorbesc între patru ochi. Urgent.

— Şi eu am să-ţi spun multe, mi-a răspuns.

S-a întors spre von Boineburg.

— Deschideţi dumneavoastră conferinţa, *Herr General!* Revin imediat.

M-a poftit într-un salon alăturat. A ordonat aghiotantului să nu fie deranjat.

Îndată ce ne-am văzut singuri, am intrat direct în subiect.

— Trebuie să împiedicăm o nedreptate, Heinrich.

I-am expus întreaga chestiune, fără să menţionez numele lui Colette Latour.

— Tu ce poţi face?

— Pot să ordon o nouă anchetare a cazului, având în vedere că maiorul Blümel este ofiţer al *Wehrmachtului*. Dar aceasta va cere timp. Iar în ceea ce priveşte rezultatele, sunt sceptic. După cum îmi spui chiar tu, *Gestapoul* a măsluit probele. Referitor la mărturiile scrise ale baronesei, mi se va răspunde că sunt întocmite *pro causa.* Publicarea şi difuzarea lor clandestină vor face oarecare

vâlvă, dar *Gestapoul* n-ar fi deranjat, căci nu e la prima machiere a adevărului. A săvârşit atâtea, încât o mişelie în plus nu mai contează.

— Tu n-ai nici o autoritate?

— Am să-ţi explic pe scurt mecanismul execuţiilor de ostateci, ca să-ţi dai seama de rolul pe care-l joc. În primul an de ocupaţie, operaţia era simplă. În cazul unui atentat, comandamentul militar întocmea un raport şi îl înainta autorităţilor ierarhice. *O.K.W.*-ul, în speţă Keitel, ordona executarea unui număr de ostateci aleşi de *Gestapo.* Ulterior s-a socotit că responsabilitatea execuţiilor trebuie să fie împărtăşită de cât mai multă lume. După fiecare atentat, se întocmesc şase rapoarte. Primul – de către *Gestapo*; al doilea – de către *Feldkommandantur;* al treilea – de către biroul *Abwehrului*, ataşat pe lângă fiecare *Feldkommandantur*. Al patrulea raport este întocmit de către Statul-Major al *Wehrmachtului*, al lui *Luftwaffe* sau al *Kriegsmarinei*, în funcţie de apartenenţa victimei la una din aceste arme. Al cincilea raport îl face Ambasada germană. Al şaselea şi ultimul este întocmit de *Propagandastaffel*. În baza lor se redactează un raport general, înaintat direct *O.K.W.*-ului. Keitel apreciază măsurile care urmează a se lua. Hotărăşte să fie executaţi, de pildă, douăzeci de ostateci. În consecinţă, îmi ordonă mie să împuşc douăzeci de oameni. Eu transmit ordinul lui Oberg, şeful suprem al formaţiilor *S.S.* şi al poliţiei, care asigură executarea ordinului şi publicitatea necesară, în scopul intimidării populaţiei. Astfel, orice operaţie de acest gen angajează un mare număr de semnatari şi responsabilităţi care se reduc în ultimă instanţă la autoritatea supremă a lui Keitel, cel care ordonă, şi a lui Oberg, cel care execută. Pe scurt, participăm cu toţii, direct sau indirect, la această murdărie. Îţi dai, cred, seama că nu am posibilitatea să fac vreo opoziţie la ordinul lui Keitel, şeful meu ierarhic. Odată plecat de la *O.K.W.*, ordinul de execuţie trebuie îndeplinit. Oberg, sau organele sale în subordine au latitudinea să înlocuiască oricând pe un ostatec cu altul. Operaţie la care participau atât de fructuos Blümel şi Schulze.

— Un adevărat birocratism al crimei.

— Din nenorocire.

— Deci, nu este nimic de făcut, Heinrich?

— Dacă *Abwehrul* sau poliţia militară ar fi depins încă de noi, aş fi putut, eventual, schimba ceva. Himmler a avut însă grijă să le ia de sub autoritatea *Wehrmachtului*. Am să încerc totuşi să stau de

vorbă cu Oberg.

— Sunteţi în bune relaţii?

— N-aş putea spune.

— În cazul acesta, e preferabil să renunţi, Heinrich. Oberg ar fi în stare să acţioneze într-un sens diametral opus, ordonând executarea imediată a tuturor ostatecilor, mai ales că aprobarea lui Keitel va veni în orice caz. Lasă, am să găsesc tot eu o soluţie.

— Te-ai gândit la vreuna?

— Oberg. Până la ora actuală nu am avut nimic de împărţit.

— Asta nu înseamnă nimic. Ca să-ţi dai seama de felul său de a fi, este destul să-ţi spun că şi-a început cariera în *S.S.,* lucrând sub directa conducere a lui Heydrich. Oberg singur a cerut să-i fie prezentat. Foarte zelos, s-a străduit întotdeauna să calce pe urmele stăpânului său. A participat la operaţia din „noaptea cuţitelor lungi", a deţinut apoi gradul de *Standartenführer* şi comanda celui de-al 22-lea *Standarte S.S.* din Mecklemburg; a devenit comandant al poliţiei din Bremen şi ceva mai târziu şef al poliţiei şi al formaţiilor *S.S.* din Radom, Polonia, unde a participat la exterminarea evreilor. Dobândise o experienţă bogată în acest domeniu, acţionând energic cu prilejul „epuraţiei Rohm". Drept recompensă pentru comportarea sa, a fost transferat la Paris cu gradul de *Brigadeführer* şi general-maior al poliţiei. L-a servit şi norocul. Postul de la Paris era rezervat unui oarecare Stahleker, care a avut însă ghinionul să moară în Rusia.

— Oberg nu a avut vreun amestec în dispariţia rivalului său?

— Nu cred. Nu ar fi însă exclus. Căpeteniile *S.S.*-ului au o înclinare deosebită să calce pe cadavre. Şi la propriu şi la figurat. Oberg e un exemplar strălucit al acestei lumi. După ce şi-a făcut loc spre culmile piramidei *S.S.,* câştigând încrederea lui Heydrich, a ştiut să se vâre şi pe sub pielea lui Himmler, care l-a numit reprezentantul său personal la Paris.

— Aceasta înseamnă că are mare putere.

— Mare?... Foarte mare, dragul meu.

— Ei bine, am să iau legătura cu Oberg.

— Poate că ar fi înţelept să stai mai întâi de vorbă cu Stindt, şeful *Gestapoului* din Franţa.

— Prefer să tratez direct cu dulăii. Javrele mărunte le ignorez.

— Stindt nu e o javră măruntă. L-aş asemui mai degrabă cu o hienă. O vizită din partea ta i-ar gâdila amorul propriu.

— Am impresia că m-as umili solicitându-l pe Stindt.

— Cum doreşti. În orice caz, să-mi spui şi mie ce ai făcut.

— Sigur. Am să te ţin în curent.

Stupnagel zâmbi. Faţa i se plisă într-o multitudine de riduri care-i subliniară brusc vârsta. Pe cei mai mulţi oameni, zâmbetul îi întinereşte. Pe Heinrich von Stupnagel îl îmbătrânea.

— Am şi eu să-ţi spun ceva. Din nefericire, trebuie să fiu mesagerul unei veşti proaste. Corifeii cercului Solf au fost arestaţi. Este o informaţie de ultimă oră.

M-am încruntat. Ştirea nu mă lăsa indiferent. Din grupul acesta, cunoscut în anumite sfere pentru opiniile ostile guvernului, făceau parte câţiva oameni pe care-i cunoşteam bine.

— Un agent provocator i-a dat peste cap, a continuat von Stupnagel. Întreţineai corespondenţă cu vreunul din membrii grupului?

— Dragul meu, n-am întreţinut niciodată corespondenţă cu adversarii regimului. Orice mesaje le-am transmis prin viu grai. N-am făcut decât să aplic un principiu de prudenţă elementară. În jocul în care ne-am angajat, trebuie să fim pregătiţi pentru orice eventualitate.

— Eşti mai prevăzător decât mine, Eugen.

Mă aşteptasem la o cădere a acestui grup. Se vorbea prea mult şi prea pe faţă. Prin contele Albrecht von Bernstorff, mare latifundiar din Schleswig-Holstein, îl cunoscusem pe industriaşul Ballestrem, proprietarul unor vaste întreprinderi metalurgice şi miniere din Silezia. Ballestrem era însurat cu fiica lui Wilhelm Solf, fost secretar de stat la Ministerul Imperial al Coloniilor şi ultimul ministru de afaceri străine al lui Wilhelm al II-lea. Adversar ireductibil al naţional-socialismului, activase pe toate căile împotriva venirii la putere a lui Hitler. În timpul republicii de la Weimar, Solf deţinuse diferite funcţii diplomatice, printre care şi pe aceea de ambasador la Tokio. După instalarea lui Hitler în fruntea guvernului, se retrăsese din viaţa politică, dar continuase să-şi manifeste deschis opoziţia. După moartea lui, fiică-sa continuase campania împotriva regimului. Voluntară, inteligentă, autoritară, îl atrăsese şi pe soţul ei în această acţiune. În casa lor îşi dădeau întâlnire câţiva moşieri şi înalţi funcţionari, care discutau despre necesitatea înlăturării regimului naţional-socialist şi despre căile cele mai potrivite pentru atingerea acestui scop.

În casa lui Ballestrem l-am văzut de câteva ori şi pe contele Helmuth von Moltke, unul dintre cei mai înverşunaţi adversari ai lui

Hitler.

Arestarea membrilor grupului Solf nu putea rămâne fără urmări.

— Se ştie cine a fost ridicat?

— Am reuşit să aflu. Ballestrem, soţia sa, contele Bernstorff, Richard Kuntzler, consilier la Ministerul de Interne. Elsass, fostul primar al Berlinului, Kipp, Zarden şi alţi câţiva, al căror nume îmi scapă.

— Moltke?

— Moltke se află încă în libertate.

— Încă?

— L-au pus sub observaţie. Ştiu din sursă sigură.

Vestea aceasta ar fi trebuit să mă tulbure. Eram însă perfect calm.

— Va trebui să urgentăm operaţia „Flash", am opinat.

— Da, da. Şi eu i-am spus lui Olbricht acelaşi lucru. A fost de acord că nu mai putem amâna răfuiala. Acum două săptămâni am stat de vorbă despre tine.

— Da? Cu cine?

— Cu Beck şi cu von Witzleben. Amândoi sunt de părere să ţi se încredinţeze portofoliul Aviaţiei.

— Nu mă interesează demnităţile politice, Heinrich. Singurul lucru pe care-l doresc, din tot sufletul, este înlăturarea histrionului.

— Ştiu.

Involuntar, am schiţat un gest de mânie.

— Îl dorim de cinci sau şase ani. Dar nu facem nimic.

— Eşti nedrept, Eugen.

Afară se întunecase atât de mult, încât a trebuit să aprindă lumina.. Abia atunci am putut să văd cât era de abătut.

— De data aceasta, sunt şi eu de acord că orice amânare constituie o crimă, a rostit plimbându-şi palma peste bărbie. Dacă ne va ajuta Dumnezeu, luna viitoare vom fi eliberaţi de pacoste. Cât mai stai la Paris. Eugen?

— Maximum două zile. Mă înapoiez la Rastenburg.

— Dacă poţi să te opreşti câteva ore la Berlin, te rog să-i comunici lui Olbricht şi lui Stauffenberg că sunt gata.

— Am înţeles. Contează pe mine.

I-am strâns mâna.

— Trebuie să plec. Îi fac o vizită lui Oberg, apoi alerg la *O.B.-West.*

— Transmite salutările mele lui von Rundstedt.

— Mulţumesc. N-am să uit. Apropo, von Rundstedt merge cu noi?

— Nu ştiu. Am încercat să-l tatonez.

— Bătrânul e foarte prudent. Se bucură de mult prestigiu. Dacă ar fi alături de noi, toată armata noastră din Franţa l-ar urma.

— Crezi? La nevoie, mă descurc şi fără el.

— Îţi admir curajul, Heinrich.

Nu-i făcusem un simplu compliment. Stupnagel avea un caracter tare. Nu-l înspăimântau primejdiile, ori de unde ar fi venit ele. Nu eram însă tot atât de sigur şi de subalternii lui. Ofiţerii sunt legaţi de rutină. Nu le este frică de moarte. Pe front fac minuni de vitejie. Scoate-i însă din cazarmă, de pe câmpul de instrucţie, de pe poziţiile de luptă, şi îndeamnă-i să se angajeze în acţiuni rupte de preocupările lor obişnuite, să dea dovadă de iniţiativă, să joace totul pe o carte. Cei mai mulţi dintre ei se simt dezorientaţi, ezită să ia o hotărâre şi, în cele din urmă, dau înapoi.

Mi-am luat rămas bun de la Stupnagel. Când am ieşit de la comandament, era întuneric. M-a scuturat un fior de frig. Vremea urâtă m-a indispus întotdeauna. Îmi place soarele, căldura. În tinereţe îmi spuneam că ar fi trebuit să mă fi născut la tropice. De preferinţă pe Valea Amazonului. Mă atrăgea lumea aceea bizară, cu un colorit exotic, atât de deosebit de cenuşiul din Europa. Pe atunci nu-mi dădeam seama cât de frumoasă este Europa.

Se făcuse ora 11.

L-am găsit pe Oberg la hotelul „Ritz”, în mijlocul colaboratorilor săi. M-a primit imediat. Vizita mea l-a impresionat plăcut, căci îi evidenţia propria sa importanţă. Ştia că veneam să-l solicit. Am simţit imediat acest lucra. Cred că era un abil cunoscător de oameni. Mi-a oferit loc, ţigări, m-a întrebat dacă nu sunt amator de un coniac sau lichior. I-am răspuns că dimineaţa prefer să nu beau alcool.

În prezenţa acestui ins cu obraz plin, rozaliu, semn indubitabil al traiului bun, m-am simţit stingherit din primul moment. Mă privea cu ochii lui rotunzi, exoftalmici, plasaţi înapoia unor ochelari cu lentile groase. Părul de culoarea paiului se rărise în creştet, lăsând să i se vadă pielea rozalie

— Ca şi obrazul – ce-i adăpostea calota craniană. Pântecele, planturos rotunjit, îi bomba tunica.

— Cărui motiv îi datorez plăcerea acestei vizite, *Herr General?*

Politeţea lui era onctuoasă, glasul avea acea scurgere lină, unsuroasă, a uleiului turnat dintr-o canistră. Îţi dădeai imediat

seama că înapoia acestei amabilităţi aparente se ascundea o cruzime de fiară sălbatică. Cred că smulgea cu aceeaşi falsă bonomie mărturisirile nenorociţilor aduşi în faţa lui şi că păstra acelaşi potolit debit verbal şi când ordona trimiterea unei victime pe mâna călăului, îl cunoscusem pe Oberg odată, la o recepţie oferită de Ribbentrop, la Ministerul de Externe. Ce căuta Oberg printre diplomaţi, n-aş putea spune.

Fără să mă pierd în preambuluri, i-am expus subiectul vizitei mele. În susţinerea afirmaţiilor mele, i-am pus sub ochi scrisoarea, aşa cum convenisem cu Colette Latour.

— N-aş fi dat urmare acestei chestiuni, i-am spus, dacă nu m-ar fi izbit unele aspecte susceptibile să compromită încrederea pe care marele public trebuie să o aibă în modul de lucru al *Gestapoului.*

Cu mâinile împreunate pe pântece. Oberg a fixat câteva clipe tavanul, apoi mi-a zâmbit cu bunăvoinţă.

— Apreciez grija pe care o purtaţi reputaţiei *Gestapoului.* Pot să vă asigur că în cazul care vă preocupă nu aveţi nici un motiv să vă îndoiţi de corectitudinea anchetatorilor noştri. Versiunea prezentată de corespondentul dumneavoastră anonim este cu desăvârşire falsă. *Gestapoul* are mulţi duşmani, *Herr General*. Duşmanii aceştia au încercat să se folosească de dumneavoastră. Înfăţişându-vă o poveste rocambolescă. Cazul maiorului Blümel este limpede. A fost ucis mişeleşte de bandiţii din „Maquis”. Chiar azi i-am studiat dosarul. Pot să vă garantez că acesta este purul adevăr. A încheiat zâmbindu-mi amabil. Şi eu cunosc oamenii.

Aş putea să jur că, în clipa aceea, mintea lui începuse să lucreze. În ciuda expresiei sale placide, mă studia bănuitor. Se întreba, desigur, dacă intervenţia mea nu era determinată de considerente rămase obscure lui. Nu mergea până acolo încât să mă acuze că aş fi lucrat mână în mână cu maquisarzii. Nu respingea însă, probabil, o altă eventualitate. Mă ocupam de această afacere pentru că voiam să-l discreditez. Între armată şi *Gestapo* se adâncise ostilitatea încă din aprilie ’942, când Himmler reuşise să obţină din partea lui Hitler ordinul de a retrage statului-major al armatei de ocupaţie din Franţa activitatea poliţienească şi de a o trece asupra organelor *S.S*. Un singur lucru îl descumpănea pe Oberg. Persoana mea. Ştia că nu exercitam nici o funcţie în cadrul armatei de ocupaţie din Franţa, că atribuţiile mele erau legate de comandamentul *Luftwaffe* şi aveau tangenţe cu *O.K.W.*-ul.

— Bandiţii au încercat să abuzeze de buna dumneavoastră credinţă, *Herr General,* a reluat. Lăsaţi pe seama noastră lichidarea acestei afaceri... Mi-a zâmbit din nou, apoi a adăugat: Afară numai dacă...

A lăsat fraza într-un *suspense* cu multiple înţelesuri.

— Numai dacă?! am repetat blajin. Spuneţi tot ce aveţi pe inimă, *Herr Polizeiführer!*

Oberg a ridicat mâinile într-un gest dubitativ.

— Mă gândeam că vă indispun, poate execuţiile de ostateci.

Era un foarte abil şi periculos adversar acest Oberg. Raţionamentele lui se orientau pe alt făgaş.

— N-am venit aici să discut principii, *Herr Polizeiführer*. Nu e nici locul, nici momentul.

— Vă cer iertare, *Herr General,* a replicat calm. Am remarcat un nume într-o listă de ostateci a Secţiei a 4-a din *Sicherheitspolizei.* Ostateci propuşi a fi executaţi în cazul morţii lui Schulze.

Am înţeles imediat unde voia să ajungă Oberg. Extraordinar de bine informat era omul acesta.

— Georges de Gandale: a rostit el răspicat. Nu vă spune nimic acest nume?

— Vă referiţi la fiul marchizului Jerome de Gandale?

— Exact, *Herr General!*

— Georges de Gandale este nepotul meu prin alianţă, *Herr Polizeiführer*.

Discuţia noastră luase o întorsătură delicată. Eram obligat să merg înainte.

— Ştiaţi că numitul Georges de Gandale se află pe lista ostatecilor, *Herr General?* m-a întrebat, cu falsă candoare, Oberg.

Am replicat cu acelaşi ton:

— Mă surprinde întrebarea dumneavoastră, *Herr Polizeiführer*. Pare să sugereze un fapt regretabil: că Secţia a 4-a din *Sicherheitspolizei* ar săvârşi indiscreţii. Indiscreţii care fac de altfel obiectul scrisorii pe care v-am prezentat-o.

Contraatacul meu l-a descumpănit.

— Vă mulţumesc în orice caz, *Herr Polizeiführer,* pentru informaţia pe care mi-aţi furnizat-o. Evident, nu mă poate încânta perspectiva executării prin împuşcare a nepotului meu...

Atinsesem punctul nevralgic. Dacă Oberg voia să mă servească, nu-i rămânea decât să telefoneze la Secţia a 4-a, spre a dispune înlocuirea lui Georges de pe lista de ostateci. Dacă îmi era ostil,

acum avea să se manifeste.

— Sunteţi un om nenorocos, *Herr General*. M-a privit cu compătimire: Georges de Gandale nu este primul membru al familiei dumneavoastră care are încurcături cu *Gestapoul*. Dacă nu mă înşel, a mai avut încurcături şi unul dintre fiii dumneavoastră, *Herr General!*

Am avut senzaţia că sângele începe să-mi fiarbă în vine, că se ridică spre creştet, inundându-mi creierii. M-am stăpânit să nu scot arma din portrevolver şi să-l trosnesc în frunte pe individul acesta lăbărţat din faţa mea. Dar ce-aş fi realizat? Un Oberg mai puţin, n-ar fi însemnat mare lucru. Şi Heydrich murise, fără ca naţional-socialismul să-şi încetinească ritmul crimelor.

— N-am venit aici, *Herr Polizeiführer,* ca să vorbesc despre fiul meu Wilhelm.

— Evident, ştiu că vă doare, a rostit cu falsă compasiune. S-a ridicat din fotoliul său. V-aş sfătui, *Herr General*, să nu vă mai preocupaţi de cazul Blümel. Lăsaţi aceste probleme pe seama *Gestapoului.* De ce să riscaţi comentarii răuvoitoare?

— Nu vă înţeleg, *Herr* Oberg! am rostit aspru.

— N-ar fi plăcut pentru dumneavoastră să se interpreteze că interveniţi în sprijinul bandiţilor din „Maquis”. În ceea ce mă priveşte, sunt dispus să uit discuţia pe care am avut-o în cursul acestei dimineţi. Să spunem, de pildă, că mi-aţi făcut o vizită de curtoazie.

Tonul lui era de o ironie insultătoare.

L-am privit cu tot dispreţul de care eram capabil.

— *Herr Oberg,* nu v-am făcut o vizită de curtoazie. V-am adus la cunoştinţă un abuz pe care-l săvârşesc subalternii dumneavoastră. Vă rog să nu uitaţi discuţia pe care am purtat-o. În ceea ce mă priveşte, voi semnala cazul Blümel şefului dumneavoastră ierarhic.

Oberg s-a înclinat.

— Vă rog! *Herr Reichsführer* Himmler se află la Paris. Îl puteţi găsi la reşedinţa sa. Dacă, bineînţeles, va avea timp să vă primească. Să vă dau adresa?

— Mulţumesc, *Herr* Oberg. O cunosc. Avenue de Neuilly. Bună ziua.

Am ieşit furios. Eram sigur că îndată după plecarea mea, Oberg va telefona lui Himmler. N-ar fi exclus ca Himmler să aducă la cunoştinţa *O.K.W.*-ului intervenţia mea în sprijinul lui Georges. Nu-mi era teamă de consecinţe. Nu mă prăbuşisem eu nici după

implicarea lui Wilhelm în afacerea aceea nenorocită.

În mai puţin de zece minute, maşina mea a oprit în faţa fastuoasei reşedinţe pariziene a *Reichsführerului S.S.* Himmler. Eram curios să aflu dacă mă va primi. Oberg mă informase că Himmler se află la Paris, închipuindu-şi că are să mă intimideze. Reputaţia *Reichsführerului S.S*. Era atât de înfiorătoare, încât puţini oameni îndrăzneau să-i ceară audienţă.

În faţa reşedinţei lui se aflau câteva maşini mari şi luxoase. Două santinele din trupele *S.S.* m-au salutat când am intrat cu *Rolls-Royce*-ul în curtea vastă din faţa clădirii.

Am urcat cu hotărâre treptele spre uşile înalte de bronz aurit, străjuite de coloane greceşti, care ornau armonios faţada casei. M-a întâmpinat un ofiţer S.S. Mi-am declinat numele.

— Sunteţi aşteptat de către *Reichsführer, Herr General?* m-a întrebat.

— Nu mi-am anunţat sosirea. Comunicaţi-i, vă rog, vizita mea.

M-a poftit într-un hol imens, decorat în stilul greoi şi compozit al celui de-al doilea imperiu. Marmură multă, aplice de bronz, scări interioare... Un fel de cavou de mare lux.

Himmler nu m-a lăsat să aştept mult. Ofiţerul m-a poftit să-l urmez. Am străbătut două saloane, decorate cu o opulenţă care nu excludea o vagă notă de parvenitism, şi am intrat într-o bibliotecă imensă, cu pereţii acoperiţi de cărţi magnific legate. În dreptul unui cămin, în care ardeau vesel câţiva butuci, se afla Himmler.

Uniforma lui neagră, de o severitate căutată, contrasta şi cu chipul lui de dascăl miop şi cu splendoarea încăperii. Omul acesta era pentru mine o enigmă. Nu exista o disonanţă mai izbitoare ca între înfăţişarea şi firea lui. Sub aspectul unui subbibliotecar de provincie, al unui impiegat oarecare sau al unui pedagog de liceu, se ascundea un tiran complexat şi un general nereuşit. Purta o mustaţă scurtă, ca şi şeful şi stăpânul său. Avea buze subţiri de om rău, obrazul palid, lipsit parcă de sânge, şi mâini delicate, albe, de femeie.

— Ştiam că veţi veni, m-a întâmpinat, întinzându-mi mâna. Se pare că v-a supărat Oberg. Luaţi loc, vă rog, şi spuneţi-mi şi mie despre ce este vorba.

Atitudinea lui prietenească m-a surprins. Mă aşteptasem să se comporte cu răceală, cu ostilitate chiar. Mă avea la mână. Intervenisem în favoarea unui deţinut dintr-un lagăr rezervat duşmanilor *Reichului.* Gestul putea să mă coste scump. Atitudinea

lui binevoitoare m-a pus şi mai mult în gardă.

M-a ascultat cu atenţie. Mi-a cerut scrisoarea. A citit-o de la un cap la altul, apoi m-a întrebat cu amabilitate:

— Pot s-o păstrez?

— Vă rog.

A agitat un clopoţel. Peste câteva clipe a apărut un valet cu felurite băuturi alcoolice şi cu cafele. Am acceptat o cafea.

— *Herr General*, am să vă vorbesc deschis. S-ar putea ca versiunea prezentată de corespondentul dumneavoastră anonim să fie adevărată. Ceva mai mult. Să presupunem că este adevărată. Putem oare să murdărim reputaţia Wehrmachtului şi a Poliţiei, dezvăluind turpitudinea unor membri ai acestor corpuri? Ce-ar spune lumea dacă ar afla că ostatecii din lagărele noastre sunt triaţi înainte de a fi trimişi în faţa plutoanelor de execuţie, în funcţie de sumele plătite unor funcţionari ai *Reichului?* Ce idee îşi vor face oamenii despre corectitudinea noastră? Noi, germanii, avem o atitudine corectă faţă de animale. Ne purtăm corect şi cu dobitoacele omeneşti, fie că acestea se numesc francezi, ruşi, englezi, evrei sau polonezi. Nu suntem brutali sau lipsiţi de inimă. Ucidem fiindcă avem datoria să o facem. Ştiţi care este deviza *S.S.*-ului, *Herr General!* „A fi aspru faţă de noi înşine şi faţă de ceilalţi, a ucide şi a primi moartea” Se poate ceva mai frumos? Mai înălţător?

Flăcările din cămin îi aşterneau pe chip jocuri de umbre şi de lumini cu tonuri roşietice, asemenea unor pete de sânge.

Degetele lui subţiri şi albe băteau neastâmpărat darabana în braţele fotoliului.

— Am lovit fără milă, *Herr General.* Pe toţi cei care s-au făcut vinovaţi de corupţie, de cruzimi, sau de orice alte fapte reprobabile. N-am scutit nici pe cei mai devotaţi şi mai vechi camarazi. Am smuls evreilor, polonezilor şi altor duşmani ai *Reichului* bogăţiile pe care le posedau pe nedrept. Cei care şi-au însuşit abuziv o singură marcă din aceste bogăţii, sau care au îndrăznit să primească mită sunt pasibili de pedeapsa capitală. Câţiva S.S.-işti s-au făcut vinovaţi de asemenea crime, *Herr General*. Ei bine, toţi au fost condamnaţi la moarte…

Îmi venea să râd. Vechiul dicton latin *„Quod licet Jovi*…” îşi găsea în cazul acesta cea mai bună exemplificare. Cu ce bani îşi achiziţionase Göring castelul de la Karinhall, cu toate comorile lui? Dar ceilalţi conducători ai celui de-al treilea *Reich,* care trăiau într-un lux deşănţat? Cu ce îşi cumpărau casele somptuoase, tablourile

semnate de maeştri ai picturii universale, bijuteriile care împodobeau decolteurile opulente ale soţiilor şi amantelor? Dulăilor li se permitea orice. Căţelandrii n-aveau voie să se atingă nici de fărâmiturile festinului. Din fericire pentru ei, aveau grijă să opereze mai mult sau mai puţin discret. Ca Schulze, de pildă.

— Am să ordon anchetarea severă a cazului Schulze, adăugă el, calchiindu-se parcă peste gândurile mele. Dacă va fi găsit vinovat, îşi va plăti cu viaţa greşeala. În ceea ce priveşte ostatecii, ce importanţă are dacă mai mor încă cincizeci dintre ei…

— Este vorba de un principiu moral, *Herr Reichsführer,* am replicat.

— Principiile morale sunt apanajul germanilor. Celorlalte populaţii le refuz acest privilegiu, rezervat numai rasei noastre pure.

Nu se atinsese de paharul de coniac, care îl aştepta pe masa din preajma lui.

— Vă făgăduiesc, *Herr General,* că am să mă ocup de această chestiune. Vă mulţumesc, fiindcă; graţie dumneavoastră, pot să dau încă un exemplu aspru, dar salutar, pedepsind pe un nemernic.

Colţul gurii se agita din când în când într-un fel de rictus care-i schimonosea faţa.

— Am să mă interesez şi de Georges de Gandale, nepotul dumneavoastră. Voi ordona să se facă o anchetă în jurul lui. Vă datorez o satisfacţie, *Herr General*. Împrejurările nu mi-au îngăduit să vă fiu de folos în cazul fiului dumneavoastră, studentul acela inimos, care a pornit pe o cale atât de greşită. Ce-a fost a fost, *Herr General*. Să privim viitorul în faţă. Să-l privim cu încredere şi curaj!

Nu se putea să nu-şi încheie tirada cu o frază sforăitoare.

I-am mulţumit cu vorbe puţine, dar care au părut să-l încânte. I-am cerut apoi îngăduinţa să mă retrag.

— Vă rog! a replicat el. Vreau să subliniez că vizita dumneavoastră mi-a făcut o deosebită plăcere. Pentru că aş vrea să nu încheiem atât de repede o discuţie interesantă, am să vă rog să fiţi mâine seara invitatul meu.

M-am înclinat.

— Vă mulţumesc, *Herr Reichsführer,* dar mâine de dimineaţă va trebui să plec la Rastenburg.

— Atunci, pe diseară. Ţin neapărat să mai stăm de vorbă. Rămâne, deci, la opt şi jumătate…

Fusesem ispitit să-l refuz din nou. Dar mi-am dat seama că nu e

înţelept să-i resping mâna întinsă. Himmler nu făcea nimic la întâmplare. Dacă mă invita, însemna că urmărea ceva. Trebuia să mă pretez jocului până în ziua când voi fi în stare să-i văd puşi pe toţi la zid.

Făcusem pentru Georges tot ce-mi stătuse în putinţă. Soarta celorlalţi ostateci rămânea în ceaţă. Chiar dacă nu vor fi executaţi pentru moartea lui Schulze, vor plăti pentru alte atentate. Căci „Maquis”-ul nu-şi înceta activitatea, iar *Gestapoul* continua execuţiile. Era un infernal cerc vicios. În Europa ocupată, moartea aducea moarte.

Am ajuns la cartierul general al lui von Rundstedt abia la ora prânzului. Von Geist făcuse treabă bună. Adunase toate datele de care aveam nevoie. Începuse chiar să întocmească ciorna unui raport care arăta riscurile grave pe care le-ar fi comportat pentru potenţialul militar al Frontului de Vest transferarea unor forţe aeriene din Franţa în Germania. Von Geist era un admirabil ofiţer de stat-major. Rapoartele şi ordinele de operaţii redactate de el constituiau perle ale genului. Se pricepea să-mi oglindească în scris concepţiile. Precizia termenilor, limpezimea frazelor, logica lor desăvârşită îmi trezeau admiraţie. Sunt încredinţat că von Geist era mult mai capabil decât majoritatea stat-majoriştilor de la *O.K.W.* Nu avea însă relaţii printre corifeii camarilei de la *O.K.W.*

Am avut o ultimă întrevedere cu von Rundstedt. L-am asigurat că voi lupta din răsputeri spre a nu se înjumătăţi aviaţia.

Am luat prânzul în compania bătrânului *Feldmarschall,* apoi m-am înapoiat la Paris. Trebuia să o liniştesc pe Colette Latour. Aveam de gând să-i fac o vizită la adresa pe care mi-o dăduse. În prealabil, trebuia să văd dacă, după vizita la Himmler, nu cumva începeam să am parte de filajul agenţilor din *Sicherheitspolizei*, care, sub cuvânt că-şi îndeplinesc misiunea de a asigura paza înalţilor demnitari germani în trecere prin Franţa, de fapt le urmăresc drumurile şi contactele în ţara ocupată. În orice caz, Colette şi amicii ei fuseseră cum nu se poate mai imprudenţi abordându-mă atât de direct. Cel puţin să nu duc eu, fără voie, *Gestapoul* la casa fetei. Mi-am pus chiar întrebarea dacă agenţii aceştia nu o filaseră pe Colette după ce o lăsasem lângă Jardin des Plantes. Îmi aminteam însă că nu am observat atunci nici o maşină care să se fi ţinut după noi.

După-amiază, am schimbat uniforma militară cu un costum civil. Am părăsit hotelul, afectând aerul aferat al unui om dornic să-şi

petreacă o seară plăcută. Mai toţi demnitarii care veneau la Paris în interes de serviciu îşi petreceau nopţile hoinărind pe străzi, vizitând barurile sau casele de toleranţă controlate de poliţia germană. Se putea lesne presupune că mă îmboldise şi pe mine aceeaşi fantezie.

În vreme ce, *Rolls-Royce*-ul meu mergea agale pe marile bulevarde, m-am uitat de câteva ori în urmă. O maşină se ţinea după noi la o distanţă respectabilă. De data aceasta nu mai încăpea-îndoială. Eram urmărit. Oberg şi Himmler voiau să afle lucruri noi despre mine.

Am hoinărit aproape o oră pe străzi. Umblam în special pe marile artere de circulaţie, care oferă un spectacol interesant străinilor în treacăt prin Paris. Am traversat piaţa din faţa Operei, am luat-o la stânga pe Chaussee d'Antin, apoi pe Rue Blanche, ieşind în Boulevard de Clichy.

În tinereţe, vizitasem adeseori Parisul. Cunoşteam multe localuri de zi şi de noapte. Ştiam că lângă Place Pigalle se afla un *bistrot* curăţel, care-ţi permitea să ieşi, la nevoie, printr-un culoar, în Rue des Martyrs. Am oprit maşina în faţa *bistrot*-ului. Dezinvolt, am intrat înăuntru şi m-am aşezat la o masă. Am băut un pahar de vin negru, am făcut plata, apoi, folosind pasajul, am ieşit în Rue des Martyrs. Umblând pe jos, ca orice cetăţean al Parisului, am cotit la stânga pe Rue des Abbesses. Am mers drept înainte spre cimitirul Montmartre. Pe Rue de Maître, la numărul indicat de Colette, se afla alt *bistrot,* dar cu un aspect puţin atrăgător. Am intrat şi m-am aşezat la o masă. O matroană lăbărţată, cu sâni grei ca nişte saci cu porumb, s-a apropiat de mine. A şters cu un şervet cenuşiu tăblia mesei şi m-a întrebat cu glas cântat:

— Cu ce vă servesc?

Paltonul şi costumul meu distonau cu îmbrăcămintea deşănţată a celorlalţi clienţi. Dar acest lucru nu a părut să facă impresie.

— Aş vrea să vorbesc cu *Mademoiselle* Latour, i-am spus cu voce joasă.

Matroana m-a privit cu interes.

— *Mademoiselle* Latour! Ah, da, un moment.

A dispărut într-o cameră alăturată. Peste câteva clipe a apărut Colette. S-a îndreptat fără grabă spre masa mea. Abia atunci mi-am dat seama cât era de tânără şi de frumoasă, înaltă, admirabil construită, avea un păr uşor ondulat, de culoarea aurului vechi. Ovalul perfect al feţei, buzele magnific modelate, ochii de o

limpezime de iezer, paltonul simplu, dar de un rafinat bun-gust, îi dădeau înfăţişarea unui model de casă mare.

S-a aşezat la masa mea. Din proprie iniţiativă, matroana cu sâni voluminoşi ne-a adus câte un „Pernod”, apoi a plecat să-şi vadă de treburi.

Ochii fetei mă priveau întrebători.

— Cred că am reuşit să-l scap, i-am spus.

A suspinat uşurată.

— Ce se va întâmpla cu ceilalţi ostateci? m-a întrebat după câteva clipe.

Am ridicat din umeri.

— Nu sunt Dumnezeu, *Mademoiselle*. Puterile mele în cel de-al treilea *Reich* sunt limitate.

— N-aţi avut neplăceri?

Am citit în ochii ei un interes deosebit, o solicitudine care m-a mişcat.

— N-a fost prea uşor, i-am zâmbit.

A pus mâna ei albă şi fină pe mâna mea.

— Vă mulţumesc mult, mult de tot, *mon Général.*

— Dacă mai aveţi vreodată să-mi comunicaţi ceva, căutaţi-mă la hotelul „Crillon”. Acolo trag ori de câte ori mă aflu la Paris.

— Am să vă dau şi eu un număr de telefon, mi-a spus, înmânându-mi o bucăţică de hârtie. La numărul acesta puteţi lăsa vorbă că doriţi să mă vedeţi.

— Mulţumesc, *Mademoiselle.* Acum să-mi permiteţi să mă retrag.

— Nu ştiu cum să-mi cer scuze fiindcă v-am pricinuit atâta bătaie de cap, mi-a surâs ea. Chiar şi deranjul de acum…

Avea în obrazul stâng o gropiţă minusculă, care o făcea neînchipuit de atrăgătoare.

— Credeţi-mă, *Mademoiselle,* că plimbarea până aici mi-a făcut plăcere. Mi-a adus aminte de tinereţea mea.

M-a privit în ochi. Irişii ei, de un albastru ce bătea în verde, ca marea pe înserat, scânteiau.

— Ce păcat că sunteţi german!

Accentul ei, de o ingenuitate copilărească, m-a dezarmat, în felul ei, îmi făcuse un compliment, care însă m-a umplut de amărăciune. Cuvântul „german” avea în concepţia acestei fete înţelesul de „lepros”.

Îmi răsplătea gestul pe care-l făcusem insultându-mă. Ştiam că nu o făcuse cu intenţie. Aşa că nu m-am supărat. Mi-am luat rămas

bun şi am ieşit în stradă. Pe acelaşi drum m-am înapoiat în *bistrot*-ul din Place Pigalle. Am mai consumat un pahar de vin roşu şi am ieşit. Cam la vreo treizeci de metri în urma *Rolls-Royce*-ului meu, *Mercedesul* agenţilor din *Sicherheitspolizei* staţiona lângă trotuar.

Eram încântat că le jucasem o festă. M-am înapoiat la „Crillon". Când am intrat în hotel, se întunecase. Trebuia să mă grăbesc. Am făcut un duş, apoi mi-am îmbrăcat uniforma. La Himmler trebuia să mă prezint bine. Înainte de a pleca la reşedinţa lui, mi-am chemat aghiotantul.

— N-am să mă înapoiez prea târziu, Busch. Colonelul von Geist să mă aştepte cu toate documentele. În noaptea aceasta vom avea mult de lucru. Mâine de dimineaţă plecăm cu avionul la Rastenburg.

La ora 8,30 precis, maşina mea a tras în faţa reşedinţei lui Himmler. Aveam impresia că repet isprava lui Saladin, care a intrat în grota celor patruzeci de tâlhari. Ca şi de dimineaţă, un aghiotant *S.S.* cu multe zorzoane m-a condus în preajma stăpânului.

Himmler m-a primit de data aceasta într-un salon cu foarte bogate decoraţiuni. Am remarcat un amănunt semnificativ: pereţii erau împodobiţi cu tablouri de o valoare aproximativă. Se vedea însă bine că sub acestea rămăseseră dreptunghiuri de tapet, nedecolorate încă şi care dovedeau că vechile tablouri – de dimensiuni mai mari decât cele actuale – fuseseră înlocuite nu demult. Şi casa aceasta îşi dăduse desigur tributul, în obiecte de artă, cuceritorilor *S.S*.

În jurul lui Himmler, prins în nelipsita lui uniformă neagră, se aflau câteva dintre căpeteniile *S.S*. de la Paris. Pe Oberg, care m-a salutat cu o curtenie neaşteptată, îl cunoşteam. Pe ceilalţi, Himmler mi i-a prezentat în ordinea importanţei. *Befehishaber* Scheer, şeful *Ordnungspolizeiului*, un tip care nu ţi-ar fi inspirat încredere, dacă l-ai fi întâlnit noaptea, târziu, pe o stradă singuratică; *Befehishaber* Knochen, şeful *Sicherheitspolizeiului*, un sportiv cu o mutră aspră şi rece, care se făcuse celebru în preajma războiului, răpind din localitatea Venloo doi ofiţeri englezi din serviciul de informaţii al armatei britanice, apoi şefii de secţii şi de *Kommando,* printre care Dannecker – însărcinat cu urmărirea evreilor, Brünner – specialistul în deportări, Bickler – organizatorul colaboraţioniştilor francezi, Pannwitz – lichidatorul lui Rotte Kapelle, Wagner – cel care ţinea sub supraveghere înalta societate franceză, Trapp – stăpânul lagărelor, la care se adăuga unul dintre cele mai temute personaje

din Franţa, Stindt, şeful *Gestapoului.*

Himmler mi i-a prezentat pe fiecare, relevându-le meritele şi întârziind complezent asupra isprăvilor lor cele mai remarcabile. După ce a încheiat această formalitate, a exclamat cu mândrie:

— Graţie acestor oameni ţin Franţa în pumnul meu, *Herr General.* Nu se mişcă un fir de iarbă fără ştirea mea.

Comparaţia mi-a amintit un moment din copilărie. Aveam pe atunci un guvernor, abate de origine franceză, care îmi spunea că nu se clatină un fir de iarbă fără ştirea lui Dumnezeu. Himmler ajunsese să se socotească replica pământeană a Atotputernicului. Nici nu e de mirare. Orice îi era permis lui Kurt Heinrich Himmler, care îşi începuse cariera făcând pe comisionarul unui negustor de perii, ca după douăzeci de ani să se vadă stăpân pe viaţa şi pe moartea a zeci de milioane de oameni.

La reuniunea aceasta femeile nu figurau. În concepţia lui Himmler, femeia era un stâlp al familiei, care trebuia să furnizeze mulţi fii naţiunii germane. Otto Strasser afirma că Himmler îi declarase cu toată seriozitatea în preajma căsătoriei sale – avea pe atunci 27 de ani – că abia îşi pierduse virginitatea cu câteva zile mai înainte. Nu ştiu cum se împăca această anecdotă cu altă versiune, care pretinde că prin ’919 Himmler ar fi trăit cu o prostituată, Friede Wagner, care-l întreţinea din anemicele ei venituri. Poate că sunt nişte simple poveşti. N-am acces la cazierul *Gestapoului,* ca să cunosc adevărul. Dacă au existat însă piese care să dovedească aceste fapte, ele au fost desigur distruse demult.

La dineul servit cu un ceremonial sever de servitori stilaţi, îmbrăcaţi în fracuri impecabile – cred că toţi erau ofiţeri *S.S.* – Himmler m-a plasat în dreapta sa. Meniul era de o bogăţie impresionantă. Fără să vreau mi-am amintit cozile din faţa magazinelor alimentare din Germania şi din teritoriile ocupate.

Stăteam în jurul unei mese mari, rotunde. Lumânări aprinse, etalate în somptuoase sfeşnice de argint, făceau să lucească discret paharele de cristal şi serviciul de masă din porţelan fin, pe care era gravat un blazon cu o coroană ducală.

— Aţi observat că suntem doisprezece convivi? m-a întrebat Himmler în vreme ce îşi desfăcea şervetul scrobit şi îl aşternea pe genunchi. Şi masa e rotundă. Ca la praznicele regelui Arthur şi ale împăratului Heinrich I. Trebuie să reînviem străvechile tradiţii germanice, *Herr General,* credinţele scumpe strămoşilor noştri, virtuţile lor…

Spre deosebire de colaboratorii săi, Himmler era în felul lui un ascet. Dispreţuia alcoolul şi mâncărurile cu carne. La recepţii se mărginea să-şi coloreze apa minerală cu câteva picături de vin.

— Am recomandat întotdeauna subalternilor mei să evite alcoolurile tari, pernicioase sănătăţii şi moralului, şi să adopte un regim alimentar vegetarian. Carnea scurtează viaţa, *Herr General.*

În vreme ce parcurgeam distrat meniul plasat lângă farfuria mea, Himmler mi s-a adresat doctoral:

— După cum vedeţi, la masa mea vânatul lipseşte cu desăvârşire. Sunt duşmanul instinctelor sângeroase ale acelor oameni care consideră vânătoarea, acest oribil măcel de animale, un sport viril. Aceşti inşi să-şi demonstreze virilitatea pe câmpul de bătălie, înfruntând un duşman înarmat. Este de-a dreptul barbar să ucizi nişte animale lipsite de apărare. Am rămas profund impresionat deunăzi, când cineva mi-a vorbit despre respectul călugărilor budişti faţă de animale. Când merg noaptea prin păduri, aceşti călugări binecuvântaţi s-au obişnuit să sune dintr-un clopoţel spre a îndepărta din drumul lor vieţuitoarele pe care altfel ar risca să le strivească. La noi, melcii, viermii, aceste inofensive şi plăpânde vietăţi, sunt călcate şi strivite fără nici o remuşcare…

Mânuia tacâmurile cu o delicateţe feminină. Manierele lui molcome, graiul blajin, mila pentru animale se potriveau atât de puţin cu o frază pe care o auzisem nu demult, rostită tot de acelaşi personaj cu înfăţişare atât de bizară: „Oamenii mari sunt apăsaţi de un greu blestem: spre a-şi îndeplini misiunea, trebuie să calce pe cadavre”.

Mă amuza veneraţia cu care vorbele lui erau sorbite de oamenii din subordinea sa.

— Noi, germanii, a continuat el, suntem buni, generoşi, idealişti. Toate aceste însuşiri sunt caracteristice rasei noastre. Nu ne este însă îngăduit a ne comporta corect, prieteneşte, cu credinţă, decât faţă de cei de un sânge cu noi. Popoarele inferioare, ruşi, cehi, polonezi, nu ne interesează decât în măsura în care îi putem folosi drept robi. Dacă zece mii, o sută de mii, sau un milion de slavi mor în slujba civilizaţiei noastre, înseamnă că şi-au îndeplinit menirea, aşa cum îşi îndeplinesc menirea şi vitele duse la abator, în scopul hrănirii populaţiei. Regret uciderea vitelor, dar sacrificarea lor este inevitabilă.

Era îngrozitoare mania căpeteniilor naţional-socialiste de a-ţi turna tot felul de elucubraţii în formule sacrosancte, pe care trebuia

să le accepţi ca atare.

— Aveţi perfectă dreptate, *Herr Reichsführer,* a întărit cu convingere Oberg. Faţă de popoarele acestea inferioare, mila nu-şi are rostul. Suntem datori să fim brutali, dacă interesul Germaniei o cere. Mulţi generali nu au înţeles înalta principialitate a politicii noastre.

Făcea aluzie la mine?

— Invocând o falsă umanitate, au încercat să ne împiedice a pune în practică aceste reguli aspre, dar imperios necesare, a continuat Oberg. Au făcut-o şi pe Frontul de Est şi pe Frontul de Vest. Din fericire, dreptatea noastră a triumfat, Parte din cei care s-au împotrivit aplicării stricte a legilor noastre au fost înlăturaţi. Vor mai fi înlăturaţi şi restul. Toate la timpul lor.

Himmler l-a privit gânditor.

— Cred că ar fi preferabil, dragul meu Oberg, să îi aducem pe drumul cel bun. Să le demonstrăm erezia, să-i îndoctrinăm, să le deschidem astfel larg ferestrele spre adevăr.

Straniu, eram din ce în ce mai amuzat. Aluziile deveneau străvezii. Îi ascultam imperturbabil. Eram curios să văd unde aveau să ajungă. Când te afli într-un ospiciu de nebuni, nu te apuci să le demonstrezi că şi-au pierdut minţile. Îi laşi să-şi toarne aberaţiile. *S.S.*-iştii aceştia erau mult mai primejdioşi, fiindcă se bucurau de libertate. Ceva mai mult. Dispuneau de putere. De o putere fără restricţii. Puteau să întemniţeze, să împrăştie teroarea, să jefuiască, să ucidă, în virtutea unor legi statale, făcute de ei şi pentru ei. Un popor întreg, o lume întreagă era lăsată la discreţia unor descreieraţi, fanatizaţi de câteva căpetenii însetate de putere.

Mă uitam din când în când la Himmler, la acest amfitrion ciudat, fără să am aerul că îl studiez. Cum de reuşise să îşi câştige un ascendent atât de mare asupra lui Hitler, o autoritate atât de categorică în sânul partidului? Când îi vedeai bărbia ştearsă, ochii jucăuşi, care evitau să-ţi întâlnească privirile, mişcările şerpuitoare ale mâinilor, gâtul subţire, ca de găină golaşă, era cu neputinţă să-ţi închipui că omul acesta organizase cea mai formidabilă maşină de opresiune pe care o cunoscuse vreodată Germania.

Poliţia nu fusese însă marea şi adevărata lui pasiune. Armata, uniforma, instrucţia militară exercitaseră întotdeauna asupra sa o atracţie puternică. Himmler se visase întotdeauna conducător de oştiri. Crearea trupelor *S.S.,* acele îngrozitoare *Waffen S.S.,* care aveau să cuprindă mai târziu 40 de divizii, reprezenta un început

de împlinire a visurilor lui. Spre deosebire de Hitler, care se obstinase să-i convingă pe mai toţi partizanii că este un strateg înnăscut, Himmler nu reuşise niciodată a face să i se ia în serios însuşirile militare. Generalul de armată Paul Hauser, din *Waffen S.S.,* săvârşise imprudenţa de a declara, la un pahar cu vin, că Himmler habar n-avea de problemele militare, deşi se socotea mult mai priceput decât ofiţerii de carieră, pe care-i defăima în mod sistematic. Generalul Hauser scăpase de destituire numai datorită haosului care se instalase în Germania în ultimele luni de război. „Ar fi fost un bun dascăl de şcoală, dar în nici un caz un capabil conducător de armată", afirmase generalul Walter Dornberger. Generalul Friedrich Hossbach îmi spusese odată despre Himmler că este „geniul rău al lui Hitler, şi individul cel mai lipsit de scrupule din cel de-al treilea *Reich".* Semnificativ este faptul că şi alte personalităţi din conducerea partidului îl priveau cu multă antipatie. Ştiam precis că Alfred Rosenberg îi reproşa făţărnicia, iar Göring îl ura din tot sufletul.

Abia la desert Himmler se mai destinse.

— Ador fructele, îmi spuse. Şi sunt un bun cunoscător în acest domeniu.

Făcea aluzie la diploma lui de inginer în agronomie, care îl plasa în rândul intelectualilor partidului, spre deosebire de numeroşii corifei, autodidacţi, începând cu Hitler.

— Agricultura, *Herr General*, este o ştiinţă. O ştiinţă tot atât de complexă ca şi biologia. Progresul în ştiinţă este posibil numai prin studii intense, prin experienţe, prin sacrificii... Da, da... Chiar prin sacrificii umane, *Herr General*...

Se înfrupta cu deliciu dintr-o portocală zemoasă. Fructele de la masa lui Himmler erau aduse din Spania.

— Aici, în Franţa, ca şi dincolo, în est, ducem o bătălie crâncenă, atât pe frontul exterior, cât şi pe cel lăuntric. Ne batem cu armatele duşmane, ne batem cu cetele de partizani, ne batem chiar şi cu germanii rătăciţi de propaganda comunistă ori iudeo-masonică. Mâine însă, după ce vom decapita hidra cu mii de capete, care ameninţă existenţa neamului nostru, după ce vom cuceri victoria şi vom impune omenirii năucite de război o pace milenară, vom crea o lume nouă, o nouă ordine socială. Ştiţi cum va arăta această nouă ordine socială? *Führerul* nostru a zugrăvit-o în cuvinte nemuritoare: „Vom avea o clasă a cavalerilor, a stăpânilor, provenind din elementele cele mai diverse. Aceasta va fi recrutată din rândurile

celor care s-au ilustrat în lupta pentru cauza naţional-socialismului, găsindu-şi astfel justificarea istorică. Va urma apoi mulţimea membrilor partidului, categorisiţi ierarhic. Pe treptele de jos vor fi masele anonime, colectivităţile slugilor, ale minerilor, ale muncitorilor manuali de orice categorie, care nu-şi vor mai schimba niciodată condiţia. Puţin importă dacă în trecuta societate burgheză aceştia au fost proprietari funciari, muncitori sau hamali. Poziţia economică şi rolul social de altădată nu vor mai avea nici o semnificaţie. Aceste distincţii ridicole vor fi contopite într-un unic proces revoluţionar. În sfârşit, jos de tot vom avea clasa străinilor cuceriţi, a sclavilor moderni."

Vorbele lui Himmler erau ascultate cu devoţiune, ca şi vorbele lui Hitler la Rastenburg.

— Aţi înţeles sensul profund al mişcării naţional-socialiste. Nu poate să existe ceva mai amplu, mai măreţ. Naţional-socialismul este mai mult decât o ideologie, este mai mult decât o religie, el reprezintă voinţa de a crea supraoameni.

Am remarcat că Himmler repeta nu numai frazele lui Hitler, dar îi copia şi intonaţia. *Reichsführerul* a făcut o pauză, pregătind efectul frazelor finale.

— Şi pentru că a venit vorba de cavaleri, de stăpâni, să punem punctul pe *i.* Cine vor fi aceştia? Răspunsul este simplu, limpede, categoric. Clasa stăpânilor va fi alcătuită din elita partidului, din membrii unităţilor *S.S.,* care vor constitui totodată acel *Schwarze Korps,* acea încarnare a măreţului Mit al Sângelui, pe care l-a visat *Führerul...*

A încheiat discursul, plecând fruntea, afectând un aer pătruns, de preot care oficiază pe un altar nevăzut. Se lăsase o linişte profundă, ca în refectoriul unei mănăstiri. Comparaţia aceasta mi-au trezit-o chipurile smerite ale *S.S.*-iştilor, transfiguraţi de parcă ar fi ascultat cuvintele lui Dumnezeu.

Erau făţarnici, sau fanatici? Graniţa dintre fariseism şi habotnicie este greu de delimitat. Cred că nici ei nu ştiau bine în ce categorie intrau. Un singur element atârna în balanţă. Perspectivele înfăţişate de Himmler îi transportau. Nu e puţin lucru să crezi că mâine vei stăpâni lumea. Lumea însă nu voia să se lase stăpânită de elitele *S.S.* Robii de care vorbea Himmler dădeau acum o lecţie exemplară stăpânilor celui de-al treilea *Reich.* Până şi germanii, care se lăsaseră la început orbiţi de făgăduielile mirobolante ale *Führerului*, începeau să deschidă ochii, să-şi dea seama de realitate.

Frământările subterane creşteau în amploare. Dar Himmler nu se temea. Trona în mijlocul celor zece *S.S.*-işti, convins că nimeni şi nimic nu-i va stăvili avântul.

Încântat de spectacolul pe care mi-l oferise, Himmler a ridicat fruntea, şi-a privit ciracii, apoi a înălţat mâna, oferindu-le parcă benedicţiunea sa.

— *Herr General,* mi s-a adresat cu prietenie, nu v-ar face plăcere să bem împreună o cafea?

S-a ridicat de pe scaunul său, în vreme ce *S.S.*-iştii au sărit ca aruncaţi de un resort. Himmler m-a luat de braţ, conducându-mă spre un salon alăturat. Nici unul din *S.S.*-işti nu ne-a urmat. Cunoşteau desigur consemnul.

Reichsführerul S.S. mi-a oferit un loc pe un fotoliu, a închis singur uşa, apoi s-a aşezat pe o canapea „Empire" din faţa mea.

După ce un servitor ne-a adus cafelele, a făcut semn că doreşte să fim lăsaţi singuri.

A sorbit puţină cafea, apoi a lăsat ceaşca pe masă.

— Am o veste bună pentru dumneavoastră, *Herr General.*

Lepădase masca severă pe care o arborase la masă. Se umanizase. Avea iarăşi mutra lui de dascăl, atât de puţin potrivită cu uniforma-i neagră de *S.S.*-ist.

— O veste foarte bună, *Herr General,* Georges de Gandale a fost eliberat. Am vrut să vă dovedesc încă o dată prietenia mea. Vreau să subliniem iarăşi că numai neşansa m-a împiedicat să vă fiu de folos şi în cazul fiului dumneavoastră. Wilhelm îl chema, nu-i aşa?

Am rostit, brusc posomorât:

— Wilhelm, *Herr Reichsführer.* Aveţi o memorie excelentă... Pentru eliberarea nepotului meu, Georges de Gandale, vă mulţumesc.

— Prietenii trebuie să se ajute între ei, *Herr General*.

Eliberarea lui Georges nu era totul. Atâta vreme cât tânărul va rămâne în Franţa, primejdia de a fi arestat din nou va pluti permanent asupra capului său. Mai aveam ceva de făcut: trebuia să-l scot din Franţa. Numai când îl voi şti ajuns în Spania sau în Elveţia, îl voi socoti în siguranţă. Poate că în privinţa aceasta îl va ajuta şi Colette.

— Ce părere aveţi despre *S.S.*-iştii mei, *Herr General?* m-a întrebat Himmler, trecând fără tranziţie la alt subiect.

— Remarcabili! am declarat.

— Fidelitatea, ascultarea oarbă şi curajul sunt calităţile

primordiale ale tuturor acestor luptători. Sute de mii se află sub ordinele mele. Cât despre devotamentul lor faţă de *Führer* şi de persoana mea, nu este nevoie să mai vorbesc.

Am înclinat din cap în semn de încuviinţare.

— Putem privi cu încredere viitorul, *Herr General.*

Şi-a înmuiat iarăşi buzele în ceaşca de cafea. Himmler pregătea ceva. Aşteptam să văd unde voia să ajungă. În această ambianţă calmă, Himmler şi cu mine ne pândeam reciproc. Himmler se rezema cu tot corpul de braţul canapelei.

— Un singur lucru mă îngrijorează, *Herr General,* grăi el, lăsând o umbră să-i acopere chipul. Pentru că am o mare încredere în dumneavoastră, am să vă vorbesc fără reticenţe. Am să vă rog însă ca tot ce veţi auzi acum să rămână între noi.

— *Herr Reichsführer,* sunt deprins cu păstrarea secretului militar.

— Cum vă spuneam, un singur lucru mă îngrijorează profund, zise el, afectând un aer funebru. Mă tem, *Herr General*, că marele nostru *Führer* nu va mai fi printre noi când vom sărbători sfârşitul victorios al războiului.

Am adoptat o expresie de circumstanţă.

— *Führerul* Adolf Hitler este grav bolnav, *Herr General* „Poate că aţi observat cât s-a schimbat de mult în ultima vreme. Tremurul mâinilor, spinarea încovoiată, expresia rătăcită a ochilor... Două somităţi medicale, *Herr General*, care l-au consultat, mi-au declarat confidenţial: *Führerul* suferă de boala lui Parkinson. Faciesul myophatic, fenomenele tipice de paralizie incipientă a membrelor, mersul împiedicat sunt semne caracteristice.

Eram uluit. Himmler nu făcea astfel de declaraţii fără un scop. Implicaţiile erau extrem de grave. Himmler ştia multe despre mine, dar trebuia oare să cred că ştia şi despre ofiţerii implicaţi în complot, de vreme ce îşi îngăduia luxul să facă mărturisiri atât de explozive? Era în orice caz sigur că nu voi vorbi lui Hitler. În privinţa aceasta, calculele lui erau exacte.

— Mai devreme decât ne închipuim, *Führerul* va fi nevoit să îşi întrerupă activitatea. Sănătatea îi este atât de zdruncinată, încât foarte curând nu va mai fi în stare să-şi îndeplinească atribuţiile. În cazul unei morţi premature, ori a unei încetări a activităţii lui, va trebui să ne gândim la un om capabil să-i ia locul. Cred că sunteţi de acord cu mine?

— Dacă situaţia este atât de serioasă, se impun, desigur, unele măsuri...

Discuţia noastră alunecase pe un tărâm primejdios. Căpătase un iz de înaltă trădare. În ceea ce mă priveşte, îmi cunoşteam poziţia. Intervenţia lui Himmler complica alarmant lucrurile.

— Generalii, continuă el, ar trebui să se gândească serios la un înlocuitor al *Führerului,* care să aibă în spate o forţă de şoc susceptibilă să păstreze ordinea în eventualitatea izbucnirii unor... de exemplu, tulburări interne.

Aluzia era directă. Care conducător al celui de-al treilea *Reich* dispunea de o asemenea forţă? Himmler!

— Această personalitate, adăugă el, trebuie să se bucure de un mare prestigiu, spre a putea trata o pace pe care o dorim, de altfel, cu *toţii*...

A apăsat semnificativ pe ultimul cuvânt. Ştia deci foarte multe amfitrionul meu. Ştia, însă, în orice caz, că ne avea pe *toţi* în mână. Orice ofiţer sau civil care participa la un complot avea familie... Familiile constituiau pentru Himmler un zălog preţios...

— Trebuie să vă declar că nu m-am dat înapoi de la nici un sacrificiu când a fost vorba de propăşirea Germaniei, a adăugat cu patos. Dacă situaţia ar cere-o, aş accepta sarcina ingrată de a prelua conducerea ţării...

Ultima lui frază înlătura orice echivoc. Himmler îşi punea candidatura. Noi, generalii, eram invitaţi să-i acceptăm conducerea.

Întrebarea care se punea era următoarea: Cât de ample erau informaţiile pe care le deţinea asupra noastră? Dacă ştia puţine lucruri, sau numai presupunea inevitabilă o coaliţie de adversităţi împotriva lui Hitler. Ne obliga să ne descoperim. Dacă ştia multe, ne şantaja. Şi într-un caz şi într-altul, încerca să ia castanele din foc cu mâinile noastre. Oferea o alianţă *sui generis:* riscurile de partea noastră, eventualele avantaje de partea lui.

— Cred că este cazul să reflectaţi profund asupra celor ce v-am spus, *Herr General.*

Dacă îmi întindea o cursă? Arestarea membrilor grupului Solf trebuia să mă pună în gardă. Sigur era un singur lucru: întâlnirea din seara aceasta nu o provocase Himmler, ci era o consecinţă a vizitei mele din timpul zilei. Iniţiativa îmi aparţinea deci mie. Himmler prinsese doar mingea din zbor.

Prin intermediul agenţilor *Abwehrului* şi în special al colonelului Oster, aflasem că Himmler încercase în câteva rânduri să ia contact cu oamenii politici din Occident. Aceştia îi respinseseră mâna întinsă. Era prea compromis spre a iniţia un dialog cu bărbaţii de

stat din Anglia şi din Statele Unite. Îşi închipuia că noi, generalii, eram mai puţin compromişi? Nu ştia că şi noi ne izbeam de foarte serioase dificultăţi?

— *Herr Reichsführer,* vă mulţumesc pentru încrederea arătată. Am să ţin seama de recomandarea dumneavoastră şi am să reflectez asupra celor discutate. Cred că va fi necesar să ne mai întâlnim... Să mai discutăm anumite puncte...

Încercam să câştig timp...

— De acord, *Herr General.* Aştept să ne revedem.

S-a ridicat din fotoliu şi mi-a zâmbit fin.

— Dacă vă întâlniţi cu *Reichsmarschallul* Göring. Vă rog să-i transmiteţi salutările mele cordiale. Aflaţi că vă preţuieşte foarte mult, *Herr General.* Cunoaşteţi şi motivul? Astrologul său l-a asigurat că un personaj în uniformă militară, cu semnalmentele dumneavoastră, este îngerul său bun. Şi i-a mai făcut o profeţie, care aminteşte oarecum o faimoasă scenă petrecută între Ludovic al XI-lea şi astrologul său. I-a prezis că îşi va da sfârşitul la un an după moartea acestui înger păzitor... aşadar a dumneavoastră. Şi *Reichsmarschallul* l-a crezut.

— Dacă mi-ar spune altcineva acest lucru, aş crede că este o simplă poveste, *Herr Reichsführer*.

— Nu. Nu este nici un fel de poveste. *Reichsmarschallul* are grijă de dumneavoastră ca de propriii săi ochi.

— *Herr Reichsführer,* mă copleşiţi.

Ne-am luat rămas bun. Când am trecut împreună prin sufragerie, restul invitaţilor se aflau în jurul mesei şi se delectau cu lichiorurile.

Am părăsit reşedinţa lui Himmler curând după miezul nopţii. Un sfert de oră mai târziu, soseam la hotelul „Crillon”. La recepţie mă aştepta un mesaj din Berlin. Generalul Olbricht dorea să mă vadă. Însemna că avea ceva important să-mi spună...

Dineul oferit de Himmler îmi lăsase un gust de cenuşă, de care nu reuşeam să mă dezbar. Cât de puţin cunoşteam totuşi oamenii. Dacă l-aş fi văzut pe stradă, fără să ştiu cine este, n-aş fi bănuit niciodată că sub înfăţişarea lui anodină se ascunde un tiran sadic. Nici acum, după ce încercase să se apropie de mine, să mă capteze, vorbindu-mi cu o aparentă sinceritate, n-aş putea spune că-i pătrunsesem tainele sufletului. Mi s-a întâmplat adeseori să apreciez just caracterul unui om, chiar când relaţiile cu el erau de dată recentă. Poate că personalitatea îi era puţin complicată, ori

firea prea transparentă; poate că instinctele mele trezite – datorită cine ştie cărui motiv – acţionaseră eficient, punându-mă în gardă, ori, dimpotrivă, liniştindu-mă. Reputaţia lui Himmler era definitiv stabilită. Convorbirile mele cu acest personaj fuseseră destul de lungi şi de serioase, spre a-mi îngădui să-i descifrez caracterul, gândurile intime, pornirile. Cu toate acestea, în privinţa cunoaşterii lui, n-aş putea spune că eram mai avansat decât după prima noastră întrevedere. Amestecul acela de luciditate rece şi de nebunie, de misticism şi de sentimentalisme ieftine, de impulsuri sadice şi de generozităţi deplasate îl făceau impermeabil unei analize mai temeinice. Cum de ajunsese acest om să câştige încrederea lui Hitler? Psihopaţii nu fac de obicei trai bun. Egocentrismul lor, devierile mintale, concentrate asupra unui singur obiectiv, nu le permit acea comunicativitate indispensabilă traiului în societate. Hitler şi Himmler se înţelegeau perfect. Devotamentul *Reichsführerului S.S.* faţă de stăpân atingea proporţiile adulaţiei. *„Der treue Heinrich”* îl definea Hitler. Tot Hitler declarase odată în public:

— Himmler se devotează unei idei şi este credincios ei până la moarte. Graţie lui, formaţiile *S.S.* au reuşit să constituie un corp extraordinar. Himmler este pentru mine un fel de Ignaţiu de Loyola. Cu inteligenţă şi dârzenie, înfruntând toate dificultăţile, a făurit acest magnific instrument de luptă.

Atât de magnific, încât o lume întreagă se cutremură când aude de *S.S.,* aceste două litere împerecheate, devenite simbolul terorii şi al morţii. Şi familia mea şi-a dat tristul ei tribut.

Dezastrul de la Stalingrad abia se încheiase. Germania aflase cu stupoare despre întâia mare înfrângere a celui de-al treilea *Reich!* După ce asistasem la agonia Armatei a 6-a din Stalingrad, Hitler mă trimisese iarăşi în Africa de Nord, spre a sprijini eforturile lui Rommel, care încerca să salveze resturile armatelor germane, italiene, zdrobite de Armata a 8-a a generalului Montgomery, în cursul bătăliei de la El Alamein, din octombrie ’942.

Încleştarea de la El Alamein abia se încheiase. Rommel începuse acea faimoasă retragere de-a lungul a 1 500 de kilometri de deşert – pe care comentatorii militari cu înclinări literare o asemuiseră cu retragerea celor zece mii de greci după bătălia pierdută în preajma Babylonului. Atât de magistral istorisită de Xenophon – când o nouă lovitură avea să zguduie din temelii dispozitivul apărării noastre din Mediterana. În cadrul operaţiei „Torţa”, trupe americane,

transportate de peste 850 de vase, au executat debarcări coordonate în mai multe puncte de pe coastele atlantice şi mediteraneene ale Africii de Nord. Operaţia aceasta de mari proporţii avea de altfel să se încheie cu nimicirea totală a forţelor Axei, înghesuite în ultima lor redută: capul de pod de la Tunis.

Nu pot să uit seara aceea din decembrie, când Hitler a convocat la Rastenburg pe generalul de armată von Arnim şi pe generalul-locotenent Ziegler, spre a le încredinţa misiunea de a stăvili marşul coloanelor americane, de sub comanda generalului Eisenhower, care, după ce invadaseră Marocul şi Algeria, se apropiau de Tunisia, în scopul de a o cuceri şi a cădea apoi în spatele greu încercatului *Afrikakorps*, de sub comanda lui Rommel. Am asistat şi eu la această conferinţă în calitatea mea de general-inspector al *Luftwaffe*. Operaţia pe care Hitler avea intenţia să o lanseze în Africa necesita un puternic sprijin aerian.

În acel timp, ne aflam cu toţii sub impresia tragediei de la Stalingrad. Hitler, cu încăpăţânarea lui caracteristică, refuzase să autorizeze retragerea Armatei a 6-a din oraşul încercuit, aşa cum de altfel refuzase iniţial să aprobe şi retragerea lui *Afrikakorps* de la El Alamein, cerută de Rommel în repetate rânduri. Spre deosebire de Paulus, care executase *ad litteram* ordinele primite de la *O.K.W.,* Rommel îşi asumase răspunderea încălcării dispoziţiilor superioare şi, după ce se degajase din încleştarea Armatei a 8-a britanice, ordonase retragerea spre vest.

Insuccesul de la El Alamein şi apoi cel de la Stalingrad avuseseră pentru Hitler semnificaţia unei intolerabile pierderi de prestigiu. Aşa ceva nu trebuia să se mai repete. Forţele aliate, de sub comanda lui Eisenhower, trebuiau date peste cap şi aruncate în mare. Keitel îl şi asigurase pe *Führer* că întocmise un plan de bătaie, menit să ducă la anihilarea efectelor debarcării anglo-americane din Africa. Von Arnim şi Ziegler luptaseră pe frontul de Est. Acum Hitler hotărâse să le încredinţeze Armata a 5-a „Panzer”, care urma să fie constituită în Tunisia.

Când a întrebat din ce unităţi va fi alcătuită Armata a 5-a „Panzer”, Keitel s-a grăbit să-l informeze – cu acea siguranţă pe care o afişa întotdeauna – că, în afara unităţilor pe atunci existente în Tunisia, o va întări cu trei divizii blindate şi cu trei divizii de artilerie motorizate, la care se va adăuga şi divizia de *Luftwaffe* „Hermann Göring”, aflată în acel moment în refacere: până în martie ’943, cel mai târziu, toate aceste unităţi vor fi transportate

în Tunisia.

În concepţia lui Hitler, adoptată de altfel şi de von Arnim, Armata a 5-a „Panzer” avea să execute o ofensivă fulger. Baza de plecare: zona Tunis-Bizerta. Direcţia: Vest. Obiective: lanţul de munţi care constituie frontiera dintre Tunisia şi Algeria, apoi capturarea porturilor Bone, Philippeville şi Alger, în vederea aruncării în mare a trupelor de invazie aliate. Proiectul, foarte ambiţios, nu ţinea seamă de posibilităţile reduse de aprovizionare ale unei armate de asemenea proporţii. Superioritatea aviaţiei anglo-americane schimbase raportul de forţe în favoarea aliaţilor. *Feldmarschallul* Rommel se plânsese în repetate rânduri de insuficienţa aprovizionărilor. Lipsa de combustibil îl împiedicase sistematic să-şi dezvolte contraloviturile plănuite. Dacă se adăuga la aceasta şi inferioritatea lui *Afrikakorps* în blindate, tabloul dificultăţilor la care se expunea von Arnim era complet.

Ca şi la Stalingrad, mi s-a încredinţat misiunea de a crea un pod aerian între Italia şi Africa, precum şi de a spori eficienţa protecţiei aeriene, absolut necesară convoaielor navale de transport, care făceau naveta între Sicilia şi Tunisia. Întrucât eram reţinut pe frontul oriental de operaţiile mult mai stringente ale aprovizionării Stalingradului încercuit, von Geist avea să se deplaseze în locul meu pe Frontul de Sud, cu scopul de a lua primele măsuri.

Cu *Feldmarschallul* Kesselring, comandantul Frontului de Sud – şi şeful direct al lui Rommel – colaborasem în repetate rânduri şi nu avusesem niciodată a mă plânge. Nu puteam spune acelaşi lucru de o serie de ofiţeri, generali din subordinea sa, şi nici mai ales despre generalul von Rintelen, ataşatul militar german la Roma, însărcinat să dinamizeze guvernul fascist, care executa cu mari întârzieri aprovizionarea forţelor noastre din Africa. Cu von Rintelen avusesem discuţii tari, ca şi Rommel, de altfel, care-i reproşase adeseori inerţia. Von Rintelen se mărginise să-i răspundă că responsabilitatea o aveau „macaronarii”.

În pragul lunii februarie, când capitularea Armatei a 6-a la Stalingrad devenise iminentă, iar continuarea prezenţei mele la cartierul general al lui von Manstein nu-şi mai avea raţiunea, am plecat în Italia.

Cu inima grea, am părăsit Frontul de Est. Îl lăsasem pe Albert în infernul de la Stalingrad. Speram că va supravieţui încercărilor care-l aşteptau, că, odată războiul încheiat, se va înapoia în Germania, îşi va întemeia o familie şi se va bucura de o existenţă

calmă până la adânci bătrâneţi. Aproape doi ani m-am hrănit cu aceste iluzii. Prin intermediul Crucii Roşii, am încercat să mă interesez de soarta lui. Rezultatele au fost nule.

Când am sosit în capitala Italiei, am putut să constat că situaţia era mai grea decât îmi închipuisem. Kesselring, cu care am avut o primă convorbire, mi-a afirmat că Roma devenise un cuib de viespi. Domnea un spirit defetist pronunţat, din cauza insuccesele recente ale lui Rommel şi a tratamentului la care erau supuse trupele italiene pe Frontul de Est. De altfel, în curând urma să mă conving personal de această stare de lucruri. În ceea ce priveşte executarea misiunii mele, m-a asigurat de tot concursul său. Ştiam însă că nu putea face mare lucru.

La Roma domnea într-adevăr o atmosferă de înmormântare. Iminenţa instalării unor mari forţe anglo-americane în nordul Africii crea perspective sumbre. O debarcare aliată în Sicilia sau în sudul Italiei părea iminentă. Italienii se arătau din ce în ce mai rebeli continuării ostilităţilor. Intraseră în război împinşi de la spate de un dictator belicos, care nu mai ştia la ora aceea cum să iasă onorabil din încurcătură. Roma, atât de veselă odinioară, arăta acum ca un oraş asediat. Fasciştii în uniformă erau priviţi cu antipatie. Chipurile oamenilor erau cenuşii.

Atmosfera aceasta apăsătoare am întâlnit-o pretutindeni. Chiar şi în birourile personajelor politice sau ale căpeteniilor armatei, cu care am fost silit să iau contact. Fiindcă von Rintelen nu mi-era aproape de nici un folos, am luat personal taurul de coarne, făcând vizite personalităţilor oficiale de care depindea rezolvarea problemelor aprovizionării. Peste tot am întâlnit o delăsare totală. Am ajuns până la generalul Ambrosio, şeful Marelui Stat-Major, numit în locul mareşalului Cavallero, revocat din ordinul lui Mussolini. Ambrosio m-a asigurat de toată cooperarea sa. Deşi se străduia să fie prietenos, i-am desluşit instinctiv ostilitatea ascunsă în dosul unei politeţi impecabile. Însă chiar dacă ar fi vrut sincer să mă sprijine, cred că tot n-ar fi fost în stare s-o facă, atât de mare era debandada în zona interioară.

I-am declarat că Rommel nu va mai rezista în Africa dacă nu i se vor asigura cantităţi sporite de carburanţi.

— Am depus până în prezent sforţări uriaşe, mi-a răspuns. Care sunt rezultatele? Acum câteva zile, Armata a 8-a britanică a ocupat Tripoli. Imperiul nostru colonial a încetat să mai existe. Ne vom face şi mai departe datoria. Dar moralul trupelor noastre este

zdruncinat. Încercările prin care soldaţii noştri trec în Africa, dar mai ales trista experienţă de pe Frontul de Est nu sunt de natură să le sporească avântul combativ alături de aliaţii germani, care nu s-au arătat întotdeauna generoşi. Este cazul să vă reamintesc modul în care mareşalul Rommel a sacrificat infanteria noastră la El Alamein, sau tratamentul aplicat soldaţilor noştri de către germani la cotul Donului?

Ce rost avea să mai discut? Îi înţelegeam amărăciunea. Dar ce puteam să fac? Să-i fi exprimat compasiunea pentru brutalitatea de care dăduseră dovadă soldaţii germani, aruncând pe răniţii italieni din propriile lor camioane?

Arestarea lui Mussolini şi schimbarea de orientare politică, încercată de Italia câteva luni mai târziu, aveau să-mi demonstreze că în momentul discuţiei mele cu Ambrosio acesta punea deja la cale răsturnarea regimului fascist, aşa cum eu şi prietenii mei pregăteam doborârea lui Hitler şi a întregului său sistem de guvernare.

După întrevederea cu generalul Ambrosio, am mai avut câteva întâlniri cu diverşi oameni politici, majoritatea fascişti, care se plasau totuşi la poli opuşi în ceea ce priveşte atitudinea faţă de Germania. Farinacci, de pildă, credea în victoria celui de-al treilea *Reich.* Chiar dacă în mintea lui se trezeau uneori îndoieli, le izgonea, fiindcă prăbuşirea naţional-socialismului şi a fascismului ar fi însemnat sfârşitul puterii sale. Fără Mussolini, Farinacci n-ar fi însemnat nimic. În cursul unei discuţii, mi-a declarat că la începutul lui noiembrie ar fi spus Ducelui: „Există trădători care ar privi cu bucurie înfrângerea armatei noastre, ca să poată lovi în fascism. Dar pe toţi aceştia îi vom nimici. Dacă va fi nevoie, vom coborî din înaltul tribunelor şi vom lua arma în mână.”

Credea că îmi face plăcere Farinacci când mă asigura de neclintitul său devotament faţă de Axă.

Şi Buffarini mi-a ţinut un discurs asemănător. Şi el a înfierat cu energie defetismul militarilor, împărtăşit şi de multe căpetenii ale partidului fascist. Mi-a citat confidenţial câteva nume de vânduţi, printre care Grandi, Bottai, Federzoni şi Ciano.

— Italia şi fascismul trec printr-o mare criză, principe, mi-a declarat el. Dar din această încercare vor ieşi fortificate. Vă rog să asiguraţi pe prietenii noştri din Germania că ne vom face până la urmă datoria.

Câteva zile după sosirea mea la Roma, am primit o veste tristă.

Generalul-locotenent Fischer, comandantul Diviziei a 10-a „Panzer” din Tunisia, fusese ucis în urma exploziei unei mine italieneşti peste care trecuse cu maşina. Agonia durase câteva ore. Deşi avea picioarele retezate şi braţul stâng smuls, găsise puterea să dicteze începutul unei scrisori, adresată soţiei sale.

Generalul-maior von Broich a preluat comanda diviziei, iar la *G.S.O. 1* a fost repartizat locotenent-colonelul conte von Stauffenberg. Pe Stauffenberg îl avusesem elev la Şcoala de război. Era un ofiţer strălucit, avea o putere de muncă ieşită din comun, nervi tari şi o rezistenţă fizică remarcabilă. Studia cu aceeaşi pasiune arta militară, cât şi istoria. Vorbea curent mai multe limbi. Generos, bun camarad, de o seriozitate desăvârşită, dar în acelaşi timp extrem de spiritual, ştia să se facă simpatizat de toată lumea. Poate că aceste caracterizări amintesc o foaie de memoriu. Deformare profesională, de care nu reuşesc să mă dezbar când vreau să descriu un personaj. Pot să adaug şi câteva trăsături omeneşti, care nu şi-ar fi avut locul într-o foaie calificativă. Era un bărbat de o frumuseţe rară. Soţia lui, o tânără de familie bună, îl adora.

Von Stauffenberg fusese la începutul carierei sale un monarhist convins, apoi opiniile sale se liberalizaseră, căpătând o coloratură socialistă. Fusese întotdeauna un adversar ireductibil al lui Hitler şi al naţional-socialismului. Foarte curajos, nu se ferea să-şi expună în public punctul de vedere. Ţin minte că în vreme ce mă aflam în biroul lui Halder. La Paris, von Stauffenberg nu ezitase să critice cu violenţă pe Hitler, deşi se mai aflau de faţă şi generalii von Stupnagel, Feligiebel şi Wagner. Un fapt semnificativ: nimeni dintre cei prezenţi nu a găsit cu cale să-l contrazică.

În Tunisia, von Stauffenberg avea să fie grav rănit în timpul unui atac săvârşit asupra maşinii sale de două avioane inamice, să se aleagă cu braţul drept amputat de la cot, cu două degete lipsă de la mâna stângă şi cu ochiul stâng scos. În ciuda acestei invalidităţi, avea să-şi continue activitatea în armată.

L-am întâlnit pe Stauffenberg la Roma. Era în trecere spre Tunis. Cu această ocazie am vorbit îndelung despre război. Era serios îngrijorat de perspectivele negre care se deschideau Germaniei. Mi-a mărturisit dezgustul, său faţă de ezitările generalilor de a-l înlătura pe Hitler.

— Numai suprimarea acestui monstru mai poate salva ţara, mi-a declarat cu înflăcărare. Până acum generalii au pierdut ocazii care

nu se vor mai repeta prea curând.

La despărţire, l-am rugat să fie mai prudent. Armata era împănată de spioni ai lui Himmler. Clamându-şi opiniile antinaziste, riscă să-şi atragă neplăceri. Şi ar fi fost păcat să se aleagă cu o destituire din armată, sau poate cu o sancţiune şi mai gravă.

În aceeaşi seară l-am întâlnit pe Canaris, la Ambasada germană. Ieşeam de la generalul von Rintelen, iar amiralul terminase tocmai o lungă convorbire cu ambasadorul von Bismarck. Omul acesta constituia pentru mine un mare semn de întrebare. Dinamic, foarte inteligent şi de o abilitate diabolică. Scund, de o vioiciune neobişnuită pentru vârsta lui, avea talentul de a te convinge că negrul este alb şi albul – negru. Această putere de persuasiune îi servea de minune în cariera sa de şef al *Abwehrului,* mai precis *Amt Auslandnachrichten und Abwehr* de pe lângă *O.K.W.* În termeni mai largi, Canaris dirija serviciul de informaţii din străinătate, precum şi organizaţiile de spionaj şi contraspionaj dependente de armată. Nu ştiu dacă amiralul Wilhelm Canaris avea prieteni. Pentru el, personalităţile din cel de-al treilea *Reich* se împărţeau în trei categorii: în primul rând, cele folositoare – care trebuiau cultivate, captate, la nevoie cointeresate; în al doilea rând, cele nefolositoare – pe care nu le ignora, dar le păstra în rezervă, pentru orice eventualitate; în al treilea rând, duşmanii – nu prea mulţi, dar foarte puternici, şi pe care îi lucra din umbră. Canaris nu era un înger. Funcţiile sale cereau lipsă de scrupule, supleţe a spiritului, versatilitate, înclinare spre intrigă, calităţi şi defecte indispensabile unui om silit să evolueze printre meandrele pline de primejdii ale spionajului şi ale contraspionajului. Era bănuit de multă vreme că practica un joc dublu, dar adversarii lui nu reuşeau să-şi procure dovezi. Cert este că amiralul scăpase mulţi nenorociţi din ghearele *Gestapoului.* O făcea din mărinimie, sau voia să-şi asigure recunoştinţa unor oameni pe care i-ar fi folosit în eventualitatea unei răsturnări de situaţii? Se mai şoptea că întreţine legături ascunse cu agenţiile aliate, în special cu serviciile de informaţii britanice şi americane din Spania şi din Elveţia. Prevedea înfrângerea naţional-socialismului şi îşi pregătea o portiţă de scăpare?

Un singur lucru pot să-l certific fără ezitare. Canaris era un duşman înverşunat al lui Hitler. De multe ori îi contracarase planurile, lucrând însă cu o abilitate care nu permisese să fie descoperit. Nu se angajase în luptă alături de cercurile care

pregăteau doborârea lui Hitler. Le acoperea însă sistematic manevrele şi le acorda un sprijin indirect, furnizându-le prin persoane interpuse informaţii preţioase.

Cel mai înveninat vrăjmaş al lui Canaris era Himmler, care urmărea de multă vreme să-i smulgă *Abwehrul*, spre a-l integra în organizaţiile *S.S.* Amiralul avea un aliat puternic în armata foarte geloasă pe prerogativele ei. Lupta surdă dintre generali şi Himmler nu putea decât să-i folosească lui Canaris, care îşi conducea cu dibăcie barca.

Canaris m-a invitat să luăm masa împreună în seara aceea.

Am acceptat. Ştiam că de la omul acesta puteam afla multe.. Canaris mă servise adeseori, prevenindu-mă asupra unor atacuri pe care le-am stăvilit, luând din timp contramăsuri adecvate. Îmi cunoştea aversiunea faţă de Hitler şi faţă de metodele lui politice.

Seara a venit să mă ia cu maşina de la hotel. Eram îmbrăcaţi amândoi în haine civile, aşa că nu riscam să atragem atenţia. Am intrat într-o mică *osteria* din Trastevere, acest străvechi şi atât de pitoresc cartier din Roma. Ştiam că vom găsi acolo o sticlă cu vin de Castelli şi câte o porţie de *spaghetti „alla carbonara”,* care ne plăceau amândurora în egală măsură.

În *osteria* se aflau puţini clienţi. Dinspre bucătărie venea o apetisantă aromă de macaroane. Era cald şi bine. Ne-am aşezat la o masă retrasă.

— Localurile publice sunt locuri foarte potrivite când vrei să discuţi chestiuni secrete, mi-a spus el odată. E de-ajuns să te asiguri că mesele din jur sunt libere. Iar ca să nu ţi se citească, de la distanţă, pe buze, vorbele rostite, este recomandabil să ţii coatele pe masă şi mâinile împreunate în dreptul gurii, gest inofensiv, care nu dă de bănuit.

Canaris s-a arătat în seara aceea un conviv extrem de agreabil. Mi-a povestit câteva păţanii hazlii din Spania, legate de aventuroasa lui profesie. Eram dezamăgit. Pentru atâta lucru mă invitase la cină? Şi el şi eu eram prea ocupaţi spre a ne pierde câteva ore sporovăind în jurul unui castron cu *spaghetti*.

Abia la desert, Canaris a atacat chestiuni care mă interesau. Şi-a golit paharul, apoi şi-a aşezat coatele pe masă, împreunându-şi mâinile la nivelul buzelor. Îşi mişca jucăuş degetele, ca şi când ar fi cântat la un fluier imaginar.

— Se pregătesc lucruri mari, *Herr General*, mi-a spus *ex abrupto*. Relaţiile dintre Italia şi Germania se alterează pe zi ce trece. Ştiţi

poate că în cursul bătăliei de la Stalingrad, Ciano a făcut o vizită intempestivă la Rastenburg.

— Am auzit vag despre acest lucru, dar nu ştiu ce s-a vorbit.

— *Führerul* a recomandat să se păstreze cel mai desăvârşit secret asupra discuţiilor purtate. Nu vrea să se afle în afară că a intrat dihonia între partenerii europeni ai Axei.

Ochii lui Canaris scăpărau de veselie, ca şi când mi-ar fi povestit o anecdotă savuroasă.

— Vizita lui Ciano a fost provocată în primul rând de tratamentul dur la care militarii italieni de pe Frontul de Est pretind că sunt supuşi din partea trupelor noastre. N-aş spune că nemulţumirile lor sunt în totul nejustificate. Nu este mai puţin adevărat că şi înflăcărarea lor combativă lasă mult de dorit. Dar aceasta e altă chestiune.

A sorbit puţin vin, apoi, cu cel mai firesc şi mai şic aer, a început să-şi agite iarăşi ritmic degetele.

— Ştiţi poate că epitetele pe care Ciano le împerechează cu numele câtorva dintre cele mai strălucite personaje ale *Reichului* nu sunt tocmai tandre. „Cretinul de Ribbentrop”, „banditul de Hitler”, „imbecilul de Keitel” sunt termeni de care se serveşte în mod curent. Am avut grijă ca *Führerul* să fie informat de aceste amabile caracterizări. Vreau să-i menajez dispepsia de care se zvoneşte că ar suferi. În vagonul personal al lui Ciano am avut grijă să instalez microfoane. Omul meu a ascultat totul. Ciano a fost urmat de o numeroasă suită, printre care şi generalul Cavaliero. Pe întreg traseul german, atmosfera din tren a avut tot timpul să se înfierbânte. „Aţi observat? s-a plâns Cavallero lui Ciano. Ofiţerii care ne însoţesc sunt insultaţi prin gări de militarii germani.” Ciano a replicat furios: „Am remarcat. Se petrec fapte intolerabile.” „La opriri, ni se interzice să coborâm pe peron”, s-a plâns un aghiotant. „Nu ne e permis să ne dezmorţim picioarele, plimbându-ne pe lângă vagoane.” „Aşa este, a replicat aprins ginerele lui Mussolini. S-ar spune că suntem prizonierii, nu oaspeţii *Führerului.”* „Călătoria aceasta îngrozitoare am s-o ţin minte toată viaţa!” a exclamat la un moment dat Cavallero.

Canaris avea talentul de a colora prin tonul său istorisirea, dându-i relief şi savoare.

— La Rastenburg, a continuat amiralul cu aceeaşi vervă, lucrurile s-au complicat şi mai mult. Ciano venea cu un mesaj imperios: „Încheiaţi pacea cu ruşii!” Recomandarea aceasta nu era de natură

să-l încânte pe Hitler, căci sublinia tristul ecou pe care eşecul nostru de la Stalingrad îl avusese în Italia. Înfricoşat de succesul operaţiei „Torţa” şi de pericolul iminent al mutării teatrului de război din nordul Africii pe teritoriul Italiei, Mussolini pretindea *Führerului* să ajungă la un *modus vivendi* cu ruşii, deoarece pericolul cel mai mare venea acum din partea anglo-americanilor. „Canalizaţi preocupările ruşilor spre Extremul Orient”, îl mai povăţuia Ducele.

În tot acest timp, Hitler îşi rumega mânia. Nu era deprins a i se trasa linia de conduită. Ciano şi-a dezvoltat aproape o oră teoriile. Cred că în momentele acelea, *Führerul* se întreba dacă n-ar fi mai nimerit să-l dea afară, închizând astfel penibila filipică. După ce contele Ciano şi-a epuizat argumentele, Hitler a trecut la contraatac. A arătat că germanii au dezlănţuit campania din est numai spre a preveni o agresiune sovietică, apoi s-a lansat într-unul din discursurile lui menite să epateze auditoriul. A elogiat armata germană, care a reuşit să pătrundă pe o adâncime de 1 500 de kilometri în inima Rusiei, şi a încercat să demonstreze că iarna stăvileşte temporar avântul soldaţilor noştri, dar că, odată cu venirea primăverii, va fi reluată ofensiva spre est. Stalingradul nu reprezenta decât un episod fără importanţă. Ciano nu s-a lăsat convins. Discuţia a căpătat un caracter contradictoriu. Deşi tonul rămânea politicos şi aparent calm, temperatura replicilor creştea. Spre a evita înveninarea confruntării verbale, cele două părţi au convenit să treacă la discuţia situaţiei din Mediterana. „Faza în care ne aflăm acum evocă cel de-al patrulea război punic, a declarat *Führerul* cu emfază. Tunisia a căpătat o importanţă strategică deosebită. Germania pregăteşte dezlănţuirea unei ofensive hotărâtoare, menită să ducă la nimicirea inamicului, la cucerirea Algeriei şi a Marocului şi la reocuparea teritoriilor pierdute din Libia. Dar atingerea acestor obiective nu este posibilă fără cooperarea activă a Italiei. Flotei italiene îi revine sarcina de a asigura aprovizionarea trupelor combatante din Africa. Neîndeplinirea acestei condiţii va atrage după sine nimicirea tuturor forţelor italo-germane angajate în luptă.” Cu alte cuvinte, responsabilitatea revenea în întregime Italiei. Discuţiile s-au încheiat într-o atmosferă de îngropăciune. Ciano a declarat că va aduce la cunoştinţa Ducelui punctul de vedere al *Führerului*. Italienii au plecat furioşi spre patrie, iar Hitler a rămas convins că aliaţii săi din sud au început să şovăie. În consecinţă, a hotărât să-şi ia măsuri de prevedere. Pe

dumneavoastră, *Herr General,* v-a trimis în Italia spre a activiza aprovizionarea şchiopătândă a trupelor din Africa. Mie mi s-a încredinţat misiunea să sondez intenţiile înalţilor demnitari italieni şi să-i descopăr pe aceia care cochetează cu aliaţii. Himmler a sosit de curând la Roma, într-o vizită de prietenie. În realitate, trebuie să studieze la faţa locului mijloacele de trecere a puterii din mâna autorităţilor italiene într-a forţelor germane, cu minimum de zguduire. Kesselring a şi primit dispoziţii să fie gata pentru a ocupa cu trupele sale centrele vitale ale peninsulei, a aresta pe înalţii demnitari ostili alianţei cu Germania şi a oficializa astfel aservirea definitivă a acestei ţări. Numai von Bismarck, ambasadorul nostru, nu a primit nici o misiune specială. Diplomaţii sunt în general atât de naivi, încât află evenimentele de seamă în urma omului de pe stradă...

— Şi italienii? l-am întrebat.

— Italienii? Îşi blestemă ceasul când au intrat în război alături de Germania. Şi Mussolini a început să se trezească.

— Îl credeam un fanatic.

Canaris a ridicat din umeri.

— Mussolini nu este un fanatic. Nu are suficientă tărie de caracter. A ajuns acolo unde se află datorită unui favorabil complex de împrejurări. A dovedit că este un perfect birocrat. A făcut o oarecare ordine în haosul postbelic. Atât şi nimic mai mult. În politica externă a fost un nehotărât, spre deosebire de Hitler, care a fost consecvent, de la început şi până la sfârşit. Un exemplu tipic al caracterului lipsit de fermitate al lui Mussolini îl reprezintă fluctuaţia politicii sale faţă de Austria şi faţă de Dolffus. L-a sprijinit un timp, ca mai târziu să-l părăsească. Mussolini nu a intrat în război cu convingerea că serveşte o cauză. În mai ’940 a chemat pe mareşalii Badoglio şi Balbo, spre a le comunica hotărârea sa de a uni forţele Italiei cu ale Germaniei în vederea zdrobirii Marii Britanii. Badoglio a ridicat obiecţiuni: „Nu suntem pregătiţi pentru un război. V-am prezentat aproape săptămânal rapoarte în acest sens. Avem douăzeci de divizii care dispun doar de şaptezeci la sută din armamentul necesar. Pregătirea de luptă reprezintă acelaşi coeficient. Celelalte douăzeci de divizii au un coeficient şi mai scăzut. Maximum cincizeci la sută. Lipsesc tancurile. Forţele noastre aeriene nu sunt organizate. Echipamentul militar este ca şi inexistent. În această situaţie, putem oare intra în război? Coloniile noastre se zbat în mari lipsuri. Flota comercială este împrăştiată pe

mări… Ar fi să ne sinucidem!” a declarat mareşalul în încheiere. Ducele l-a ascultat, stând cu mâinile în şolduri, în acea tipică poză care în concepţia lui trebuia să-i exteriorizeze hotărârea, virilitatea. „Sunteţi prea enervat ca să puteţi judeca limpede, corect situaţia. Pot să vă asigur că în septembrie războiul va fi încheiat. Am nevoie de câteva mii de morţi, astfel încât să pot asista la conferinţa păcii în calitate de beligerant.”

— Foarte interesant! am exclamat.

— Interesant şi trist totodată, a replicat amiralul. Trist şi pentru italieni, şi pentru noi. O Italie neutră, dar prietenoasă faţă de Germania, ar fi constituit o permanentă ameninţare faţă de aliaţi. Necunoscând adevăratul potenţial militar al armatei italiene, englezii ar fi acceptat poate într-o zi medierea Ducelui. Intervenind alături de noi, ne-a silit să trimitem un mare număr de divizii în sud, spre a-i scoate din încurcătură. N-ar fi fost preferabil ca armatele germane angajate în Balcani şi în Africa să se fi aflat acum în Rusia? Dacă aliaţii vor ataca Franţa, şi această perspectivă a intrat în domeniul posibilităţilor apropiate, vom avea de luptat nu pe două, ci pe trei fronturi. Aici ne-a dus politica „inteligentă” a lui Hitler şi a lui Mussolini. Vă vorbeam, *Herr General*, de versatilitatea Ducelui. Omul acesta trăieşte momente de euforie, urmate de stări de adâncă descurajare. În iulie ’940, Mussolini declara: „În trei zile am anihilat cincizeci la sută din potenţialul naval britanic”. Iar în octombrie ’940, intrarea în România a trupelor germane l-a făcut să exclame bătăios: „Hitler mă pune întotdeauna în faţa faptelor împlinite. Acum îi voi plăti cu aceeaşi monedă. Va afla din ziare că am ocupat Grecia. Astfel echilibrul va fi restabilit”. A ordonat generalilor săi să atace pe toate fronturile. Înaintea declanşării campaniei din Grecia, le dădea instrucţiuni care îi evidenţiau lipsa de pricepere în domeniul artei militare. După o conferinţă rămasă memorabilă prin absurditatea tezelor susţinute de el, a declarat, plin de sine: „Să nu vă îngrijoreze pierderile. Fac această precizare fiindcă unii comandanţi au proasta deprindere de a-şi opri înaintarea din cauza pierderilor grele”. Insuccesele armatelor italieneşti din noiembrie i-au strecurat în suflet primele îndoieli. Hitler i-a trimis un mesaj în care nu l-a scutit de critici. Descumpănit, Mussolini i-a declarat lui Ciano: „Hitler m-a pocnit peste bot. Ce lecţie aspră!” Cam în aceeaşi epocă se destăinuia tot ginerelui său: „Nu mai e nimic de făcut. Trebuie să cerem încetarea ostilităţilor prin intermediul lui Hitler.” În decembrie, la Tobruk,

italienii au suferit una dintre cele mai cumplite înfrângeri din istoria acestui război: „Cinci generali căzuţi în captivitate şi un general căzut pe câmpul de luptă, s-a văitat indignat. Iată raportul existent între italienii înzestraţi cu o capacitate militară şi cei lipsiţi de o asemenea capacitate”. În iulie ’941, moralul lui Mussolini a înregistrat un salt care l-a făcut să exulte, în ciuda bombardării oraşului Napoli. „Sunt fericit că oraşul acesta cunoaşte nopţi atât de aspre. Rasa are să devină mai puternică. Războiul va face din napolitani un popor nordic”. Uneori se revolta împotriva autorităţii lui Hitler: „Nu-mi place să fiu chemat la întrevederi, ca un secretar la porunca stăpânului”. Mai târziu se supunea, mormăind în culise: „Trebuie să-l ascult pe *Führer* debitând trei ceasuri un monolog plictisitor”. Sau: „Deocamdată nu am ce face. Trebuie să urlu deopotrivă cu lupii”. Intrarea în război împotriva Rusiei i-a trezit accente de entuziasm liric. S-a oferit să trimită un număr de divizii pe Frontul de Est. Propunerea lui nu l-a entuziasmat pe Hitler. Mussolini a stăruit să contribuie cu forţele sale armate la înfrângerea ruşilor. Când a trecut în revistă primele unităţi destinate Frontului de Est, a declarat, plin de exuberanţă: „Aceste divizii sunt superioare celor nemţeşti atât în ceea ce priveşte oamenii, cât şi materialul”.

— Savuroasă pantalonadă! am exclamat.

— Declaraţiile lui atingeau uneori grotescul: „Unii pretind că raţionalizarea pâinii la două sute de grame pe cap de om este foarte puţin. Ei bine, pot să vă asigur că la primăvară voi reduce şi această raţie. Sunt fericit că vom vedea pe chipul poporului italian urmele suferinţei. Astfel voi putea vorbi cu autoritate sporită la conferinţa păcii”.

— Pare de necrezut!

— V-aş putea cita, *Herr General,* şi alte perle de acest gen. Dosarele mele sunt pline. Bătălia de la Stalingrad l-a lăsat fără glas. S-a închis în reşedinţa sa de la Rocca delle Caminate şi acolo îşi rumegă amărăciunea. Aceasta nu înseamnă că ar fi abandonat lupta. Îşi pregăteşte o reintrare spectaculoasă în scenă.

— M-aţi întrebat mai adineaori ce fac italienii? Am să vă răspund. Datorită rolului meu, sunt bine informat. Italienii din metropolă suferă de foame. Bombardamentele aliate îi seceră. Aproape că nu există familie care să nu-şi plângă morţii căzuţi fie pe front, fie în oraşele supuse bombardamentelor. În acest timp, privilegiaţii petrec. Comentează amoral lui Mussolini pentru Claretta Petacci,

participă la festivalul filmului de la Veneţia, organizează recepţii sub pretextul activării operelor de binefacere. Se destrăbălează, frecventează barurile, tripourile clandestine, saloanele... Piva, secretarul federal fascist din Veneţia, a îndrăznit să protesteze: „Potentaţii şi amantele lor au venit să admire filmul *Căile inimii*, în care apare o nouă vedetă, pe nume Myriam Petacci. Şi-a descoperit talente de actriţă de când sora ei joacă un rol atât de important în existenţa Ducelui. Toţi oamenii aceştia îşi fac bivuacul săptămâni întregi în apartamente luxoase, defilează ca un torent de noroi, sfidează poporul angajat în istovitorul său efort de război. Dacă ar trebui să spun unde începe şi unde se termină putreziciunea, cu siguranţă că n-aş reuşi. Ceea ce simt totuşi este că a sosit momentul să facem curăţenie, să lichidăm odată pentru totdeauna acest bordel neruşinat". Nu ştiu, *Herr General*, dacă Piva va reuşi să-şi mai păstreze multă vreme locul. Nu e înţelept să te legi de cei mari. Şi-a privit ceasul: Mă tem că va trebui să plec. În noaptea aceasta trebuie să am o întrevedere importantă, care nu permite amânare.

A cerut nota de plată. După ce am ieşit împreună în stradă, m-a luat de braţ. Şi-a apropiat faţa de obrazul meu. Abia îl desluşeam, din cauza camuflajului sever, dar îi auzeam bine respiraţia.

— Şi în Germania se pregătesc evenimente mari, *Herr General*. Poate că veţi avea şi dumneavoastră un rol în schimbările care vor urma. Vă dau însă un sfat. Să fiţi extrem de prudent. Jocul dumneavoastră nu este absolut acoperit. Poate că unii vor încerca să se folosească de dumneavoastră sau de prietenii dumneavoastră. Fiţi atent. Să ştiţi să deosebiţi pe prieteni de duşmani. Acum două săptămâni cenzura a pus mâna pe o scrisoare semnată de un imbecil – nu pot să-i spun altfel – care participase la o reuniune la contele Moltke. La această reuniune, la care aţi asistat şi dumneavoastră, s-a discutat despre necesitatea răsturnării actualului regim. Trebuie să recunoaşteţi şi dumneavoastră că subiectul era exploziv. Vă închipuiţi ce s-ar fi întâmplat dacă scrisoarea ar fi căzut în mâna *Gestapoului.* Norocul dumneavoastră este că cenzorul care a dat de scrisoare era agentul meu. Iat-o! V-o ofer.

A scos din buzunarul dinăuntru al hainei un plic pe care mi l-a strecurat.

— Vreau să ştiţi numai că în mine aveţi un prieten. Maşina mea are să vă conducă până la hotel. Să nu vă supăraţi că am să mă

retrag.

Am protestat. Nu voiam să-l las fără maşină.

— Aş fi preferat să fac o plimbare pe jos până acasă.

M-a strâns de braţ.

— Nu vă sfătuiesc, *Herr General.* Nu e sănătos să circulaţi singur noaptea pe străzile Romei. În oraşul acesta nu suntem înconjuraţi numai de prieteni. Folosiţi maşina mea. Eu am treabă undeva, pe aproape. Afară de aceasta, sunt deprins să mă feresc de primejdiile nocturne. Nu uitaţi că de mulţi ani încoace trăiesc într-un mediu oarecum bizar...

A dat poruncă şoferului, m-a salutat – i-am văzut o clipă faţa în lumina albăstruie a farurilor – apoi s-a topit în noapte.

Îndată ce am ajuns la hotel, am desfăcut scrisoarea. Un baron infatuat, pe care-l cunoscusem la Moltke, istorisea cu o candoare dezarmantă o discuţie auzită în casa prietenului său. Discuţia aceasta putea constitui o probă serioasă într-un proces de înaltă trădare. Inconştient, baronul cita o serie de nume, printre care şi pe al meu. După ce am terminat lectura, am dat foc scrisorii. Scrumul l-am zdrobit conştiincios în scrumieră. Am luat hotărârea să-l previn pe Moltke. Prietenul său, baronul, trebuia exclus din cercul său.

În zilele următoare am avut mult de lucru. Am zburat de două ori până în Africa, spre a verifica intensificarea transporturilor destinate armatelor lui Rommel şi lui von Arnim. Am constatat cu satisfacţie că ritmul şi volumul aprovizionărilor pe calea aerului înregistrau o creştere îmbucurătoare. Era şi timpul. În decembrie şi în ianuarie ’943, italienii pierduseră aproape cincizeci de nave de transport. Aviaţia inamică, foarte activă, ataca tot mai viguros convoaiele maritime italieneşti, în acord cu Comandamentul celei de-a 2-a *Luftflotte*, am repartizat operaţiilor de transport 200 de avioane *Ju-52* şi 20 de *Messerschmidturi* hexamotoare, care au reuşit să transporte 7 500 de tone lunar, o performanţă nerealizată la Stalingrad. Este adevărat că aprovizionările acestea nu atingeau nici pe departe nivelul de 120 000 de tone solicitate de fronturile noastre din Africa. Mai mult nu puteam face.

În acest timp, la Roma se vorbea despre mizeriile amoroase ale lui Mussolini. Se zvonea că Ducele s-ar fi certat cu Claretta Petacci. Într-un moment de exasperare, s-ar fi plâns contesei de Gange că se săturase de Claretta, care îl scârbea mai rău decât un „vomitiv”. Împreună cu fratele ei, îl şantaja, ameninţându-l că îi va face un mare scandal şi îl va compromite în ochii lumii. Mussolini se

închisese într-una din vilele sale dinafara Romei, spre a scăpa de prezenţa obsesivă a pretenţioasei sale amante. Persoanele din intimitatea lor clătinau din cap, pline de indulgenţă faţă de aceste „zbenguieli primăvăratice”.

Nu sunt moralist şi nici n-am fost vreodată. Eram însă profund dezgustat de complicaţiile sentimentale ale acestui sexagenar.

Mussolini avea şi alte motive de nemulţumire. Căpeteniile fasciste începeau să manifeste veleităţi de independenţă. Miniştrii dădeau dovadă de o incapacitate notorie. Ciano, propriul său ginere, îi crease o situaţie imposibilă, intrând în conflict cu Hitler. Mussolini înţelegea bine un mare adevăr.

Singurul său aliat la ora aceea era *Führerul.* Interesele lor comune îi sileau să meargă cot la cot până la moarte. Retras la ţară, chibzuise adânc. Înarmat cu o nouă doză de energie, se înapoiase la Roma, demisese pe cei mai compromişi membri ai guvernului, în cap cu Ciano, care îşi găsise refugiul instalându-se ambasador al Italiei pe lângă Vatican.

Führerul primise în sfârşit satisfacţie. Dar toate aceste zvârcoliri nu aveau decât un caracter formal. Dezorganizarea, haosul, neîncrederea erau atât de mari, încât o ameliorare politică şi economică nu mai erau posibile.

O boală de stomac a Ducelui dăduse naştere la zvonuri multiple. Se spunea că are cancer, că în curând se va retrage de la conducerea statului şi că succesiunea va fi preluată de un reprezentant al palatului.

În acele zile am fost chemat din nou la Rastenburg, să raportez *Führerului* ultimele schimbări intervenite pe fronturile din Africa. În ajunul plecării mi s-a comunicat că *Führerul* se deplasase la Smolensk.

L-am lăsat la Roma pe Kesselring, care, în ciuda optimismului său, era foarte îngrijorat de ostilitatea surdă faţă de tot ce era german. La 13 martie, aproape de prânz, am sosit la Smolensk, localitate care adăpostea Cartierul General al Grupului de armate Centru, de sub comanda *Feldmarschallului* von Kluge. *Führerul* sosise cu avionul său personal, escortat de un numeros stol de avioane de vânătoare. Îl însoţea un puternic detaşament de trupe *S.S.,* singurele cărora Hitler catadicsea să le încredinţeze paza persoanei sale.

La Smolensk domnea mare agitaţie. De multă vreme *Führerul* nu mai călcase pe front, şi acest eveniment era comentat în fel şi chip.

Îndată după aterizarea mea pe aerodromul din Smolensk, am fost chemat. Erau în sala aceea de conferinţe cel puţin douăzeci de generali, printre care se strecuraseră cam tot atâţia *S.S.*-işti. *Führerul* înţelesese în sfârşit că situaţia de pe Frontul de Est era foarte gravă, de vreme ce hotărâse să vină în inspecţie la Smolensk. Îşi închipuia probabil că prezenţa sa în mijlocul trupelor va reuşi să le electrizeze, să le imprime acel elan capabil să-i poarte ca pe vârfui unui val până la contraforturile Uralilor.

Înainte de a intra în sală, îmi ieşise în întâmpinare maiorul Fabian von Schlabrendorff, din statul-major al comandamentului, care mi-a strecurat la iuţeală câteva fraze surprinzătoare.

— Peste câteva ore, *Führerul* va pleca la Rastenburg. În nici un caz să nu acceptaţi să călătoriţi cu avionul său. Dacă vă invită, să pretextaţi o indispoziţie fizică gravă. E o chestiune de viaţă şi de moarte.

Prinsese un moment favorabil, astfel ca vorbele lui să nu fie auzite şi de alte urechi. Eram uluit. L-am privit lung. Înnebunise Schlabrendorff? Îl cunoşteam destul de bine. Îl întâlnisem pentru întâia dată la generalul Ludwig Beck, fostul şef de stat-major al armatei germane. Însoţea pe generalul-maior Henning von Tresckow, şeful de stat-major al Grupului de armate Centru. Cu acea ocazie, Schlabrendorff îmi făcuse o impresie frumoasă. Ştiam că e mâna dreaptă a lui von Tresckow, unul dintre cei mai înverşunaţi potrivnici ai lui Hitler.

Chipul lui inteligent reflecta un calm desăvârşit. Numai ochii-i întunecaţi, adăpostiţi după ochelarii cu rame metalice, aveau o sclipire atât de intensă, atât de elocventă, încât am înţeles seriozitatea mesajului lor.

Am înclinat din cap în semn de încuviinţare. Îndată ce am intrat în sala de conferinţe, Hitler m-a şi luat în primire:

— Ah, veniţi de la Roma! Avem să stăm de vorbă, *Herr General*.

A continuat câteva minute să se întreţină cu generalii din jurul său, printre care nelipsiţii Keitel şi Jodl. *Feldmarschallul* Günther von Kluge, comandant pe atunci al Grupului de armate Centru, îi explica pe hartă situaţia frontului. Hitler a dat câteva directive scurte, apoi s-a întors iarăşi spre mine:

— Acum câteva zile, von Neurath mi-a furnizat câteva informaţii interesante asupra atmosferei de la Roma. Sper că-mi aduceţi veşti noi.

Ştiam că se referea la Constantin von Neurath, fiul fostului

ministru de externe. Tânărul von Neurath era delegatul *S.S.* al Ministerului Afacerilor Străine pe lângă armata lui Rommel din Africa.

I-am raportat succint, dar fără să omit nimic esenţial, tot ce am socotit că este necesar să ştie în legătură cu Italia şi cu Africa de Nord. Expunerea mea n-a durat mai mult de zece minute. Hitler m-a ascultat foarte atent.

— Rapoartele dumneavoastră m-au satisfăcut întotdeauna prin precizia lor, *Herr General*. Dacă aprecierile dumneavoastră ar fi ceva mai optimiste…

A zâmbit, lăsând fraza neterminată. Era în toane bune? Sau voia să ascundă ceva sub acest zâmbet oarecum forţat? Afecta un calm britanic. Rareori îl văzusem în această stare sufletească.

— După părerea dumneavoastră, nu suntem deloc iubiţi în Italia? a rostit.

— Nu, *mein Führer.* Numai Mussolini ne rămâne credincios.

— Mussolini este un om de nădejde, a declarat Hitler. Din nefericire, soldaţii lui nu sunt buni de nimic. Şi strada? Cum arată strada?

— Dacă oamenii n-ar fi prost îmbrăcaţi şi nehrăniţi, s-ar crede că Roma se află în plină pace. Lumea se plimbă pe stradă, umple până la refuz sălile de cinema, dansează, bea vin prost prin cârciumile ticsite, se uită strâmb la soldaţii germani şi pare-se şi mai strâmb la fasciştii în uniformă. Spre a evita incidente cu populaţia foarte susceptibilă a Romei, comandamentul german a ordonat soldaţilor noştri să nu circule prin oraş îmbrăcaţi în uniformă militară.

— Foarte frumos! a exclamat Hitler. A ajuns să ne fie ruşine de uniforma noastră militară!

Fraza lui era ambiguă. Îl scandalizase desconsiderarea uniformei? Sau ironia lui ascundea abil desconsiderarea pe care el însuşi o avea pentru uniforma militară, compromisă în ochii săi de generali? Forma sibilină a vorbelor lui crea o stare de jenă. Ofiţerii de carieră schimbară priviri ciudate, în vreme ce *S.S.*-iştii zâmbiră în colţul gurii.

— Părerea mea este formată, *meine Herren*, declară el doctoral. Războiul acesta a fost sistematic sabotat de italieni. Decât să fi maimuţărit pe soldaţii adevăraţi, încurcându-ne pe front, ne-ar fi fost de mai mare folos muncind în uzinele noastre de armament.

— Am fi făcut din ei nişte muncitori conştiincioşi, interveni Keitel, îndreptându-şi monoclul. I-am fi învăţat să preţuiască disciplina

germană.

— Nu le-ar fi convenit plutocraţilor, zise Jodl. Ar fi pretins că le stricăm muncitorii, familiarizându-i cu legislaţia noastră socială atât de avansată.

Hitler făcu o schimă plină de scârbă.

— Italienii le-au făcut pe toate în contratimp. Dacă în ’939 ar fi declarat că sunt solidari cu noi, englezii şi francezii nu ar fi îndrăznit să ne declare război. S-au vârât în foc târziu, când nu mai era nevoie.

Generalul Schmundt găsi necesar să intervină.

— Tânărul von Neurath mi-a spus că ofiţerii noştri de pe submarinele aflate la Spezia au surprins nişte mesaje suspecte purtate pe calea undelor între crucişătorul „Vittorio Veneto” şi Malta.

— Duplicitatea italienilor e certă, zise Hitler. Ducele este bine intenţionat, dar toată lumea îl sabotează. Ce oră e, Warlimont?

— Două, *mein Führer*.

— N-am să uit niciodată vizita pe care am făcut-o la Roma în mai ’938. Am simţit imediat că mă aflu în prezenţa a două lumi care se înfruntă. De o parte, căldura, prietenia primirii fasciste, de cealaltă, răceala glacială a militarilor şi a personajelor de la Curte. Evident, acestor indivizi abjecţi nu le-am dat nici o importanţă. Cei mai mulţi sunt nişte laşi. În special bogătaşii cu venituri mari. Aceştia n-au nevoie de schimbări politice. Nici de revoluţii, nici de războaie. Nici Ducele nu poate face nimic. Printre cei mai apropiaţi colaboratori ai săi se găsesc inşi vânduţi palatului. Ciano, de pildă... Cum v-am spus, eram la palat. Trebuia să dau braţul meu contesei Ciano, ca să o conduc la masă. Deodată a intrat ca o bombă principele Philip de Hessa, cu Mafalda lui. Mare agitaţie! Ceremonialul cerea să schimb imediat partenera. Am dat braţul Mafaldei. De ce? Fiindcă era fiica regelui Victor-Emmanuel. În definitiv, ce-mi păsa mie de Mafalda? Pentru mine nu era decât soţia unui prefect german. A unui funcţionar superior oarecare. Nu era nici măcar frumoasă. De inteligenţă, nu mai vorbesc. Să vedeţi ce linie precisă de demarcaţie au stabilit între garda regală şi fascişti. Îi privesc de sus pe fascişti. Nu e de mirare că Mussolini s-a îmbolnăvit de stomac. I-a făcut atâţia nervi camarila din jurul regelui, încât mă întreb cum de nu s-a îmbolnăvit mai demult. În ’941, când m-am dus cu Mussolini la cel de-al doilea cartier general – campania din Rusia abia începuse – ştiţi ce mi-a spus? „Mă gândesc cu groază la ce se

va întâmpla după moartea mea. Am un succesor. Dar sunt eu sigur că acesta va cultiva ideile mele în ceea ce priveşte fascismul?” Ţin minte că ne aflam pe viaductul acela de cale ferată, când rostea trist fraza asta.

— Da, da, era în Galiţia, a intervenit Keitel. Ne aflam lângă tunelul acela lung.

Hitler îl privi o clipă fără să-l vadă. Era absorbit de propriile lui amintiri.

— Era noapte, a continuat *Führerul.* Discutam tocmai despre rostul politicii în armată. Mussolini îmi vorbea despre ofiţerimea italienească. Mi se plângea că cei mai mulţi au convingeri monarhiste. „Nu mă pot bizui pe ei”, îmi spunea. Apoi a adăugat: „Ştii ceva? Am încredere în soldaţi, dar n-am încredere în generali. Nu pot să am încredere în generali.”

Sublinierea ultimei fraze era de asemenea suspectă. Hitler atribuia lui Mussolini cuvinte pe care el însuşi ar fi vrut să le rostească. Prefera această formă unei confruntări directe cu generalii. Nu fiindcă s-ar fi temut de ei. Dorea să creeze însă o stare de tensiune cu atât mai apăsătoare, cu cât îşi lăsa interlocutorii în incertitudine.

— Aici, la Smolensk, am văzut ce era de văzut, zise el. *Herr Feldmarschall*, se adresă lui von Kluge, veţi ţine seamă de directivele mele. Nu ne este îngăduit să abandonăm poziţii cucerite cu preţul sacrificiului de sânge al soldaţilor noştri. O stabilizare a frontului central se impune... Blondie, fii cuminte! porunci câinelui său preferat, care se ridicase de jos şi îşi scutura blana. Cât priveşte podul aerian de la Tunis, funcţionează satisfăcător, *Herr General* von Altenburg. Este regretabil că nu a fost tot atât de eficient şi la Stalingrad. *Meine Herren,* să plecăm.

Se întoarse iarăşi spre mine.

— V-aş oferi un loc în avionul meu, dar este arhiplin..

Am izbit din călcâie.

— Vă mulţumesc, *mein Führer.* Am avionul meu.

— De altfel, a reluat Hitler, cred că nu ar strica să faceţi o vizită lui von Manstein, înainte de a vă înapoia în Italia. Grupul de armate Don are nevoie de întăriri aeriene. Vedeţi ce puteţi face.

— Chiar în cursul acestei după-amieze mă voi duce la cartierul general al *Feldmarschallului* von Manstein, *mein Führer.*

— Să-mi raportaţi, vă rog, măsurile luate, mi-a ordonat.

În agitaţia prilejuită de plecarea sa, l-am pierdut din ochi pe von

Schlabrendorff, care stătuse tot timpul lângă uşă. Sala s-a golit ca prin farmec şi de generali, şi de *S.S.*-işti. Von Kluge îl conducea pe Hitler până la avion. Alaiul ieşise în curte şi se îndrepta spre maşini. În încăpere rămăseseră doar câţiva mărunţi ofiţeri de stat-major, care strângeau cu sârg, documentele şi hărţile întinse pe masa mare din mijloc.

În aşteptarea înapoierii lui von Kluge de la aerodrom, am trecut în sala de mese a comandamentului. Am cerut un ceai cald. Eram intrigat de comportarea lui von Schlabrendorff. Doream să obţin explicaţii.

Ceaiul mi-a făcut bine. Drumul lung cu avionul mă obosise. Nu mai eram în prima tinereţe. Zborul acesta până la Smolensk nu avusese nici un rost. Raportul verbal pe care-l prezentasem *Führerului* aş fi putut să i-l trimit în scris. Era însă clasic procedeul lui Hitler de a-şi sâcâi generalii, chemându-i la ordin, cu şi fără motive. Trebuia să le reamintească în orice moment că erau simpli executanţi şi că în faţa lui nu se deosebeau de nişte comandanţi de plutoane. Generalii comandanţi de grupuri de armate trebuiau să dea socoteală *O.K.W.*-ului de toate mişcările lor. Adeseori erau nevoiţi să aştepte soluţii care întârziau, compromiţând desfăşurarea operaţiilor.

Dacă aş încerca să-mi scriu memoriile, cred că lectura lor ar fi plictisitoare. Nu mă pot dezbăra de meticulozitatea tipică ofiţerului de stat-major, care nu concepe să vorbească despre război fără a da preciziuni – unităţi militare, cifre statistice prezentate fără înfloriturі, seci expozeuri tactice şi strategice – extrem de fastidioase pentru lectorul dornic să se smulgă din cenuşiul vieţii cotidiene, prin intermediul lecturii. Ar trebui să-mi sistematizez informaţiile, să caut situaţii dramatice, să descriu peisaje şi oameni, să adâncesc analizele psihologice.

Îmi depănam gândurile, când von Kluge şi însoţitorii săi au sosit de la aerodrom. Nu simţeam nici o tragere de inimă să discut iarăşi chestiuni legate de război. Eram foarte obosit. Creierul lucra febril, dar corpul refuza să îl mai servească.

Generalul von Tresckow a intrat în sală, urmat de von Schlabrendorff. S-a uitat în jur, iar când m-a văzut, s-a îndreptat spre masa mea. Ca şi von Schlabrendorff, avea o figură impasibilă. Şi în ochii lui am zărit acea luminiţă, atât de elocventă celor iniţiaţi. S-a oprit în dreptul meu, m-a salutat cu acea cordialitate respectuoasă pe care o manifesta întotdeauna faţă de mine, iar la

invitaţia mea, s-a aşezat la masă. Von Tresckow personifica disciplina. Fiindcă nu avea decât gradul de general-maior, nu-şi permitea o atitudine familiară faţă de mine, deşi eu îl număram printre prietenii mei. Von Tresckow lucrase înainte de război sub ordinele generalului Beck, care îi apreciase calităţile şi încercase să şi-l apropie sufleteşte. Nu-i fusese greu să-l convingă a trece de partea noastră. Von Tresckow avea o educaţie solidă, dobândită în sânul familiei sale de prusaci tradiţionalişti. În tinereţe, îşi câştigase existenţa activând în lumea bancară. Intrase apoi în armata activă, reuşind să ajungă la vârsta de 41 de ani şeful de stat-major al *Feldmarschallului* von Bock, apoi al *Feldmarschallului* von Kluge. Îl întâlnisem adeseori la generalul Beck, şeful necontestat al militarilor dizidenţi. Von Tresckow fusese întotdeauna partizanul loviturilor tari şi duşmanul amânărilor. Din nenorocire, camarazii săi, care îi împărtăşeau principial ideile, nu erau tot atât de hotărâţi să treacă şi la acţiuni. Împrejurări potrivnice făcuseră să eşueze câteva tentative, care, dacă ar fi reuşit, ar fi dus poate – pe lângă înlăturarea lui Hitler – la schimbarea destinului omenirii…

Şi von Schlabrendorff se aşează la masă.

— Două ceaiuri! porunci el.

Numai noi trei ne mai aflam în acea mare sală de mese. Soldatul plecase să execute comanda. Când s-a văzut singur cu noi, von Tresckow a respirat adânc, eliberat parcă de o povară, îşi trecu mâna peste fruntea lui înaltă, cu tâmple dezgolite.

— De data aceasta nu se poate să nu reuşim! a exclamat.

În clipa aceea avea o privire de iluminat.

— Mi-a fost mare teamă că *Führerul* are să stăruiască să-l însoţiţi, îmi spuse Schlabrendorff. Căutam un pretext, spre a vă împiedica să plecaţi cu avionul său.

— De ce?

Von Tresckow a zâmbit în colţul gurii, apoi şi-a consultat ceasul.

— Peste un sfert de oră sper să vedem Germania eliberată de Hitler.

În mintea mea s-a făcut lumină.

— Atentat? am şoptit.

— Am introdus o bombă cu întârziere în avionul lui, zise von Tresckow.

Am scăpat o exclamaţie:

— Cum aţi făcut?

— Am încredinţat unui aghiotant al său un pachet, spunându-i că

ar conţine două sticle cu vin. L-am rugat să le predea unui fost coleg al meu, actualmente ofiţer de stat-major în *O.K.W.*

— Dintre toţi însoţitorii lui Hitler, numai de Warlimont îmi pare rău, zise Schlabrendorff.

Soldatul aduse ceaiurile şi plecă după treburile sale.

— Am vrut să forţez mâna mareşalilor, zise von Tresckow. Înainte de sosirea lui Hitler aici, am avut câteva convorbiri cu von Kluge. Am încercat să-i demonstrez că i-am face fericiţi pe germani dacă i-am scăpa de Hitler. Am avut chiar impresia că l-am convins să-l aresteze pe *Führer* cu prilejul inspecţiei sale la cartierul nostru general. Am pus la punct toate amănuntele. În preziua inspecţiei, von Kluge a dat înapoi. Nu a îndrăznit să-şi asume răspunderea. În ultimul moment am hotărât să trec totuşi la acţiune, strecurând cele două bombe pe avionul lui Hitler.

Am remarcat calmul acestui om. Mâna nu-i tremura când şi-a turnat ceaiul din ceainic în pahar.

— Sunt dezamăgit de aceşti mareşali, care se angrenează în comploturi, dar până la urmă lasă totul baltă, a grăit cu tristeţe.

— Von Kluge a primit o dotaţie de 250 000 de mărci din partea *Führerului,* i-am explicat. Poate că acest dar i-a inspirat sentimente mai bune faţă de Hitler.

Maiorul von Schlabrendorff mesteca încet cu linguriţa zahărul din fundul ceştii. Rama metalică a ochelarilor săi reflecta lumina becului electric de deasupra noastră. Deşi era încă devreme, cerul se întunecase brusc.

— Von Kluge ne-a vorbit despre această dotaţie, zise von Schlabrendorff. A fost ispitit să o refuze, dar s-a temut să nu trezească bănuieli. Hitler, spunea *Feldmarschallul*, va veni cu încredere la mine. Argumentul mi-a părut valabil. Din nefericire…

— În sfârşit, ce să mai discutăm despre von Kluge, zise von Tresckow, după ce sorbi puţin ceai. Foarte bun! exclamă. Are o aromă…

— În momentul în care se va anunţa moartea lui Hitler, generalul Olbricht va da semnalul. Potrivit planului, comandanţii militari din Berlin, Viena, Köln şi München vor prelua puterea, arestând pe toţi şefii formaţiilor *S.S.* zise von Schlabrendorff.

Von Tresckow îmi oferi cozonac.

— Cred că n-ar fi rău să încercaţi a-l capta pe von Manstein, în cursul vizitei pe care i-o veţi face la cartierul său general.

— Von Manstein nu concepe să participe la nici un complot, atâta

vreme cât Hitler este în viaţă, i-am răspuns. Pretextează că se consideră legat prin jurământul său de soldat.

— Prostii! exclamă von Tresckow. Jurământul îşi pierde valabilitatea când şeful statului se dovedeşte nedemn de a-şi continua misiunea.

— Von Manstein este un oportunist. Dacă va afla că Hitler a murit, se va alipi automat grupului nostru. În orice caz, am să-i vorbesc. Mă îngrijorează un singur lucru. Starea sănătăţii generalului Beck. Se spune că are cancer. Credeţi că va putea face faţă eforturilor fizice impuse de preluarea puterii? În calitatea lui de şef al statului, va trebui să inspecteze fronturile, să facă vizite prin diferite oraşe ale ţării, să participe la conferinţe lungi, istovitoare…

— Vom căuta să-l menajăm, zise von Tresckow. Personalitatea lui este atât de puternică, reputaţia sa de vechi adversar al regimului s-a înrădăcinat atât de adânc în mintea oamenilor, încât rămâne cel mai indicat pentru funcţia de şef al statului. Evident, nu ne aşteptăm să reformeze ţara. Nici nu ar putea face acest lucru. Va prezida însă un guvern de tranziţie, care se va strădui să obţină pacea, apoi va organiza alegeri libere. Un regim militar prelungit nu este recomandabil.

Am clătinat din cap, în semn de încuviinţare. Îi împărtăşeam convingerile.

Von Tresckow se uită iarăşi la ceas.

— În circa zece minute, adăugă, avionul trebuie să explodeze.

Îşi goli ceaşca de ceai. Când o lăsă pe farfurioară, lovi linguriţa, care căzu pe jos. Rosti cu voce joasă: *„Donnerwetter!”* Expresia aceasta vulgară, nepotrivită cu limbajul său academic, fu singura manifestare a unei nervozităţi până atunci bine strunite.

— N-aş vrea să luaţi în nume de rău, *Herr General,* o sugestie pe care mi-aş permite să v-o fac, îmi vorbi el. Dacă v-aţi afla la cartierul general al Grupului de armate Sud în momentul comunicării morţii lui Hitler, l-aţi putea aresta pe von Manstein în eventualitatea că ar face dificultăţi. Mulţi ofiţeri din comandament au fost subalternii dumneavoastră. Toţi aceştia v-ar urma fără să murmure.

— Dragul meu von Tresckow, i-am spus. E greu să particip la un astfel de *puci* fără să fi pregătit în prealabil terenul. Mi-ar trebui un grup de oameni pe care să mă pot bizui. Numai în romanele de aventuri un singur ins este capabil să săvârşească tot felul de isprăvi.

Generalul clătină din cap.

— Aveţi şi dumneavoastră dreptate. Am fost însă obligat de împrejurări să iau această măsură din proprie iniţiativă. Nu era înţelept s-o mai amân. Cine ştie când va mai călca Hitler pe la comandamentul nostru?!

Esenţial era faptul că omul acesta avea să dispară. Nici Göring, nici Himmler şi nici Goebbels nu erau de anvergura lui. Cu celelalte căpetenii ale partidului ne-am fi descurcat mai uşor.

Şi Schlabrendorff se uită la ceas.

— Greu mai trece timpul!

— Aţi auzit ce s-a întâmplat la München? m-a întrebat von Tresckow. Doi studenţi şi o studentă au fost condamnaţi la moarte prin decapitare fiindcă răspândiseră manifeste împotriva războiului.

— La München? am exclamat. Mi se strânsese inima. Şi Willi era student la Universitatea din München. Cum îi cheamă? am întrebat.

— Christopher Probst şi fraţii Hans şi Sophie Scholl.

Am respirat adânc.

— Şi Probst şi Hans Scholl au luptat pe front, explică Schlabrendorff. Scholl a participat la bătălia Stalingradului. Acolo a putut să-şi dea seama de modul cum este condus războiul. Acum vor plăti cu viaţa vina de a fi protestat.

— E foarte trist că se întâmplă astfel de lucruri, am spus.

Von Tresckow se ridică de la masă.

— Îmi permiteţi să mă retrag, *Herr General.* Mă duc să stau lângă telefon. În momentul acesta bomba trebuie să fi explodat. De acum înainte, fiecare clipă este preţioasă. Am să vă ţin la curent cu situaţia.

A plecat, urmat de Schlabrendorff. Nu-mi plăcea caracterul de improvizaţie al acestui atentat. Am fost întotdeauna de părere că loviturile de stat trebuie temeinic pregătite, spre a avea sorţi de izbândă. Este adevărat că celelalte comploturi, atent organizate, dăduseră greş, datorită unor elemente imprevizibile.

Mi-a fugit iarăşi gândul la Albert. Prin asociaţie de idei, mi-au venit în minte cei trei studenţi condamnaţi la moarte.

Hans Scholl, ca şi Albert, luptase la Stalingrad. Scăpase din infern ca să aibă în patria lui un sfârşit groaznic. Nu eram versat în viaţa politică. Îmi închipuisem multă vreme că cei mai activi adversari ai regimului eram noi, militarii. Ştiam că socialiştii şi comuniştii fuseseră demult scoşi din luptă, că lagărele erau pline de evrei şi de personalităţi ostile regimului. Abia acum aflam că şi

studenţii ridicaseră steagul revoltei. Ultima scrisoare pe care mi-o trimisese Albert oglindea o stare de spirit ireductibil ostilă faţă de Hitler şi de mişcarea naţional-socialistă. Dacă s-ar fi salvat din cleştele Stalingradului, s-ar fi alipit poate grupului Scholl. Nepătrunse sunt căile tale, Doamne!...

Am părăsit sala de mese şi am trecut în aripa clădirii în care se afla cabinetul lui von Kluge. Am avut o lungă conferinţă cu *Feldmarschallul* şi cu ofiţerii săi de stat-major. La un moment dat şi-a făcut apariţia şi von Tresckow. S-a amestecat în discuţii, dar îmi dădeam bine seama că gândurile îi zburau aiurea. Schlabrendorff lipsea. Rămăsese desigur lângă telefon. După lungi discuţii cu von Kluge, reuşisem să-i smulg cincizeci de avioane de vânătoare pe care să le trimit lui von Manstein. Îi luasem şi o sută de Ju-32.

Deodată Schlabrendorff şi-a făcut intrarea în încăpere. L-am văzut încă din prag. Părea îmbătrânit.

— Ce este, von Schlabrendorff? l-a întrebat *Feldmarschallul*.

— *Führerul* a ajuns cu bine la Rastenburg, *Herr Feldmarschall.* Chiar acum am primit o comunicare de la *O.K.W*.

Von Tresckow a tresărit. O paloare uşoară i-a decolorat obrazul rotund.

— M-am temut tot timpul să nu fie atacat în aer de avioane inamice. Dumnezeu a găsit însă cu cale să conserve viaţa *Führerului,* a rostit recules.

Von Kluge l-a privit întrebător, apoi a zâmbit. Îl mirase probabil subita schimbare de opinii a şefului de stat-major.

Atentatul împotriva lui Hitler dăduse greş. În aceeaşi noapte l-am condus cu avionul pe Schlabrendorff la Rastenburg. Făcea acest drum spre a recupera bombele încredinţate aghiotantului lui Hitler. Am aflat ceva mai târziu că a reuşit să le escamoteze.

A doua zi am plecat la Roma. Haosul din Italia, zvonurile din ce în ce mai intense ale unei schimbări de orientare a politicii externe, luptele disperate purtate în Tunisia de Rommel şi de von Arnim m-au acaparat iarăşi.

Către sfârşitul lui martie mă aflam la cartierul general al lui Kesselring, când mi s-a anunţat că sunt chemat la telefon din München de unchiul meu, principele Rudolf von Raesfeldt-Bullesheim.

Principele este un bătrân simpatic, deşi cam pisălog. Heraldica este marea lui pasiune. Se pricepe să-ţi descrie minuţios blazonul oricărei case nobiliare din Europa. Are o preferinţă tainică pentru

blazoanele englezeşti din secolele al XIV-lea şi al XVI-lea. Îi plac şi soldaţii de plumb. Are câteva mii de specimene. Uniformele din epoca napoleoniană îl atrag îndeosebi. Când am auzit că doreşte să-mi vorbească la telefon, am făcut un gest de plictiseală. De obicei mă ruga să umblu prin magazine în căutare de soldaţi de plumb şi de cărţi de heraldică. I-am făcut gustul de câteva ori, în speranţa că mă va scuti pe viitor de asemenea comisioane. Unchiul acesta era însă unul din acei oameni care socotesc că toată lumea trebuie să-i servească.

Când am dus aparatul la ureche, am simţit totuşi un fior inexplicabil. Am auzit vocea principelui venind de departe. Suna cavernos, de parcă mi-ar fi vorbit dintr-un fund de butoi.

— De trei zile te caut, Eugen!

— Abia am sosit din Africa. *Onkel* Rudolf.

— Trebuie să vii neapărat la München. Willi a dat de un mare necaz.

Mi s-a oprit inima.

— Ce spui?

— Nu-ţi pot vorbi la telefon. Vino la München. Imediat!

— Ceva grav?

— Foarte grav. Vino repede!

Am auzit un clănţănit la celălalt capăt al firului, apoi nimic. Am bătut în furcă.

— Dă-mi imediat legătura cu Münchenul, am zbierat la telefonist. De ce m-aţi întrerupt?

Telefonistul s-a executat. Centralista din München mi-a explicat că nu e vorba de o întrerupere, şi că persoana care m-a cerut la telefon încheiase convorbirea.

Alarmat, am cerut Statul-Major al Aerului. Convorbire „fulger”. Nu am avut mult de aşteptat. Mi-a răspuns însuşi generalul Hans Jeschonnek, şeful statului-major. I-am spus că am urgentă nevoie de o permisie de câteva zile şi că îl rog să ia imediat legătura cu *Reichsmarschallul* Göring, pentru a obţine aprobarea.

— *Reichsmarschallul* se află la Bruxelles. Îi telefonez chiar acum. De unde vorbiţi?

— De la cartierul general al grupului de armate din Italia.

— Aşteptaţi, vă rog, apelul meu.

Am închis telefonul. Laconismul unchiului Rudolf era şi mai îngrijorător. Dacă mi-ar fi spus despre ce e vorba, poate că m-aş fi agitat mai puţin. Ce putea să fie? În ce încurcătură intrase Willi? Să

fie vreo femeie la mijloc? Willi era destul de moderat în ceea ce priveşte acest capitol. Mai nărăvaşi sunt oamenii cu tâmple albe. Dar pentru aşa ceva nu m-ar fi chemat atât de urgent. Incertitudinea mă rodea. Unchiul Rudolf era îndeobşte un tip calm, care nu-şi pierdea uşor busola.

După o jumătate de oră am primit răspunsul lui Jeschonnek. *Reichsmarschallul* îmi acordase o permisie de cinci zile. La nevoie, putea fi prelungită. Nu aveam decât să-i telefonez.

În aceeaşi zi am plecat cu maşina la München. Aş fi preferat un mijloc de locomoţie mai rapid, dar nu puteam folosi avionul meu personal pentru călătorii în interes particular.

Trebuie să fac o mărturisire. Deşi am trecut de 50 de ani, simt uneori o mare plăcere să străbat şoselele de munte la bordul unei maşini cu mare capacitate cilindrică. Am adorat automobilismul încă din tinereţe şi nu mi-am pierdut niciodată interesul pentru acest sport. Fiindcă mi s-a părut că şoferul mergea prea încet, i-am luat din mână volanul.

După o noapte de iad, am ajuns în zori la München. M-am oprit numai în faţa casei unchiului meu. Principele ocupă etajul unei clădiri în stil composit, construită de un fabricant cu înclinări spre somptuozităţi romane. Coloane multe, albe, vitralii colorate, fresce, mozaicuri de marmură, vădind o notă de vulgaritate inerentă gusturilor unui parvenit. Pe lângă heraldică şi soldaţi de plumb unchiu-meu căzuse în ultima vreme şi la patima colecţionării armurilor medievale. Adunase câteva sute. Când intrai noaptea în sălile acelea slab luminate, în care se îmbulzeau tot felul de armuri strălucitoare, unele mai bizare decât altele, aveai impresia că te-ai pierdut printre fantomele cavalerilor căzuţi în bătălia de la Arbeles sau de la Azincourt.

Fiindcă nu o ducea prea bine cu banii, închiriase parterul casei unui foarte prosper negustor de mobile, cu o droaie de copii.

Când am bătut la uşa de la intrare, am trezit din somn toţi locatarii. Mi-a deschis un valet bătrân, ghebos şi astmatic, care m-a recunoscut îndată. M-a condus până în dormitorul unchiului Rudolf, pe care l-am găsit îmbrăcându-se foarte speriat. Tremura, părul alb îi căzuse în laţe peste ochi şi bolborosea gâfâind:

— Cine a venit, Nebel? Cine?

Nebel, valetul, i-a răspuns cu glasul lui ascuţit de bătrân intrat în vârsta celei de-a doua copilării:

— Excelenţa-sa principele von Altenburg, înălţimea voastră.

— Ce? Cum?

— Nepotul dumneavoastră, principele!

Când m-a văzut, unchiul Rudolf a răsuflat adânc şi s-a lăsat să cadă pe un scaun.

— Emoţiile au să mă omoare... Am crezut că a venit *Gestapoul* să mă ridice.

A uitat să-mi întindă mâna. Era de altfel ocupat să-şi ţină pantalonii, pe care nu şi-i încheiase.

— Ce e cu Willi? l-am întrebat.

Unchiul Rudolf m-a privit cu ochii lui decoloraţi, apoşi, cârpiţi de somn. S-ar fi zis că habar n-avea despre ce îi vorbeam.

— Willi? a exclamat, de parcă abia atunci s-ar fi trezit la realitate. Ah, da, Willi!

— M-ai chemat la telefon! i-am urlat în ureche. Mi-ai spus că a dat de un mare necaz. Ce s-a întâmplat?

Unchiul Rudolf s-a ridicat de pe scaun, m-a privit, de parcă în clipa aceea m-ar fi văzut pentru prima dată, şi a început să murmure pentru sine:

— Mare nenorocire! Mare nenorocire! începuse să-şi încheie nasturii pantalonilor: A fost judecat ieri... Şi condamnat.

— Cine, Willi?

Aveam impresia că aiurează. M-am uitat la Nebel.

— Ce spune stăpânul tău, Nebel?

Unchiul Rudolf s-a recules puţin. Ofensat probabil că ceream explicaţii valetului şi că îl socoteam pe el incapabil să mă lămurească, s-a îndreptat bătăios de spate:

— Cu valetul stai de vorbă?

— Spune-mi atunci ce s-a întâmplat. Nu mă mai ţine pe cărbuni aprinşi.

A tuşit de câteva ori, o tuse tabagică ce părea să-i sfărâme pieptul.

— L-au ridicat de la facultate la sfârşitul săptămânii trecute. L-au judecat şi l-au condamnat.

— Tocmai acum îmi spui?

— Am aflat de treaba aceasta întâmplător, acum trei zile. De atunci te caut la telefon... Hotărâsem să dau o raită pe la Lepcke. Căutam nişte manuscrise de heraldică. Pe drum m-am întâlnit cu generalul Sauerbach. Mai are puţin şi face 90 de ani. Abia se mai ţine pe picioare.

— Şi ce ţi-a spus Sauerbach?

— Că în mai puţin de două săptămâni se reeditează cazul Scholl.

— Scholl?

Mi-a îngheţat sângele.

— Nu ştiu nimic de afacerea Scholl, a replicat unchiul Rudolf. Nu cumpăr ziare…

Un fel de gheară mi se încleştase în gâtlej. Auzisem de cazul Scholl. Ştiam şi cum se încheiase.

— Sauerbach spunea că bine le face studenţilor defetişti, care sapă încrederea în armată…

— Ce ţi-a spus de Willi?

— A aflat că şi el era în lotul de arestaţi. Şi că ar fi fost judecat.

— Cum, a şi fost judecat?

— Şi condamnat, a rostit unchiul Rudolf. Condamnat la moarte. Dar eu nu cred. Sauerbach era foarte indignat fiindcă fiul unui general de *Luftwaffe* e în stare să săvârşească o asemenea crimă împotriva patriei şi a…

N-am mai ascultat restul opiniei lui Sauerbach. Am ieşit în fugă, am coborât treptele câte trei deodată şi, ajuns în curte, am alergat spre maşină. Oboseala, emoţia făceau să mi se învârtească totul în jur. O durere grea mă apăsa în creştet. Numai de nu m-ar lovi o congestie cerebrală! îmi spuneam disperat. Nu trebuie să mă îmbolnăvesc înainte de a-l scăpa pe Willi.

M-am instalat la volan. Deşi mă simţeam rău, nu mi-a trecut prin minte să-i spun şoferului să treacă la conducere. Am pornit spre locuinţa avocatului Spengler. Aloysius Spengler îmi fusese coleg de şcoală. Trebuia să ştie ceva. Era avocat pledant, avea o permanentă legătură cu tribunalul.

Şi pe Spengler l-am trezit din somn. Am băgat de seamă că era tot atât de emoţionat ca şi unchiul Rudolf.

— Vai ce spaimă mi-ai tras, Eugen! Mi-am zis că mă vizitează *Gestapoul.*

— Ştii ceva de Willi? l-am întrerupt.

S-a întunecat brusc la faţă. Mi-a confirmat pe scurt tot ce îmi spusese unchiul Rudolf.

— Ce e de făcut, Aloysius?

A ridicat din umeri.

— Nimic… Din nefericire, nimic. Hotărârea tribunalului este definitivă. Freisler a condus dezbaterile. Ca şi în cazul Scholl. Freisler e un nazist încarnat. Un monstru…

— Nu există cale de atac?

— Nici una, Eugen. Numai *Führerul* poate să acorde graţierea. Dar nu a făcut-o niciodată.

Îmi venea să explodez. Este greu să explici în cuvinte senzaţia părintelui care află că fiul său este condamnat la moarte. Că nu mai există scăpare. Că sentinţa urmează să fie executata.

— Ce i s-a imputat, Aloysius?

— Că a răspândit manifeste prin care a defăimat regimul, patria, armata, crezul naţional-socialist... În concepţia lui Freisler nu există crimă mai grea.

— Când urmează să fie executată sentinţa?

— Sentinţele tribunalului poporului se execută imediat.

— Sunt deci posibilităţi ca Willi să fi fost ucis...

— Nu este imposibil, Eugen.

— N-ai încercat să faci nimic pentru el, Aloysius?

— N-am ştiut până în ziua judecăţii de existenţa acestui proces. Ancheta s-a făcut cu uşile închise. *Gestapoul* nu acceptă publicitatea decât după încheierea cercetărilor.

— Deci, legal nu mai este nimic de făcut.

— Ţi-am mai spus. *Führerul* are ultimul cuvânt.

— Hai cu mine la tribunal, Aloysius. Să aflu dacă Willi a fost... executat.

Aloysius m-a privit cu frică.

— Îmi risc gâtul, Eugen! În ce calitate să mă interesez?

Pe Aloysius l-am socotit întotdeauna prietenul meu. În clipa aceea l-am urât. Spaima lui abjectă m-a făcut să mă cutremur. În ce hal de degradare ajunseseră germanii!...

— Te angajez avocatul meu, Aloysius. Îţi semnez procură.

A râs aspru.

— Procură?! Parcă ai fi pe altă lume, Eugen! Citesc în ochii tăi un dispreţ care mă doare. Lasă-mă cel puţin să-ţi explic. Dacă un client vine să-mi solicite serviciile în asemenea cazuri, nu-mi rămâne decât să-l lămuresc că nu este nimic de făcut şi – în mod elegant – să-l poftesc pe uşă afară. Duşmanilor celui de-al treilea *Reich* nu le este permis să se apere, Eugen. Tribunalul are grijă să desemneze un apărător din oficiu. Un imbecil timorat, sau un jurist fanatizat de educaţia nazistă, care să-şi înfunde şi mai mult clientul. Ştii cum încep pledoariile acestor energumeni? „Onorat tribuna], recunoaştem în totul vina clientului nostru. Din analiza faptelor, a depoziţiilor de martori şi a celorlalte probe depuse la

dosar reiese limpede dovada crimei. Nu putem decât să solicităm clemenţa tribunalului!” Uneori se invocă circumstanţe atenuante. Circumstanţe atât de palide, încât tribunalul le respinge de pe scaun. Acuzaţii nu au dreptul nici la probe în apărare. Ştii ce înseamnă aceasta, Eugen? Să lipseşti pe un acuzat de dreptul de a se apăra? Cel mai josnic, cel mai criminal abuz! Şi aceasta se face în numele tribunalului poporului! În numele poporului!… îţi înţeleg durerea, Eugen. Mai înţeleg că explicaţiile mele nu te încălzesc cu nimic, aşa după cum condoleanţele nu alină durerea celor rămaşi. Iartă-mă că sunt atât de brutal, Eugen. Nu vreau să te îndurerez şi eu. Merg cu tine la tribunal. Mă voi interesa de soarta lui Willi. Dar pentru asta nu am nevoie de procură.

— Am să mă descurc şi singur, Aloysius.

— Nu! Aşteaptă-mă. Mă îmbrac în câteva clipe. Nu vrei să bei un ceai?

— Dacă nu te deranjez prea mult, dă-i un ceai şoferului. Am mers toată noaptea…

Aloysius a dat porunci servitoarei, atât de somnoroasă, încât se împiedica de mobile. Îl aşteptam în biroul său. Era frig şi umed. Lumina albă, crudă, izvorâtă din plafonieră, era tot atât de rece ca şi întreaga ambianţă. Cărţile de drept din bibliotecă stăteau aliniate pe rafturi ca soldaţii în front.

Eram prins într-un vârtej care mă năucea. Agitat, mă plimbam de la un capăt la altul al încăperii. Fără să mai cer autorizaţie lui Aloysius, am chemat la telefon comandamentul *Luftwaffe.* Am ordonat să mi se dea legătura cu *Feldmarschallul* Göring. După câteva minute, am obţinut reşedinţa acestuia de la Karinhall. Ofiţerul de serviciu m-a informat că *Feldmarschallul* plecase în zori într-o inspecţie inopinată pe Frontul de Vest. Ştiam ce însemna aceasta. Avea *spleen* şi simţea nevoia să se destindă bând şampanie în compania cocotelor din Montmartre.

Servitoarea mi-a adus o ceaşcă de ceai. O poşircă infectă, care mirosea a leşie.

— I-am dat şi şoferului un ceai, mi-a spus. L-am poftit în bucătărie, să se încălzească.

L-am chemat din nou la telefon pe generalul Jeschonnek. Aveam să-l deranjez şi pe el din somn. După o aşteptare de câteva minute, mi-a răspuns cu voce răguşită.

— Alo! Ce s-a întâmplat, *Herr General?*

L-am rugat să se intereseze unde îl pot găsi pe Himmler.

— E o chestiune de viaţă şi de moarte, Jeschonnek.

— Bine, bine, a rostit. Unde vă găsesc?

I-am dat numărul lui Aloysius.

— Aşteptaţi apelul meu, mi-a spus.

Începeam să sper. Trecusem la acţiune. Aloysius îmi explicase, fără ocoluri, că orice mijloace legale erau închise. Nu-mi rămânea decât să lucrez pe alte căi. Lui Hitler era inutil să-i solicit o graţiere. Nu mi-ar fi acordat-o. Îi cunoşteam concepţiile. Abia aştepta ocazia spre a lovi în lumea din care făceam parte. Cu Himmler se putea sta de vorbă. Îi cunoşteam fanatismul. Dar îi mai cunoşteam şi dorinţa tainică de a fi socotit un discipol al lui Fouche. Poliţiştii fac servicii în previziunea unor contraservicii. Dacă aş fi fost naţional-socialist, m-aş fi prezentat lui Hitler şi i-aş fi cerut, dacă nu iertarea, cel puţin o îndulcire a pedepsei fiului meu. Nu eram însă naţional-socialist şi nici nu voiam să fiu.

Himmler îmi arătase şi în trecutul ceva mai îndepărtat un oarecare interes. Cu prilejul unei recepţii la reşedinţa berlineză a lui Göring – aceasta se întâmpla prin ’936 – a manevrat astfel încât să rămână singur cu mine. Cu un pahar de citronadă în mână, mi-a vorbit vreo zece minute despre consideraţia sa pentru membrii înaltei aristocraţii. A făcut apologia lui *„Schwarze Korps”,* apoi a revenit la nobilimea care înţelesese imperativele ceasului de faţă şi se înscrisese în rândurile *S.S.*-ului. Mi-a citat câteva nume. De unii auzisem că săvârşiseră acest joc. Erau însă şi câţiva pe care nu i-as fi crezut capabili de asemenea compromisuri. Principele moştenitor de Lippe, ducele moştenitor de Braunschweig, principele de Waldeck, marele duce moştenitor de Mecklenburg, principele de Hohenzollern-Sigmaringen, şi mulţi alţii, printre care şi un arhiepiscop – Grober. I-am răspuns atunci că în calitatea mea de ofiţer activ socoteam că nu-mi era permis să fac politică. Himmler mi-a zâmbit acru. „Vă înţeleg scrupulele şi vă felicit pentru fermitatea dumneavoastră. Vă rog să analizaţi mai bine statutul «Corpului Negru». Nu există nici o incompatibilitate între profesiunea dumneavoastră militară şi apartenenţa la ordinul *S.S.* Gradele *S.S.* acordate unor persoane de rangul dumneavoastră sunt absolut onorifice: Dacă vă răzgândiţi, mi-ar face plăcere să vă adresaţi mie direct.”

Nu m-am răzgândit şi ulterior nici el n-a mai atacat acest subiect. Cred că îmi păstra o oarecare pică, deşi nu şi-o manifestase niciodată. Între timp, recrutările din sânul nobilimii începuseră să-şi

piardă din importanţă. Partidul nu mai avea nevoie de prezenţa lor spre a-şi spori prestigiul. Succesele politice din primii ani de guvernare le-au permis să se dispenseze de aportul suplimentar al aristocraţiei. La ora actuală nobilii au trecut pe planul doi. Această categorie socială trebuia să dispară. A îmbătrânit. Nu-şi mai are rostul nici în societatea democratică, nici în lumea totalitară.

În lipsa lui Göring, numai lui Himmler puteam să mă adresez cu şanse de reuşită.

A sunat telefonul. Jeschonnek m-a anunţat că Himmler se afla la Berlin şi că, dacă aveam neapărată nevoie, va cere acestuia să mă primească în cursul aceleiaşi zile. I-am mulţumit, rugându-l să fixeze această întrevedere în jurul orei prânzului.

De la München la Berlin aveam de parcurs 600 de kilometri. La 12 puteam ajunge în capitală.

Între timp a apărut şi Aloysius. Avea o mutră tipică de avocat. Aerul acela înţepat, sigur de sine, expresia severă, chelia, ochelarii căţăraţi pe nas, ochii vioi, spiritul mereu treaz îi trădau calitatea de om al legilor mai vârtos decât o robă.

Am intrat la preşedintele tribunalului, care ne-a primit cu amabilitate, dar şi cu uşoară jenă. Nu se simţea la largul său stând de vorbă cu tatăl unui condamnat la moarte. Spionii *Gestapoului* l-ar putea bănui. Uniforma militară şi gradul meu înalt i-au mai risipit temerile. La urma urmei, dacă va fi întrebat, se va justifica spunând că nu a putut da afară din cabinet un general de armată.

Întrebarea mea referitoare la data fixată pentru execuţia lui Willi l-a lăsat perplex. Fiul meu fusese condamnat de tribunalul poporului, nu de o instanţă penală ordinară. Va face însă tot posibilul să afle. A telefonat unui procuror, apoi la *Gestapo*. De fiecare dată s-a simţit obligat să explice pe larg motivul intervenţiei sale în această chestiune. Nu cumva să se creadă că avea vreun interes personal. Aşteptam cu inima la gură răspunsul său, deşi în sinea mea eram convins că era la curent cu data execuţiei. Nu voia să se compromită.

După alte două convorbiri telefonice, mi-a dat, în sfârşit, un răspuns.

— În cursul dimineţii de mâine va avea loc...

S-a oprit brusc, lăsând fraza neterminată. I s-a părut probabil că ar da dovadă de lipsă de tact spunându-mi direct cum Stau lucrurile.

— ...va fi adusă la îndeplinire sentinţa de condamnare...

Formula era ocolită, deci mai elegantă. În clipa aceea am simţit nevoia să apuc călimara de pe masă şi să i-o trântesc în creştetul pleşuv. Ca şi Aloysius, a ţinut să mă prevină că hotărârea este definitivă.

I-am mulţumit pentru informaţie şi am ieşit din încăpere. M-am uitat la ceas. Era şapte şi jumătate.

— Aloysius, vreau să te asigur de recunoştinţa mea. Te-am obosit destul. În clipa aceasta plec la Berlin. Sper să obţin o amânare a execuţiei, poate chiar o revizuire a procesului. Dacă aş fi fost aici în ziua arestării lui Willi, poate că altul ar fi fost rezultatul dezbaterilor. Mă simt vinovat că n-am fost alături de el în acele clipe grele…

Aloysius mi-a strâns mâna.

— Nu vreau să te mai supăr. Dar n-ai fi putut să faci nimic. Justiţia lui Freisler nu e oarbă, ci chioară. În sensul rău al cuvântului. Dacă doreşti, te însoţesc la Berlin.

Încerca probabil să şteargă impresia penibilă pe care mi-o făcuseră ezitările lui. Mi-am luat rămas bun şi am plecat spre Berlin. Am avut grijă să-mi anunţ trecerea prin localităţile de pe întregul parcurs. Doream să mi se asigure o escortă permanentă, care să-mi deschidă drumul. Nu-mi permiteam riscul unei întârzieri.

Pe vremea aceea nu-l aveam pe Hans. În ciuda ritmului impus maşinii, am ajuns la Berlin abia la 12 şi jumătate.

La Ministerul Afacerilor Interne am fost primit imediat de Himmler. Avea o figură inexpresivă.

— Generalul Jeschonnek mi-a anunţat vizita dumneavoastră. Cu ce vă pot fi de folos?

I-am vorbit despre condamnarea lui Willi şi i-am solicitat sprijinul.

— Am auzit de cazul acesta, a replicat. N-am ştiut că unul dintre studenţi era fiul dumneavoastră. Este inutil să vă subliniez gravitatea faptei lor.

— Condamnarea la moarte m-a făcut să trag concluziile necesare.

— Am toată consideraţia pentru dumneavoastră, *Herr General.* Cunoaşteţi prea bine acest lucru. Aţi venit la mine într-un moment…

Câteva clipe a rămas pe gânduri.

— Fiul meu a fost lipsit de îndrumarea părinţilor săi, i-am explicat, tocmai în anii lui de formare. Maică-sa a murit în ’937. Iar eu sunt pe front de patru ani încoace. Vă închipuiţi că a fost supus

la tot felul de influenţe.

Himmler a schiţat cu mâna dreaptă un gest evaziv.

— Mulţi tineri au fost lipsiţi de protecţia şi îndrumările părinţilor în anii din urmă, *Herr General.* Un război ca acesta pe care îl purtăm acum cere sacrificii. Marea majoritate a tinerilor s-au înrolat voluntar în armată.

— Fiul meu era infirm.

— Nu fac procesul fiului dumneavoastră, *Herr General.* L-au judecat alţii.

N-aş fi crezut că voi ajunge să cerşesc lui Himmler viaţa unuia din fiii mei. Renunţasem însă la orice mândrie prost înţeleasă.

— Voi supune cazul fiului dumneavoastră *Führerului*, solicitându-i comutarea pedepsei cu moartea în închisoare. Mai mult nu pot face.

Şi atâta îmi era de-ajuns. Cât timp îl ştiam în viaţă, aveam speranţa să-l salvez. Situaţia politică se putea schimba dintr-un moment într-altul.

— Vă mulţumesc, *Herr Reichsführer.*

— Când spuneţi că era fixată data executării sentinţei?

— Mâine în zori.

— Un moment.

A apăsat pe o sonerie. Un *S.S.*-ist a intrat în birou. Purta ochelari negri. Himmler i-a ordonat să ceară de la München dosarul fiului meu.

— Să se suspende totodată şi execuţia hotărâtă pentru ziua de mâine. Să-mi raportezi de executare.

S.S.-istul a izbit călcâiele şi a ieşit.

— Un coniac, *Herr General?* m-a îmbiat Himmler.

Mărturisesc că în clipa aceea îi eram recunoscător.

— Vă mulţumesc, *Herr Reichsführer.* În starea în care mă aflu, nu pot să beau nimic.

— Puţin alcool v-ar face bine. Deşi îndeobşte recomand abstinenta. Sunt însă momente în care este necesar. Pe front aţi remarcat efectele euforizante ale alcoolului? Aţi văzut de ce isprăvi sunt capabili soldaţii care pleacă la atac excitaţi de alcool?

În clipa aceea nu aveam nici o înclinare să discut despre efectele beţiei asupra combatanţilor din prima linie.

— Pe ce front aţi luptat în ultima vreme, *Herr General?*

— Vin de pe Frontul de Sud, *Herr Reichsführer.*

— Ah, Roma! a exclamat extatic. Superb oraş! Am fost şi eu la

Roma în noiembrie trecut.

Eram informat. Ca să întreţin convorbirea, m-am prefăcut că nu ştiam nimic.

— Pe atunci mă aflam pe frontul de la Stalingrad, *Herr Reichsführer*.

— Neplăcut episod Stalingradul! Oamenii lipsiţi de un caracter tare ar fi ispitiţi să judece acest moment ca pe o întorsătură hotărâtoare în desfăşurarea războiului din est. În realitate, nu reprezintă decât un incident. Cred că sunteţi de acord cu mine.

Am înclinat din cap fără să mă pronunţ. Îl lăsam să creadă ce voia.

S.S.-istul a revenit. Avea pe chip o expresie care m-a pus pe gânduri. M-a privit stingherit, apoi s-a adresat lui Himmler.

— *Herr Reichsführer,* am executat ordinul dumneavoastră. Am cerut dosarul respectiv. În ceea ce priveşte amânarea executării sentinţei, trebuie să vă aduc la cunoştinţă că intervenţia mea a fost tardivă. Studentul a fost executat azi de dimineaţă la cinci.

Himmler s-a încruntat.

— Aceasta schimbă complet situaţia.

Natura se arată milostivă cu oamenii. Primul şoc este întotdeauna amortizat. Altfel, loviturile morale năprasnice te-ar ucide. Când am auzit că Willi a fost executat, am avut impresia că mi se vorbeşte de altă persoană. Abia după câteva clipe m-am recules şi am înţeles adevărata semnificaţie a vorbelor lui.

— Imposibil! am exclamat. Trebuie să fie o greşeală. Preşedintele tribunalului mi-a spus categoric…

N-am mai avut putere să închei fraza.

— Preşedintele tribunalului n-a îndrăznit probabil să vă spună adevărul. A vrut să vă menajeze. Sau poate că realmente nu a ştiut. Procesul a fost judecat de un judecător venit special de la Berlin. Dacă vreţi să vă convingeţi, chem personal Münchenul la telefon.

M-am ridicat de pe scaun.

— Mulţumesc. Nu mai este nevoie. Vă cred. Fiul meu nu putea să scape. Nu *trebuia* să scape…

Himmler a ridicat din umeri.

— Regret că n-am putut face nimic… Mai aveţi încă doi copii în Germania, *Herr General.* Veţi trăi pentru ei.

L-am privit pe sub sprâncene. Mi-am încleştat pumnii.

— Ştiaţi de existenţa celorlalţi copii ai mei, *Herr Reichsführer?*

— Sunt informat asupra familiilor tuturor înalţilor demnitari civili şi militari, *Herr General*. În calitatea mea de şef suprem al poliţiei, trebuie să ştiu totul.

Aluzia era directă. Mă prevenea fin să nu adopt o atitudine ostilă faţă de regim. Mai aveam doi copii în libertate. Puteau suferi neplăceri.

— Vă rog să ţineţi seama, *Herr General*, că am vrut să vă servesc, a subliniat ultimele cuvinte.

— Vă mulţumesc, *Herr Reichsführer.*

Am părăsit încăperea. Simţeam că îmi plesnesc tâmplele. Cine minţise? Preşedintele tribunalului sau Himmler? Era inutil să mă mai zbat. Willi *trebuia* să moară. Nimeni şi nimic pe lume nu-l mai putea salva.

— La Statul-Major al Aerului! am ordonat şoferului.

L-am găsit pe Jeschonnek în biroul său. Lucra la o situaţie a avioanelor de transport, cerută de *O.K.W.* şi Jeschonnek era vânăt. Cearcăne negre îi subliniau ochii.

— Aţi avut vreo neplăcere, *Herr General?* m-a întrebat cu solicitudine.

— S-a întâmplat o nenorocire, o mare nenorocire. Fiul meu, Wilhelm, student la Drept, a fost decapitat.

Şi-a împreunat uluit mâinile.

— Cum se poate? Pare de necrezut!

I-am istorisit pe scurt.

— În asemenea momente, mi-a răspuns, nu ştiu ce se poate spune. Să vă prezint condoleanţe? Este atât de puţin. Vreau să credeţi că sunt alături de dumneavoastră… că vă înţeleg durerea…

— Nu trebuie să fiţi alături de un părinte care şi-a pierdut fiul în asemenea condiţii. Riscaţi să se spună că v-aţi solidarizat cu duşmanii Reichului.

A făcut un gest de scârbă.

— A ajuns să nu-mi mai pese de nimic, *Herr General.*

I-am cerut o coală de hârtie, pe care am aşternut câteva rânduri. Cererea de demisie din armată.

— Vă rog să o înaintaţi *Reichsmarschallului* Göring.

Jeschonnek a citit-o.

— Nu credeţi că ar fi preferabil să reflectaţi câteva zile?

— Nu. Din momentul acesta nu poate să mai existe nici o încredere între mine şi regim. Expediaţi-o imediat, *Herr General.*

— Unde vă pot găsi, la nevoie?

— La vila mea din Traunkirchen. Am să mă retrag acolo un timp. În mijlocul familiei. Pe unul din fiii mei l-am pierdut la Stalingrad. Nu mai am nici o veste. Pe al doilea, mi l-au decapitat. De ceilalţi doi care mi-au mai rămas, vreau să mă ocup aşa cum se cuvine. Am onoarea să vă salut, *Herr General*.

Ne-am strâns mâna, apoi m-a condus până la uşă. L-am lăsat cu hârţoagele lui şi am plecat. Nu-mi era prea simpatic acest Jeschonnek. Vedeam în el un fel de automat, pe care nu-l interesa decât aviaţia militară. Un birocrat, mâna dreaptă a lui Göring, din al cărui cuvânt nu îndrăznea să iasă. Vai, cât m-am înşelat! Câteva luni mai târziu, Jeschonnek avea să se sinucidă, pentru că ştia că va fi tras la răspundere pentru moartea atâtor camarazi de-ai săi, trimişi la pieire pe bordul unor avioane de luptă mult inferioare celor engleze sau americane.

Înainte de a pleca la Traunkirchen, l-am înhumat pe Willi în cavoul familiei. Am reuşit cu greu să îi obţin cadavrul. A trebuit să ajung iarăşi până la Himmler. Omul acesta simţea o adevărată voluptate să mă servească în chestiuni de importanţă secundară. Nu mi-l înapoiase pe Willi în viaţă. Mi-l încredinţa mort. Şi pentru aceasta trebuia să-i mulţumesc. În principiu, condamnaţii la moarte erau îngropaţi în locuri rămase necunoscute familiei sau marelui public, spre a nu se face mai târziu pelerinaje la mormintele lor.

La ceremonia funebră, oficiată în strictă intimitate, au participat, în afară de copiii mei şi de mine, unchiul Rudolf şi un singur preot. Convoiul mortuar era urmărit de la distanţă de agenţi ai *Gestapoului.* Nu cumva să imprim acestei înmormântări semnificaţia unei manifestări ostile regimului.

Cu acest prilej am putut să-mi dau seama de efectele nocive ale educaţiei naţional-socialiste asupra tineretului şi asupra relaţiilor de familie.

În seara înmormântării, am luat masa cu fiii mei şi cu unchiul Rudolf. Uzina electrică rămăsese în pană. Sufrageria era luminată numai de lumânări. Flăcăruile plăpânde, smucite de curentele de aer care circulau prin încăperea imensă, tremurau, gata să-şi dea şi ele sufletul.

Aveam în dreapta mea pe Rudi, cel de-al treilea fiu al meu. Avea 16 ani. Era blond şi frumos ca Siegfried. Semăna cu bunicul meu. Avea aceeaşi bărbie voluntară, aceiaşi ochi albaştri, limpezi, aceleaşi trăsături frumoase şi regulate.

În stânga mea se afla Uwe. Prâslea. Împlinise 12 ani. Avea chipul

mamei sale. Părul lui bătea în roşcat. Era copilăros şi tandru. Foarte deosebit de Rudi. Care păstra o atitudine distantă, rece, puţin potrivită cu vârsta lui.

În faţa mea stătea unchiul Rudolf. Emoţiile din timpul zilei îl obosiseră. Abia îşi ducea mâncarea la gură. I se închideau ochii de somn. Ochii lui bătrâni, dar atât de buni.

Mă uitam la cei doi copii. Pentru ei aveam datoria să trăiesc. Trebuia să-i îndrumez, să-i apăr de răutatea oamenilor şi de propriile lor slăbiciuni.

În sufragerie domnea o linişte adâncă, tulburată doar de Günther, majordomul septuagenar, pe care-l reţineam în serviciu, în pofida vârstei lui înaintate. Toţi servitorii tineri fuseseră mobilizaţi. Mai rămăseseră şi câteva femei de serviciu, care executau şi treburile rezervate bărbaţilor, cum ar fi grădinăritul şi îngrijirea cailor.

Ceasul din hol a bătut de opt ori. Moartea îngrozitoare a lui Willi ne zdruncinase tuturor nervii. La un moment dat, am văzut pe obrazul lui Uwe scurgându-se o lacrimă mare.

Deodată Rudi a sărit în picioare.

— Nu-l mai plânge! a zbierat. Destul cu fariseismul. Willi şi-a primit pedeapsa meritată.

Ieşirea lui Rudi m-a trezit ca o lovitură de bici.

— Ce înseamnă asta, Rudi?

— Trădătorii nu au ce căuta printre noi.

Şi unchiul Rudolf clipea des, buimăcit.

— Ce s-a întâmplat?

— Nu-l mai plângeţi! Destul! Este ruşinos să plângeţi un trădător! Din respect pentru tata v-am răbdat până acum jelaniile.

Am aruncat şervetul pe masă.

— Rudi! Cum îţi permiţi să-ţi defăimezi fratele mort? Atitudinea ta mă uimeşte!

Rudi a izbucnit în plâns. Un plâns hohotit, isteric.

— Eram atât de mândru de dumneata, tată! Mă simţeam cel mai fericit când îţi admiram briliantele de pe „Crucea de Fier”. Willi m-a dezamăgit cel dintâi. A trădat patria germană, l-a trădat pe *Führer*, a trădat armata noastră de viteji… Şi dumneata m-ai dezamăgit, tată. Plângându-l pe Willi, te faci complicele lui…

Eram atât de surprins, încât îmi pierise glasul. Aveam impresia că Rudi înnebunise.

Unchiul Rudolf şi-a golit pe nerăsuflate paharul cu vin Uwe

încetase să mai plângă. Se uita terorizat la fratele său.

— Rudi, nu e frumos ce faci! a intervenit bătrânul.

Rudi stătea în picioare, uşor înclinat, cu pumnii încleştaţi, pregătit parcă de luptă. Ne privea mânios pe sub sprâncene, ca şi când am fi fost nişte animale primejdioase, care abia aşteptau să-l atace.

— În prezenţa mea să nu mai vorbiţi despre Willi, despre acest ticălos, care, spre marea mea ruşine, mi-a fost frate!

Ne-a întors spatele şi a părăsit sufrageria în fugă.

— Nu mai înţeleg nimic! am exclamat, ridicându-mă în picioare.

Günther înţepenise lângă bufet. Numai capul şi mâinile îi tremurau, de parcă ar fi avut boala lui Parkinson.

Unchiul Rudolf oftă prelung:

— Trebuie să-l înţelegem pe Rudi, dragă Eugen. Este un produs al vremii lui. Instructorii din *Hitlerjugend* au reuşit să facă din el un adevărat hitlerist, să-l fanatizeze.

— Aceasta este educaţia pe care a primit-o în *Hitlerjugend*? Să-şi înfrunte tatăl? Să-şi insulte morţii?

— Nu este singurul tânăr cu această mentalitate, Eugen. Rudi, ca şi alţi tineri de seama lui, a fost intoxicat cu ideologia urii. Tu nu-ţi vezi copiii decât o dată la trei sau patru luni. Durata unui concediu sau a câtorva permisii. Eu îi văd des. Noi, bătrânii, avem tristul privilegiu de a putea urmări zi de zi otrăvirea spirituală a copiilor.

Unchiul Rudolf vorbise cu o luciditate remarcabilă.

Auzisem destule în legătură cu copilandrii din *Hitlerjugend*, din rândurile cărora se recrutau cei mai înverşunaţi *S.S.*-işti. Dar nu mi-am închipuit niciodată că unul dintre fiii mei ar putea să facă parte din tagma acestor fanatici.

În noaptea aceea m-am retras în camera mea şi am stat îndelung de vorbă cu mine însumi. Eram vinovat de tot ceea ce se întâmplase. Îmi neglijasem copiii. Intrarea în viaţa civilă îmi va permite să mă ocup de Rudi şi de Uwe. Poate că voi izbuti să-l smulg pe Rudi din marasmul în care se afundase. Bineînţeles, în acelaşi timp voi continua cu forţe sporite lupta împotriva lui Hitler.

A doua zi de dimineaţă le-am spus copiilor – înaintea plecării lor la şcoală – că doresc să-i iau câteva zile la Traunkirchen. Le-am vorbit calm, fără să-i las a înţelege că m-ar fi afectat peste măsură violenţele verbale din ajun ale lui Rudi. Trebuia să mi-l apropii pe băiatul acesta, înstrăinat de ai lui. Uwe a primit cu bucurie vestea. Rudi m-a ascultat, cu răceală.

— Dacă îţi face dumitale plăcere, mergem, mi-a răspuns concesiv. Deşi astăzi nu este timp pentru astfel de... escapade.

Cuvântul „escapadă” nu mi s-a părut tocmai potrivit şi i-am spus acest lucru. Nu făceam nimic pe ascuns, nimic reprobabil dacă plecam pentru câteva zile la Traunkirchen.

— Ne aflăm în război, tată. Când soldaţii mor pe front, nu este normal să ne odihnim la ţară.

Adoptase limbajul umflat, pretenţios, lozincard al instructorilor din *Hitlerjugend*.

— Cred că nu facem un păcat, Rudi, dacă ne luăm câteva zile de odihnă.

A ridicat din umeri.

— Cum vrei dumneata. Va fi însă greu să obţin o învoire de la organizaţie. De la şcoală capăt mai uşor liber.

— De aceasta mă ocup eu. I-am spus. Acum plecaţi. S-a făcut târziu.

Ce-ar spune Rudi dacă ar afla că am demisionat din armată din cauza „asasinării legale” a lui Willi? mă întrebam. Cred că m-ar dispreţui. S-ar lepăda de mine ca şi de fratele său, decapitatul. M-ar acuza de laşitate, poate de trădare...

Într-o zi trebuia să afle şi acest lucru. Totul era să am grijă să-l pregătesc din timp. Mi se pare ciudat că între mine şi unul din fiii mei s-a deschis o prăpastie. Rudi mă privea ca pe un străin. Nici eu nu-l mai înţeleg. Dacă între soţi sunt posibile rupturile iremediabile,: n-am conceput vreodată că între părinţi şi copii se pot produce asemenea, conflicte. Rudi mi-a dovedit contrariul.

Am obţinut învoirea lor de la şcoală. Elevii erau atât de mulţi şi profesorii atât de puţini – datorită mobilizării – încât o clasă cuprindea de două sau de trei ori efectivul normal. Absenţa temporară a copiilor mei crea un spaţiu suplimentar pentru elevii care rămâneau la şcoală. Nici instructorii de la *Hitlerjugend* nu mi-au făcut dificultăţi. Numele şi gradul meu aveau încă un oarecare efect.

La prânz, după înapoierea copiilor de la şcoală, i-am urcat în maşină şi am plecat la Traunkirchen. Puteam să păstrez şoferul până în clipa în care mi se aprobă demisia. Până atunci, rămâneam supus aceloraşi obligaţiuni şi mă bucuram de aceleaşi drepturi ca orice ofiţer activ. Până la Altmunster am putut merge cu maşina. Şoferul montase lanţuri la roţi. Mai departe a trebuit să folosim sania..

Îmi sângera inima când îmi revenea în minte sfârşitul lui Willi, dar mă reţineam să aduc acest subiect în discuţie. Uwe era foarte sensibil şi suferise mult de pe urma acestei tragedii. La copii durerea sufletească este mai puţin statornică. Peisajul hibernal, ultimul dinaintea primăverii, îi smulgea din când în când strigăte de admiraţie. Era îndrăgostit de natură. Deşi ne petreceam câteva luni pe an la Traunkirchen, nu se mai sătura de frumuseţea munţilor şi a lacului. Rudi păstra o tăcere mohorâtă, dispreţuitoare. Îl irita entuziasmul copilăresc al fratelui său mai mic. Se socotea foarte copt la minte. Seriozitatea lui excesivă îmbrăca o formă care nu excludea o doză de pedanterie. Rudi refuza să mai fie copil. Spre a-şi sublinia maturitatea minţii, se comporta ca acei profesori acri, nesuferiţi, care îşi închipuie că se afirmă cu atât mai vârtos cu cât se arată mai absurzi în exigenţele şi în severitatea lor.

Seara, târziu, am ajuns la Traunkirchen. Telefonasem din ajun, aşa că servitorii făcuseră foc în toate încăperile. Casa, construită în genul unui *chalet* elveţian, avea camere mari, ferestre largi cât peretele, ce priveau spre lac şi spre muntele Traunstein, plafoane cu bârne aparente, balcoane, terase, garaj pentru trei maşini, un teren de tenis, piscină, un pavilion cu popice, grajd pentru zece cai şi multiple cuşti cu animale sălbatice. Preferam casa din Traunkirchen castelului părintesc din Bavaria, care mă strivea cu masivitatea lui rece.

A doua zi de dimineaţă mi-am poftit copiii la o plimbare cu sania. Soarele incendiase cerul, aprinzând parcă zăpezile, care te orbeau cu strălucirea lor. Apropierea primăverii se făcea simţită. Uwe a acceptat numaidecât ideea mea. Rudi s-a arătat mai rezervat.

— Am de terminat o carte. Prefer să rămân acasă.

— Ce carte? m-am interesat.

— *Wanderer zwischen beiden Welten*, de Flex. Minunată! a exclamat. N-am întâlnit operă care să zugrăvească mai frumos virtuţile şi superioritatea rasei noastre germane. Mi-a recomandat-o camaradul Werner.

Nu l-am mai întrebat cine este camaradul Werner. Puteam să-mi închipui. Rudi, atât de distant până atunci, s-a animat. Când a menţionat cartea, au început să-i scânteieze ochii.

— Bine, Rudi. Rămâi cu lectura ta. Ne vedem la masă.

Am plecat numai cu Uwe. Aveam o sanie mică, dar foarte comodă, trasă de un singur cal. Când am trecut prin Traunkirchen, localitatea aceasta de munte, care fremăta altădată de atâta

tineret, m-a izbit neplăcut vârsta înaintată a oamenilor întâlniţi pe stradă. Cu excepţia câtorva copii, toţi erau trecuţi de 60 de ani.

— Îmi pare rău că n-a venit cu noi, a spus la un moment dat Uwe.

— Cine? Rudi? am întrebat.

— Rudi. De o vreme s-a schimbat mult. E foarte supărăcios. Cu Willi se certa rău, chiar înainte de arestarea lui s-au certat.

Felul său eliptic de a vorbi îmi era familiar.

— De ce s-au certat?

— Rudi i-a găsit în odaia lui nişte manifeste trase, zicea el, la şapirograf.

— Cum le-a găsit?

— Rudi scotocea adeseori prin camera lui Willi. În lipsa lui Willi, bineînţeles. Când Willi s-a întors acasă de la facultate, Rudi i-a arătat manifestele. L-a făcut trădător, ticălos, vândut anglo-americanilor.

— Aşa i-a spus?

— Da. Şi i-a mai spus că n-are să-l mai lase să otrăvească mintea altor tineri. Willi l-a lovit cu dosul palmei peste gură. Rudi a ripostat. S-au bătut rău. Manifestele zburau prin toată odaia. Atras de zgomot, m-am dus şi eu acolo. Am luat una din hârtiile acelea. Voiam să ştiu ce scrie, de vreme ce Rudi şi cu Willi se băteau pentru ele.

O bănuială cumplită mi-a fulgerat mintea.

Şi după aceea ce s-a mai întâmplat? l-am iscodit.

— Rudi a fugit, păruit rău. Willi era mai tare.

— Şi?

— După trei zile, Willi a plecat într-o dimineaţă la facultate şi nu s-a mai întors.

— Şi voi ce-aţi zis când aţi văzut că nu se întoarce acasă?

— În ziua aceea n-am zis nimic, m-am gândit că a dormit la prietenul lui. S-a mai întâmplat să doarmă la prietenul ăsta.

— Ştii cum îl chema pe prieten?

— Scholl îl chema. Da, da, Scholl.

Golurile din explicaţiile lui Uwe se completau pe rând cu elemente care nu îngăduiau nici un dubiu.

— Mai ai hârtia aceea? l-am întrebat.

— O mai am.

A scos-o din buzunar. Era împăturită.

— De ce e porţi în buzunar?

— Mi-a fost frică de Rudi. Să nu-mi scotocească prin odaie.

Am oprit sania la margine de drum, sub un copac cu ramurile încărcate de beteală. Am desfăcut manifestul.

„Poporul german este profund zguduit de pieirea soldaţilor noştri la Stalingrad. «Strălucita strategie» a iniţiatorilor războiului mondial a împins în mod absurd şi iresponsabil 330 000 de germani la moarte şi pieire. Îţi mulţumim, *Führer!...* Se cuvine, oare, să lăsăm mai departe soarta armatei noastre în mâinile unui profan? Se cuvine, oare, să jertfim ceea ce a mai rămas din tineretul german, de dragul instinctelor josnice ale clicii naziste? Niciodată! A sosit ora răfuielii, a răfuielii tineretului nostru german cu cea mai revoltătoare tiranie pe care a suportat-o vreodată poporul nostru. În numele întregului popor german, cerem guvernului lui Adolf Hitler să ne restituie libertăţile individuale, cea mai preţioasă cucerire, pe care ne-a răpit-o cu atâta neruşinare. Am fost crescuţi sub dominaţia unei cârmuiri care a înăbuşit cu neobrăzare orice exprimare liberă a unei opinii. Organizaţia *Hitlerjugend, S.A.*-ul şi *S.S.-ul* au căutat să ne ajusteze după un tipar unic, să ne imbecilizeze după o educare silnică, care a durat ani de-a rândul. «Antrenament ideologic», aşa a fost denumită metoda mârşavă cu ajutorul căreia gândirea independentă şi facultatea de a judeca urmau să fie înăbuşite de negura groasă a vorbelor goale. Şleahta conducătorilor educă prin metode diabolice pe viitorii bonzi ai partidului, pentru a deveni tirani fără frică de Dumnezeu, fără ruşine şi fără conştiinţă, adepţi orbi şi docili ai lui Hitler. Numele de german se va acoperi pentru totdeauna de ruşine dacă, până în cele din urmă, tineretul german nu se va răzvrăti, nu se va răzbuna, nu va răsturna, nu va zdrobi pe asupritorii săi şi nu va crea o Europă nouă, renăscută.

Studenţi, tineri şi tinere! Privirile germanilor sunt aţintite asupra voastră. Aşteaptă ca noi, în 1943, să înfrângem prin puterea spiritului teroarea naţional-socialistă, aşa cum în 1813 a fost înfrântă teroarea napoleoniană... Moartea germanilor la Stalingrad ne îndeamnă la luptă!”

O pală de vânt a făcut să se scuture beteala de pe ramurile copacului pe foaia de hârtie din mâinile mele. Am scuturata-o, apoi am împăturit-o.

— Mi-o dai mie? l-am întrebat pe Uwe.

— Dacă vrei dumneata...

— Mai ai şi altele, Uwe? Să-mi răspunzi cinstit. E foarte important

să-mi spui adevărul.

— Nu. Nu mai am.

— Bine.

Am vârât manifestul în buzunar.

Eram sigur că Rudi îşi denunţase fratele. Nu voiam totuşi să mă las ghidat numai de prezumţii. Trebuia să aflu adevărul. Trebuia să-l aflu cu orice preţ!

Am plecat din nou la drum. Ruşinea îmi învăpăia obrajii. Cum de zămislisem un Cain? Nu-mi iertam acest lucru. Şi cât mă bucurasem când Elissa îl născuse pe Rudi!

Sania trasă de calul alb aluneca fără zgomot pe zăpada albă, înstelată.

Cu ochii minţii vedeam trupul torturat al lui Willi, zăcând fără viaţă sub lespedea cavoului. Îl vedeam şi pe Rudi stând confortabil pe un fotoliu, lângă fereastra care priveşte spre învelişul de argint al lui Traunsee. Cu conştiinţa împăcată, savurează teoriile rasiste ale lui Walter Flex. Dacă voi constata că Rudi este denunţătorul şi deci asasinul moral al fratelui său, ce-mi va rămâne de făcut? Justiţia ţării nu numai că nu pedepseşte crima lui Rudi. Ci i-o glorifică în numele unei ideologii tot atât de criminale. Eu va trebui să fiu executorul acelei justiţii imanente, al eternelor legi morale, care îşi au locul deasupra justiţiei părtinitoare a oamenilor. Dacă aş fi eroul unei tragedii antice, ar trebui să-mi ucid fiul vinovat. Dar ce aş rezolva cu aceasta? Adevăraţii autori morali, iniţiatorii întregului sistem, nu sunt oare mai vinovaţi decât uneltele pe care şi le-au făurit pervertind pe tinerii ajunşi pe mâna lor? Şi Rudi trebuia să-şi primească pedeapsa. Căci au mai existat tineri supuşi la aceleaşi presiuni, dar care au refuzat să se facă instrumentele opresiunii. Au respins delaţiunea. Rudi a sucombat, devenind unul din tagma lor. Toată această tagmă trebuie să plătească, şi mai ales şefii ei…

Când am ajuns acasă, Rudi m-a întâmpinat, plin de însufleţire.

— Te-a căutat la telefon generalul Jeschonnek. Din partea *Reichsmarschallului* Göring…

În clipa aceea mă privea cu o admiraţie amestecată cu invidie. Când mi-am dezbrăcat şuba, a băgat de seamă că port haine civile.

— Îţi stă mai bine în uniformă, tată. „Crucea de Fier” cu briliante îţi dă un aer extraordinar. Parcă ai fi un zeu; în civil îţi pierzi tot prestigiul.

— Crezi că prestigiul mi-l dă uniforma, Rudi? Uniforma şi „Crucea de Fier”? Sub broderiile de aur şi sub decoraţiile strălucitoare se

ascund adeseori ticăloşi care şi-ar avea mai degrabă locul într-o celulă cu gratii sau în laţul spânzuraţilor.

M-a privit nedumerit.

— Nu mă poţi înţelege. Rudi, am rostit aproape în şoaptă.

Uwe se uita la noi cu ochii lui mari, miraţi. Încerca să descifreze sensurile scenei care se depăna în faţa lui. Simţea instinctiv că între mine şi Rudi se angajase o luptă surdă, dar nu-i înţelegea sensul. Îi lipsea experienţa.

Telefonul a sunat din nou. Mă chema iarăşi Jeschonnek.

— *Reichsmarschallul* a refuzat să vă aprobe demisia. Vrea să aibă o convorbire cu dumneavoastră. Când puteţi veni la Berlin?

Apelul acesta era opera destinului. Göring îmi interzicea să lepăd uniforma. Săvârşisem o greşeală când îmi prezentasem demisia. În calitatea mea de general-inspector de *Luftwaffe,* mă puteam mişca nestingherit în întreaga Germanie, pe toate fronturile. Aveam ocazia să iau legătura cu tot felul de oameni. Să împrăştii flacăra revoltei. Să îndemn ofiţerii să îngroaşe numărul opozanţilor regimului. Şi dintre aceştia să aleg pe cei mai hotărâţi.

A doua zi am plecat la Berlin. *Reichsmarschallul* Göring m-a primit la Karinhall. A făcut un gest de care nu l-aş fi crezut capabil. Mi-a prezentat condoleanţe pentru moartea fiului meu.

— Nu ştiu dacă acest lucru vă poate consola, principe. Am cerut informaţii asupra modului în care şi-a dat sfârşitul fiul dumneavoastră. Şi-a plătit greşeala, urcând plin de curaj şi mândrie treptele eşafodului. Sincer vă spun, principe, aş fi preferat să se numere printre prietenii, nu printre duşmanii acestei ţări.

N-am răspuns. M-am mărginit să înclin uşor capul. Şi eu păstram aceeaşi atitudine mândră, ca şi fiul meu în faţa călăului.

— Ştiţi poate că *Reichsführerul* Himmler a încercat să vă salveze fiul. A fost prea târziu. V-am respins demisia, fiindcă nu sunteţi dator să plătiţi poliţa altuia, chiar dacă acesta este sânge din sângele dumneavoastră. Germania are nevoie de braţul dumneavoastră. Vă cer să vă retrageţi demisia. Dacă aţi stărui în a fi acceptată, aş crede că v-aţi solidarizat cu duşmanii acestei ţări, cu trădătorii.

Ameninţarea era voalată. Dar exista totuşi.

— Numele generalului principe von Altenburg-Delmond nu trebuie asociat nici pe departe cu o crimă de înaltă trădare.

A luat de pe biroul său demisia mea scrisă şi a făcut-o bucăţi.

— Principe, vă rog să vă înapoiaţi la Roma. Prezenţa dumneavoastră este necesară acolo. Pot să vă urez drum bun?

M-am înclinat.

— Vă mulţumesc pentru urare, *Herr Reichsmarschall.*

— Credeţi că puteţi renunţa la restul concediului dumneavoastră?

— Mâine voi pleca la Roma, *Herr Reichsmarschall.*

Mi-a întins mâna. În clipa aceea am avut un fel de halucinaţie. Mi s-a părut că îmi întinde arma cu care trebuia să-l ucid şi pe el, şi pe Hitler.

Dimineaţa m-am deşteptat din somn foarte târziu. Se făcuse ora 10. Dormisem neîntrerupt nouă ore. Aşa ceva nu mi se mai întâmplase demult. Fusesem, desigur, foarte obosit, În general, dorm puţin. Patru sau cinci ore pe noapte. După două sau trei săptămâni de asemenea regim, cad frânt de oboseală şi dorm uneori zece sau douăsprezece ore. Refăcut, reiau activitatea aceea febrilă, care de la o vreme mi-a devenit a doua natură.

M-am trezit cu chipul lui Willi în faţa ochilor. Îl visasem şi pe el, şi pe Albert. Amândoi erau copii. Se jucau pe pajiştea din faţa casei de la Traunkirchen. Vântul se zbenguia în buclele lor blonde. Râdeau şi erau fericiţi…

A trecut aproape un an de la moartea lui Willi. Îi resimt pierderea tot atât de greu ca şi în primele zile după înmormântare; nu-mi rămâne însă timp să-l plâng. Am atâtea de făcut.

În timp ce beam o cafea cu lapte, şi-a făcut apariţia von Geist.

— Raportul pentru *Führer* este gata, *Herr General*. Dacă îmi permiteţi, vi-l citesc. Am respectat întocmai directivele dumneavoastră.

— Ai cearcăne, von Geist. Ai lucrat toată noaptea, nu-i aşa?

— Greu a fost să găsesc formula oare să permită expunerea punctului nostru de vedere, fără a avea aerul că suntem în dezacord cu *Führerul*.

— Dacă ai găsit formula, von Geist, am să propun trecerea dumitale în rândurile corpului diplomatic.

— N-aş concepe să lucrez cu von Ribbentrop, *Herr General.*

Am râs.

— Spune drept, n-ai prefera să te găsească sfârşitul previzibil al acestui război în fruntea unei paşnice misiuni diplomatice în Elveţia sau în altă ţară neutră? Mai ales acum, după ce aliaţii au declarat solemn că vor traduce în faţa unui tribunal internaţional pe toţi criminalii de război germani?

Von Geist s-a scărpinat deasupra sprâncenei stingi.

— Cred că declaraţia de la Casablanca a anglo-americanilor, care condiţionează încheierea păcii de capitularea necondiţionată a Germaniei, a însemnat o mare gogomănie. Adversarii naţional-socialismului, văzându-se puşi pe acelaşi plan cu căpeteniile naziste, se vor simţi obligaţi să lupte până la sfârşit alături de Hitler.

— Ai spus un mare adevăr, von Geist. Ruşii au fost mai abili. În proclamaţiile lor afirmă că duc războiul împotriva nazismului, nu a poporului german. Anglo-americanii nu s-au gândit să constituie la Londra un comitet de eliberare naţională, alcătuit din prizonieri germani, duşmani ai nazismului. L-ai auzit pe von Seydlitz vorbind la Radio Moscova?

— L-am auzit şi m-am înfiorat, zise von Geist. N-ar fi fost mai bine să fi ţinut un discurs asemănător la Radio Berlin, înainte de dezastrul de la Stalingrad? Armata îşi plăteşte ezitările…

— Eşti bine documentat, von Geist.

— Aş fi preferat să urmăresc tragedia dintr-un fotoliu de orchestră, *Herr General.*

Mi-am muiat cornul în cafeaua cu lapte. Procedeu puţin elegant, dar pe care îl aplic din copilărie.

— Să auzim raportul, von Geist.

S-a executat, începând lectura cu glasul lui frumos modulat. Accentua pasajele mai importante, rostea distinct şi doctoral argumentele tari, le lăsa abil în umbră pe cele slabe. Von Geist, ar fi fost un minunat actor. Raportul era bine adus din condei. Lăsa toată răspunderea pe seama *O.K.W.*-ului.

— Perfect! l-am lăudat după ce a încheiat lectura. M-ai scutit să-l redactez personal. Să mi-l dai la semnat.

După ce mi-am aşternut numele în josul raportului, i-am zâmbit.

— Amicul nostru Keitel are să turbeze de furie. Va spune că am pasat răspunderea *O.K.W.*-ului.

— Când degarniseşti un front de avioanele sale de luptă, trebuie să dai socoteală.

— În curând îi vom auzi comentariile. Peste două ore plecăm la Rastenburg. În timp ce mă îmbrac, cere la telefon Berlinul. Comandamentul Armatei de Rezervă, generalul Olbricht. Pe aerodrom să-l găsesc şi pe Hans. Pe şoselele ruseşti n-am curaj să mă dau pe mâna altui şofer.

Am făcut o baie, m-am bărbierit, m-am îmbrăcat în mai puţin de

un sfert de oră.

— *Herr General,* m-a anunţat von Geist, aveţi legătura cu Berlinul.

Glasul lui Olbricht se auzea atât de limpede, încât ai fi crezut că se află în camera alăturată.

— V-am căutat aseară, *Herr General.*

— Ştiu. Mi s-a spus.

— Când treceţi prin Berlin, n-am putea sta puţin de vorbă? Câteva chestiuni de serviciu. Comportă urgenţă.

— Chiar astăzi. În jurul prânzului, fac escală la Berlin, în drumul meu spre Rastenburg. Ne putem vedea pe aerodrom.

— În regulă! Voi fi prezent la Tempelhof. Am onoarea să vă salut.

Înainte de a părăsi Parisul, am avut o convorbire telefonică şi cu Sperrle. Mi-am exprimat regretul că nu am putut să-i fac o vizită în preajma plecării. Am schimbat complimente politicoase. Sperrle mi-a părut îmbufnat. Nu-i convenea că lucrasem peste capul lui. Avea impresia că este tratat ca o cantitate neglijabilă.

Am telefonat apoi *Reichsmarschallului* Göring, raportându-i executarea misiunii. Am făcut bine că nu l-am scos în factor comun. În ultimul moment, Hitler, mânat de unele scrupule faţă de vechiul său colaborator, dăduse ordin lui Keitel să-l informeze asupra misiunii mele.

— La ce formulă aţi ajuns? m-a întrebat Göring.

I-am rezumat concluziile raportului.

— Foarte bine. Sunt de acord. Să mă ţineţi la curent cu ce se va hotărî la *O.K.W.*

— Prea bine, *Herr Reichsmarschall*.

Multe se schimbaseră în cel de-al treilea *Reich.* Pe vremuri, Göring era un personaj de prim-plan. Când Hitler îl învestise cu toate puterile, în vederea realizării planului de patru ani, declarase despre colaboratorul său credincios: „Pentru Hermann Göring nu există cuvântul imposibil. Numai el poate duce la îndeplinire această importantă misiune.” Mai târziu avea să-şi schimbe părerea.

În ’934, Göring era în apogeu. În acea epocă se lucra activ la transformarea *Reichswehrului* republican în *Wehrmacht.* Guvernul *Reichului* sporise masiv bugetul militar. Göring îşi asumase misiunea organizării unei armate a aerului. Printre colaboratorii săi de atunci se numărau generalul Milch, generalul Kesselring, colonelul Bruch, colonelul Udet, generalul Sperrle, colonelul

Jeschonnek, eu şi alţi câţiva specialişti în domeniul aviaţiei militare. În mai ’935, Comisariatul *Reichului* pentru Aeronautică căpătase o nouă titulatură, Ministerul Aeronauticii, subliniindu-se astfel importanţa acordată armei aeriene. Avioanele militare erau construite după modele pe atunci socotite revoluţionare. Bombardierele grele *Junkers 52* , trimotoare cu o putere de 2 100 C.P., bombardierele uşoare *Heinckel 70* , monomotoare de 800 C.P., hidroavioanele de recunoaştere maritimă *Dornier 22* , avioanele de vânătoare *Arado 65* , apoi modelul mai nou *Heinckel 61* stârneau admiraţia specialiştilor. Toţi eram mândri de această operă. Socoteam că înarmarea treptată a Germaniei îi va permite să joace rolul care i se cuvenea în concertul european. Puţini dintre noi se gândeau că pregăteam un război pustiitor.

Se scurseseră de atunci zece ani. Acum, după ce păşisem pragul mohorâtului an ’944, puteam să ne dăm seama de întinderea dezastrului. Göring devenise vioara a treia într-o orchestră dirijată, Udet, Jeschonnek se sinuciseseră, îngroziţi de amploarea catastrofei abătute asupra Germaniei. Ceilalţi erau atât de năuciţi, încât acţionau ca nişte automate. Executam cu toţii ordinele unui dement care se socotea personificarea zeului Marte.

Gândurile acestea şi multe altele mă torturau, în timp ce avionul meu zbura spre Berlin.

Când am trecut deasupra Ruhrului, am privit cu durere distrugerile săvârşite de bombardierele anglo-americane. Nu era pentru întâia oară că îmi defila prin faţa ochilor spectacolul dezolant al oraşelor pustiite, al fabricilor arse şi minate. Supravieţuitorii îşi continuau cu eroism activitatea. Normal ar fi fost să trecem la represalii. Din nefericire, pierdusem definitiv supremaţia aeriană. Războiul din est ne silise să deplasăm într-acolo majoritatea avioanelor de bombardament şi de luptă. Ajunsesem la discreţia aviaţiei anglo-americane. Riposta artileriei antiaeriene era neglijabilă. Raza ei de acţiune avea un plafon relativ redus. Avioanele care zburau deasupra acestui plafon erau intangibile. Puzderia de bombardiere anglo-americane lansau covoare de bombe atât de întinse, încât puteau să zboare la mare înălţime spre a evita loviturile tunurilor grele antiaeriene, fără să se teamă că nu ar putea nimeri obiectivele propuse.

Am făcut escală la Berlin, pe aeroportul Tempelhof. Potrivit înţelegerii, generalul Olbricht mă aştepta în faţa aerogării. Mă aştepta şi Hans. Mărturisesc că mi-a făcut plăcere să-l revăd.

Expresia deschisă a ochilor săi albaştri, luminoşi, prospeţimea obrazului, tinereţea pe care o emana întreaga lui fiinţă îmi aminteau de Albert şi de Willi.

În timpul escalei de aproximativ o jumătate de oră, urma să se facă şi plinul de combustibil.

L-am recunoscut de departe pe Olbricht, după ramele de metal ale ochelarilor săi, care scânteiau în soare tot atât de tare ca şi aurul de pe epoleţi. Venise singur în întâmpinarea mea. Însemna că avea să-mi spună lucruri importante. L-am luat de braţ şi, ca din întâmplare, ne-am îndepărtat de ceilalţi ofiţeri.

— Trebuie să vă aduc la cunoştinţă veşti îmbucurătoare, *Herr General*, mi-a vorbit. În rândurile noastre au intrat câţiva generali din *O.K.W.* Executarea atentatului plănuit de Stauffenberg va fi astfel uşurată. Ultima tentativă, din 26 decembrie, a eşuat datorită contramandării conferinţei la care trebuia să asiste Hitler. Neştiind de această schimbare de program, Stauffenberg s-a prezentat la Rastenburg, având în servietă o bombă. Lipsa de informaţii a zădărnicit o acţiune care ar fi trebuit să fie încununată de succes. De acum înainte vom avea la *O.K.W.* oameni siguri, care ne vor ţine la curent cu toate mişcările lui Hitler.

— Cine sunt?

— Generalul de artilerie Lindemann, generalul Wagner, şeful direcţiei operative, şi generalul-maior Stieff, şeful secţiei organizare.

Betonul de pe aerodrom fusese curăţat de zăpadă. Rămăseseră însă urme îngheţate, care scârţâiau sub tălpi.

— Felicitările mele! Aţi lucrat bine, i-am spus. Am şi eu pentru dumneavoastră o veste interesantă. Himmler ne face avansuri. În termeni voalaţi, ne-a propus o alianţă.

I-am istorisit convorbirea de la Paris cu *Reichsführerul S.S.*

— Sunteţi de acord să raportez acest lucru generalului Beck? m-a întrebat.

— Vă rog. Trebuie totuşi să privim cu multă suspiciune această propunere. Să nu fie o cursă.

Olbricht a zâmbit ironic.

— Cred că Himmler este sincer. Vrea să-şi scape pielea şi, pe cât posibil, poziţia. Ştie că formula Hitler este falimentară.

— Cum se mai simte generalul Beck?

— Se pare că intervenţia chirurgicală la care a fost supus ar fi reuşit. L-am văzut acum câteva zile. Arată destul de vioi. Mi-a

vorbit de lista noului guvern pe care o întocmise în acord cu Goerdeler. V-a rezervat un departament.

— Vă rog să comunicaţi generalului Beck că refuz orice demnitate politică. M-am angajat în această luptă fără să urmăresc recompense. Nu am altă dorinţă decât să-l văd pe Hitler la pământ.

Jumătatea de oră pe care i-o acordasem se apropia de sfârşit. Personalul navigant se agita în jurul avionului.

— A sosit momentul să ne luăm rămas bun, *Herr General,* i-am spus.

Olbricht s-a uitat la ceas.

— Repede trece timpul! Vă mai aduc ceva la cunoştinţă. Generalul Lindemann ne-a informat că între Hitler şi *Feldmarschallul* von Manstein ar fi avut loc o discuţie tare.

— Când?

— La începutul lui ianuarie, von Manstein a cerut o audienţă personală. *Führerul* a acceptat să-l primească în prezenţa generalului Zeitzler. Deşi întrevederea a avut loc cu uşile închise, s-au filtrat unele zvonuri până la noi. Von Manstein a declarat cu îndrăzneală *Führerului* că înfrângerile repetate nu se datoresc numai superiorităţii materiale a inamicului, ci mai ales conducerii ineficiente a războiului. *Führerul* s-a înfuriat la culme. Încleştându-şi pumnii, s-a apropiat de *Feldmarschall* şi l-a acoperit cu reproşuri. „Nimeni în ţara asta nu poate conduce războiul mai bine decât mine. Eu, *Herr Feldmarschall*, reprezint un mit. Întreg poporul mă urmează. Credeţi că dumneavoastră, un oarecare von Manstein, vă puteţi face mai ascultat decât mine, Hitler, *Führerul Reichului* german?” Vă închipuiţi în ce atmosferă s-a încheiat audienţa. Hitler nu a cutezat să-l destituie imediat, fiindcă von Manstein rămâne singurul strateg care rezistă cu oarecare succes formidabilei presiuni a ruşilor. De ce v-am spus toate acestea? Socotesc că este momentul să încercaţi a-l convinge pe von Manstein să treacă de partea noastră. Dacă ar fi alături de noi, am câştiga adeziunea multor ofiţeri de pe Frontul de Est.

Olbricht îmi făcea aceeaşi propunere ca şi von Tresckow. Vorbea cu însufleţire crescândă. Întrevedea deja succesul loviturii pe care o pusese la cale. Era atât de animat, încât i se înroşiseră obrajii.

— Voi încerca să-l atrag pe von Manstein în slujba cauzei noastre, *Herr General.* Nu ştiu dacă voi reuşi. Am mai abordat această chestiune şi altădată. Bineînţeles, în termeni generali. Nu mă puteam descoperi, pentru că nu ştiam cum va reacţiona. Mi-a

răspuns evaziv. După două tentative mimase infructuoase, am renunţat să-l mai testez.

— Conflictul lui cu Hitler creează o situaţie nouă, a stăruit Olbricht.

— Evident că pe acest conflict voi miza şi eu.

Von Geist m-a anunţat că avionul era gata să decoleze. Am strâns mâna lui Olbricht.

— Vă rog să transmiteţi salutările mele generalului Beck.

— Când credeţi că i-aţi putea face o vizită? Ţine mult să vă vadă.

— Poate la înapoierea de pe Frontul de Est

— Am să-i comunic...

În amurg am sosit la *O.K.W. Feldmarschallul* Keitel a ţinut să mă primească personal în cabinetul lui de lucru.

— Am vrut să stăm puţin de vorbă înainte de a vă prezenta *Führerului*. Vă rog să luaţi loc.

M-am aşezat pe scaun, păstrând mapa cu documente pe genunchi.

— Aş putea să văd raportul? m-a întrebat.

— Nu am nimic împotrivă, i-am răspuns. Însă *Führerul* mi-a ordonat să i-l prezint personal.

Keitel şi-a luat monoclul de la ochi şi l-a şters tacticos cu batista. A rostit uşor jenat:

— În ultima vreme, *Führerul* a întâmpinat unele neplăceri din partea câtorva dintre generalii săi, care şi-au închipuit că pot acţiona pe cont propriu, raportând ulterior *O.K.W.*-ului măsurile luate. Desigur, *Führerul* nu a fost de acord cu acest procedeu. Comandamentului Suprem al Armatei îi revine sarcina conducerii războiului. Marile operaţiuni strategice aici se hotărăsc.

Făcea aluzie la cazul Manstein? Introducerea era semnificativă.

— Dorim să evităm *Führerului* contrarietăţile inutile, care l-ar enerva, împiedicându-l să se dedice, cu mintea absolut liberă, conducerii operaţiilor pe toate fronturile.

— Nu ştiu ce legătură are raportul meu cu chestiunile ridicate de dumneavoastră, *Herr Feldmarschall*, i-am răspuns, dornic să-l enervez.

Şi-a înfipt brusc monoclul în orbită.

— Am să fiu mai explicit, a reluat cu răbdare, ca şi când ar fi avut de-a face cu un şcolar rebel. Concluziile raportului vă aparţin, nu-i aşa? Ei bine, s-ar putea ca aceste concluzii să nu concorde cu vederile *Führerului*. Şi aceasta l-ar irita.

— Atunci de ce mi s-a cerut să-l mai întocmesc? Dacă hotărârea era luată dinainte, ce rost avea să consumăm atâta timp şi atâta energie umană?

Keitel şi-a muşcat buzele. Privirea lui a întârziat obosită asupra mea.

— Am cerut un raport, sperând să coincidă cu concluziile noastre.

— Cu alte cuvinte, să-mi revină mie responsabilitatea măsurii care se va lua?

— Ah, nu! Voiam doar să vedem dacă punctul nostru de vedere îşi găseşte o motivare în ochii unui specialist.

Am ripostat sec:

— Nu. Nu îşi găseşte. Dacă stăruiţi să citiţi raportul, poftim!

L-am scos din mapă şi i l-am înmânat. Şi-a aruncat ochii asupra lui. Pe măsură ce-l parcurgea, fruntea i se încreţea, exteriorizându-i iritarea.

— Aţi lăsat răspunderea pe umerii *Führerului*, a mormăit.

— Am prezentat o serie de ipoteze, *Herr Feldmarschall.* Nu vă rămâne decât să alegeţi una din ele.

A ridicat din umeri.

— Toate sunt la fel de întunecate.

— Realitatea este întunecată, *Herr Feldmarschall*.

S-a ridicat de la birou.

— Cu îngăduinţa dumneavoastră, voi prezenta personal *Führerului* acest raport.

— Cu interpretarea dumneavoastră, *Herr Feldmarschall.*

— Cu adnotările mele, *Herr General.*

— În cazul acesta, pot socoti această misiune încheiată, *Herr Feldmarschall.*

— Exact! Vă prezint mulţumirile *Führerului*, *Herr General* şi vă rog totodată ca în cursul zilei de mâine să vă continuaţi drumul spre cartierul general al *Feldmarschall*ului von Manstein. Nu e nevoie, cred, să vă mai reamintesc misiunea dumneavoastră.

— Nu. Nu este nevoie. *Führerul* mi-a trasat-o în câteva linii. Ştiu ce am de făcut. Activizarea aprovizionării pe calea aerului a armatei încercuite de la Cerkasi. O situaţie asemănătoare celei de la Stalingrad. Avem experienţă.

Keitel şi-a plisat întrebător sprâncenele.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi!

— Regret că n-am fost mai clar, *Herr Feldmarschall*. Ca şi la

Stalingrad. Vom stabili un pod aerian. Ca şi la Stalingrad, vom suferi pierderi serioase. Ca şi la Stalingrad, toate aceste sacrificii vor fi zadarnice dacă armata încercuită va trebui să rămână pe poziţie. De data aceasta am reuşit să mă fac înţeles?

— Nu este misiunea mea, *Herr General*, să discut ordinele *Führerului.*

— Îmi pare rău că trebuie să vă contrazic, *Herr Feldmarschall*. Misiunea dumneavoastră nu este numai de a înregistra şi transmite hotărârile.

M-am ridicat de pe scaun:

— Vă salut, *Herr Feldmarschall.*

Keitel a încercat să-mi zâmbească.

— N-aş vrea să ne despărţim în seara aceasta, lăsând să planeze asupra noastră umbra unei neînţelegeri. În fond, toţi luptăm pentru victoria Germaniei.

Am zâmbit şi eu.

— Fiecare luptă în felul lui, *Herr Feldmarschall*.

Surâsul i-a îngheţat pe buze. Am salutat din nou şi am ieşit.

Războiul pornit de Hitler şi de acoliţii săi era asemenea lui Moloch. Nesătul, începuse să-şi mănânce copiii. *Führerul,* constructorul noii ordini europene, scăpase hăţurile, şi acum caii îl duceau în galopul lor frenetic spre prăpastie.

Ros de atâtea gânduri, mă uitam pe fereastra vagonului la câmpiile ruseşti înzăpezite, care defilau sub un cer greu, de plumb. În afară de cazurile de strictă necesitate, renunţasem să mă mai deplasez pe calea aerului. Pe Frontul de Est unităţile din *Luftwaffe* înregistrau pierderi tot mai mari. Lipsa aeronavelor de transport se făcuse atât de simţită, încât hotărâsem să pun şi avionul meu la dispoziţia unităţilor sanitare de campanie. Răniţii aveau mai mare nevoie decât mine de mijloace rapide de locomoţie.

Aveam impresia că trenul abia se târa prin stepa fără sfârşit. Pe măsură ce mă apropiam de front, creşteau şi semnele unei agitaţii pe care o cunoşteam foarte bine. Peroanele erau negre de soldaţi germani în uniforme ponosite. Fulare multicolore, căciuli jupuite, mănuşi de blană, bonete de lină, prevenite din colectări publice, le dădeau un aer puţin milităresc. Unii, mai cocheţi, aveau cizmele lustruite. Dar pe lângă aceştia, marea majoritate arătau ca nişte vagabonzi. Am trecut şi pe lângă trenuri care aduceau spre front trupe proaspete, întăriri alcătuite din tineri imberbi, curat îmbrăcaţi. Mai toţi erau nişte bieţi copilandri, trimişi să lupte în linia

întâi, după o foarte scurtă perioadă de instrucţie. Unii stăteau la ferestrele vagoanelor şi cântau. Inconştienţa tinereţii. Alţii, mai numeroşi, aveau o expresie nedumerită, speriată, de parcă n-ar fi ştiut ce se petrece cu ei. La vârsta lor ar fi fost mai firesc să stea în bănci, la şcoală. Hitler voise altfel.

Am trecut printr-o pădure imensă, cu copaci seculari. Mă gândeam că în curând pădurea avea să fie străbătută de soldaţii noştri, istoviţi şi înfrânţi, aflaţi în plină retragere. O străbătuseră şi la dus, cântându-şi victoriile.

O frânare bruscă aproape că m-a aruncat de pe canapea.

— Ce se întâmplă? am întrebat.

Von Geist a trecut la fereastră. A lăsat în jos geamul şi a scos capul afară. Aerul îngheţat, cu miros curat, de pădure, a năvălit în compartiment.

— Am oprit în plină curbă, mi-a spus. Nu văd locomotiva. E ascunsă după perdeaua de copaci.

Câţiva soldaţi înarmaţi au sărit din vagoane pe terasamentul acoperit cu zăpadă. Le auzeam cizmele cu ţinte izbindu-se pe pietrişul colţuros. Uşa compartimentului s-a deschis lăsând să apară figura rotundă a maiorului Heilingsdorff.

— *Herr General,* am trimis pe Busch să vadă despre ce e vorba.

O rafală de puşcă-automată a răscolit ecouri în pădurea îngheţată. A urmat încă o rafală.

— Probabil partizanii, a rostit calm von Geist.

Am aprins o ţigară.

Mi-am pus cascheta şi am trecut la fereastra deschisă. Aerul tare mi-a înţepat obrajii. Aburii respiraţiei se ridicau în volute spre cer.

— Nu e prudent să staţi la fereastră, *Herr General*. Epoleţii dumneavoastră atrag atenţia. Vă expuneţi unui pericol inutil, m-a prevenit von Geist.

Am râs.

— Glontele care mă va ucide n-a fost încă turnat. Cine a rostit fraza aceasta?

Eram sigur că-mi va da răspunsul exact.

— Regele Christophe din Haiti. Ziditorul unei celebre fortăreţe, a cărei construcţie a costat zeci de mii de vieţi omeneşti, a grăit von Geist.

— Şi s-a ruinat fără să fi fost atacată vreodată, am completat. Bravo, prietene!

L-am văzut pe Busch apropiindu-se în fugă.

— Partizanii, *Herr General.* Au încercat să arunce în aer trenul care ne preceda. Explozia a fost însă prematură. N-au reuşit decât să distrugă linia, pe o porţiune de câţiva metri. Pionierii o vor repara imediat, adăugă Busch.

— Şi rafalele automatelor? l-a întrebat von Geist.

— Garda trenului, după o luptă scurtă, a reuşit să captureze pe trei dintre partizani. I-au şi executat, *Herr Oberst*.

— Aha, explicaţia rafalelor! a rostit von Geist.

Mi-am îmbrăcat mantaua.

— Să facem puţină mişcare, până se repară linia, m-am adresat ofiţerilor mei.

Am coborât din vagon, urmat de von Geist, de Heilingsdorff şi de colonelul Merian, care se ataşase grupului nostru. Zăpada scârţâia sub tălpi. Mi-am pus mănuşile.

— Nu mi-a plăcut niciodată frigul, am spus.

— Pe vremuri, iarna, nu lăsam să treacă zi fără să mă spăl cu zăpadă pe tot corpul, a grăit Merian.

M-am îndreptat spre locomotivă. Soldaţii pe lângă care treceam încremeneau în poziţie de drepţi. Toţi erau de o tinereţe dezarmantă.

— Aceştia sunt copii, nu soldaţi! am exclamat.

Trenul era lung. Comandantul detaşamentului de gardă, un locotenent *S.S.* cu insigna „Narvik”, a venit în pas alergător să-mi raporteze cum stau lucrurile. L-am lăsat să-şi golească sacul, deşi ştiam de la Busch tot ce se întâmplase. A încheiat raportul menţionând execuţia celor trei partizani prinşi.

— Cine a ordonat împuşcarea lor? am întrebat.

— Comandantul primei garnituri, *Herr General.*

Am fost întotdeauna împotriva executării prizonierilor de război. Chiar şi a franctirorilor.

Mi-am continuat drumul spre capătul trenului. Am trecut de locomotivă. Cam la o sută de metri înaintea noastră se afla prima garnitură. Majoritatea soldaţilor coborâseră din vagoane. Stăteau în grupuri pe povârnişul domol al terasamentului. Comandantul gărzii, un căpitan cu barbă roşcată, care ordonase execuţia, a venit la rândul lui să-mi prezinte raportul.

— Unde sunt franctirorii executaţi, *Herr Hauptmann?*

— În văgăuna de lângă podeţ, *Herr General.*

Simţeam nevoia să-i văd. Poate că vreunul din ei semăna cu Willi sau cu Albert. Hitler declarase, nu demult, la Rastenburg, că va

organiza detaşamente de franctirori dacă teritoriul *Reichului* va deveni teatru de luptă. Armata înghiţise pe mai toţi oamenii maturi, iar moartea îi decimase. Franctirorii lui Hitler aveau să fie recrutaţi din rândul copiilor.

Am trecut şi pe lângă pionierii care reparau cu sârg linia. Podeţul se afla ceva mai departe. Un arc de piatră peste o albie puţin adâncă, înnămeţită.

Căpitanul m-a condus spre trei mogâldeţe cufundate pe jumătate în zăpadă. Cadavrele aveau poziţii groteşti.

— Îngropaţi-i omeneşte, *Herr Hauptmann.*

S-a uitat la mine cu ochi rotunzi şi miraţi. Nu-i venea să creadă.

— *Sofort, Herr General!* a rostit milităreşte.

Am ridicat privirile spre adâncurile pădurii. Trunchiurile arborilor se înălţau drepte ca nişte lumânări. Nişte lumânări imense pentru cei care-şi încheiaseră ciclul vieţii în această pădure. Şi pentru cei care aveau să şi-l încheie tot aici.

— Dacă atentatul lor reuşea, ar fi avut pe conştiinţă viaţa a câtorva sute de soldaţi germani, a adăugat ofiţerul.

Remarca părea să aibă un caracter general. În realitate, încerca să-mi dea o lecţie. Îndrăzneala lui nu m-a supărat, în război nervii oamenilor o iau adeseori razna.

Peste două ore trenul s-a pus în mişcare.

În gară ne aşteptau maşinile şi escorta militară trimisă de *Feldmarschallul* von Manstein. Cerul se întunecase, iar din văzduh pornise să se cearnă o ninsoare apoasă. Maşinile intrau până la osie în zloată. Von Geist făcuse un guturai straşnic. Tuşea, strănuta şi îşi sufla nasul din minut în minut. Hans se instalase la volanul maşinii de campanie, spre iritarea şoferului titular, pe care îl trecusem pe altă maşină.

Spre nord se vedea o perdea de flăcări şi de fum. Ardea un sat... Vântul aducea pe aripile sale ecourile unei canonade intermitente. Am trecut pe lângă o unitate de tancuri, care se îndrepta huruind spre front.

Pe înserat am ajuns la cartierul general al lui von Manstein. L-am găsit în conferinţă cu ofiţerii săi. Lumina electrică de un gălbui-palid; cădea pieziş peste hărţile întinse pe masa mare din mijlocul încăperii. Von Manstein studia desfăşurarea operaţiilor. Fruntea îi era brăzdată de două cute adânci, care se îmbinau la rădăcina nasului.

— Vă aşteptam cu disperare, *Herr General,* m-a întâmpinat.

Podul aerian care aprovizionează armatele încercuite, comandate de Stemmermann, funcţionează foarte prost.

— Aş vrea să cunosc situaţia precisă, *Herr Feldmarschall,* i-am spus. Când am plecat de la *O.K.W.*, veştile primite nu erau strălucite.

Von Manstein s-a rezemat cu mâinile de masă.

— Suntem în preajma unui nou dezastru, *Herr General.* Dacă *Führerul* se încăpăţânează să interzică şi aici ieşirea din încercuire a Corpurilor de armată 11 şi 42, se va repeta situaţia de la Stalingrad.

— Câte divizii compun aceste corpuri? l-am întrebat.

— Cinci divizii de infanterie, Divizia blindată *S.S.* „Viking” şi Brigada blindată *S.S.* „Wallonia”.

— Efectivele?

— Reduse la jumătate. Ruşii exercită asupra lor o presiune fantastică. Asediaţii se mai pot folosi de un singur aerodrom. Cel de la Korsun. Aici! îmi arătă un punct de pe hartă şi continuă: Dacă presiunea ruşilor se intensifică, ai noştri vor pierde şi acest aerodrom.

Von Manstein luă dintr-o cutie deschisă un creion şi prinzându-l între degete, ca pe o ţigară, începu să bată cu el darabana pe tăblia mesei.

— La Stalingrad, *Führerul* se crampona, de Volga, am rostit, examinând harta. Acum se cramponează de Nipru. Eforturi inutile. Frontul e prea întins. La *O.K.W.* mi s-a spus că *Führerul* a hotărât să execute un contraatac puternic, care să spargă încercuirea.

— În teorie, e foarte frumos! a replicat von Manstein. Opt divizii blindate vor săvârşi această operaţie. Divizia 1 „Panzer” şi Diviziile 16 şi 17 „Leibstandarte” vor ataca aici, de la vest spre est, în cadrul Armatei 1 „Panzer”. Diviziile 11, 13, 14 şi 24 „Panzer” vor ataca de la sud-est spre nord-vest, adică în punctul acesta. Aceste patru divizii ar urma să facă parte din Armata a 8-a. Repet, în teorie, operaţia este spectaculoasă şi are toate şansele de reuşită. Zic „în teorie”, fiindcă în practică situaţia este cu totul alta. Aceste opt divizii sunt reduse aproape la jumătate. Pe de altă parte, concentrarea lor, în vederea declanşării contraatacului, nu este încă terminată. Înainte de opt zile nu le voi avea la dispoziţie. Deplasarea lor se face foarte încet, din cauza că ziua e relativ cald, şi noroaiele se dezgheaţă. Tancurile, maşinile se afundă în zloată. Noaptea se lasă îngheţul. Autovehiculele, prinse în noroiul care se

cimentează, nu mai pot fi urnite. Până la sosirea celor opt divizii făgăduite, Corpurile 7 şi 47 blindate, care constituiau flancurile Corpurilor 11 şi 42, actualmente împresurate, fac eforturi titanice spre a sparge încercuirea din afară înăuntru, conjugându-le cu eforturile corpurilor de armate încercuite care se străduiesc să spargă inelul dinăuntru în afară.

Ofiţerul cu transmisiunile raportă lui von Manstein:

— *Herr General* von Vormann doreşte să vă vorbească la telefon, *Herr Feldmarschall*.

Von Manstein luă receptorul.

— Da, te aud bine, Vormann... Eşti sigur că nu mai poţi face nici un pas înainte Bine!... Raportează-mi orice schimbare care va interveni în cursul nopţii... Terminat. *Feldmarschallul* lăsă telefonul în furcă. Era livid. Vormann raportează că a fost nevoit să se oprească la 30 de km de trupele încercuite. Armata a 5-a sovietică rezistă cu o dârzenie extraordinară. Poate că von Breith va fi mai norocos. Se întoarse spre ofiţerul cu transmisiunile: Dă-mi la telefon pe von Breith!

Îl cunoşteam pe von Breith, comandantul Corpului 7 „Panzer". Îmi fusese elev la Şcoala de război.

Peste câteva minute, von Manstein a căpătat legătura cu generalul von Breith.

— Alo, von Breith?... Care este situaţia în sectorul dumitale?... Întâmpini rezistenţă mare?... Nu crezi că ai să mai poţi înainta?... Câţi kilometri mai ai de parcurs până la Stemmermann?... Numai 13?... Destul de trist, von Breith... Te rog să faci tot posibilul... Da, ştiu că nu ai precupeţit nici un efort... Aştept veşti noi... Terminat. Se întoarse spre mine: Nu mai există decât o singură soluţie! Stemmermann să renunţe a se mai crampona de poziţiile sale pe Nipru. Aşa, cel puţin, vom salva două corpuri de armată... În curând vom avea nevoie de fiecare om, *Herr General*.

În noaptea aceea am luat legătura cu comandantul flotei aeriene. I-am ordonat să intensifice aprovizionarea trupelor încercuite. I-am făgăduit întăriri. Ştiam că îmi va fi greu să le procur. Va trebui să le iau din alte sectoare. Metoda cârpelii.

Ceva mai târziu, von Manstein a cerut să i se dea legătura cu Rastenburgul. A reuşit în curând să-l obţină pe Keitel. Am asistat la convorbire.

— *Herr Feldmarschall,* l-a prevenit von Manstein, vă atrag serios atenţia că o prelungire a rezistenţei lui Stemmermann pe vechile

poziţii nu mai este posibilă. Cele opt divizii nu vor ajunge la timp... Cum? Ce fac Corpurile 47 şi 7?... S-au oprit. Asta fac! Imposibil!... V-am spus, imposibil! Von Manstein a schiţat un gest de descurajare: Bine, *Herr Feldmarschall*... Am înţeles... Da, da, am înţeles... Terminat! A închis telefonul. *Führerul* vrea să păstreze cu orice preţ capul de pod pe Nipru... Nu ne rămâne decât să aşteptăm sosirea celor opt divizii... Mă îndoiesc însă că Stemmermann va fi capabil să reziste mai mult de trei sau patru zile...

În noaptea aceea am luat cina în compania lui von Manstein. Participau şi câţiva ofiţeri superiori şi generali din statele noastre majore. Voiam să-i vorbesc despre Hitler, dar erau prea mulţi oaspeţi de faţă. Pe unii dintre aceştia nu-i cunoşteam. Ofiţerimea germană cuprindea mulţi partizani ai naţional-socialismului.

După cină, l-am invitat pe von Manstein în camera mea, sub pretext că vreau să-i ofer o sticlă de coniac adusă din Franţa. Când ne-am văzut singuri, l-am întrebat *ex abrupto:*

— Veţi permite să se repete situaţia de la Stalingrad? Mai ales după ce aţi asistat la urmările acelei formidabile gafe militare?

Am desfăcut valiza, în care aveam două sticle de „Courvoisier", păstrate până atunci cu multă grijă.

— Vă mărturisesc, *Herr General,* că sunt perplex, mi-a răspuns.

— Hitler este incorijibil! am declarat cu tărie. Dacă i se va mai permite multă vreme să-şi exercite fără nici o cenzură talentele de strateg, va distruge nu numai întreaga armată germană, ci însăşi Germania.

Von Manstein m-a privit stingherit

— Avem altă soluţie!

— Avem, am răspuns.

Feldmarschallul a înţeles implicaţiile scurtei mele replici. S-a uitat în ochii mei, a vrut să spună ceva, apoi s-a răzgândit.

— Dumneavoastră, *Herr Feldmarschall,* mai credeţi în posibilitatea unei victorii? l-am întrebat cu brutalitate. Să nu-mi răspundeţi cu formule patriotarde. Suntem aici doi oameni care cunoaştem valoarea reală a cuvintelor.

Von Manstein a plecat capul. Câteva clipe am avut impresia că îşi contemplă vârfurile lustruite ale cizmelor. A ridicat iarăşi fruntea şi, după o ezitare, a pronunţat cu voce joasă:

— Nu, nu mai cred în victorie. Demult nu mai cred în victorie. Stalingradul nu a fost un simplu episod de război. A avut o

semnificaţie mult mai serioasă.

L-am completat:

— A însemnat începutul sfârşitului.

— N-aş putea spune că am prevăzut încă de pe atunci finalul tragic pe care-l trăim astăzi. Este adevărat, mi-am dat seama că războiul a intrat pe un făgaş primejdios pentru noi. M-am hrănit însă cu iluzii. Am crezut că şi ruşii sunt istoviţi. Văzusem copilandri luptându-se în linia întâi, văzusem soldaţi insuficient echipaţi, văzusem munţi de cadavre... N-am crezut, pe atunci, că Rusia poate să cuprindă resurse atât de inepuizabile în oameni şi materiale.

— Şi credeţi că este rezonabilă continuarea absurdă a unui război iremediabil pierdut? Căci este iremediabil pierdut, *Herr Feldmarschall*... Numai Hitler ne sileşte să luptăm mai departe, împotriva oricărei raţiuni. Ne sileşte să luptăm fiindcă situaţia lui este disperată. Aliaţii refuză să mai discute cu el. S-au săturat de ameninţările şi minciunile lui. Hitler este singura piedică în calea păcii.

Feldmarschallul a desfăcut mâna, apoi a strâns-o pumn.

— Credeţi că nu m-am gândit şi eu la aceasta? I-am jurat însă credinţă. Toţi am depus acest jurământ militar, care ne leagă atâta vreme cât va trăi *Führerul*.

Am făcut un gest de nerăbdare.

— Dacă *Führerul* ar înnebuni, nu ar trebui internat într-un ospiciu? Eventual, înlocuit?

— Uşor de zis, *Herr General.* Unde veţi găsi comisia de medici care să-l declare nebun?

— Cred că este totuşi nebun. Numai un dement e capabil să împingă până la ultimele lui limite un război care echivalează cu un dezastru naţional. Hitler este gata să deschidă un imens mormânt întregului popor german. Nu concepe ca Germania să-i supravieţuiască. Hitler uită că este un simplu om, chiar dacă împrejurările l-au înscăunat conducător al celui de-al treilea *Reich.* Reţineţi bine ceea ce am să vă spun acum, *Herr Feldmarschall.* Nu ne este îngăduit să acceptăm a fi mai departe instrumentul nebuniilor lui Hitler.

Von Manstein şi-a trecut palma peste obraz. Inelul cu blazon luci discret.

— Nu ştiu ce să spun, *Herr General.* A şovăit câteva clipe, apoi a adăugat cu o tristeţe care-i zugrăvea frământarea lăuntrică: Se

vorbeşte mult în culise de o înlăturare - la nevoie, prin mijloace violente – a lui Hitler şi a oamenilor săi. Mi s-a propus să particip la un atentat îndreptat împotriva vieţii lui. Aşa ceva n-aş putea să fac.

— Nu credeţi că este un lux inutil de scrupule?

— Jurământul, *Herr General.*

— Dar dacă Hitler ar dispărea într-un mod sau altul? i-am pus întrebarea.

— Dacă Hitler ar dispărea, m-as socoti dezlegat de jurământ şi aş acţiona cu toată hotărârea alături de dumneavoastră.

Nu aprobam atitudinea lui von Manstein, dar ştiam că ar fi fost zadarnic să încerc a-i schimba hotărârea.

Am trecut la alt subiect, care angaja responsabilitatea amândurora.

— Ce aţi hotărât în legătură cu armata lui Stemmermann? Podul aerian funcţionează detestabil. Nu le fac o vină aviatorilor. Superioritatea aeriană a ruşilor este incontestabilă. Prefer să folosesc aviaţia în misiuni de luptă în care îmi aleg condiţiile tactice, în cazul nostru, sunt silit să mă bat în condiţiile impuse de inamic. Menţinerea podului mă costă mai multe pierderi în oameni şi aparate decât zece lupte aeriene de mari proporţii.

— Dumneavoastră ce propuneţi să fac?

— Să ordonaţi generalului Stemmermann să abandoneze poziţiile pe care le deţine şi să iasă din încercuire.

Von Manstein clătină din cap.

— Credeţi că nu m-am gândit la acest lucru? *Führerul* refuză categoric o repliere care ne-ar rupe de Nipru.

— N-a încuviinţat să ne rupem nici de Volga, *Herr Feldmarschall.*

— Concepţiile strategice ale *Führerului* nu admit decât operaţiile ofensive.

— *Führerul*, am spus, nu a ezitat să destituie pe generalii pe care i-a socotit incapabili. Acest principiu trebuie să i se aplice şi lui. Sub conducerea sa supremă, armata germană nu a recoltat decât înfrângeri…

— Cine să-l destituie pe *Führer?*

— Noi, *Herr Feldmarschall!* Noi!

Von Manstein. Lăsă braţele să-i cadă de-a lungul corpului.

— Am să mai reflectez asupra acestei chestiuni. Cât priveşte trupele lui Stemmermann, cred că am să vă urmez sfatul, deşi mă expun la foarte serioase riscuri. Acum două sau trei zile, Stemmermann şi şeful statului său major, colonelul Fouquet, au

cerut autorizaţia de a ieşi din încercuire. Informat, *Führerul* a făcut o criză de nervi. Apoi a declarat că va trimite în judecata Curţii Marţiale pe orice ofiţer care va părăsi Niprul. Până şi simpla intenţie va fi pedepsită. De data aceasta, cred totuşi că voi înfrunta riscul de a apărea în faţa Curţii Marţiale...

Am primit un mesaj prin radio de la Stemmermann.

„Forţele noastre se concentrează în sectorul de vest spre a stabili joncţiunea cu Armata 7 şi 47, pătrunse adânc în dispozitivul forţelor inamice de încercuire. Pentru executarea acestei mişcări, am fost obligaţi să părăsim malul drept al Niprului. Insuficienţa aprovizionărilor pe calea aerului stânjeneşte considerabil apărarea. Presiunea puternică exercitată de inamic în sectoarele nord, vest şi sud ne-au obligat să restrângem dispozitivul de apărare. Aerodromul de la Korsun este grav ameninţat. Resimţim tot mai acut lipsa de muniţii."

În ziua următoare am executat o recunoaştere aeriană. Trupele lui Stemmermann erau prinse într-un cerc de foc. Coloane de tancuri sovietice se îndreptau spre poziţiile ocupate de vârful săgeţii Armatei a 47-a „Panzer", împlântat în flancul inelului inamic. Colcăiala aceea de trupe, de tancuri şi de tot felul de autovehicule militare oferea un spectacol dantesc. Stepa era presărată cu cadavre rămase în urma luptelor din ultimele ore.

Avioanele noastre de transport începuseră să paraşuteze hrana şi muniţia destinate asediaţilor, deoarece blindatele inamice atinseseră aerodromul de la Korsun, făcându-l inutilizabil. Ocuparea lui totală nu mai era decât o chestiune de ore.

Când m-am înapoiat la cartierul general, *Feldmarschallul* von Manstein m-a informat asupra ultimelor veşti din tabăra lui Stemmermann. Colonelul Fouquet anunţase că parlamentari sovietici le ceruseră să se predea. Deşi situaţia trupelor încercuite era catastrofală, Fouquet respinsese oferta inamicului. Printre emisarii ruşi se aflau şi delegaţi ai acelui *Naţionalkomitee Freies Deutschland*, dirijat de generalii von Seydlitz şi von Eisiedel, care îndemnaseră pe camarazii lor încercuiţi să capituleze şi să se alipească luptei purtate de comitet împotriva hitlerismului.

Când i s-au adus la cunoştinţă discuţiile purtate de Fouquet cu parlamentarii sovietici, Hitler s-a mâniat la culme. Spre a da un exemplu, a ordonat imediata trimitere a colonelului în faţa Curţii Marţiale. În acel timp, Fouquet se afla în încercuire, iar camarazii acestuia, în cap cu Stemmermann, aveau altceva mai important de

făcut decât să constituie un tribunal militar.

Gestul absurd al *Führerului* a pus capăt răbdării *Feldmarschallului.* Pentru întâia dată „Generalul de fier” – cum îl numea Hitler pe von Manstein – a luat atitudine împotriva ordinelor superioare.

Mă înapoiasem tocmai după o recunoaştere aeriană deasupra poziţiilor ocupate de trupele lui Stemmermann, când mi s-a adus la cunoştinţă că sunt invitat la o conferinţă la cartierul general al lui von Manstein. Însoţit de von Geist, de colonelul Merian şi de maiorul Heilingsdorff, care primise în aceeaşi zi decretul de înaintare la gradul de locotenent-colonel, am răspuns convocării. L-am găsit pe von Manstein în sala hărţilor. Rezemat cu mâinile de masă, urmărea cu atenţie expunerea asupra desfăşurării operaţiilor pe frontul de la Cerkasi, pe care o făcea şeful statului său major.

— *Herr General*, m-a întâmpinat *Feldmarschallul* v-am invitat aici spre a vă cere încă o dată părerea asupra posibilităţilor de aprovizionare pe calea aerului a trupelor încercuite de sub comanda generalului Stemmermann.

Am înţeles numaidecât, după tonul solemn cu care rostise această lungă frază, că era pe punctul de a lua o hotărâre gravă. Voia să îşi completeze dosarul justificărilor – care i se vor cere desigur mai târziu – cu o piesă în plus.

I-am repetat punctul meu de vedere: orice continuare a rezistenţei pe Nipru constituie o inutilă vărsare de sânge. Odată cu pierderea aerodromului de la Korsun, aprovizionarea pe calea aerului nu se mai poate face decât prin paraşutare. În aceste condiţii, nu pot fi distribuite decât cantităţi reduse de alimente şi de muniţie pentru armament uşor. În nici un caz nu vor putea fi acoperite nevoile corpurilor de armată încercuite.

— Vă mulţumesc, *Herr General,* a rostit *Feldmarschallul*. A aruncat o privire circulară ofiţerilor care aşteptau hotărârea sa, apoi a ordonat şefului de stat-major: *Herr General,* vă rog să transmiteţi generalului Stemmermann ordinul de a străpunge cu orice preţ încercuirea inamică şi de a face joncţiunea cu Corpurile 7 şi 47 blindate. Îmi asum în întregime responsabilitatea acestei operaţii.

Ofiţerii îşi aruncau priviri triumfătoare. Majoritatea erau mândri de curajul şi iniţiativa *Feldmarschallului,* care îndrăznea să ia o măsură contrară ordinelor categorice ale *Führerului*.

Ordinul de operaţii a fost întocmit la repezeală. Stemmermann

avea latitudinea să acţioneze aşa cum îi vor impune împrejurările. Tiparele clasice nu mai erau de nici un folos. Operaţia urma să se desfăşoare în noaptea de 17 spre 18 februarie. Generalii von Vormann şi Breith aveau să-l sprijine, atacând lateral trupele inamice, spre a crea o diversiune, necesară lui Stemmermann.

Von Manstein a ţinut să urmărească de aproape operaţia de străpungere. L-am însoţit până în linia întâi. Ca şi Rommel, voia să se asigure personal de executarea ordinelor sale şi, în eventualitatea unor complicaţii neaşteptate, să intervină cu soluţii de ultim moment. Şi eu ţineam să văd ce se va întâmpla, cu atât mai mult cu cât purtam, împreună cu von Manstein, responsabilitatea unei hotărâri contrare directivelor lui Hitler.

Nereuşita operaţiei ar fi putut să ne coste capul la propriu, nu numai la figurat. Chiar şi în caz de succes, riscurile erau mari. Hitler prefera să-şi piardă trupele decât să le vadă retrăgându-se.

Noaptea era adâncă. Se lăsase un frig năprasnic. Ne aflam la postul de comandă al unui batalion de infanterie din prima linie. Comandantul batalionului, un căpitan tânăr, era foarte emoţionat din cauza prezenţei noastre. Cu două zile înainte, şeful său fusese secerat de explozia unui şrapnel, care-i retezase ca un fierăstrău ambele picioare, deasupra genunchilor. Căpitanul preluase comanda. Era dornic să-şi afirme capacitatea.

Pe front domnea o linişte adâncă, întreruptă uneori de câte o rafală de mitralieră sau de împuşcături izolate. Asemenea acalmii se instalează uneori fără nici o explicaţie. Liniştea pare atât de adâncă, după vuietul neîntrerupt al canonadelor, încât auzul începe să-ţi joace feste. Urechile îţi ţiuie enervant, ori îţi vâjâie cu modulaţii de o intensitate variabilă. Te-ai deprins atât de mult cu bubuiturile, încât nici nu poţi dormi. Paradoxal, liniştea îţi pare mai opresivă decât zgomotul asurzitor.

M-am uitat la ceas. Era 8,35. Peste douăzeci şi cinci de minute, generalul Stemmermann avea să declanşeze atacul.

Ne aflam într-un bordei rudimentar, cu pereţii împletiţi din crengi şi lipiţi pe dinafară cu pământ. Deşi vântul intra prin crăpături, adăpostul acesta precar era infinit preferabil unei şederi prelungite sub cerul liber, tratament rezervat trupelor. Doi plutonieri stăteau cu căştile la ureche, păstrând legătura cu cartierul general, atât prin telefon, cât şi prin radio. Von Manstein avusese grijă să-şi asigure contactul permanent cu marile unităţi de sub comanda sa.

Dacă vreo incursiune inamică ar fi ales drept ţintă bordeiul

acesta, recolta ar fi fost bogată. Şase generali, printre care *Feldmarschallul* von Manstein, şi un număr apreciabil de ofiţeri superiori ar fi luat drumul prizonieratului. După capturarea lui Paulus şi a întregului său stat-major, am fi constituit cea mai importantă pradă a ruşilor.

Comandantul de batalion era emoţionat. Responsabilitatea lui era grav angajată. Toţi oamenii din unitate primiseră ordin să fie cu ochii în patru.

Minutele treceau încet. Când aştepţi să se producă un eveniment, de care depinde nu numai existenţa ta, dar şi existenţa altor sute de mii de oameni, te împresoară o emoţie lesne de înţeles. În asemenea momente trebuie s§ fii stăpân pe tine, astfel ca cei din jur să nu-ţi observe frământarea interioară. Căci o asemenea frământare există, oricât de oţelit ar fi caracterul unui general. Meritul constă în puterea de a te struni, astfel încât nervii să nu o ia razna. Pentru aceasta este necesară o anumită gimnastică psihică, un anumit antrenament, care nu se obţine decât pe câmpul de bătălie, într-un nemijlocit contact cu oamenii de sub comanda ta şi cu evenimentele pe care vrei să le stăpâneşti.

Mai erau încă şaptesprezece minute. Aşteptarea devenea tot mai încordată.

Von Manstein a întrerupt tăcerea:

— Soldaţii din batalionul dumitale îşi păstrează moralul ridicat, *Herr Hauptmann?*

— Şi-l păstrează la un nivel excepţional, *Herr Feldmarschall,* a răspuns cu grăbire comandantul batalionului.

— Nici o dezertare, nici o automutilare, nici o manifestare de indisciplină?

— Un singur caz de automutilare, *Herr Feldmarschall.*

— Altceva nimic?

— Şi două dezertări, *Herr Feldmarschall*...

Comandantul batalionului avu un moment de ezitare.

— Vorbeşte, *Herr Hauptmann.*

— Cenzura a surprins câteva scrisori destinate familiilor din patrie, cu un conţinut oarecum... oarecum...

— Defetist? a rostit von Manstein.

În ciuda frigului din bordei, fruntea căpitanului se îmbrobonase de sudoare.

— Poate că expresia aceasta e cam tare, *Herr Feldmarschall.*

Oamenii se plâng de frig, de condiţiile vitrege în care sunt nevoiţi să lupte… Mă refer la condiţiile climaterice, *Herr Feldmarschall.*

— Asta e tot?

— Le e dor de familii, sunt îngrijoraţi de soarta celor de acasă, îi apasă tristeţea, fiindcă nu au mai căpătat demult concedii…

Feldmarschallul s-a uitat din nou la ceas şi mi-a zâmbit semnificativ. Ştiam că se apropia momentul hotărâtor.

— Să-mi înaintezi un raport, *Herr Hauptmann,* asupra stării de spirit a soldaţilor dumitale! a ordonat comandantului de batalion.

Deschisese această conversaţie spre a risipi tensiunea nervoasă.

Mi-am aruncat şi eu privirile asupra ceasului.

Nouă fără şapte minute.

Limba secundarului descrise o jumătate de circumferinţă, şi încă una…

— Să ieşim, zise von Manstein.

De îndată ce am trecut pragul bordeiului, ne-am cufundat în baia de întuneric. Conduşi de comandantul de batalion, care se orienta admirabil, am urcat panta blândă a unui dâmb. Uşoara luminozitate a zăpezii ne îngăduia doar să evităm accidentele de teren din imediata apropiere. Când am ajuns sus, vântul îngheţat ne-a întâmpinat cu rafale violente, care făceau să se agite ca nişte drapele pulpanele mantalelor. De-a lungul culmii, desfăşurată paralel cu linia frontului, erau instalaţi în gropi individuale soldaţi înarmaţi cu automate.

— Ne despart de ruşi circa două sute de metri, vorbi căpitanul.

Am încercat zadarnic să străpung cu privirile întunericul care învăluia elementele noastre înaintate.

În aceeaşi clipă unităţile noastre de artilerie au dezlănţuit focul. Lanţul de poziţii ocupate de bateriile grele şi uşoare s-au încoronat de văpăile deflagraţiilor izvorâte din mii de tunuri.

Dincolo de liniile ruseşti, departe, în direcţia în care ştiam că se află corpurile de armată germane încercuite, cerul s-a luminat brusc de reţeaua proiectilelor trasoare. Artileria trăgea cu toate gurile de foc, într-un ritm atât de drăcesc, încât nu se mai distingea decât un vuiet continuu, ca şi când o formidabilă cascadă ar fi început să se abată asupra stepei.

În liniile ruseşti, şiragul de explozii a prins să ridice o imensă perdea de fum şi de foc.

Aşteptam reacţia inamicului, care întârzia.

— Diversiunea aceasta e bine venită, mi-a strigat la ureche

Feldmarschallul. Aş pune pariu că în clipa aceasta Comandamentele Fronturilor Ucrainene 1 şi 2 se întreabă dacă această pregătire masivă de artilerie nu precede o contraofensivă germană de mari proporţii.

— Credeţi? am rostit dubitativ. Modul în care am încasat loviturile lor din ultimul timp le-a permis să-şi dea seama că suntem *groggy.*

— Şi ei au fost *groggy* în prima fază a campaniei.

— Între timp şi-au revenit. *Herr Feldmarschall.* Noi nu prea dăm semne de revenire. În sfârşit, să vedem ce va face Stemmermann…

Nu am terminat bine fraza, că pământul a părut să se deschidă, lăsând să se ridice din măruntaiele lui o adevărată erupţie vulcanică. De-a lungul întregului front rusesc zarea s-a aprins, văzduhul a fost invadat de o mare de proiectile trasoare, care veneau spre noi ca un imens evantai.

— „Katiuşele”! a exclamat von Geist Ce salve…

Ultimul lui cuvânt a fost acoperit de un zgomot atât de ascuţit, atât de infernal, încât s-ar fi zis că vestea un cataclism de proporţii cosmice. Trasoarele descriau pe întregul cer o coadă de păun luminoasă, de o fantastică splendoare. Nu-mi puteam stăvili admiraţia, deşi ştiam că jerba aceasta aurie, cu tente purpurii, împrăştia moartea.

Se luminase ca ziua.

Primele snopuri de rachete au început să cadă, în serii dese, stârnind un vuiet de sfârşit de lume. Coliba care adăpostea postul de comandă al batalionului din care abia ieşisem a fost lovită în plin. Şiragul de explozii au spulberat-o într-o frântură de secundă. Alte jerbe de rachete au căzut peste poziţiile infanteriei, altele s-au năpustit peste amplasamentele bateriilor noastre.

Stăteam în picioare pe culmea dâmbului şi urmăream cu detaşare profesională desfăşurarea tirului rachetelor inamice. Vedeam poziţii întregi de artilerie pustiite de salvele exploziilor. Nu simţeam nici un fel de teamă, după cum nu se temeau nici von Manstein şi nici ceilalţi ofiţeri. Chiar dacă vreunul din ei era încolţit de emoţie, nu lăsa să i se oglindească pe chip. Războiul făcuse din noi nişte profesionişti ai morţii. În clipele acelea eram cu toţii transfiguraţi. Dacă n-ar exista acest simţământ ciudat, care te face să înfrunţi cu dârzenie primejdia, moartea, poate că n-ar mai exista războaie. În focul bătăliei, instinctul de conservare se atrofiază, dispare. Pericolul te îmbată ca un, stupefiant puternic. Eşti în stare

să săvârşeşti fapte de o temeritate care atinge inconştienţa, fapte care – analizate retrospectiv – te fac să te îndoieşti de propria ta integritate mintală. Aceste isprăvi îţi aduc însă decoraţii, înaintări în grad, onoruri. Dacă se întâmplă să cazi pe câmpul de bătălie, ţi se oferă distincţii postume şi eşti dat pildă întregului popor. Aşteptam finalul unei bătălii care putea să însemne prologul trimiterii *Feldmarschallului* von Manstein şi a mea în faţa plutonului de execuţie. Aveam însă conştiinţa datoriei împlinite. Chiar dacă vom eşua, ştiam că făcusem tot. Ce este omeneşte posibil, pentru salvarea câtorva zeci de mii de oameni, pe care Hitler – cu încăpăţânarea lui dementă – îi abandona, invocând un principiu absurd: „Nu renunţ la nici un metru pătrat din pământul cucerit.”

Am văzut de pe creasta colinei bătute de vânturi tancurile lui Stemmermann, ultimele care-i mai rămăseseră, trecând ca o vijelie printre trupele sovietice de încercuire, luate prin surprindere. Oamenii valizi, răniţii capabili să meargă şi să poarte o armă, constituiţi în trei coloane, s-au năpustit pe urmele blindatelor, luptându-se cu baioneta împotriva atacurilor de flanc ale ruşilor, care încercau să le zăgăzuiască scurgerea spre vest. Dintre cei 55 000 de oameni care constituiseră corpurile de armată încercuite, numai 30 000 au izbutit să ajungă în liniile noastre. Generalul Stemmermann şi colonelul Fouquet, pe care Hitler îi ameninţase cu condamnarea la moarte, au căzut în timpul executării disperatei străpungeri.

Tot armamentul greu al celor două corpuri de armată, cu excepţia tancurilor care le deschiseseră drumul, rămăsese în mâinile inamicului. Autovehiculele de toate mărimile fuseseră abandonate din cauza lipsei de combustibil. Armata a 8-a, înjumătăţită, rămânea totuşi capabilă sa continue lupta.

Informat de succesul acestei retrageri, Hitler a făcut un gest fără precedent. A felicitat pe *Feldmarschallul* von Manstein şi pe generalul von Vormann pentru frumoasa lor victorie. Nu a uitat să-mi aducă şi mie cuvinte de laudă. Nu ne putea condamna fiindcă salvasem dintr-o captivitate sigură 30 000 de soldaţi germani.

Un episod al acestei campanii se, încheiase. Fronturile 1, 2 şi 3 Ucrainene, de sub comanda lui Jukov, a lui Koniev şi a lui Malinovschi, aveau să-şi intensifice în continuare presiunea, dând lovituri tot mai năprasnice resturilor Armatei a 8-a, cât şi Armatei a 6-a.

După bătălia de la Cerkasi, am pierdut Nikopolul. Înfrângerile se

înşiruiau într-o sângeroasă cavalcadă.

Stalingradul inaugurase seria dezastrelor. Ofensiva sovietică din iarna lui ’942–943 cuprinsese operaţiuni de mare amploare, care vădiseră fără tăgadă răsturnarea situaţiei militare în defavoarea noastră. Contraatacurile germane de la sfârşitul lui martie ’943 n-au reuşit decât să întârzie inexorabila înaintare a armatelor ruseşti. După acalmia care a marcat perioada dezgheţurilor, ofensiva lui Von Kluge, din 5 iulie ’943, a însemnat pentru noi, germanii, cântecul lebedei.

Ruşii au dezlănţuit apoi o serie de ofensive care au împins linia frontului spre Vest, în ciuda opoziţiei noastre îndârjite. Ofensiva din 12 iulie asupra Orelului, ofensiva din 3 august asupra Harkovului, cea din 16 august asupra Smolenskului, din 28 august asupra Niprului, ofensiva lui Jukov din 25 decembrie au constituit tot atâtea lovituri aplicate cu o frecvenţă care nu ne-a mai permis să ne recâştigăm echilibrul pierdut.

La 14 ianuarie ’944, ruşii au declarat ofensiva în nord, pe fronturile baltice.

Toate aceste evenimente catastrofale îmi aminteau declaraţiile făcute de Hitler generalilor săi, în aprilie ’939:

— Totul se bazează pe mine, totul depinde de existenţa mea. Nimeni nu se va mai bucura vreodată în aceeaşi măsură de încrederea poporului german. Nu cred că va mai exista vreodată un bărbat de stat care să aibă mai multă autoritate decât mine. Aceasta face ca existenţa mea să fie un factor politic de cea mai mare valoare.

Aceeaşi necuprinsă megalomanie am întâlnit-o şi în declaraţiile lui din noiembrie ’939. După ieftinul succes împotriva Poloniei, se pregătea să invadeze Franţa.

— Printre factorii favorabili ai situaţiei actuale trebuie să relev propria mea persoană. Pot afirma cu toată modestia: sunt de neînlocuit. Nici un militar, nici un civil nu e capabil să-mi ţină locul. Sunt conştient de inteligenţa şi de infailibilitatea hotărârilor mele. Nu voi termina războiul decât prin distrugerea totală a adversarilor mei. Nu voi accepta compromisuri. Voi lovi în stânga şi în dreapta şi nu voi capitula pentru nimic în lume. Destinul Germaniei depinde de mine şi numai de mine…

Mi-am luat rămas bun de la von Manstein şi am plecat la Berlin. Aveam certitudinea că *Feldmarschallul* nu-şi va mai păstra multă vreme comanda. Evenimentele aveau să-mi dea dreptate mai

devreme decât mi-aş fi închipuit. Hitler nu putea ierta gesturile de independenţă ale generalilor săi. Iar von Manstein săvârşise ceea ce în ochii lui constituia o crimă de neiertat. Salvase 30 000 de oameni, nesocotindu-i ordinele…

Înaintea plecării mele în România, mai aveam o misiune de îndeplinit. Trebuia să iau legătura cu baronul von Bruck, potrivit directivelor lui Göring. În trecerea prin Berlin, intenţionam să fac o vizită generalului Olbricht, spre a-l informa asupra discuţiilor purtate cu von Manstein. Rezultatele nu erau strălucite. *Feldmarschallul*, fără să fi făgăduit cooperarea sa, mă lăsase să înţeleg că n-ar fi ostil unei schimbări de regim. Totodată, voiam să iau legătura cu şefii conspiraţiei, care, după părerea mea, întârziau să treacă la acţiune. Atentatul împotriva lui Hitler nu mai putea fi amânat. Orice tergiversare implica riscuri enorme. Prea multă lume era angajată în această acţiune. Dacă şi Himmler ştia că se pregăteşte ceva! Puteam conta pe neutralitatea lui binevoitoare, atâta timp cât se aştepta să obţină – graţie complotiştilor – succesiunea *Führerului*. Nu trebuia să-i dăm însă mult timp de gândire. Firea lui versatilă risca şi ne joace feste.

Drumul până la Berlin l-am parcurs cu trenul, înregistrând o întârziere de cinci ore peste orarul normal. Înainte de a intra în Frankfurt am Oder, am fost opriţi în plin câmp din cauza unei alarme aeriene. Garniturile care se îndreptau spre front ne-au silit de asemenea să pierdem timp prin gări.

La Berlin mă pregăteam să cobor din tren, când am fost întâmpinat de un ofiţer din Statul-Major al Aerului, care mi-a înmânat un mesaj urgent din partea lui Göring. *Reichsmarschallul* îmi ordona să nu mă mai opresc la Berlin, ci să-mi continui drumul spre Bochum, unde eram aşteptat de von Bruck şi de câţiva reprezentanţi trimişi de către Ministerul Aerului.

Ordinul acesta m-a contrariat. Când nu ai nimic a-ţi reproşa, schimbările bruşte de program nu-ţi fac bună impresie. În ceea ce mă priveşte, m-am întrebat cu justificată îndoială dacă interdicţia de a face un scurt popas în capitală nu avea o explicaţie mai tainică.

În aşteptarea plecării trenului spre Bochum, am telefonat lui Olbricht, dar nu am reuşit să-l găsesc la comandament. În expresul de Paris se şi rezervaseră locuri pentru mine şi pentru însoţitorii mei. În aşteptarea semnalului de plecare, mă plimbam cu von Geist

pe peron. Şi de data aceasta am remarcat spectacolul ciudat oferit de contrastul dintre veselia exuberantă a militarilor trimişi în Franţa şi dezolarea celor care porneau în Rusia.

Am ajuns la Bochum dimineaţa la 11. Se lăsase o ceaţă joasă, aurită de razele soarelui. Efectele de lumină erau minunate. Aveai impresia că te afli în mijlocul unor perdele sidefii, diafane. În gară ne aştepta solemn directorul comercial al grupului de uzine „Bruck”, Hubert Hildebrand. După ce ne-a urat bun venit, ne-a poftit să luăm loc în cele două *Mercedesuri* aliniate în faţa ieşirii din gară. M-am instalat în primul, laolaltă cu von Geist şi cu Hildebrand. În al doilea s-au urcat Melchinger, von Westheim şi Busch. Odată cu plecarea noastră din gară. S-a stârnit un vânticel care a măturat ceaţa, lăsând să se vadă ruinele oraşului bombardat aproape în fiecare noapte de escadrilele anglo-americane; am simţit că mă cuprinde jalea. Aproape că nu vedeai casă intactă. Condiţiile nenorocite în care trăiau şi munceau oamenii erau de neconceput.

Hildebrand era impasibil ca o statuie. Avea obrajii plini, guşă opulentă, pântece voluminos. Nu cred că o ducea prost cu hrana, în ciuda lipsei de alimente.

— Aţi călătorit bine? m-a întrebat politicos.

Se simţea obligat să mă întreţină.

— N-aş putea să mă plâng, i-am spus. Suntem puţin obosiţi. Venim tocmai din Rusia.

Hildebrand s-a înfiorat.

— Nu-mi vorbiţi de Rusia. Ce trebuie să fie pe acolo…

— După câte văd, am replicat, nici pe aici situaţia nu este tocmai trandafirie. Oraşul acesta a ajuns o adevărată ruină.

— *A la guerre comme a la guerre!* a exclamat directorul tehnic într-o franţuzească scâlciată de un foarte pronunţat accent teuton. Ignorăm aceste neplăceri. Suntem oţeliţi de gândul că ne facem datoria faţă de patrie şi faţă de *Führer.*

Am strâmbat din nas. Şi directorul acesta avea de gând să mă intoxice cu formule stereotipe? Auzisem că baronul von Bruck era un partizan înflăcărat al lui Hitler, dar nu-mi închipuisem că şi colaboratorii erau tot atât de fanatici.

— *Herr Baron* vă aşteaptă cu nerăbdare, a adăugat Hildebrand, zâmbindu-mi cu amabilitate. Încă de aseară mi-a dat dispoziţie să vă primesc în numele său. „Ştii cine vine? m-a întrebat *Herr Baron*. Fiul meu, generalul. Va sta aici câteva zile. Să i se pregătească apartamentul imperial!”

Von Geist a ridicat întrebător din sprâncene, apoi a surâs ca de o glumă bună.

— Da, da, sunt fiul vitreg al baronului, i-am confirmat. De altfel, mai am un tată vitreg. Pe doctorul Gerlach din Hamburg.

Von Geist mă privea perplex. Nu ştia ce să creadă.

— Am să-ţi explic într-o zi, von Geist, aceste rudenii.

Am ieşit din oraş. Pe dreapta se desfăşurau siluetele unor clădiri industriale, mâncate pe alocuri de bombe, ca măselele de carii.

— Nu mergem la uzină, *Herr* Hildebrand?

— Cu voia dumneavoastră, *Herr General*, mergem la castelul Füssen, *Herr Baron* a preferat să vă primească la reşedinţa sa. Pavilioanele administrative de la uzină au fost grav avariate în cursul ultimelor bombardamente. Au suferit pagube şi adăposturile betonate. Acum executăm un *Bunker* cu trei nivele subterane. Am terminat de curând şase hale subterane, care ne vor permite să executăm lucrul şi în timpul bombardamentelor aeriene. *Herr Baron* speră să construiască până la sfârşitul anului încă opt hale.

Recunoşteam tenacitatea şi spiritul metodic al bătrânului fabricant de arme. Nu-l mai văzusem de câţiva ani. Legăturile noastre nu fuseseră niciodată excesiv de cordiale.

M-am întrebat adeseori ce a determinat-o pe mama să divorţeze de tata şi să se mărite cu Albrecht von Bruck? Tata era falnic, spiritual, de o eleganţă ireproşabilă. Nu-i lipseau nici averea şi nici un nume glorios. Baronul von Bruck era un fel de stârpitură. Este adevărat că bogăţiile lui atingeau cifre fabuloase. Dar mama nu fusese niciodată interesată de avere. Proba evidentă este că divorţase şi de baron, recăsătorindu-se cu un doctor, cu cincisprezece ani mai tânăr decât ea, dar – după câte am auzit – frumos ca un zeu. Frumuseţea aceasta divină era însă precumpănită de o sărăcie lucie şi de un intelect mediocru. Alături de el, mama fusese fericită, în ciuda tuturor încercărilor pe care mizeria i le pusese în cale. După ce-şi cheltuise toţi banii, spre a-şi întreţine soţul şi copilul rezultat din această căsătorie, murise cu tristeţea în suflet că nu putuse face mai mult pentru ei. Pe copiii din prima şi dintr-a doua căsnicie îi uitase. Ştia că au ziua de mâine asigurată, aşa că nu se mai simţise obligată să se preocupe de ei.

După douăzeci de kilometri de drum, am pătruns într-un parc vast, amenajat într-o pădure cu copaci seculari. Era o minune cum de reuşiseră baronii von Bruck să păstreze intact domeniul acesta princiar, într-o regiune eminamente industrială, în care fiecare

metru de pământ costa o avere. După priveliştile dezolante din Bochum şi din împrejurimi, oaza aceasta părea un colţ de rai. La capătul unei alei a apărut şi castelul, o clădire care amintea palatul Blenheim al fastuosului duce de Malboraugh, strămoşul lui Winston Churchill.

Prin parc se zbenguiau căprioare, păuni şi lebede.

— *Herr Baron* le păzeşte ca pe ochii din cap, ne-a explicat laudativ Hildebrand. Câţiva braconieri au încercat să dea iama prin ele, dar nu le-a mers.

Vulgaritatea expresiilor lui *Herr* Hildebrand caracteriza personajul. Directorul comercial era lipsit de orice rafinament. Stofa fină a paltonului, gulerul de zibelină, inelul cu diamant de pe degetul mic al mâinii stângi îi etalau parvenitismul.

Maşinile s-au oprit în faţa intrării principale a castelului, dominată de un fronton cu un complicat blazon sculptat în piatră. Doi lachei în livrele albastre au coborât în fugă treptele, spre a deschide portierele. Alţi doi străjuiau uşa înaltă cu canaturi de bronz.

Am intrat într-un hol pardosit cu marmură neagră, ca un cavou de lux. Coloane de marmură verde încercau să înveselească puţin atmosfera greoaie.

În fundul holului, o scară impunătoare îşi desfăşura evantaiul de marmură, asupra căruia îşi revărsa lumina o fereastră înaltă, de catedrală, împodobită cu vitralii multicolore, ce înfăţişau o scenă din *Goterdammerung.* Pe scări cobora Friedrich von Bruck, fiul baronului şi fratele meu vitreg.

S-a apropiat de mine cu mâna întinsă:

— Abia te aşteptam, Eugen. Şi tata e nerăbdător să te vadă.

Friedrich e înalt ca şi mine, foarte slab, aristocratic şi cu început de chelie. Obrajii săi aveau o paloare care era de *bon-ton* în epoca romantică. A împlinit 48 de ani, dar pare mai tânăr. Se bucură de o reputaţie extraordinară. De când a preluat conducerea efectivă a uzinelor „Bruck”, capitalul investit a crescut de douăzeci de ori, iar beneficiile au sporit în aceeaşi proporţie.

După ce i-am prezentat pe ofiţerii mei, am intrat cu toţii într-o încăpere imensă, cu lambriuri de stejar şi cu o masă lungă, masivă, tot de stejar, în jurul căreia se aflau vreo douăzeci de persoane. Bătrânul Albrecht von Bruck, care prezida conferinţa, s-a ridicat de la locul său şi s-a îndreptat spre mine. Avea un mers şovăitor, părul de zăpadă, obrazul translucid, mâini fine, agitate de un uşor

tremur, şi un costum de o eleganţă impecabilă. Jacheta cu lizieră de mătase, pantalonii reiaţi, cu dungă perfectă, mi-au amintit o anecdotă care circula pe seama baronului, dar care avea un sâmbure de adevăr. De când îmbătrânise, lui Albrecht von Bruck i se atribuise o poreclă bizară: „Două sute de pantaloni”. Explicaţia este oarecum trivială, dar merită a fi consemnată. Se spune că ramolismentul la bărbaţi cuprinde două faze. În prima fază, respectivul uită să se încheie la pantaloni, iar în cealaltă, uită să se descheie... Tatăl meu vitreg se afla într-a doua fază. Şi pentru că fenomenul se întâmpla foarte des, datorită unei incontinenţe urinare imposibil de vindecat, avea în permanenţă în preajmă un secretar, atent să-i schimbe pantalonii ori de câte ori se udau în faţă. Secretarul – înarmat cu pantalonii de rezervă, plasaţi într-o valiză arătoasă, cu aspect de servietă-diplomat – îl însoţea pretutindeni. Şi la uzină, şi la şedinţele consiliului de administraţie, şi la recepţii, şi în vizite. Căci baronul von Bruck, în ciuda măruntei, dar supărătoarei sale infirmităţi, nu-şi restrânsese activitatea profesională. Deşi atinsese 80 de ani, era încă lucid. Avea – ce e drept – unele momente de pierdere pasageră, dar martorii se prefăceau că nu observă. Dacă vreunul din ei ar fi făcut gafa să se mire, şi-ar fi atras ura lui de moarte.

Baronul mi-a strâns mâna.

— Sunt încântat să te văd, Eugen, a rostit cu glas subţire.

S-a plimbat în jurul meu, exprimându-şi exuberant admiraţia.

— Ce uniformă frumoasă, şi ce decoraţii minunate!... Uite, ai până şi briliante la „Crucea de Fier”!... Falnic general! *Führerul* poate să fie mândru de generalii săi!

M-am întrebat dacă glumeşte. Părea să fie foarte sincer. Fiul său a zâmbit în colţul gurii.

— Brasarda mea! a strigat deodată baronul. Brasarda mea! Unde e brasarda mea?

Secretarul a scos la repezeală dintr-o casetă de abanos, încrustată cu fildeş, o brasardă roşie, cu zvastica.

— Puneţi-mi brasarda! a ordonat baronul cu glasul său piţigăiat. Se cuvine să mă înfăţişez cu cinste în faţa fiului meu vitreg, generalul. După ce şi-a împodobit braţul cu crucea încârligată, m-a privit satisfăcut: Aceasta este decoraţia mea, cu care mă mândresc cel mai mult. Am şi alte semne distinctive. *Führerul* Adolf Hitler a binevoit să mă onoreze cu „Crucea serviciilor de merit în timp de război”, iar uzinele noastre au primit flamura de „întreprindere

model a naţional-socialismului”. A suspinat, plin de încântare: Dar adevăratul meu titlu de glorie este de a fi un simplu membru al partidului naţional-socialist. Şi sunt tare mândru de asta!

M-a privit lung, apoi ochii i s-au tulburat, aşa cum tulburi oglinda apei dintr-un. Puţ în care arunci o piatră.

— Da, da, sunt tare mândru, Eugen… a grăit el încet.

Apoi a început să fredoneze un cântec, rostindu-i sâsâit cuvintele:

Sous les ponts de Paris, lorsque descend la nuit!…

În mintea lui înceţoşată brusc de crizele-i de scleroză, revedea probabil malurile Senei, podurile aruncate peste apele ei cenuşii, cheiurile cu îndrăgostiţi şi pescari amatori, scene din tinereţea petrecută la Paris, în amurgul secolului al XIX-lea.

Secretarul şi-a aruncat discret privirile spre pantalonii baronului. L-a luat cu blândeţe de braţ şi l-a condus spre o uşă. Bătrânul l-a urmat docil. Au ieşit împreună.

Fiul său m-a invitat să iau loc pe un scaun, în dreapta fotoliului prezidenţial, apoi s-a aşezat alături de mine.

— Să discutăm acum despre problemele care ne interesează. Sunt aici de faţă reprezentanţi ai complexelor industriale „Bruck”, „Flick”, „Krupp” şi „Göring”. Precum şi ai uzinelor producătoare de rachete. Am primit acum câteva zile un mesaj din partea *Reichsmarschallului* Göring, care ne propune să extindem colaborarea noastră cu uzinele din România, integrate în concernul „Hermann Göring Werke” Argumentele *Reichsmarschallului* nu sunt lipsite de temei. Bombardamentele aeriene anglo-americane asupra regiunilor industriale din Germania stânjenesc apreciabil producţia noastră de război, care, în ciuda acestor dificultăţi, înregistrează totuşi o curbă ascendentă. Trebuie să aducem omagiile noastre gestiunii înţelepte a *Reichsministerului* Speer şi împuternicitului general pentru folosirea mâinii de lucru, Sauckel, care ne-a furnizat importante contingente de muncitori din teritoriile ocupate, precum şi braţele de muncă ale unor prizonieri, care, în loc să mucegăiască în lagăre, participă la efortul nostru de război.

Ascultam cu interes expunerea seacă a lui Friedrich. Numărul prizonierilor la care se referea în trecere era imens. Toţi aceşti oameni erau supuşi la o muncă forţată, istovitoare, în dispreţul acordurilor de la Geneva.

— Este adevărat, am înregistrat succese frumoase, a continuat Friedrich. Dar producţia noastră de război rămâne totuşi inferioară necesităţilor tot mai mari ale frontului.

A făcut o pauză, ca şi când ar fi cugetat asupra cuvintelor pe care avea să le rostească, apoi a continuat:

— Suntem aici între germani, aşa că putem vorbi deschis. Ţările ocupate, precum şi cele aliate Axei, au suferit o substanţială transformare economică, în sensul că au fost subordonate intereselor *Reichului*. Era şi firesc. Pentru a elimina şi pe viitor o concurenţă primejdioasă, am înglobat o serie de firme străine, care vor servi pe viitor numai interesele Germaniei. Complexul „Bruck” a preluat instalaţii şi grupuri de întreprinderi din industria construcţiilor de maşini, siderurgică şi minieră din Franţa, Belgia şi Danemarca. Complexul „Flick” şi-a extins activitatea în Austria, Franţa, Polonia, Cehoslovacia şi Ucraina. Complexul „Krupp” a absorbit mare parte din grupurile industriale din Belgia, Olanda, Franţa, Austria şi Iugoslavia. Complexul „Hermann Göring” a cuprins în sfera sa de activitate industrii din zona de sud-est a Europei, Cehoslovacia, Polonia, Ucraina, Austria, Iugoslavia, incluzând şi firme din Ungaria şi România. „I.G. Farben” s-a limitat la sectorul industriei chimice, absorbind firmele cu acest profil din Polonia, Franţa, Belgia, Danemarca, Norvegia şi Rusia. Este adevărat că în unele ţări, cum ar fi, de pildă, Franţa, interesele diferitelor complexe se întrepătrund. Cred că ar fi fost mai înţelept să delimităm ceva mai precis diversele noastre sectoare de activitate, a adăugat Friedrich, făcând aluzie la conflictele de interes care izbucneau adeseori între concernele preocupate să se dezvolte, lovindu-se la nevoie între ele. Dar n-am să mă opresc la acest punct, care nu face obiectul discuţiilor noastre. Voi reveni la România. *Reichsmarschallul* ne propune să acordăm o pondere mai mare producţiei de război din România, care este în general menajată de bombardierele anglo-americane.

Un bătrân cu înfăţişare de general în retragere, care stătea vizavi de mine, a pus o întrebare:

— Menajamentele au un substrat politic, sau se datoresc imposibilităţii anglo-americanilor de a efectua bombardamentele în condiţii mulţumitoare, date fiind distanţele mari dintre România şi bazele de plecare?

Un tip scorţos, cu monoclu în orbita stângă, a intervenit sentenţios:

— Fiţi sigur că anglo-americanii nu vor menaja România după ce se vor instala mai temeinic în Italia.

— Se poate, a răspuns Friedrich. Până la ora actuală, însă, România nu constituie obiectul unor masive atacuri aeriene inamice. Acesta este un punct esenţial, în jurul căruia se împletesc discuţiile noastre.

— Continuaţi, l-a invitat bătrânul cu înfăţişare de general în retragere.

— *Reichsmarschallul* Göring propune să dezvoltăm în România o industrie producătoare de rachete, spre a sprijini astfel efortul de război al firmelor din Germania.

Un bărbat cu părul sur şi cu o barbă ascuţită, *à la* Napoleon al III-lea, a intervenit cu vagă ironie:

— Să-mi fie cu iertare, *Herr* von Bruck. Tocmai pentru că suntem între noi şi putem vorbi deschis, am să ridic o chestiune prealabilă. Faţă de înaintarea ruşilor pe Frontul de Est şi a anglo-americanilor pe Frontul de Sud, la care n-ar fi exclus să se adauge şi unele complicaţii militare pe Frontul de Vest, studiem foarte serios ipoteza ridicării instalaţiilor industriale din ţările ameninţate de înaintarea inamică şi a transferării lor în interiorul Germaniei. În Rusia a şi fost aplicat acest procedeu. Şi în România să începem a construi? Nu e riscant?

— România va fi ferită de ameninţare, ne asigură *Reichsmarschallul*. Armatele ruseşti nu se vor mai bucura de avantajul pe care-l prezintă imensele stepe ruseşti, unde superioritatea lor în oameni şi materiale se manifestă în voie. Carpaţii prezintă o barieră inexpugnabilă. Cel puţin aşa afirmă strategii. În această chestiune, preţuitul nostru oaspete, generalul von Altenburg-Delmond, ne poate face unele precizări.

Şi-a întors privirile spre mine, odată cu ceilalţi participanţi la conferinţă. Îmi era greu să răspund. Nu voiam să mă fac de râs, ca *Reichsmarschallul,* care afirmase la începutul războiului că nici un avion inamic nu va pătrunde în spaţiul aerian german, ca peste mai puţin de doi ani lăudăroşeniile lui să fie atât de amar dezminţite.

— Fără îndoială, valurile înaintării ruseşti vor întâmpina serioase dificultăţi dacă vor ajunge să se izbească de contraforturile Carpaţilor. *O.K.W.*-ul pune mare preţ pe fortificaţiile naturale ale masivelor muntoase. În concepţia *Führerului*, România se confundă în principal cu petrolul românesc. Iar pierderea petrolului românesc ar echivala cu pierderea războiului. Vedeţi aşadar ce importanţă

prezintă păstrarea României.

Bărbatul cu bărbuţă „Napoleon al III-lea” făcu o schimă:

— Să nu ne joace şi românii festa pe care ne-au jucat-o italienii.

Am ridicat din umeri.

— Chestiunea este de ordin politic. Îmi depăşeşte competenţa.

Tipul scorţos, cu monoclu, ridică o nouă obiecţiune:

— Va trebui să furnizăm românilor utilaje pentru construirea de rachete.

— Subansambluri de rachete, preciză Friedrich.

— Aceste utilaje costă scump, stărui tipul cu monoclu.

Friedrich făcu un gest larg, concesiv.

— Ei şi? Tot românii le vor plăti, cu petrol. Iar dacă situaţia militară din sud-estul Europei s-ar deteriora, nimic nu ne-ar împiedica să ne luăm înapoi utilajele.

— După ce le-au plătit?

— După ce le-au plătit! De ce nu? Nu ne vor împiedica astfel de scrupule, *meine Herren.* În ceea ce mă priveşte, zise Friedrich, sunt de acord cu propunerea *Feldmarschallului.*

— Nu aşteptaţi să vedeţi ce va decide şi *Herr* Speer? întrebă insul cu bărbuţă „Napoleon al III-lea”.

— *Herr Reichsminister* Speer nu poate să ridice obiecţiuni, zise un ins rotund ca un cartof. În calitatea mea de reprezentant al grupului „Hermann Göring”, mă asociez opiniei exprimate de *Herr* von Bruck.

— Dacă *Herr Reichsminister* este de acord, zise un individ cu capul pătrat, părul tuns perie şi mustaţă cu vârfuri răsucite în sus, sunt gata să furnizez parte din utilaje.

— Să trecem la acţiune, propuse Friedrich. Un grup de specialişti trebuie să plece urgent în România spre a întocmi de urgenţă proiectele. Inginerul Haag, care va reprezenta firma noastră, a şi primit dispoziţii să se deplaseze la Bucureşti…

După încheierea conferinţei, Friedrich m-a anunţat că tatăl său oferea un prânz în cinstea mea. Invitase pe cei opt directori ai uzinei şi pe căpeteniile organizaţiei naziste locale.

— Tata nu concepe sărbătorire fără participarea reprezentanţilor politici. Presupun că nu te încântă perspectiva unui astfel de prânz, dar pe tata nu este chip să-l scoţi din ideile lui.

M-a poftit în biroul său, spre a-mi oferi un aperitiv. Ne-a servit un lacheu în livrea. M-a surprins tinereţea lui.

— Are *platfuss,* mi-a explicat Friedrich, după ce servitorul a părăsit încăperea. Altfel nu scăpa de armată. Mă tem însă că îl vor lua şi pe el. I se va găsi o întrebuinţare. Drept să-ţi spun, m-am săturat să văd numai servitori bătrâni. Miros a cimitir, da, da, a cimitir...

Şi tatăl lui, baronul, mirosea a cimitir!...

— Acum, fiindcă am rămas câteva clipe singuri, zise Friedrich, confidenţial pot să-ţi mărturisesc că n-am acceptat să organizez toată comedia asta decât pentru a face plăcere lui Göring, pe care tata îl admiră. Până să instalăm utilajele în România, vor ajunge ruşii la Bucureşti. Presiunea lor asupra armatelor noastre din Ucraina se accentuează. Cu mine poţi să fii sincer, Eugen. Când crezi că vor fi date peste cap nenorocitele noastre de divizii din sudul Rusiei?

Am clătinat din cap.

— Greu de răspuns, Friedrich.

— Am şi început să-mi iau măsuri în vederea unei ocupaţii aliate. Cu englezii şi cu americanii am să mă înţeleg eu. Mai greu are să fie cu ruşii.

Eram uimit de liniştea cu care vorbea despre căderea Germaniei. Nu vedea tragedia ţării decât prin prisma intereselor sale.

— De armele fabricate de noi vor avea nevoie şi englezii, şi americanii, adăugă. Un conflict cu ruşii intră în calculul probabilităţilor.. Astăzi sunt prieteni, fiindcă e în joc hoitul Germaniei. Dar mâine...

În aceeaşi clipă a intrat valetul cu picioare plate.

— Masa este servită. *Herr Baron.*

Friedrich m-a luat de braţ.

— Să mergem. Tatii nu-i place să aştepte. În casa asta suntem supuşi unui ceremonial atât de strict, încât ai crede că te afli la Escorial, nu în Ruhr.

Am ajuns în sufragerie. Invitaţii se şi adunaseră. Dintre directorii prezenţi văzusem pe câţiva în sala de conferinţă. Căpeteniile de partid purtau uniforme brune şi tot felul de insigne cu forme cabalistice; Prezentările s-au desfăşurat potrivit etichetei. Directorii stăteau în front, ca la armată Reprezentanţii politici erau ceva mai degajaţi.

— Să fii atent la fosilele care au să ne servească la masă mi-a şoptit Friedrich între două prezentări.

Se amuza ca un copil. Un lacheu bătrân a deschis canaturile

duble ale uşii.

— Excelenţa-sa baronul Albrecht von Bruck.

Directorii au luat poziţia de drepţi, izbind din călcâie ca soldaţii. Căpeteniile partidului s-au întors cu privirile spre uşă.

Baronul şi-a făcut măreţ intrarea. Purta o pereche de pantaloni noi. Nelipsitul secretar îl urma la doi paşi. Bătrânul s-a apropiat de mine.

— Astăzi e zi de sărbătoare, a declamat cu glasu-i tremurător. Fiul meu Eugen se află printre noi. Cred că ai făcut prezentările, Friedrich?

Vorbea cu şir. Criza trecuse. A dat mâna cu toată lumea, apoi s-a aşezat în capul mesei. Scaunul meu se afla în dreapta sa. În stânga îl avea pe şeful organizaţiei de partid din Bochum. Baronul purta brasarda cu zvastică, iar la reverul hainei negre îşi înfipsese insigna de aur a partidului, pe care *Führerul* i-o oferise personal: Nu asistasem la ceremonie, dar citisem în jurnale că, printre participanţii de onoare, se număraseră Mussolini, Göring şi Goebbels. Se rostiseră discursuri kilometrice, care proslăveau noua ordine naţional-socialistă. O fotografie îl înfăţişa pe baronul Albrecht von Bruck ţinând o cuvântare în faţa unui parter de corifei ai partidului nazist şi ai armatei. Hitler era văzut din profil. Puţin încovoiat cu mustăcioara aninată sub nasul ascuţit şi cu mâna dreaptă rezemată de centură. Purta cascheta pe cap, spre deosebire de Mussolini, care-şi etala chelia lucioasă şi falca inferioară scoasă bătăios înainte. Göring, Goebbels şi Himmler erau cu capul acoperit, ca şi *Führerul*. Celelalte persoane din asistenţă ţineau cascheta în mână. Se mai desluşeau în fotografie luciul cizmelor, scânteierea insignelor, încârligăturile zvasticilor de pe brasarde..

După ce ne-am aşezat la masă, baronul a închinat primul pahar *Führerului*, terminând cu un emoţionat: *Heil Hitler!* Reprezentantul organizaţiei politice locale a ridicat un toast Conducătorului celui de-al treilea *Reich*. Apoi toate privirile s-au îndreptat spre mine. Potrivit protocolului, trebuia să mă asociez osanalelor antevorbitorilor mei. M-am eschivat, urând victorie armatelor germane. În aplauzele care au urmat, nu s-a observat omisiunea fatidicului *Heil Hitler.* Cred că nimeni nu şi-ar fi putut închipui, că fiul vitreg al fanaticului naţional-socialist, Albrecht von Bruck, era capabil să escamoteze dintr-un toast numele lui Hitler.

În timpul prânzului bogat şi stropit cu multă şampanie, s-a vorbit

numai despre succesele germane în toate domeniile. Pentru că prezentul nu era tocmai darnic în bucurii, au fost trecute în revistă succesele din trecut. Ascensiunea partidului, cucerirea puterii, serbările monstre, „alipirea” Austriei, campaniile fulger din Polonia şi Franţa... Printr-un tacit şi comun acord, a fost lăsată în umbră trista epopee din Rusia, cât şi cea din Africa. Convivii dezgropau fantomele, fiindcă le era groază să vorbească de prezent.

Eram atât de plictisit de ditirambele lor, încât, potrivit sistemului meu, am lăsat gândurile să zburde în alte domenii, mai agreabile. Mă uitam la bătrânul baron, „tatăl meu vitreg”, şi mă întrebam dacă fanatismul său este o expresie a senilităţii ori dacă oglindeşte convingeri formate în perioadele lui de luciditate? Îl analizam şi pe Friedrich, şi mă minunam de analogia situaţiilor pe care soarta le rezervă unor inşi din aceeaşi familie, dar din generaţii deosebite. Mama îl părăsise pe tatăl meu pentru baronul Albrecht von Bruck. Amanta mea din tinereţe, Anneliese, mă părăsise spre a se mărita cu Friedrich. Nu îndrăznisem să mă însor cu ea, încălcând opreliştile paterne, în epoca aceea Germania era teatrul unor mari şi grave tulburări. Încheierea primului război mondial atrăsese după sine un întreg cortegiu de fenomene economice negative şi de frământări sociale, care îmbrăcau cele mai variate forme, începând de la încăierările în plină stradă şi terminând cu atentatele sângeroase. Inflaţia luase proporţii alarmante. Dolarul, cotat la 84 de mărci în martie ’920, valora 104 mărci în mai ’921, ca în ianuarie ’922 să ajungă la 400 de mărci. Criza economică – urmare firească a acestor prăbuşiri – a provocat un lanţ de falimente, de greve revendicative, de ciocniri înarmate în plină stradă, care făceau imposibilă viaţa la Berlin, ca şi în majoritatea marilor oraşe din Germania.

Într-o noapte, când ieşeam cu Anneliese dintr-un bar, am nimerit în mijlocul unei încăierări. Oameni înarmaţi cu răngi de fier, cu lanţuri de bicicletă, pistoale, cuţite se luptau cu furie sălbatică. Urletele guturale, înjurăturile, şuieratul gloanţelor, tropotul cizmelor şi al bocancilor, gemetele răniţilor, fluierăturile poliţiei, care încerca zadarnic să-şi impună autoritatea, au înspăimântat-o atât de tare pe Anneliese, încât mi-a leşinat în braţe. Când am văzut-o căzând, am crezut că a lovit-o un glonte rătăcit. Am luat-o în braţe şi, strecurându-mă pe lângă ziduri, am reuşit să ies din zona periculoasă.

Am cotit pe o stradă liniştită. Vacarmul luptei, amortizat de

distanţă, se auzea până la noi. Am văzut pe o casă tăbliţa unui medic. Speriat de starea Anneliesei, am sunat frenetic. Abia peste câteva minute mi-a deschis un bătrân cu părul vâlvoi şi cu un halat ponosit aruncat peste pijamaua cu dungi.

— Doamna este rănită! i-am strigat. Vă rog să faceţi ceva.

A clătinat din cap cu compătimire şi ne-a poftit înăuntru.

Am străbătut un culoar rece, o sală de aşteptare cu scaune aliniate de-a lungul pereţilor şi cu o masă centrală, acoperită cu reviste uzate, şi am pătruns într-o cameră de consultaţie. Dulapuri albe, metalice, cu instrumente chirurgicale, flacoane cu dezinfectante şi tot felul de cutii şi cutiuţe, un birou mare, acoperit cu reţetare, cărţi de medicină şi prospecte de medicamente, două sau trei scaune, o masă obstetrică şi o canapea îmbrăcată în piele completau mobilierul. Deşi eram foarte agitat, am remarcat o caricatură imensă, care înfăţişa un grup de medici, înarmaţi cu fierăstraie, disecând un cadavru. Un fel de parodie a celebrei *Lecţii de anatomie* de Rembrandt.

Am aşezat-o pe Anneliese pe canapea. Doctorul i-a dat la o parte paltonul, a examinat-o dintr-o aruncătură de ochi şi mi-a zâmbit.

— Emoţia a doborât-o, *Herr Offizier.* În câteva clipe are să-şi revină.

I-a dat să miroasă conţinutul unei sticluţe. Anneliese a deschis ochii, s-a uitat speriată în jur, dar când mi-a văzut chipul, a zâmbit.

— Puteţi pleca, mi-a spus medicul. *Frăulein* este în afară de orice pericol.

Recunoscător, i-am oferit un onorariu care i-a depăşit cele mai optimiste aşteptări. În clipa aceea am luat o hotărâre mare: să o scot pe Anneliese din Berlin, unde era expusă unor primejdii intolerabile. Nici mie nu mi-ar fi fost greu să obţin un concediu mai lung. Armata era în plină descompunere. Prezenţa mea la unitatea militară din care făceam pe atunci parte nu era indispensabilă.

Fiindcă era iarnă, am hotărât să plecăm în Elveţia. La Davos sau la St.-Moritz. Tata nu a fost deloc încântat de ideea mea. Şi-a dat seama că Anneliese îmi devenise necesară. Foarte îngăduitor, mi-a pus la dispoziţie o mare sumă de bani pentru călătorie. Dar m-a rugat să-i promit că nu voi face un gest necugetat, însurându-mă cu Anneliese.

— M-am informat asupra prietenei tale, mi-a spus cu gravitatea lui obişnuită, sub care se ascundea o mare afecţiune. Pare a fi decentă. Nu s-a făcut cunoscută prin orgii ori prin excentricităţi de

prost-gust. Totuşi, Eugen, rămâne o dansatoare de cabaret.

Tata nu reuşise să se familiarizeze cu termenul de *dancing-bar.* „Cabaret” rămăsese pentru el o expresie consacrată încă de pe vremea când vizita, în tinereţe, localurile de petrecere din Montmartre.

— Nobilimea s-a demonetizat, a continuat să-mi vorbească. Blazoanele au devenit obiecte de muzeu, iar pretenţiile de superioritate ale celor cu sânge albastru provoacă cel mult zâmbete amuzate. Deşi facem parte dintr-o lume în declin, avem datoria să respectăm tradiţiile şi numele pe care îl purtăm. Nu cred că te-ai simţi la largul tău dacă ai auzi vorbindu-se pe seama copiilor tăi că sunt mlădiţe ale unei „artiste” de cabaret.

Pe atunci i-am dat dreptate tatălui meu. El nu făcea decât să se conformeze unor reguli de conduită care se impuseseră, cu forţă de lege nescrisă, secole de-a rândul. Nu avea de unde să ştie, de pildă, că nu vor trece două decenii, şi „artistele” ieşite din cele mai echivoce medii, dar consacrate de universalitatea artei filmului, vor ajunge să fie cerute cu fervoare în căsătorie de purtătorii celor mai ilustre nume nobiliare. Numai eu cunosc personal cinci sau şase prinţişori care s-au grăbit să-şi ofere mâna şi coroana unor actriţe lansate de pepiniera de la Hollywood.

Anneliese avusese însă ghinionul de a se naşte cu două decenii mai devreme.

Am plecat deci în Elveţia. În cadrul peisajelor magnifice din Graubünden – ţara Grisonilor – am petrecut câteva luni de vis. Am închiriat la St.-Moritz o casă cu ferestre înfrumuseţate de obloane verzi, cu flori şi împletituri pitoreşti, zugrăvite pe sub glafuri, deasupra uşilor sau de-a lungul colţurilor de ziduri, tot atât de albe ca şi povârnişurile înzăpezite ale munţilor. Dimineaţa ne trezeam din somn foarte târziu, ne plimbam cu sania, făceam schi, patinam, după-amiaza porneam în scurte, dar înviorătoare excursii prin împrejurimi, iar seara frecventam restaurantele şi barurile la modă. Când fantezia ne mâna să vedem şi alte meleaguri, organizăm incursiuni prin Engadin, Prättigau, Val Bregaglia sau Hinter-Rhein. Ne-am făcut siesta prăjindu-ne în soarele de iarnă pe terasele de pe Alp Narau, ne-am căţărat cu schiurile pe Piz Kesch, am urmărit cursele de galop de la Arosa, am îngenuncheat pe pardoseala rece a bisericii St. Peter din Mistail, am privit înfioraţi de pe podul de piatră clocotul furios al apelor din hăul Via-Mala, ne-am urcat cu preţul unor eroice strădanii până la gheţarul Morteratsch, dintre

Bellavista şi Piz Bernin, am străbătut cu maşina serpentinele ameţitoare din Maloja Pass şi am făcut patinaj pe lacul Poschiovo.

Criza economică abătută asupra ţărilor abia ieşite din vârtejul războiului se făcea simţită şi în Elveţia, datorită numărului foarte scăzut de turişti care-şi mai permiteau costisitoare vacanţe de iarnă. Această împrejurare făcea să fim pretutindeni răsfăţaţi. Ne făurisem un grup restrâns de prieteni, dornici de mişcare în aer liber, de privelişti minunate, de curse vertiginoase cu schiurile.

Acestui grup i s-a alipit într-o zi Friedrich von Bruck, fratele meu vitreg. Evident, între familiile noastre nu existau relaţii strânse. Căsătoria mamei cu Albrecht von Bruck, după ce îl părăsise pe tata, nu fusese de natură a netezi unele asperităţi fireşti între cei doi bărbaţi. Mama mă îndemnase adeseori să mă împrietenesc cu Friedrich, dar asemenea legături nu se stabilesc la comandă. Abia după ce mama l-a lăsat şi pe bătrânul fabricant de tunuri, spre a se căsători cu tânărul doctor Gerlach, tata şi baronul, loviţi în egală măsură, au încheiat pace. Friedrich era cu cinci ani mai tânăr decât mine. Fantastica avere a tatălui său îi permitea să arunce banii pe fereastră. Posibilităţile mele financiare – în comparaţie cu ale lui – erau neglijabile. În ochii femeilor banii îl făceau să pară extrem de atractiv. Friedrich se bucura de mari succese feminine. Pe atunci amorul meu propriu suferea. Acum – spre bătrâneţe – mi-e mai uşor să-mi recunosc înfrângerile.

De Friedrich am încercat să mă descotorosesc în mai multe rânduri. Mă irita ostentaţia cu care cheltuia banii. Poate că acesta era un simplu pretext. Simţeam instinctiv că prezenţa lui constituie o primejdie pentru fericirea mea. Dacă Friedrich ar fi fost mai puţin abil, aş fi găsit un motiv spre a-l îndepărta. Era însă extrem de cuviincios în relaţiile sale cu Anneliese şi cu mine. N-a depăşit niciodată – cel puţin atât cât ştiu eu – graniţele unei amabilităţi, ale unei politeţi desăvârşite. Niciodată nu a încercat să rămână singur cu iubita mea. La dans o invita foarte rar.

Într-o seară, după o petrecere zgomotoasă în casa unei tinere perechi din grupul nostru, m-am retras cu Anneliese în mica noastră vilă. Eram dornic să mă eliberez de sub tutela adeseori obositoare a prietenilor. Proprietăreasa ne-a servit un supeu reconfortant, iar după cafele s-a retras discretă, urându-ne complice: „Petrecere frumoasă!”

— Ţi-am pregătit o surpriză, Anneliese, i-am spus, după ce am rămas singuri. Am telegrafiat la Cannes, spre a le cere să ne

rezerve un apartament. Am de gând să ne încheiem vacanţa pe Riviera.

Anneliese m-a privit lung cu ochii ei albaştri şi atât de limpezi, încât mă oglindeam ca într-un iezer.

— Cred că va trebui să ne întoarcem la Berlin, Eugen.

Am rămas perplex. Mă aşteptasem să sară entuziasmată de pe canapea şi să-şi arunce braţele în jurul grumazului meu.

— Trec anii, Eugen. Vreau să mă înţelegi. Am fost fericită lângă tine. Dar trebuie să mă gândesc şi la viitorul meu.

M-a fulgerat o bănuială. „Acum îmi va pune chestiunea de încredere”, mi-am zis.

Anneliese a făcut o pauză. A sorbit puţină cafea, apoi mi-a vorbit cu toată seriozitatea:

— Trebuie să-ţi dau o veste, Eugen. Friedrich m-a cerut în căsătorie.

Cred că în clipa aceea am făcut o mutră tâmpă, căci Anneliese a râs.

— Vorbeşti serios? am întrebat-o.

— Foarte serios.

— Când a avut timp să-ţi facă propunerea?

— Azi. În vreme ce dansam.

— Şi tu ce i-ai spus?

— Am acceptat.

Am simţit că mi se urcă sângele în cap.

— Nu crezi că era corect să stai mai întâi de vorbă cu mine? am întrebat-o.

— De ce? Ca să-ţi cer aprobarea?

— Îmi datorai cel puţin o explicaţie.

— Poftim, ţi-am dat-o.

M-am înfuriat.

— Meritam un tratament mai bun.

Lumina lămpii îi cădea pieziş pe obraz.

— Cât am fost împreună, ţi-am fost credincioasă, Eugen.

— Se vede. Ai complotat în spatele meu.

— N-am complotat. Am acceptat să fiu soţia lui Friedrich. Întotdeauna am visat să fiu o soţie şi o mamă bună.

— Ce frază de almanah familial! am replicat ironic.

— Încearcă să mă înţelegi, Eugen. Tu nu te-ai fi însurat cu mine. Cunosc principiile castei tale.

— Friedrich face parte din aceeaşi castă.

— De acord. Este însă dispus să-şi înfrunte familia, casta, tradiţiile.

— Este într-adevăr de o mărinimie…

— Aş vrea să plecăm mâine la Berlin, Eugen.

— Bine, am să cer nota de plată, am replicat glacial.

În pofida atitudinii mele, sufeream cumplit. Ştiam că Anneliese nu minte. Îl socoteam capabil pe Friedrich de orice murdărie. Săvârşise gestul pe care tatăl lui îl făcuse faţă de tatăl meu.

M-am ţinut de cuvânt. În aceeaşi noapte am plătit proprietăresei dezolate chiria pe întreaga lună în curs. Sperase că voi rămâne la St.-Moritz până în primăvară. Am făcut apoi pe supăratul. Cât de rizibile îmi par acum crizele acelea de nervi care nu m-au lăsat atunci să închid ochii până în zori. M-am culcat singur într-un salonaş. Mă aşteptasem ca Anneliese să mă cheme, să-mi propună o împăcare. Nu s-a întâmplat însă nimic din toate acestea. Mi-a urat noapte bună şi s-a retras în dormitor.

După ce am rămas singur, m-au năpădit cele mai năstruşnice gânduri. Mi-a trecut prin cap să mă reped până la Friedrich şi să-l provoc la duel. Am reflectat însă profund şi mi-am zis că gestul m-ar acoperi de ridicol. Aveam oare dreptul să mă opun acestei căsătorii, când eu nici nu concepeam să mă însor cu Anneliese?

A doua zi am plecat împreună la Berlin. Am condus-o apoi până la uşa locuinţei ei. După ce i-am urat fericire alături de viitorul ei soţ, ne-am despărţit. Scurt timp după aceea s-a căsătorit cu Friedrich. Bătrânul baron a făcut un scandal monstru, ameninţându-şi fiul cu dezmoştenirea. Până la urmă apele s-au liniştit. Anneliese i-a dăruit un fiu lui Friedrich, pe care l-au botezat Karl. Fericirea ei n-a durat mult. După doi ani de trai comun, a fost nevoită să accepte un divorţ, care, din punct de vedere material, s-a soldat cu o foarte generoasă pensie alimentară. De atunci Anneliese îşi petrece existenţa plimbându-şi plictisul prin cazinourile marilor staţiuni de pe ţărmurile Mediteranei. Fiul ei şi al lui Friedrich este astăzi un tânăr de 19 sau 20 de ani. Din partea mamei a moştenit frumuseţea. Din partea tatălui – o constituţie fizică delicată. Atât şi nimic mai mult. Nu a moştenit nici dragostea de muncă a părintelui şi bunicului, nici setea lor aprigă de câştig. Unii spun că este un visător, că are temperament de artist. Alţii vorbesc urât pe seama lui. Pretind că ar fi superficial cheltuitor, încrezut şi înclinat spre tot felul de perversiuni. Poate că adevărul este undeva la mijloc. Reputaţia tristă care i s-a făcut şi-ar găsi explicaţia în ura oamenilor

împotriva a tot ceea ce ţine de dinastia von Bruck, îmi spunea odată Anneliese.

— Retragerea Germaniei din Liga Naţiunilor a însemnat o palmă usturătoare aplicată statelor occidentale, dirijate de iudaismul internaţional, a răcnit cu emfază reprezentantul organizaţiei naziste din Bochum, smulgându-mă din gânduri.

— Aşa este, a întărit unul din directori. În timp de pace trebuie să-ţi făureşti tunuri, obişnuia să spună cancelarul Bismarck. *Führerul* a înţeles acest adevăr şi a făcut tot ce i-a stat în putinţă spre a-l traduce în fapte.

— Înainte chiar de a cuceri puterea, *Führerul* declara că armata de mercenari a Germaniei republicane trebuie înlocuită cu o armată naţională, adăugă ferm alt director. În *Mein Kampf* a tratat pe larg rolul pe care-l va atribui *Wehrmachtului* în cel de-al treilea *Reich*...

Bătrânul baron se grăbi să supraliciteze:

— Genialul nostru *Führer* a supus încă din ’933 *Feldmarschallului* Hindenburg planul de patru ani, destinat să lichideze şomajul printr-o dezvoltare intensivă a industriei de armament. Am fost de faţă când i-a declarat generalului von Blomberg că sarcina esenţială a noului guvernământ va fi întărirea paralelă a armatei şi a partidului.

— Nu se poate spune că *Führerul* nu s-a ţinut de cuvânt, clamă nazistul, izbind cu pumnul în masă.

— Este incontestabil, a rostit Friedrich, că în mai puţin de un an de la venirea la putere, *Führerul* a dinamizat considerabil pregătirea militară a ţării. Şaptezeci la sută din uzine au fost destinate industriei de război.

Intervenţia lui a fost salutată cu aprobări unanime.

— Numai aşa am putut îngenunchea Europa, a adăugat baronul.

A înălţat privirile spre candelabrul cu zeci de braţe, care domina masa, a zâmbit unui chip descoperit printre puzderia de globuri electrice şi a scăpat iarăşi melodia lui preferată:

Sous les ponts de Paris, lorsque descend la nuit...

Asupra comesenilor s-a aşternut o tăcere jenantă. Cântecul bătrânului baron venea foarte *à propos* după sforăitoarea lui frază asupra „îngenuncherii Europei”.

Liniştea a fost brusc întreruptă de intrarea furtunoasă a ultimului descendent al familiei von Bruck. Apariţie oportună, căci a sfărâmat atmosfera aceea penibilă, instalată după divagaţiile cântate ale

baronului.

Karl purta un costum de călărie şi cizme galbene. Se aşeză pe scaunul rezervat lui.

— Acum se vine? rosti cu reproş Friedrich. Nu ştiai că avem invitaţi?

Karl a înclinat capul lui frumos spre mine.

— Sunt foarte bucuros că ai venit printre noi, *Onkel* Eugen.

Şi-a desfăcut şervetul scrobit şi l-a aşternut pe genunchi.

— Am fost în inspecţie, a explicat cu falsă însufleţire. La secţia de tancuri grele.

„Cine ştie de unde vine”, păreau să spună convivii, care-l priveau cu îndoială.

Friedrich era furios. Unicul lui fiu îl făcea de râs. Îşi dezonora nu numai familia, ci întreg imperiul Bruck. În clipa aceea m-am socotit deplin răzbunat. Friedrich mi-o răpise pe Anneliese, dar rezultatele căsătoriei fuseseră dezastruoase. Era atât de pedepsit omul acesta, încât i-am iertat păcatele. Întotdeauna îşi dorise un fiu ca să-i continue eforturile şi să poarte făclia firmei.

Karl avea un chip de Adonis. Părul cârlionţat era de un blond-auriu. S-ar fi zis că toată lumina din jur i se încurcase în păr. Ochii, de un albastru-marin, erau şăgalnici. Ovalul perfect al feţei se armoniza cu trăsăturile elegante. Pe cât de urât şi de slăbănog arăta Friedrich, pe atât de frumos era fiul. Său. „Un măr splendid, dar putred”, îl caracterizase odată unul. Din directorii uzinei. Vorbele acestea, destinate unui auditoriu restrâns, scăpaseră, printr-o indiscreţie, dincolo de graniţele îngăduite. Directorul, deşi era un tehnician capabil, fusese concediat.

După desert, s-a ridicat o ultimă cupă de şampanie în cinstea *Führerului*, apoi invitaţii s-au retras. S-a retras şi bătrânul baron, urmat de secretar, deoarece trebuia să-şi schimbe pantalonii.

Am rămas numai cu Friedrich şi cu fiul său.

— Ce zic aviatorii tăi, Eugen? m-a întrebat Friedrich: Suntem bombardaţi aproape în fiecare zi. Numai când cerul e înnourat ne bucurăm de răgaz.

— Aviatorii îşi fac datoria, Friedrich. Dar nu avem avioane. Aici intervine rolul vostru, al fabricanţilor. Daţi-ne avioane şi vom asigura o apărare eficace.

Friedrich schiţă un gest care-i exterioriza exasperarea.

— Cerc vicios! Nu putem fabrica avioane, fiindcă suntem bombardaţi. Şi nu putem împiedica bombardamentele, fiindcă nu

avem avioane.

În aceeaşi clipă sirenele începură să urle.

— Iarăşi! exclamă Karl plictisit.

— Ai să vezi acum dans, grăi posomorât Friedrich. Bombardamentele acestea, repetate până la saturaţie, ne provoacă pagube considerabile. Tot ce se strică ziua reparăm noaptea. Şi tot ce se strică noaptea reparăm ziua. În condiţiile acestea mă întreb dacă în curând nu vom fi nevoiţi să sistăm producţia.

Se auzea un huruit îndepărtat, dar puternic. Ferestrele vibrau.

— Vin cu sutele, zise Karl. Casa n-au bombardat-o niciodată.

— Ai văzut cum arată uzina? m-a întrebat Friedrich.

— Am văzut. Arată destul de jalnic.

— S-o vezi după bombardament.

Huruitul se apropia, amplificându-se, stârnind tot mai arţăgos tirul artileriei antiaeriene.

— Aţi observat? remarcă spiritual Karl. Când trage artileria antiaeriană, ai impresia că se destupă nişte sticle cu şampanie.

Tatăl îl privi cu severitate.

— Iată o comparaţie care te caracterizează.

Karl strâmbă dispreţuitor din nas.

— Umorul nu este apreciat în casa asta!

Potop de bubuituri a pornit să se reverse spre Bochum. S-ar fi zis că pământul se frământă, fierbe, se contorsionează, geme... Pereţii casei se cutremurau.

— Dacă vrei să vezi uzina, ne putem pregăti de plecare. Până ajungem acolo, se termină bombardamentul, zise Friedrich, consultându-şi ceasul.

Avea un aer impresionant de rece.

— Ai să vezi un spectacol ce lasă în urmă Sodoma şi Gomora, interveni Karl sarcastic.

Friedrich clătină contrariat capul, dar nu mai rosti nici un cuvânt. Peste zece minute ne-am instalat în maşinile care ne aşteptau în faţa casei. Dinspre Bochum se înălţau coloane înalte de fum.

— Iar au lovit un depozit de carburanţi, afirmă Friedrich.

Pe şosea circulaţia era oprită. Maşinile noastre au fost lăsate să treacă. Erau cunoscute de *Feldjandarmerie.* În vreme ce ne apropiam de Bochum, puteam să urmăresc pe fereastra maşinii fazele bombardamentului. Tunurile antiaeriene, fabricate de Bruck, socotite invincibile în primii ani ai războiului, se dovedeau ineficace faţă de altitudinea la care evoluau formaţiile aeriene inamice. De

precizie nu mai putea fi vorba. Barajele de artilerie provocau pierderi infime în rândurile bombardierelor americane. Aviaţia noastră era ca şi inexistentă. Deasupra celor opt kilometri pătraţi, ocupaţi de uzinele „Bruck”, se revărsa covor de bombe.

La intrarea în oraş am fost nevoiţi să oprim din cauza violenţei bombardamentului, care acoperise cu dărâmături partea carosabilă a străzii. Dintr-o groapă săpată de o bombă de mare greutate se ridica un gheizer de apă – mărturie a unei conducte distruse.

După circa douăzeci de minute, cele patru sute de bombardiere inamice, care loviseră în valuri succesive uzinele şi oraşul, au descris un mare ocol deasupra noastră, înapoindu-se spre nord-vest. Am intrat în curtea uzinei în momentul în care sirenele anunţau încetarea alarmei. Priveliştea era infernală. Hale, izbite în plin, îşi căscau spre cer guri imense, pe care echipe de muncitori se străduiau să le acopere. Ziduri întregi se prăbuşiseră, lăsând să se vadă interiorul atelierelor pustiite de explozii. Câteva clădiri ardeau. Un depozit de carburanţi incendiat repezea spre cer un vulcan de fum negru, luminat de flăcări roşii.

Mai înspăimântătoare decât pagubele materiale erau mormanele de cadavre din curtea uzinei şi din halele devastate de bombe.

— Ce e cu nenorociţii aceştia? l-am întrebat pe Friedrich, în vreme ce umblam printre morţii sfârtecaţi, arşi. I-a surprins bombardamentul afară din adăposturi?

Friedrich a zâmbit sardonic.

— Adăposturi? Te-ai gândit ce adăposturi ne-ar trebui pentru zecile de mii de oameni care lucrează în uzină? Ne-ar trebui cinci ani.

— De ce nu le-aţi construit la vreme?

— Eram sigur că ai să-mi pui întrebarea aceasta, Eugen. Răspunsul ţi-l poate da ilustrul tău şef, *Reichsmarschallul* Hermann Göring. La începutul războiului ne-a asigurat el că nici un avion inamic nu va brăzda cerul Germaniei. În loc să construim adăposturi, am ridicat hale şi ateliere. Rezultatele se văd.

Argumentul nu era convingător. Bombardamentele aeriene anglo-americane asupra Ruhrului începuseră în martie ’943. Trecuse de atunci un an. Ce făcuseră baronul von Bruck şi fiul său în acest timp? La întrebarea mea a ridicat din umeri.

— Folosim mâna de lucru pentru realizarea producţiei de război. Nu avem timp de adăposturi. Cele câteva, construite în grabă, servesc pentru ocrotirea personalului cu o înaltă calificare tehnică.

De aceştia trebuie să avem grijă, căci sunt de neînlocuit. Nu pot spune acelaşi lucru despre muncitorii necalificaţi, precum şi despre cei cu o pregătire tehnică sumară. Aceştia sunt recrutaţi mai ales din prizonieri de război, din cetăţeni ai unor ţări ocupate, aduşi la muncă forţată, din evrei şi evreice care scapă astfel de lagăre... Războiul se face cu sacrificii, Eugen. Ce importanţă au câteva pierderi omeneşti, când atârnă în balanţă existenţa Germaniei?

— Şi oamenii aceştia unde dorm? Unde mănâncă?

Friedrich ridică din umeri.

— În barăci. Dar şi acestea au fost distruse de bombele incendiare.

— Şi acum unde dorm?

— Pe unde pot. Prin pivniţe, prin atelierele în care nu se lucrează noaptea, prin ruine...

— Nu se spală niciodată? Nu-şi spală lucrurile?

— Ca să-ţi spun drept, nu m-am preocupat de chestiunea asta.

Se întoarse spre unul din directorii care ne însoţeau.

— Hammer, unde îşi spală oamenii lucrurile?

— Oh, *Herr General Direktor*, nu trebuie să le purtaţi de grijă. Le-am pus la dispoziţie cazane...

Am văzut într-una din curţile vaste, ca nişte bulevarde deschise între halele imense, câteva cazane, în jurul cărora câteva femei aţâţau focul şi amestecau un fel de ciorbă negricioasă.

— Cazanele acestea? l-am întrebat pe director.

— Acestea, a replicat Hammer. După ce sunt folosite pentru a fierbe o ciorbă sau o mâncare, pot fi utilizate tot atu de bine şi la fierberea rufelor.

Am simţit că mă năpădeşte greaţa. Poate că era de vină şi mirosul de fum, de carne arsă, de moloz, de gunoaie... Femeile din jurul cazanelor nu mai aveau nimic omenesc în ele. Păreau nişte fiinţe din epoca cavernelor. Supte la faţă, vinete, cu laţele căzute pe frunte, dezgustător de murdare, răspândeau un miros de putreziciune. Bărbaţii, nebărbieriţi, nespălaţi, înfăşuraţi în zdrenţe, arătau ca nişte troglodiţi. Ajungeai la un moment dat să te întrebi cum de izbutiseră creaturile acestea primare să supravieţuiască potopului de milenii şi să se integreze în frământata noastră lume contemporană.

Am arătat lui Friedrich şi colaboratorilor o fată de vreo 20 de ani, căreia i se vedea numai capul hirsut ieşit dintr-o pătură decupată la mijloc şi îmbrăcată ca un *poncho.* Îşi târa un picior şchiop, în vreme

ce amesteca fiertura imundă dintr-un cazan.

— Acesta e cel mai nenorocit exemplar uman pe care l-am văzut vreodată, am rostit cu indignare. N-aş fi crezut că oamenii folosiţi în uzina dumneavoastră pot să arate în asemenea hal.

Hammer tuşi încurcat. Aruncă o privire furişă patronului. Friedrich se scărpină după ureche şi ridică neputincios din mâini.

— Te asigur, dragă Eugen, că sunt tot atât de întristat ca şi tine de ceea ce văd în jur. Dar nu pot face nimic. Nu cutez să mă ridic împotriva unui sistem…

— Alţii au cutezat, Friedrich. Cunosc industriaşi care au refuzat să se folosească de mâna de lucru forţată.

— Se poate, a replicat calm. Asemenea scrupule, în vremurile grele prin care trecem, nu reprezintă decât un lux superfluu. *Gauleiterul* Sauckel, împuternicitul general pentru folosirea mâinii de lucru, stabileşte contingentele de muncitori, necesari economiei de război. Ştii la cât se ridică numărul străinilor şi al prizonierilor de război aduşi să muncească în Germania? Să-ţi spun eu. La peste 7 000 000 de oameni. Şeful dumitale, *Reichsmarschallul* Hermann Göring, la o consfătuire a *Gauleiterilor*, a adus omagii lui Sauckel, dându-l exemplu: „Dacă fiecare din dumneavoastră ar depune măcar o zecime din energia cheltuită de *Gauleiterul* Sauckel. V-ar fi realmente uşor să îndepliniţi sarcinile ce vi s-au încredinţat”.

Friedrich s-a uitat câteva clipe la furnicarul de oameni care se străduia să repare stricăciunile.

— Îţi apreciez umanitarismul, Eugen. Dar să nu uiţi că suferinţele lor din lumea aceasta vor fi cumpănite de fericiri cereşti în viaţa de apoi. Câţi dintre noi se vor bucura de acest privilegiu?

Nu i-am savurat gluma. Severitatea expresiei mele l-a făcut să schimbe tonul.

— Încearcă să te plasezi în locul meu, Eugen. Uzinele noastre reprezintă un mare aport în efortul de război al Germaniei. Aş putea oare să frânez acest efort, făcând obiecţii lui Sauckel în legătură cu proveniența mâinii de lucru? Nu e chip să prepari omletă fără să spargi ouă, glăsuieşte un vechi proverb american. Trebuie să recunoşti că ascunde mult adevăr.

— Sauckel cunoaşte condiţiile în care lucrează nenorociţii aceştia? A venit vreodată în inspecţie?

— A participat la câteva recepţii oferite de tata în cinstea căpeteniilor partidului. Nu s-a interesat însă niciodată în mod special de lucrătorii proveniţi din ţările ocupate. Crezi că nu

cunoaşte realitatea? Că nu este informat? Uzina mea este împănată de *S.S.*-işti, cu unica misiune de a se ocupa de lucrători.

— Se şi ocupă, am rostit sec.

— Se ocupă, dar nu de condiţiile lor de trai.

— Pentru S.S.-işti ai construit, desigur, adăposturi!

— Am construit. Adăposturi „Humboldt”, verificate împotriva bombelor. Muncitorii au la dispoziţie tranşee… În sfârşit, Eugen, nu are rost să mă supui unui interogatoriu, zise el cu iritare în glas. Îmi fac datoria faţă de Germania, aşa cum ţi-o faci şi tu. Acţionăm în domenii diferite, dar scopul nostru este acelaşi.

Am simţit că mi se urcă sângele în cap.

— Scopurile noastre nu sunt aceleaşi, Friedrich.

— Ce vrei să spui?

— Eu nu îmi sporesc beneficiile profitând de nenorocirea oamenilor.

Friedrich s-a uitat stingherit la directorii săi, la Karl, care surâdea enigmatic, la ofiţerii mei, apoi mi s-a adresat cu infinită răbdare, în care se desluşea o oarecare oboseală:

— Nu înţeleg, Eugen, rostul acestui proces pe care mi-l faci de faţă cu toată lumea. Fiecare se dirijează în viaţă aşa cum socoteşte de cuviinţă.

Am replicat dispreţuitor:

— Şi oamenii cumsecade şi răufăcătorii au un liber arbitru.

Obrazul i s-a înroşit brusc.

— Nu înţeleg de ce ţii cu tot dinadinsul să mă ofensezi?

— Socotesc această vizită terminată, Friedrich. Am văzut tot ce era de văzut. Mulţumesc. M-am întors spre directorul Hammer: în seara aceasta pleacă vreun tren spre capitală?

— Da, zise el cu jumătate de glas.

— Vă rog să-mi reţineţi telefonic locuri.

— Prea bine, *Herr General*.

— Inginerul Haag mă însoţeşte în seara aceasta, sau mai are nevoie de unele pregătiri? m-am adresat lui Friedrich.

— Când vrei să pleci în România? m-a întrebat.

— Mâine noapte.

— Perfect. Mâine seară, cel mai târziu, Haag va fi la Berlin. Trebuie să-şi completeze dosarele. Contasem că ai să înnoptezi la noi.

— Mulţumesc. Mâine de dimineaţă trebuie să fiu neapărat la Berlin.

Hammer şi-a verificat ceasul.

— Abia peste două ore pleacă trenul.

— Ţi-aş rămâne îndatorat, Friedrich, dacă mi-ai pune o maşină la dispoziţie. Până la plecarea trenului, aş dori să vizitez câteva unităţi de artilerie antiaeriană din dispozitivul de apărare al oraşului dumneavoastră.

— Maşinile mele sunt la dispoziţia ta, zise Friedrich, cu perfectă politeţe.

Am avut impresia că tânărul Karl se amuza copios de modul în care îi tratam părintele. Părea să fie încântat de altercaţia dintre mine şi aparent omnipotentul Friedrich. Mărturisesc că în clipa aceea mi-a fost simpatic. Poate că îl subestimasem pe Karl.

Mi-am luat rămas bun de la Friedrich şi de la directori. L-am rugat să transmită salutările mele baronului.

— Are să fie extrem de mâhnit că nu i-ai dat posibilitatea să te îmbrăţişeze înainte de plecare. Are o mare slăbiciune pentru tine, Eugen.

Prin atitudinea sa politicoasă se străduia să dovedească lipsa de tact a comportării mele. Eram rupt însă de prea multă vreme de convenţionalismul lumii din care şi Friedrich şi eu făceam parte, ca să mai apreciez eleganţa manierelor sale de *grand seigneur,* dispus să ierte unele încălcări ale etichetei.

Ne-am despărţit fără regrete. Era, cred, încântat că scăpase de prezenţa mea. Când şoferul a închis portiera *Mercedesului* şi maşina s-a urnit din faţa grupului alcătuit din directori şi stăpânul lor, am respirat adânc. Dar simţământul acesta de uşurare m-a părăsit de îndată ce privirile mele au căzut asupra clădirilor distruse sau deteriorate, asupra oamenilor zgribuliţi care forfoteau ca robii de odinioară în jurul piramidelor, asupra *S.S.*-iştilor în uniforme bine strânse pe corp şi cu insigna „Cap de mort” pe caschetă.

Am trecut pe străzile oraşului ruinat pe jumătate. Am văzut oameni livizi, scheletici, năuciţi, umblând printre clădirile spintecate de forţa exploziilor. În aerul nemişcat pluteau zdrenţe de fum şi de praf. Locuitorii oraşului Bochum cunoşteau rigorile iadului mai înainte de a muri.

Bateriile de artilerie antiaeriană inspectate mi-au făcut o impresie bună. Soldaţii se străduiau să-şi păstreze moralul. Îi rodea neputinţa de a se împotrivi cu eficacitate raidurilor aeriene inamice, dar faptul că aveau o armă în mână le crea o altă viziune, o altă

mentalitate. Soldaţii aceştia, care, potrivit sloganurilor propagandistice, „se luptau în prima linie a frontului, deşi se aflau în patrie”, erau în orice caz mai fericiţi, decât camarazii lor care făceau războiul prin stepele ruseşti.

În ceea ce priveşte hrana, situaţia era dezastruoasă. Încă din ’943 oamenii ajunseseră să se socotească fericiţi dacă erau în stare să-şi procure zilnic poşirca de supă preparată din făină de mazăre, de orz şi, foarte rar, de fasole. Supa de sânge, acea imposibilă zeamă de care nu am reuşit să mă ating niciodată, devenise un regal culinar. Varza fiartă, fără grăsime, la care se adăuga, la zile mari, câte o bucăţică de carne mai subţire decât o felie de salam, reprezenta un fel de mâncare oferit până şi ofiţerilor străini sosiţi în vizită oficială la Berlin. Prin ’942 se mai servea încă supă de coji de raci, care a ajuns cu timpul o raritate. Gulaşul, două bucăţele de cocă, la care se adaugă o infimă bucată de carne, a dispărut de pe listele de mâncare. Numai salata de scoici se mai vinde fără cartelă.

Oamenii regimului şi speculanţii găsesc oricând posibilitatea să-şi satisfacă gusturile rafinate. Cu 250 de mărci poţi să te desfeţi cu pateu de ficat, cu friptură de gâscă şi cu o sticlă de Bordeaux autentic.

Ţin minte că, prin ’942, amatorii de cafea cu lapte şi cozonac găseau asemenea bunătăţi fără cartelă la cofetăria instalată pe terasa superioară de pe Funkturm. Ştiu că într-o după-amiază m-am înfruptat cu două cafele cu lapte şi cu patru felii de cozonac. Eram împreună cu prietenul meu, generalul Kellermann. Îmbrăcaţi în haine civile, am hoinărit apoi pe străzile Berlinului, bucurându-ne ca nişte copii de o scurtă permisie. Am preţuit mai mult acele două cafele cu lapte decât toate dineurile îmbelşugate la care am fost poftit în atâtea rânduri de către căpeteniile naziste.

Am plecat din Bochum cu un tren de noapte şi, după o călătorie întreruptă de o singură alarmă aeriană, într-o gară al cărei nume îmi scapă, am ajuns în cursul după-amiezii următoare la Berlin.

Potrivit ordinelor lui von Geist, vagoanele afectate statului meu major aşteptau în gară, ca să fie ataşate la garnitura de Bucureşti. Până atunci îmi rămâneau câteva ore libere, pe care aveam de gând să le utilizez într-un mod raţional.

În primul rând, trebuia să răspund la invitaţia generalului Beck, comunicată prin intermediul lui Olbricht, în cursul scurtei mele escale aeriene la Berlin. Şi eu doream să-i vorbesc. Eram îngrozit

de ceea ce văzusem la Bochum. Războiul nu trebuia să mai continue. Toţi cei care ne supuneam ordinelor criminale ale lui Hitler acceptam să ne facem complicii lui.

Voiam să trec şi pe la Statul-Major al Aerului, ca să depun un raport asupra discuţiilor purtate la Bochum. Raportul trebuia să ajungă pe masa de lucru a lui Göring.

Amurgul se lăsa asupra oraşului când am plecat cu, *Horsch*-ul meu spre locuinţa generalului Beck. În Berlinul supus tot mai des incursiunilor aeriene inamice, circulaţia se făcea în condiţiuni grele. Pe străzile lovite de bombardamente, echipele de curăţire se străduiau să înlăture dărâmăturile, pentru a restabili fluxul normal al traficului.

În timpul drumului de la Bochum la Berlin, mă gândisem adeseori la generalul Beck. Aveam un mare respect pentru acest om, care îndrăznise să-i spună lui Hitler în faţă adevăruri usturătoare, fără să ţină seama de riscuri. Principiile sale morale, integritatea, curajul său civic îl plasau deasupra întregului corp al generalilor. Nu era de mirare că ajunsese căpetenia conspiraţiei împotriva lui Hitler.

Cariera lui se datora exclusiv meritelor personale. Generalul Beck ura manevrele de culise şi servilismul faţă de şefi. Sfârşitul primului război mondial îl găsise în statul-major al grupului de armate ale *Kronprinzului*, sub comanda directă a generalului conte von der Schulenburg. Deţinuse apoi diferite funcţii în cadrul celui de-al VI-lea *Wehrkreis* din Münster. Comandase Regimentul 5 artilerie din Ulm, iar mai târziu i se încredinţase comanda Diviziei 1 Cavalerie din *Frankfurt-am-Oder.* Generalul von Fritsch, comandantul armatei de uscat, îl numise apoi în fruntea statului său major, funcţie de care generalul Beck se achitase strălucit.

În acea epocă, *Wehrmachtul* cunoştea o spectaculoasă dezvoltare. Legea din 21 mai ’935 restabilise serviciul militar obligatoriu. Remilitarizarea malului stâng al Rinului dusese la o sporire a efectivelor şi la intensificarea înarmărilor. Armata germană, care cuprindea în ’933 circa 125 000 de oameni, avea să atingă doi ani mai târziu un efectiv de 800 000 de oameni, în care nu se includeau organizaţiile *S.S.* şi *S.A.* şi nici *Arbeitdienstul*, faimosul Serviciu al muncii.

În august ’936, Hitler avea să dea un nou decret, sporind la doi ani durata serviciului militar activ. Graţie acestei măsuri, efectivele *Wehrmachtului* aveau să se ridice la 1 510 000 de oameni, la care

se puteau adăuga încă 405 000 de oameni reprezentând diferite formaţii paramilitare – *S.S., N.S.K.K.* şi *Arbeitdienst*.

Germania căpăta astfel o armată capabilă să mobilizeze în timp de război circa 13 000 000 de oameni. Teritoriul ţării era împărţit în 16 *Wehrkreise,* cărora le corespundeau 16 corpuri de armată. În caz de război, corpurile de armată se dezvoltau în armate, iar cele 50 de divizii existente în timp de pace se transformau în corpuri de armată, care aveau să cuprindă fiecare câte 6 divizii. În acest mod, o mobilizare generală ar fi realizat într-un timp record 300 de divizii, faţă de 240 de divizii care constituiseră armata imperială germană din primul război mondial.

Conştienţi de forţa pe care o reprezenta noua armată în cel de-al treilea *Reich,* generalii socotiseră firesc să fie consultaţi în problemele politice importante. Căpeteniile militare care ocupaseră demnităţi înalte în timpul *Kaisserului*, nu uitau rolul jucat în viaţa politică a ţării. Generalul Ludendorff socotise de datoria sa să întocmească „directive", pe care le supunea împăratului spre semnare, fără a-i cere în prealabil autorizarea. Mai târziu, generalul Lüttwitz nu şovăise să bată cu pumnul în masă lui Noske, ministrul *Reichswehrului*, iar generalii Schleicher şi von Seeckt nu socoteau că îşi depăşesc atribuţiile dacă dădeau poveţe politice preşedintelui Hindenburg şi cancelarului Brüning.

Hitler nu admitea însă că are ceva de învăţat de la generali, cu atât mai mult cu cât unii dintre aceştia erau ostili deocamdată unui conflict cu Uniunea Sovietică, susceptibil să ducă la izolarea politică a Germaniei şi, implicit, la izbucnirea unui război pe două fronturi. Nu pot nega însă că majoritatea doreau un război din spirit revanşard. Mai târziu victoriile armatei germane i-au împăcat cu Hitler, ca numai după înfrângeri să dorească pieirea lui. Hitler îşi manifesta adeseori indignarea împotriva militarilor care cutezau să-i frâneze elanul. În numeroase expuneri adresate colaboratorilor săi atacase principiile de politică externă ale lui Bismarck, adeptul unei apropieri faţă de ruşi.

Hitler cunoştea opinia generalilor dar se ferea să intre în conflict deschis cu aceştia. Ocolea o discuţie hotărâtoare, care ar fi riscat să dea naştere unei crize de nedorit, lăsându-l pe *Feldmarschallul* von Blomberg, ministrul său de război până în ’938, să joace rolul de paratrăsnet. Generalii, care se temeau de consecinţele politicii externe a lui Hitler, au încercat să-l convingă pe von Blomberg a se face purtătorul lor de cuvânt. Potrivit concepţiei lor, ministrul de

război trebuia să-l prevină pe *Führer* că armata nu este de acord cu directivele sale şi că nu-l va urma în cazul unei crize internaţionale grave. Von Blomberg se eschivase. Fusese întotdeauna un supus colaborator al lui Hitler şi nu îndrăznea să-i iasă din cuvânt. La argumentele lor, se mărginise să le răspundă că armata nu constituia un stat în stat şi că rolul ei se reducea la apărarea ţării de duşmani, politica rămânând domeniul exclusiv al partidului şi al guvernului.

Iritaţi de această replică, generalii disidenţi s-au grupat în jurul lui von Fritsch, care se remarcase prin fermitatea caracterului, prin intransigenţa şi prin importanţă pe care o acorda armatei.

Pasiunea senilă a lui von Blomberg pentru secretara sa, *Fräulein* Grühn, o tânără de o frumuseţe frapantă, avea să declanşeze o criză cu urmări incalculabile. Ministrul, ambalat de dragostea-i târzie, a hotărât să-şi conducă secretara în faţa altarului. La ceremonia nupţială au asistat ca martori Hitler şi Göring.

Câteva zile după consumarea fericitului eveniment, a explodat bomba. Mă aflam la Ministerul Aerului, când m-am întâlnit cu prietenul meu, generalul Kellermann.

— Ai auzit? m-a întâmpinat râzând cu poftă. Göring se află în posesia unui dosar din care reiese că distinsa doamnă von Blomberg a avut un trecut aventuros. Se pare că ar fi fost arestată în mai multe rânduri de poliţia de moravuri şi condamnată pentru prostituţie clandestină.

A doua zi, generalul Halder mi-a declarat, plin de indignare:

— Blomberg a dezonorat uniforma militară. S-a însurat cu o creatură de cea mai ordinară speţă. Actuala doamnă ministru a exercitat meseria de prostituată în mai multe oraşe. Este o ruşine!

În cursul aceleiaşi zile, Keitel mi-a confirmat zvonurile:

— Poliţia se află în posesia unor fotografii mai mult decât decoltate. Ema von Blomberg, în compania câtorva parteneri, ilustrând cele mai sugestive figuri din Kamasutra. Ce scandal!

Göring m-a chemat în biroul său.

— Blomberg a compromis armata. Nu numai că s-a însurat cu o femeie de stradă, dar a mai şi avut tupeul să-l roage pe *Führer* a-i fi martor la cununie.

A omis să-mi spună că şi el semnase actul de căsătorie.

Contele Helldorf, prefectul poliţiei, a primit ordin din partea lui Himmler să facă o anchetă exhaustivă. Rezultatele au fost catastrofale.

În ciuda lipsei lui de cultură şi de lustru, Hitler era un tactician diabolic. A înţeles că i se oferea ocazia unică de a se descotorosi de un om care începuse să-l incomodeze. Afectând o scandalizare de paradă, a ordonat lui Göring să ceară imediat demisia *Feldmarschallului.* Manevra lui era abilă. Von Blomberg, izolat de generalii ostili era o pradă uşoară. Nimeni nu avea să-i ia apărarea. Aparent, Hitler dădea satisfacţie căpeteniilor armatei. Asemenea unui versat jucător de şah, calcula însă mai multe mişcări înainte.

Von Blomberg, care-l slujise până atunci cu credinţă, a avut amărăciunea să se vadă mazilit printr-o simplă trăsătură de condei. După revocarea sa, i s-a recomandat să-şi petreacă în Italia trista lună de miere.

Generalii au exultat. În infatuarea lor, credeau că li se dăduse satisfacţie şi că exponentul lor, generalul von Fritsch, va obţine portofoliul Războiului. Dar Hitler abia făcuse prima mişcare. Nu îl înlăturase pe von Blomberg ca să lase în locul său pe independentul şi irascibilul von Fritsch.

Acestuia Hitler îi pregătea o ieşire din scenă care avea să facă senzaţie prin implicaţiile ei scabroase. Câteva săptămâni după căderea nefericitului ministru de război, un individ dubios, cu antecedente penale, pescuit de Himmler şi de Heydrich prin străfundurile lumii interlope, l-a denunţat pe von Fritsch că întreţine relaţii contra naturii cu un homosexual notoriu. Hitler s-a arătat foarte revoltat de aceste revelaţii şi a pretins generalului să îşi prezinte demisia. Von Fritsch a refuzat. Ceva mai mult, a pretins să fie judecat de un tribunal de onoare, care să aprecieze valoarea mărturiilor incriminatoare.

Dacă ar fi fost singur, aşa cum i se întâmplase lui von Blomberg, von Fritsch n-ar fi avut nici o şansă să i se dea ascultare. Cu ocazia acestei crize am putut să-mi dau seama de tăria de caracter a generalului Beck. Convins – ca şi majoritatea generalilor – de nevinovăţia lui von Fritsch, a hotărât să nu dezarmeze până nu va da la iveală maşinaţiile adversarilor şefului său. În calitatea lui de şef al Statului-Major al Armatei de Uscat, s-a înfăţişat la Cancelariatul *Reichului.* Discuţia cu Hitler a fost furtunoasă. Fără să se lase intimidat de violenţele de limbaj, a declarat că armata nu va permite înlăturarea şefului ei fără un proces care să facă lumină deplina asupra acestei afaceri. Hitler şi-a dat seama că mersese prea departe. A acceptat constituirea unui tribunal de onoare, sub preşedinţia lui Göring. Generalul von Rundstedt şi generalul von

Brauschitsch luaseră deja poziţie în sprijinul lui von Fritsch. Dezbaterile tribunalului au dovedit că acuzaţiile aduse generalului erau neîntemeiate. Von Fritsch, achitat, a cerut reintegrarea în toate funcţiile sale.

Între timp, Hitler săvârşise *Anschlussul.* Valul de entuziasm stârnit în rândul maselor de ocuparea fără sânge a Austriei i-a întărit considerabil poziţia. Stăpân pe situaţie, a refuzat să satisfacă cererea lui von Fritsch. La insistenţele lui von Brauschitsch, a aprobat în cele din urmă să i se încredinţeze generalului reabilitat comanda onorifică a Regimentului 12 artilerie. În timpul campaniei din Polonia, von Fritsch a căzut pe câmpul de luptă, în vreme ce se afla în fruntea regimentului său. A circulat zvonul că generalul a fost victima unui glonte tras de un *S.S.*-ist.

Înlăturarea lui Blomberg şi a lui von Fritsch i-a permis lui Hitler să-şi atingă un ţel demult visat: acela de a-şi asuma comanda supremă a armatei. Generalul Wilhelm Keitel devenea şeful Comandamentului Suprem al Wehrmachtului, iar generalul Walther von Brauschitsch căpăta comanda armatei de uscat în locul lui von Fritsch. Generalul Ludwig Beck îşi păstra funcţia de şef de stat-major al Armatei de Uscat. Dar Hitler nu avea să-i ierte rolul jucat în afacerea von Fritsch.

Cu acelaşi prilej a pus în retragere şapte generali din Armata de Uscat şi şase din *Luftwaffe*, care nu se arătaseră suficient de docili. Căsnicia lui Hitler cu armata începuse să se destrame.

Acum, *Wehrmachtul* şi comandanţii lui căpătaseră un stăpân, pe care trebuiau să-l ştie de frică.

Generalul Beck avea să-şi manifeste încă o dată spiritul de independenţă faţă de tendinţa de dominaţie a lui Hitler. Anschlussul fusese îndeplinit. Dictatorului Germaniei nu-i ajungea invadarea şi anexarea Austriei; dorea şi Cehoslovacia. „Planul verde” prevedea şi cucerirea acestei ţări. Generalii cunoşteau intenţiile lui Hitler.

— Armata germană nu este capabilă să se angajeze într-un război, mi-a spus Keitel, curând după intrarea triumfală a trupelor noastre în Viena. Dacă Cehoslovacia ne-ar ataca, s-ar produce o catastrofă.

— Atunci de ce nu vă opuneţi intenţiilor agresive ale *Führerului*? l-am întrebat.

Keitel m-a privit îngrozit.

— Să mă împotrivesc *Führerului*? Cum aş îndrăzni? Intuiţia lui

genială depăşeşte toate previziunile stat-majoriştilor.

„Planul verde” luase în mai ’938 forma unui proiect definitiv al atacului împotriva Cehoslovaciei. Von Blomberg, în ciuda respectului său faţă de Hitler, încercase să-i demonstreze că armata germană nu este pregătită de război şi că, înainte de ’943, nu va fi capabilă să facă faţă unui efort militar de mari proporţii. Von Fritsch fusese mai brutal, afirmând că intrarea în război a Germaniei ar echivala cu o sinucidere. Hitler îl revocase pe von Blomberg şi îl destituise pe von Fritsch. Numai generalul Beck se mai împotrivea proiectelor *Führerului*.

— Intenţia *Führerului* este să atacăm imediat Cehoslovacia, a declarat Jodl în cadrul unei conferinţe la Statul-Major al Armatei de Uscat.

— Numai un nebun ar fi în stare să împingă Germania într-un război, la ora actuală, a declarat Beck. Vorbele lui au produs consternare. Forţele armate ale statelor occidentale sunt net superioare nouă. Un război pornit sub asemenea auspicii s-ar încheia cu o catastrofă.

În iunie, Hitler a convocat la cancelariat pe von Brauschitsch şi pe Ludwig Beck. Asistau Keitel şi principalii lui colaboratori.

— Vă ordon să accelerați pregătirile atacului împotriva Cehoslovaciei. Trebuie să fim gata a trece la ocuparea integrală a teritoriului acestei ţări. Sunt convins că Anglia şi Franţa nu vor interveni.

Von Brauschitsch şi Beck au încercat să-i demonstreze primejdiile legate de posibilitatea izbucnirii unui război general. Hitler a refuzat să le dea ascultare şi le-a reproşat temporizarea.

— Ocupaţi-vă de problemele militare şi lăsaţi rezolvarea chestiunilor politice asupra mea. Cehoslovacia nu va fi capabilă să ne reziste. Am reuşit să bag zâzania între sudeţi şi cehi, cehi şi slovaci, slovaci şi unguri. Ţara aceasta se va prăbuşi ca un castel din cărţi de joc.

În urma acestei conferinţe, Beck a săvârşit totuşi un act de curaj, pe care nici un alt general n-a mai îndrăznit să-l repete. A întocmit un memoriu în care a demonstrat că declanşarea unui război de către Germania ar duce la coalizarea împotriva noastră a întregii Europe şi poate şi a Americii. O astfel de aventură militară ar avea acelaşi tragic sfârşit ca şi războiul din ’914-’918.

Memoriul a fost trimis spre consultare tuturor comandanţilor de mari unităţi, care şi l-au însuşit fără rezerve. Beck a convocat apoi

la statul-major pe toţi generalii-colonei, cărora le-a dezvoltat verbal teoriile sale. Numai doi generali au cutezat să adopte o opinie contrară: von Reichenau şi Busch, cunoscuţi pentru convingerile lor naţional-socialiste.

Informat de existenţa acestui document, Hitler a făcut o criză de nervi. L-a convocat pe Ludwig Beck la cancelariat. Acolo, între pereţii cabinetului său de lucru, discuţiile au luat proporţii de conflict deschis. Beck a îndrăznit să-i reproşeze lui Hitler incompetenţa în domeniul militar şi aventurismul politic. După scandalurile von Blomberg şi von Fritsch, *Führerul* nu s-a încumetat să provoace o nouă criză, trimiţându-l pe generalul Beck în faţa unui consiliu de onoare. S-a mărginit să-i ceară demisia.

În ziua în care şi-a predat lucrările generalului Halder, noul şef al statului-major, Beck i-a declarat cu dârzenie:

— Un regim politic bazat pe forţă nu poate fi doborât decât tot prin forţă. Nu veţi realiza nimic cu demisii şi memorii.

În preajma Congresului de la Nürnberg, am avut o lungă discuţie cu generalul Keitel, la Ministerul de Război. Mai erau prezenţi, în afară de Jodl, şi câţiva comandanţi de mari unităţi. Keitel a început prin a face un rechizitoriu la adresa acelor generali care se îndoiau de capacitatea *Führerului* şi a *O.K.W.*-ului, apoi a declarat că nu va mai tolera critici.

Cei care se vor face vinovaţi de asemenea grave încălcări, ale disciplinei militare vor fi pedepsiţi cu toată severitatea.

— *Führerul* este urmat de întreg poporul. Unii generali refuză să-l înţeleagă şi să-i dea ascultare, fiindcă nu sunt în stare să-i aprecieze geniul. Nu văd în el decât un simplu caporal din primul război mondial. Ar trebui să-şi dea seama că au de-a face cu cel mai mare om de stat de la Bismarck încoace...

Lakaitel – lacheul nu-şi dezminţea porecla.

În timpul Congresului de la Nürnberg, desfăşurat sub ploile cenuşii ale unui noiembrie posomorât ca şi inimile tuturor oamenilor conştienţi de primejdiile ce planau asupra Europei, Hitler a convocat pe generalii Keitel, von Brauschitsch şi Halder. Cărora le-a anunţat hotărârea lui definitivă de a ataca Cehoslovacia. Ca de obicei, Keitel nu a ridicat nici o obiecţie. Von Brauschitsch şi Halder erau însă consternaţi. Deoarece cunoşteau izbucnirile de furie cu care Hitler riposta la orice contraziceri, l-au lăsat să vorbească. Schmundt lua note ample. La ordinul *Führerului*, Halder a prezentat ultimul plan de cucerire a Cehoslovaciei, întocmit de statul-major. A

avut însă grijă să-i arate şi părţile slabe. Conferinţa s-a încheiat într-o atmosferă sumbră. După plecarea lui von Brauschitsch şi a lui Halder, Hitler a declarat mânios colaboratorilor săi apropiaţi:

— Îi urăsc pe generalii aceştia nenorociţi, cărora trebuie să le dai un picior în spate, ca să-i sileşti să facă război!

Printr-o indiscreţie, cuvintele lui au ajuns la urechile comandanţilor de mari unităţi. Înveninând şi mai vârtos relaţiile, şi aşa destul de compromise.

Înapoiaţi la Berlin, von Brauschitsch şi Halder au luat imediat legătura cu generalul Beck, pe care l-au informat de ultima hotărâre a *Führerului* cu privire la Cehoslovacia. Beck a convocat la locuinţa sa pe generalii şi pe ofiţerii superiori care îi împărtăşeau vederile. Mă aflam şi eu printre cei care au stabilit un plan în vederea arestării lui Hitler şi a răsturnării regimului naţional-socialist, mai înainte ca agresiunea împotriva Cehoslovaciei să devină un fapt consumat. Comandantul garnizoanei Berlin a primit însărcinarea să execute lovitura cu trupele pe care le avea la dispoziţie. Hitler urma să fie arestat îndată după înapoierea sa de la Nürnberg. Conjuraţii plănuiau să pună mâna pe centrele strategice din capitală, pe clădirile importante, pe ministere şi pe cazărmile *S.S.* O proclamaţie avea să anunţe poporului schimbarea de regim şi să denunţe dezastrul spre care ne împingeau planurile demenţiale ale lui Hitler.

În vreme ce discuţiile continuau aprinse, posturile de radio au anunţat o veste uluitoare. Neville Chamberlain solicitase o întrevedere lui Hitler şi se afla în drum spre Berchtesgaden. Hitler triumfa din nou. Arestarea lui în aceste condiţiuni nu mai era posibilă. Slăbiciunea primului-ministru al Angliei salvase capul *Führerului...*

Ar putea să pară ciudat că, deşi făceam parte din aviaţie, mă simţeam mai apropiat de ofiţerii din armata de uscat. Există o explicaţie: aviaţia şi marina, arme speciale, care cunoscuseră o dezvoltare deosebită sub actualul regim, erau încadrate cu ofiţeri tineri, cuceriţi de dinamismul naţional-socialismului şi de personalitatea lui Hitler. Generalii din *Luftwaffe,* care nu se arătaseră receptivi ideilor partidului, fuseseră înlăturaţi cu prilejul reorganizării armatei din ’938. Ofiţerii trupelor de uscat erau tradiţionalişti prin definiţie. Generalii făcuseră parte din armata imperială şi, cu excepţia câtorva adepţi fanatici ai lui Hitler – printre care Keitel, von Reichenau, Model, Schörner – păstrau un respect

nezdruncinat pentru monarhie şi pentru o formă de guvernământ aristocratică. Poate că erau demodaţi. În orice caz, Germania ar fi fost mai câştigată dacă ar fi adoptat principiile democraţiei britanice şi ar fi respins excesele totalitarismului nazist.

Lângă generalul Beck ne regăseam acel echilibru sufletesc de care aveam cu toţii atâta nevoie. Omul acesta ştia să se facă ascultat, să sădească încredere în sufletele adepţilor săi, să le insufle o neostoită sete de luptă.

L-am găsit pe general la locuinţa sa. Mă aştepta. Deşi nu-i anunţasem sosirea, ştia că aveam să vin. Era înzestrat probabil cu al şaselea simţ, care ne lipseşte nouă, muritorilor de rând. M-a primit în biblioteca lui încărcată cu tomuri frumos legate. Pe rafturile din preajma mesei de lucru figurau la loc de cinste tratate care dezvoltau doctrinele militare ale lui Clausewitz, Blume, Moltke, von der Goltz, Schlieffen, Luclendorff.

Deşi îl rodea de multă vreme o gravă boală de stomac, avea o prospeţime a spiritului şi o limpezime desăvârşită a minţit, ca şi când s-ar fi rupt de toate dezagrementele condiţiei sale fizice atât de nenorocite.

Înaintea mea sosiseră alţi trei vizitatori: Karl Gördeler, fostul primar al Leipzigului, generalul Helmuth Stieff, şeful serviciului organizaţiei din *O.K.W.*, şi Ulrich von Hassell, fostul nostru ambasador la Roma. Sosirea mea întrerupsese o discuţie aprinsă. Stieff era roşu la faţă şi se plimba agitat prin încăpere.

— Vorbeam tocmai despre nepotul meu, căpitanul Wallenberg, îmi explică amfitrionul, cu tristeţe în glas. A fost omorât într-un atentat la Paris.

I-am prezentat condoleanţe, deşi în timp de război formulele acestea de politeţe aproape că nu-şi mai au rostul. Moartea devine un fenomen familiar, intrat în viaţa cotidiană. Ori de câte ori te întâlneai cu vreun cunoscut, ţi se înşiruia câte o listă lungă de ofiţeri căzuţi de curând pe front. Rândurile se răreau cu o frecvenţă atât de mare şi de constantă, încât nu mai impresiona pe nimeni.

— Moartea nepotului dumneavoastră, ca şi moartea atâtor militari germani, lichidaţi de partizani sau de cei din Rezistenţă, nu este decât consecinţa propriei noastre nesăbuinţe, rosti cu mânie generalul Stieff. Excesele criminale şi ale *S.S.*-ului şi ale *Wehrmachtului* în Polonia, în Rusia, în Franţa, în celelalte ţări ocupate, au provocat o reacţie care era firesc să se manifeste prin atentate, crime şi alte excese sângeroase. Am semănat furtuna şi

acum recoltăm moartea. Mă gândesc cu groază la ce se poate aştepta populaţia germană când aliaţii vor invada teritoriul patriei noastre.

— Aceasta se va întâmpla foarte curând dacă nu ne grăbim să încheiem pacea, am declarat cu amărăciune. Vom plăti scump toate fărădelegile pe care n-am fost în stare să le zăgăzuim.

— Armata a refuzat îndeobşte să execute ordinele de exterminare a populaţiilor evreieşti şi slave, a replicat Stieff.

— Şi noi ce am făcut spre a le împiedica? a exclamat generalul Beck. Ne-am mărginit să întocmim memorii şi să ne spălăm pe mâini.

— Nu putem trece la acţiune înainte de a ne concerta cu aliaţii, a intervenit von Hassell, netezindu-şi mustaţa.

Fostul ambasador era de o slăbiciune de ascet. Vorbea potolit, subliniindu-şi rareori cuvintele cu gesturi.

— Şi dacă aliaţii refuză să stea de vorbă cu noi? am întrebat agresiv.

— Trebuie să facem tot posibilul spre a le deschide ochii, zise Gördeler, fostul primar al Leipzigului. *Herr* von Hassell, eu însumi am încercat în nenumărate rânduri să îi previn asupra pericolului pe care îl reprezintă pentru omenire întărirea regimului nazist... Nu ne-au înţeles, sau poate n-au avut încredere în noi, suspină Gördeler.

Von Hassell zâmbi dezamăgit.

— Nu am avut parteneri de discuţii la înălţimea împrejurărilor. Când Talleyrand şi Fouche au prevenit pe aliaţi asupra intenţiilor agresive ale lui Napoleon, li s-a dat ascultare. Napoleon a putut fi înfrânt.

— Anglo-americanii refuză să negocieze cu noi. Au declarat în repetate rânduri că nu vor înceta războiul decât prin capitularea necondiţionată a Germaniei, zise Gördeler posomorât.

— Nu ne rămâne atunci decât să încercăm o apropiere faţă de ruşi, opină von Hassell. Ruşii au declarat întotdeauna că fac deosebire între poporul german şi conducătorii poporului german. Constituirea Comitetului german de eliberare...

Gördeler sări de pe scaunul său ca împins de un resort. Ochii îi scânteiau. Mustaţa cenuşie i se înţepoşase ca şi coama unui motan furios.

— Nici nu poate fi vorba de o înţelegere cu ruşii! strigă furios. Aţi mai susţinut şi altădată asemenea inepţii!

Von Hassell ripostă sec, dar fără să ridice glasul:

— Aceste inepţii, cum le numiţi dumneavoastră, au numeroşi partizani. Schulenburg, Stauffenberg…

— Concepţii utopice! exclamă Gördeler. Ruşii sunt duşmanii noştri de moarte. Numai spre anglo-americani este raţional să ne îndreptăm privirile.

Am simţit că mă cuprinde o mare scârbă. Teoriile acestea pro şi antiruseşti făcuseră obiectul multor discuţii sterile.

— Iertaţi-mă, dar vă pierdeţi vremea în palavre fără de sfârşit! am exclamat plin de revoltă. Întâi de toate trebuie să facem ordine la noi acasă. După ce-l vom răsturna pe Hitler, vom putea sta de vorbă în alte condiţii cu duşmanii noştri. Jugulând naţional-socialismul, le vom dovedi buna noastră credinţă.

Gördeler făcu o mutră exasperată.

— Vă daţi seama ce ar însemna pentru Germania un război civil în condiţiile actuale? Fiţi siguri că naziştii nu vor ceda puterea fără luptă.

Beck interveni în sprijinul meu:

— Asta şi vrem. Să-i doborâm mai înainte de a-şi veni în fire… Nu este imposibil să preluăm puterea fără a provoca vărsare de sânge, dacă vom acţiona după un plan bine gândit şi perfect pus la punct.

— Fiecare zi, fiecare ceas pe care le pierdem îngreunează situaţia Germaniei, am reluat cu dârzenie.

Von Hassell făcu un gest de neputinţă:

— Dacă aş fi un om cu frica lui Dumnezeu, aş spune că Hitler este protejat de Providenţă. Toate atentatele încercate împotriva lui s-au soldat cu eşecuri. Iar dacă l-am ucide, Himmler, Göring, Goebbels, Bormann abia aşteaptă să-i ia locul. Nu există decât o singură soluţie, *Herr General*. Să dărâmăm regimul.

— De cinci ani spunem acelaşi lucru, fără să fi realizat ceva, am replicat.

Beck a luat de pe masa de lucru un *coupe-papier* de oţel, al cărui vârf l-a încercat pe mână.

— De data aceasta vom trece la acţiune. Îl avem printre noi pe Stauffenberg…

Gördeler scăpă o exclamaţie de dezgust:

— Un vizionar, un paranoic. Nu mi-a inspirat niciodată încredere.

Beck îl privi calm.

— Vă înşelaţi, *Herr* Gördeler. Conjuraţia noastră avea nevoie de dinamismul generaţiei tinere. Noi, cei bătrâni, n-am reuşit să facem

nimic. Ne-am mărginit să protestăm. Lui Hitler i-a fost uşor să strunească încercările individuale de a-i contracara planurile şi acţiunile. Toţi cei care ne-am ridicat glasul împotriva lui, şi am fost destui aceştia, ne-am văzut înlăturaţi pe rând. Gândiţi-vă la von Fritsch, la von Brauschitsch, la Halder şi la atâţia alţii... De data aceasta ne organizăm. Plecăm la luptă pregătiţi să lovim şi să primim lovituri! Stauffenberg nu se mulţumeşte cu proteste platonice, *Herr* Gördeler.

— Socialismul lui utopic nu-mi place, *Herr General,* stărui Gördeler.

M-am uitat la ceas.

— Îmi permiteţi să mă retrag. Peste două ore plec cu trenul.

Beck s-a ridicat din fotoliu.

— Mi-a făcut mare plăcere vizita dumitale, von Altenburg. Te-am ascultat, şi i-am ascultat şi pe alţi generali. Mi-am dat seama că sunt coapte condiţiile pentru ca să trecem la acţiune. Oamenii sunt exasperaţi. Aveţi dreptate, *Herr General.* Orice întârziere poate să ne fie fatală.

— Înainte de a muri, şi von Reichenau îşi pierduse încrederea în Hitler, zise generalul Stieff.

Mi-a revenit în minte capul pătrat ca de buldog al lui von Reichenau, monoclul înţepenit în orbita dreaptă, alura aceea ţeapănă de ofiţer prusac. N-am înţeles niciodată cum de a reuşit Hitler să-l îmbrobodească.

— Şi Göring şi-a pierdut încrederea, le-am spus. Nu mi-a mărturisit, dar am dedus din atitudinea, din comportarea, din privirea lui.

— Şi Himmler, şi Goebbels ştiu că războiul este pierdut, zise amfitrionul. Dar se agaţă de un fir de păr. Olbricht mi-a istorisit discuţia pe care ai purtat-o cu Himmler. Foarte instructivă.

— Şi foarte primejdioasă, am adăugat.

— Da, foarte primejdioasă, a repetat gânditor.

Am strâns mâna gazdei, i-am salutat pe ceilalţi oaspeţi şi am părăsit încăperea. Împovărat de gânduri, am plecat spre Statul-Major al Aerului. De acolo, am purtat cu *Reichsmarschallul* Göring o lungă convorbire telefonică.

— Foarte luminoase şi concludente rapoartele dumneavoastră, principe, m-a elogiat el. Sunt de acord cu punctul dumneavoastră de vedere asupra tuturor chestiunilor dezbătute. Din nefericire, Keitel şi deştepţii de la *O.K.W.* sunt de altă părere.

M-am întrebat dacă printre deştepţii aceia nu-l plasa şi pe Hitler.

— Vă rog să vă ocupaţi serios de situaţia din România, a atacat din nou subiectul care-l preocupa de multă vreme. Gerstenberg a intrat în panică. Numai Killinger este senin ca un cer de primăvară. Nu uitaţi chestiunea petrolului. Ştiţi cât este de vitală. Vă urez succes, principe!

Reichsmarschallul se mulţumise cu o convorbire telefonică. Demult renunţase să se mai consume pentru remedierea unei situaţii pe care o socotea definitiv compromisă.

Am ajuns la gară după căderea nopţii. O alarmă aeriană, urmată de un bombardament puternic, a întârziat cu o oră plecarea trenului. Când garnitura a ieşit din gară, o vâlvătaie roşie se întinsese ca o pecingine asupra cerului capitalei. Berlinul ardea…

Când eram copil, zgomotul roţilor de tren în noapte avea pentru mine un farmec deosebit. Stăteam întins în cuşetă, acoperit cu pătura până la bărbie, şi ţineam ochii strâns închişi. Dar nu dormeam. Mă gândeam cât este de plăcut să le simţi proteguit, în vreme ce afară noaptea îşi zboară vălurile negre pe lângă pereţii metalici ai vagoanelor.

Au trecut ani mulţi de atunci. Copilăria a zburat, pierzându-se în amintire. Au trecut atât de mulţi ani, încât mă întreb cu minunare dacă am fost copil vreodată. Nu reuşesc să mă identific cu făptura aceea zglobie şi măruntă. Parcă am face parte din lumi diferite.

Acum sunt bătrân. Am 54 de ani. Tâmplele mi s-au albit. Câteodată îmi spun că nu mi-am pierdut încă vioiciunea tinereţii. Că sunt cel mult vârstnic. Mă înşel însă pe mine însumi.

Nu pot dormi. Insomnia, grijile mă ţin treaz. Mă crispez ori de câte ori, la vreo curbă, vagoanele târâte în viteza lor ameţitoare se pleacă, legănându-se în pendulări când mai repezi, când mai încete. Câteodată am impresia că trenul va sări de pe linie. O teamă absurdă, iraţională, care face să mi se strângă inima şi să mi se taie respiraţia. Mă gândesc că podul de care ne apropiem – şi pe care nu-l văd – poate să fie minat. Aştept explozia, care întârzie. Trenul goneşte în noapte. Trece peste un pod şi peste încă unul. Apoi opreşte într-o gară. Mă ridic în cot şi dau puţin la o parte perdeaua. Uneori peroanele sunt goale. Alteori – şi aceasta se întâmplă cel mai des – furnicar de oameni se agită pe culoarul bătut de vânturi dintre vagoane şi faţada gării. Văd soldaţi, femei, copii zgribuliţi. Şi mă cuprinde ruşinea la gândul că stau în

compartimentul acela cald, într-o cuşetă cu cearşafuri albe ca zăpada. Deasupra mea, altă cuşetă zace nefolosită. Oamenii de pe peron se uită cu invidie şi poate cu ură la trenul meu special. Când văd soldaţi sau ofiţeri apărând pe la ferestre, le trece paraponul. Ştiu că militarii aceştia merg spre est. Şi oamenilor de pe peron li se încreţeşte pielea. Nici unul din ei nu mai jinduieşte după vagoanele lungi şi grele. Mortul acoperit cu decoraţii şi purtat într-un sicriu de bronz nu este niciodată invidiat de trecătorul anonim, jerpelit şi înfrigurat, care stă pe margine de drum.

Apoi trenul se pune în mişcare. Peronul, cu furnicarul lui de oameni, se deplasează în urmă cu încetineală, apoi din ce în ce mai repede. Trecem pe lângă alte trenuri staţionate, militare, de călători sau de marfă, şi ne afundăm iarăşi în noapte. Las perdeaua. Dar nu pot să adorm. Gânduri negre, ca şi bezna de afară, prind să se învârtească în jurul meu ca într-un macabru dans al morţii.

Aprind lumina de la capul patului. Compartimentul, îmbrăcat în lemn de trandafir, alămurile strălucitoare, aşternutul alb şi moale, covorul gros cu tonuri purpurii apar în toată frumuseţea lor.

Când eram copil, înfăţişarea unui vagon cu paturi mă încânta. Azi mă face să mă încrâncenez, ca şi în faţa unui instrument de tortură.

Deschid o carte poliţistă. O pagină, două le parcurg cu atenţie. Apoi ochii prind să se plimbe automat asupra rândurilor tipărite, fără ca mintea să le mai tălmăcească sensul. Gândurile se bulucesc iarăşi. Eroul romanului se bate într-o tavernă cu o ceată de bandiţi. Acţiunea este dinamică, dar eu, învins, închid cartea şi sting lumina. Încerc să dorm.

Aprind din nou lumina. După zece minute o sting iarăşi. Manevra aceasta durează până ce mijesc zorile. Ridic perdeaua. Abia atunci mi se lasă peste pleoape un somn greu, de plumb.

Dimineaţa mă mai înviorează. Fac un duş. Vagonul meu este înzestrat cu toate comodităţile. Mă bărbieresc, mă îmbrac, apoi îmi iau micul dejun, îndeobşte frugal.

Trec în cabinetul meu de lucru. Rezolv corespondenţa urgentă. În vagonul-restaurant, folosit şi pentru conferinţe, ofiţerii mei de stat-major s-au adunat pentru trecerea în revistă a situaţiei militare, care are loc în fiecare dimineaţă. Conferinţa se va desfăşura după un ceremonial imuabil. Cei mai vechi ofiţer îmi prezintă raportul, apoi şeful de stat-major, sau locţiitorul său expune situaţia de pe fronturi. Şefii de serviciu şi comandanţii de mari unităţi prezenţi fac

completări dacă este cazul. Se dă citire ordinelor sau directivelor sosite de la *O.K.W.* În lumina lor studiez situaţia şi iau hotărâri în consecinţă. Şeful de stat-major le cristalizează într-un ordin de operaţii trimis unităţilor din subordine. Uneori conferinţa durează ore întregi. După încheierea discuţiilor, urmează inspectarea diferitelor comandamente şi unităţi.

Când mă aflu în deplasare cu trenul, mă retrag în cabinetul meu de lucru. După rezolvarea chestiunilor curente, mă cufund în lectura tratatelor de strategie militară ori studiez dosarele prototipurilor de avioane care urmează să intre în dotarea forţelor noastre aeriene. Ocupaţiile nu lipsesc. Adeseori uit că trebuie să iau masa de prânz...

Din Berlin am plecat cu inima grea. Mă obseda imaginea oraşului în flăcări. Cuvintele lui Ludendorff îmi reveneau în minte cu frecvenţa unor lovituri de ciocan: „În viitorul război, teatrul operaţiilor va cuprinde întreg teritoriul statelor angajate. Nu numai armatele, dar şi popoarele vor fi supuse consecinţelor războiului. Direct – datorită ostilităţilor. Indirect – datorită blocusului şi propagandei. Războiul total nu va fi dirijat numai împotriva armatelor, ci va viza şi popoarele respective. Va fi o realitate nemiloasă şi indiscutabilă. Toate mijloacele de luptă imaginabile vor fi puse la dispoziţia acestui război.”

Vorbele lui Ludendorff erau profetice: mult glorificatul *Blitzkrieg* se transformase într-un război total, care înghiţea milioane şi milioane de oameni.

Când s-a luminat de ziuă, ajunsesem deja pe teritoriul Ungariei. Mai bine zis, pe teritoriul Transilvaniei româneşti, devenit unguresc prin voinţa lui Hitler. Am trecut prin Cluj dimineaţa, în jurul orei 8. În timpul scurtei opriri în gară, am coborât din tren. M-am plimbat puţin pe peron. Am remarcat un fapt semnificativ. Cei mai mulţi civili vorbeau româneşte. Doar militarii şi personalul superior al gării erau în exclusivitate unguri. Inepţia lui Hitler, care împarte teritoriile statelor ocupate sau satelite cu uşurinţa cu care ar tăia un tort sau un cozonac, atinge proporţii patologice. Îi cunoşteam principiul: *Divide et impera*. Îl descoperise probabil prin vreun dicţionar, îl adoptase, plin de încântare, şi îi aplica mai ales unde nu trebuia.

La Cluj a venit să mă salute un ofiţer atât de servil, încât mi-a făcut greaţă. Aducea laude extravagante *Führerului*, pe care-l asemuia cu Alexandru cel Mare. Cred că ar fi fost mai aproape de

adevăr dacă l-ar fi comparat cu Attila.

Mi-am continuat drumul spre Braşov. Cerul era acoperit de nori cenuşii. Aproape de Braşov, norii au prins să se destrame şi cerul să se limpezească. Am deschis geamul şi am lăsat aerul să năvălească în compartiment. Mirosea a primăvară şi a brazi. Carpaţii se profilau la orizont, în veşminte aurite. Când trenul a început să urce pe Valea Timişului, nu m-am mai mişcat de la geam. Uitasem de griji. Peisajul îmi amintea Tirolul în care mă născusem.

Von Geist se afla lângă mine, dar nu scotea un cuvânt, nu voia să mă tulbure.

La 3, am ajuns la Predeal. Nu mă mai simţisem de multă vreme atât de bine dispus. Am mâncat cu poftă mâncarea soldăţească. Mi-a părut delicioasă.

Von Geist s-a uitat la ceas.

— De cincisprezece minute stăm în gara aceasta... Ce urâtă era vremea până la Braşov şi ce frumoasă s-a făcut acum! Parcă am fi în Italia.

— România este o ţară frumoasă, i-am răspuns. Pentru că tot avem de aşteptat, hai să ne plimbăm pe peron.

Era încă frig. Mi-am îmbrăcat mantaua, mi-am pus cascheta şi, urmat de von Geist, am coborât din vagon. Colonelul Merian şi locotenent-colonelul Melchinger se plimbau, făcând să răsune pardoseala peronului sub cizmele lor. Şi câţiva gradaţi coborâseră din tren.

Ofiţerii s-au apropiat de mine.

— Întârzierea aceasta e de neînţeles, *Herr General,* a rostit Melchinger.

Şi locotenentul Busch se alătură grupului nostru.

Din biroul de mişcare au ieşit câţiva *S.S.*-işti, urmaţi de şeful gării. Păşind cadenţat, s-au îndreptat spre mine. Le-am remarcat mutrele încruntate. Când au ajuns în dreptul meu, au izbit călcâiele şi au ridicat braţul în semn de salut.

— *Heil Hitler!* au rostit în cor.

Erau trei la număr. Şeful lor, un individ cu o lungă cicatrice pe obrazul stâng – care mi-a amintit cicatricea şi mutra de brută a lui Kaltenbrunner – a luat cuvântul, prezentându-se:

— Am onoarea să mă prezint, *Sturmbannführer* Gerbardt Adalbert Grunau, şeful *Gestapoului* din România.

Am răspuns ducând mâna la cozorocul caschetei.

— Sunt nevoit să vă anunţ o veste proastă, *Herr General*. Un tren german cu muniţii, care preceda garnitura dumneavoastră, a fost aruncat în aer dincolo de Azuga.

Von Geist a zâmbit acru.

— Frumos ne inaugurăm activitatea în România.

— Riscurile războiului, *Herr Oberst*, interveni Melchinger, filozof.

— Mă tem că era vizat trenul dumneavoastră, zise *Sturmbannführerul* Grunau. Garnitura de muniţii a fost întâmplător lăsată să vă preceadă. S-a uitat crunt la şeful de gară, îngălbenit de spaimă. Din cercetările mele reiese că trecerea trenului dumneavoastră de comandament era cunoscută şi de persoane dinafara căilor ferate. Vom stabili în curând răspunderile.

Un maior român de jandarmi şi un civil pântecos mi se înfăţişară, salutând cu gesturi precise. Ofiţerul îşi declină numele şi calitatea. Maiorul Petre Vântu din Legiunea de jandarmi Braşov. Îmi prezentă şi pe însoţitorul său, inspectorul Petrescu, de la căile ferate. Maiorul îmi explică pe scurt, într-o germană aproximativă, modul în care se produsese atentatul. Autorităţile româneşti, Siguranţa şi Jandarmeria, în colaborare cu reprezentanţii autorităţilor germane, depun toate eforturile pentru descoperirea făptaşilor şi pentru împiedicarea repetării acestor acte.

Cunoşteam placa. O auzisem şi în Franţa, şi în Italia, şi în Rusia. Atentatele acestea endemice intraseră în ordinea firească a lucrurilor.

— Şi se mai spune că ne aflăm într-o ţară aliată! exclamă von Geist.

— Vom face în curând ordine, zise *Sturmbannführerul* Grunau, rostogolindu-şi furios ochii.

Inspectorul de la căile ferate mă asigură că în câteva ore linia va fi reparată şi că trenul îşi va continua drumul spre Bucureşti.

— *Herr General* nu-şi poate pierde vremea aşteptând repararea liniei, îl repezi Grunau.

Inspectorul ridică din umeri.

Sturmbannführerul mi se adresă cu politeţe:

— Pot să vă pun la dispoziţie, *Herr General,* trei maşini care să vă transporte până la Bucureşti, împreună cu ofiţerii dumneavoastră de stat-major.

I-am mulţumit, apoi m-am adresat maiorului de jandarmi:

— Sunt multe victime?

— Treizeci şi nouă de morţi şi cincisprezece răniţi. Garda

trenului.

— Germani?

— Germani, *Herr General*.

— Şi români?

— Optsprezece morţi. Întreg personalul trenului, în cap cu mecanicul.

Am clătinat cu tristeţe capul.

— Sunt consternat de această nenorocire.

Urmat de Grunau, de cei doi români, de inginerul Haag şi de ofiţerii superiori care aveau să mă însoţească până la Bucureşti, m-am îndreptat spre maşinile care ne aşteptau în piaţa gării. Grunau mi-a pus la dispoziţie *Horsch*-ul său. L-am poftit să ia loc alături de mine.

— Aş vrea să văd trenul aruncat în aer, i-am spus.

— Cum ordonaţi, *Herr General.*

Caravana de automobile, la care se adăugase şi un *Chevrolet* al maiorului de jandarmi, s-a pus în mişcare.

Dincolo de Azuga, maşinile s-au oprit.

— Am ajuns, *Herr General,* îmi spuse Grunau. Dacă doriţi să vedeţi trenul aruncat în aer, va trebui să coborâm în vale. Panta e uşoară.

Două companii româneşti de geniu şi un mare număr de muncitori de la Căile Ferate se străduiau să refacă în cel mai scurt timp calea ferată distrusă.

— N-a mai rămas nimic, rosti printre dinţi Gerbardt Grunau.

Cu mâinile afundate în buzunarele hainei de piele, se uita posomorât la rămăşiţele vagoanelor. Buzele strânse. Învineţite, se subţiaseră ca două fire de aţă. Muşchii fălcilor îi jucau sub obrazul roşcovan, ras proaspăt.

— *Nichts, nichts, nichts,* repeta el ca un leit-motiv.

— Au scăpat neatinşi cinci ostaşi germani, se grăbi să-l anunţe un civil voinic, cu obrazul striat de vinişoare cu sânge.

Deşi vremea era răcoroasă, civilul îşi ştergea cu batista fruntea asudată.

— Inspectorul-şef Vasiliu Turbatu, de la Siguranţă, mi-l prezentă Grunau.

Ochii sticloşi ai *S.S.*-istului se aţintiră asupra inspectorului. Îl fulgeră cu o replică dură:

— Mulţumesc! Cinci ostaşi din cincizeci şi şase. Dar despre tren? ... Despre tren ce aveţi de spus? Muniţia aceasta era destinată

frontului.

Inspectorul-şef ridică neputincios din umeri.

Maiorul de jandarmi se grăbi să intervină.

— Patrulele bat munţii. Prinderea atentatorilor nu va întârzia.

Grunau râse sarcastic:

— Veţi pune mâna pe ei aşa cum aţi pus mâna şi pe ceilalţi indivizi care au sabotat atâtea trenuri germane. Ofiţerii şi soldaţii germani nu sunt în siguranţă pe căile dumneavoastră ferate. Trebuie să fac o constatare regretabilă. Autorităţile româneşti nu sunt la înălţimea sarcinilor încredinţate. Sunteţi depăşiţi de evenimente. Va trebui să raportez şefilor mei ierarhici această inadmisibilă stare de lucruri. Se întoarse spre mine:

— Regret, *Herr General,* că la intrarea dumneavoastră în România vă ofer un asemenea spectacol. Dacă aş avea mâinile libere, aş şti să fac imediat ordine.

L-am privit ironic.

— Ordinea de care vorbeşti dumneata ar genera şi mai multă dezordine.

— Mă iertaţi, *Herr General,* că îmi permit să am alt punct de vedere decât al dumneavoastră. Măsurile drastice sunt salutare. Instrucţiunile excelenţei-sale *Reichsführerul S.S.* Heinrich Himmler sunt categorice.

N-avea rost să-mi pierd vremea, angajând o discuţie în contradictoriu cu acest *S.S.*-ist obtuz, îndoctrinat de Himmler. Rezultatele politicii lor de opresiune se puteau aprecia mai ales în Rusia. Abuzurile, execuţiile, asasinatele în masă săvârşite de *S.S.*-işti ridicaseră toată populaţia împotriva noastră. *Sturmbannführerul* Grunau năzuia să introducă aceste procedee şi în România.

Mergeam printre sfărâmăturile vagoanelor, când unul din însoţitorii lui Grunau a strigat alarmat:

— Atenţie, *Herr Sturmbannführer!* Să nu călcaţi pe grenadele acelea neexplodate.

Grunau a sărit în lături cu o agilitate remarcabilă pentru corpolenţa sa. Ochii i se rotunjiseră, plini de spaimă. Îl îngrozea moartea pe *Sturmbannführerul* Grunau.

— Mulţumesc, Helfferich, zise el.

Din clipa aceea, înflăcărarea lui belicoasă s-a stins ca un foc de paie. Mă urma gâfâind printre sfărâmături, călcând cu grijă, ca şi când s-ar fi ferit să nu trezească nişte vipere ascunse prin iarbă. Puţin lipsise să nu aibă soarta trenului. Deodată zâmbi. Un zâmbet

înveninat, care semăna mai degrabă a r în jet:

— Dacă săream în aer, îmi luai locul, Helfferich. Ai pierdut ocazia să te bucuri de o înaintare.

Se pare că acelaşi raţionament îl făcuse şi Helfferich, căci îşi muşcă buzele. Cred totuşi că nu era cazul să fie supărat. Judecând după întorsătura pe care o luase războiul, şi după pierderile înregistrate de cadrele armatei germane, cât şi de cele ale trupelor *S.S.*, n-ar fi exclus să ajungă *Obersturmbannführer* în mai puţin de doi ani. Dacă bineînţeles războiul va mai dura doi ani, ceea ce era îndoielnic.

Ne-am înapoiat la maşini. L-am poftit pe Grunau lângă mine. Voiam să aflu noutăţi despre România. Ştiam că mi le va prezenta în mod denaturat, dar nu mi-ar fi fost greu să despart grâul de neghină. Aveam experienţă. Contactele cu aceşti satrapi sângeroşi nu erau de ieri. Le cunoşteam mentalitatea.

Horsch-ul în care mă aflam gonea urmat de celelalte maşini.

— Odată cu lăsatul nopţii vom fi la Bucureşti, zise Grunau.

— Eşti de multă vreme în România? l-am întrebat.

— De aproape doi ani, *Herr General.*

— Ai avut noroc, *Herr Sturmbannführer.* Posturile din Franţa şi din România sunt cele mai căutate.

Grunau a râs în colţul gurii:

— Aş fi preferat să fiu detaşat în Polonia. Acolo, cel puţin, îmi puteam face datoria din plin. Aici, în România, sunt legat de mâini şi de picioare. Românii sunt independenţi. Îşi dirijează poliţia, siguranţa, jandarmeria aşa cum socotesc de cuviinţă. Râse iarăşi. Nu mi-a plăcut niciodată să mucezesc, *Herr General.* În afară de atribuţiile legale, îmi asum, cu de la mine putere, unele libertăţi... Acţionez destul de dur, *Herr General,* fără să-i las pe români să prindă de veste.

În privinţa aceasta nu-mi făceam griji. Nu era Grunau omul care să stea cu braţele încrucişate.

— Dacă n-aş proceda aşa cum cred că este mai bine, am fi ajuns pe geantă, *Herr General*.

Explicaţia lui vulgară mi-a lovit neplăcut auzul.

Lângă Grunau mă simţeam ca în preajma unei reptile. Grunau era în plină euforie. Himmler îi elogiase crimele. Se putea o consacrare mai categorică? Grunau a plecat capul spre mine, vorbindu-mi confidenţial. Din gura lui cu gingii vinete a răbufnit o duhoare de usturoi care m-a făcut să mă trag involuntar înapoi.

— Trebuie să vă previn, *Herr General.* Aici în România să fiţi cu ochii în patru. Românii sunt aliaţii noştri numai cu numele.

Nu m-am mai putut stăpâni:

— În clipa aceasta crezi că există în întreaga Europă vreun popor străin care să ne iubească?

— Nu avem nevoie de iubirea lor, rosti dârz. Să ne ştie de frică. Asta vrem.

— Românii nu au suflet rău…

— Nu ştiu dacă îl au rău sau bun. Ştiu însă cu precizie că nu ne au la stomac.

Se vârî iarăşi în colţul său, scăpându-mă de mirosul dezgustător de usturoi şi de fermentaţie intestinală. Am deschis puţin geamul, să intre aer curat.

— Când te afli într-o ţară cucerită, te comporţi ca atare. Tai şi spânzuri. Astea sunt legile războiului. Aici trebuie să ne purtăm cu menajamente… Rămâneţi mult timp în România, *Herr General?*

— Totul e în funcţie de îndeplinirea unei misiuni.

M-a privit întrebător, apoi a înclinat din cap în semn de încuviinţare.

— Am înţeles… S-a scormonit prin buzunare. Îmi permiteţi să-mi aprind o ţigară?

— Te rog.

Preferam mirosul fumului de ţigară efluviilor de usturoi care continuau să vină dinspre Grunau.

A scos din buzunar o tabacheră de aur, cu un monogram care nu avea nici o legătură cu numele lui. Mi-a oferit tabachera deschisă.

— Ţigări bulgăreşti! m-a îmbiat el. Foarte bune.

— Mulţumesc. Poate mai târziu.

Mi-era scârbă să mă ating de ţigările lui. Şi-a ales una şi a aprins-o. A pufăit cu voluptate.

— În timpul şederii dumneavoastră în România veţi avea prilejul să vă convingeţi de adevărul spuselor mele. *Herr General*… M-a privit pieziş şi a zâmbit: Nu mă credeţi, nu-i aşa?

— N-am spus acest lucru, *Herr Sturmbannführer.*

A mai tras câteva fumuri în piept, a tuşit şi a strâmbat din nas.

— Am o tuse tabagică turbată. Fumez câte patru pachete de ţigări pe zi… Aveţi tot timpul să vă schimbaţi părerea.

— Părerea?

— Părerea despre români. Într-un fel vă înţeleg simpatia. Soţia dumneavoastră era românca, nu-i aşa?

Era bine informat Grunau asupra trecutului meu.

— Da, era românсă. O femeie remarcabilă.

— Familia defunctei dumneavoastră soţii este cunoscută pentru sentimentele ei germanofobe.

— Da? Îmi spuneţi un lucru nou.

— În casa doamnei Sultana Basarab, soacra dumneavoastră, îşi dau întâlnire numeroşi duşmani ai Germaniei.

„Ai Germaniei naziste, *Herr* Grunau”, am fost ispitit să-i răspund. Dar m-am abţinut. Nazismul avea duşmani înverşunaţi până şi în interiorul Germaniei. Nu mă miram că românii îngroşau numărul vrăjmaşilor ţării noastre. Ajunseseră să identifice naţional-socialismul cu Germania, şi pe germani cu hitleriştii…

Grunau socotea probabil că îmi făcuse un mare serviciu, avertizându-mă de pericolele care mă pândeau în casa Sultanei Basarab. Se aştepta să-i mulţumesc poate pentru serviciul pe care mi-l făcea. I-am refuzat această satisfacţie.

Stătea în colţul său şi îşi fuma ţigara. Tăcerea mea l-a derutat. A tăcut şi el. Mă privea cu coada ochiului. Poate că ar fi încercat să mă descoasă, dar îl intimida aurul încolăcit al epoleţilor mei. Nu cred că avusese adeseori prilejul să stea alături de un general de armată. Deşi îmi era ostil prin definiţie – simţeam instinctiv acest lucru – nu îndrăznea să mă inoportuneze, continuându-şi comentariile asupra persoanelor care frecventau casa soacrei mele. Îşi dădea seama, cred, că făcuse o gafă, atacând fără pregătire un subiect atât de delicat. Se întreba desigur ce rol ascuns jucam în armată. În afara celui oficial de general. *Reichssicherheitshauptamt* – Oficiul Central de Siguranţă al *Reichului* – denumit pe scurt *R.S.H.A.* şi în special *Amt*-ul IV, cunoscut sub numele de *Gestapo*, suspecta toţi ofiţerii, pe care-i socotea capabili de cele mai josnice laşităţi şi trădări. Am auzit din culisele *Abwehrului* că Himmler dăduse ordin unui grup de chimişti să descopere o substanţă susceptibilă să determine persoanei căreia îi era administrată o stare psihică propice unor destăinuiri totale. Cu alte cuvinte, posibilitatea de a smulge unui om adevărul, anihilându-i liberul arbitru şi instinctul de conservare, siluindu-i voinţa şi eliminându-i orice şansă de a-şi mai face rezerve mintale.

Hitler şi Himmler voiau să înrobească nu numai corpul oamenilor, ci şi creierul lor.

Deodată Grunau şi-a dus mâna la pistol. După o cotitură a drumului, mascată de o perdea deasă de brazi, apăruse o

camionetă oprită aproape de mijlocul şoselei. Doi indivizi trebăluiau lângă o roată demontată. *Horsetrul* a trecut ca o nălucă pe lângă cei doi inşi.

Grunau şi-a dus mâna la gură. Şi-a mângâiat buzele cu un gest lateral, nefiresc, apoi mi-a zâmbit jenat.

— De la o vreme sunt cam nervos. Agenţi de-ai mei au fost victimele unor atacuri armate, săvârşite de necunoscuţi. Pe unul l-am găsit în locuinţa sa, cu un cuţit în spate. Pe altul l-am văzut mort la volan. Un glonte perforase parbrizul şi îl lovise drept în frunte. Mă mir cum de a reuşit să oprească maşina.

— I-aţi prins pe făptaşi?

— Nu. Nu i-am prins. Dar n-au să-mi scape. Am pus pe urma lor cei mai buni copoi.

— Poliţia românească, Siguranţa, nu vă ajută?

Grunau a făcut un gest circular, descriind cu vârful ţigării o circumferinţă aurie, perfect vizibilă pe fundalul vălurilor înserării.

— Stadiul actual… hm, al războiului i-a făcut să-şi piardă curajul. Şovăie şi aceia care în anii trecuţi se arătau cei mai zeloşi prieteni ai Germaniei. Starea asta de incertitudine îi înnebuneşte. Şi în cercurile guvernamentale se simte o oarecare nervozitate.

Aerul care năvălea pe fereastra deschisă izgonise mirosul de usturoi şi fumul de ţigară. Dar mi se făcuse frig. Am ridicat geamul. Abia aşteptam să ajungem la Bucureşti. Prezenţa lui Grunau începuse să mă exaspereze. Suficienţa cu care îmi turna teorii politice era grotescă. Regretam că acceptasem să mă folosesc de maşinile puse de el la dispoziţie. Ar fi fost preferabil să cer telefonic mijloace de locomoţie unităţilor noastre din Braşov. Dar aş mai fi pierdut o oră sau două.

Se întunecase când am trecut prin Ploieşti. Luna poleia cu argint şoseaua asfaltată. În Germania nopţile senine erau temute, deoarece favorizau incursiunile bombardierelor inamice. Aici, în România, lumea nu se temea de atacurile aeriene. Pe la unele ferestre, defectuos camuflate, se vedea câte o geană de lumină. Maşinile cu care ne întâlneam semnalizau optic, folosind faza mare. În Germania faza mare era riguros interzisă. Când am trecut pe lângă rafinăria Brazi, Grunau, inspirat probabil de siluetele instalaţiilor argintate de lună, a început să-mi vorbească de actele de sabotaj săvârşite în sectorul industrial şi extractiv. Mi-a înşiruit volubil exemple în sprijinul afirmaţiei sale. Nu le-am urmărit cu atenţie. Logoreea lui dezlănţuită, vulgarităţile, violenţele verbale,

peste care se suprapunea mirosul acela imposibil, m-au ameţit. La un moment dat n-am mai putut să-i suport prezenţa. Am pretextat că trebuie să dictez şefului meu de stat-major un raport confidenţial către *O.K.W.* Aceasta mă silea să mă lipsesc de compania sa, dar la Bucureşti vom mai sta de vorbă asupra sabotajelor din România. Când a auzit de *O.K.W.*, i s-a pus un nod în gât. S-a bâlbâit, ordonând şoferului să oprească. A coborât, poftindu-l pe von Geist să-i ia locul. I-am compătimit pe Heilingsdorff şi pe Merian pentru dezagrementele companiei lui Grunau.

Când l-am văzut pe von Geist lângă mine, am respirat. Am lăsat geamul deschis, până s-a schimbat aerul viciat din maşină. M-am felicitat, fiindcă şoferul şi adjunctul lui Grunau, *Sturmhauptführerul* Helfferich, erau despărţiţi de noi printr-un geam gros. Reuşeam astfel să respir alt aer decât cei doi *S.S.*-işti.

— Am crezut că mă sufoc, von Geist, i-am spus. Acest Grunau are toate însuşirile unui derbedeu. O concluzie la care ajunge orice om cu bun-simţ, silit să întreţină o oră de discuţie cu acest personaj. Pe triste mâini a încăput securitatea germană. Ca să scap de el, am invocat întocmirea unui mesaj urgent către *O.K.W.* Acest individ cu năravuri de satrap s-a făcut mic şi umil când m-a auzit rostind iniţialele fatidice. Parcă l-aş fi vestit că a sosit judecata de apoi şi că pe tronul ceresc se află Hitler, asistat de Himmler.

Am închis ochii. Ce bine mă simţeam lângă un ofiţer de-al meu. Până la Bucureşti n-am mai scos nici un cuvânt. Mă gândeam la întrevederile pe care urma să le am în zilele următoare. Întrevederi spinoase, care nu-mi prevesteau izbânzi uşoare. Mareşalul Antonescu îşi mai schimbase atitudinea în ultima vreme. În noiembrie ’940, cu prilejul primei sale întâlniri cu Hitler, se arătase acomodant. Pe atunci, cel de-al treilea *Reich* se afla în apogeu. Statul polonez încetase să mai existe. Franţa se prăbuşise. Anglia se închisese ca un melc în cochilie. Germania dicta legile ei Europei. Von Ribbentrop, care a asistat la această întrevedere, mi-a declarat ulterior, cu emfaza lui de parvenit, că discuţiile au durat patru ore şi că în cursul acestora Antonescu şi-a luat angajamentul de a respecta cu stricteţe acordul prin care aderase la Pactul Tripartit, precum şi de a îngădui Misiunii militare germane din România să reorganizeze armată română. Cu alte cuvinte, să o facă dependentă de forţele militare germane.

Începutul iernii lui ’942 a marcat o întorsătură în soarta

războiului. Trupele noastre ajunseseră până în Caucaz şi până la Volga. În ciuda acestor succese spectaculoase, obiectivele propuse nu fuseseră atinse. Armata germană era la capătul suflului. Fenomenele premonitorii dezastrului de la Stalingrad se făceau simţite. Campania din Africa de Nord se apropia de un final catastrofal, în ciuda geniului lui Rommel.

În acea epocă – mai precis la sfârşitul lui octombrie – *Feldmarschallul* Keitel i-a trimis mareşalului Antonescu un mesaj care echivala cu un strigăt de alarmă. Îi solicita intervenţia personală, în scopul livrării grabnice a unor uriaşe cantităţi de carburanţi, indispensabile continuării operaţiilor din Mediterana ale flotei militare italiene. Keitel îl informa pe conducătorul statului român că orice întârziere a furnizării acestor carburanţi compromitea posibilitatea de a se transporta pe mare materialul de război necesar forţelor germano-italiene, încleştate într-o bătălie hotărâtoare cu blindatele mareşalului Montgomery. Keitel încheia mesajul exprimându-şi încrederea că intervenţia personală a lui Antonescu va determina accelerarea expedierii acestui „ajutor indispensabil”.

Conducătorul României se mărginise să-i răspundă politicos, dar rece, că toate cantităţile de carburanţi cuprinse în acordurile încheiate cu statul german fuseseră livrate şi că România se afla în imposibilitate de a suplimenta cifrele prevăzute iniţial. Antonescu încerca să aurească pilula, făgăduind că va lua măsuri spre a se realiza economii în consumul intern. Cantităţile devenite astfel disponibile vor fi trimise aliaţilor săi germani şi italieni. În încheiere, îl asigura pe Keitel de respectul şi devotamentul său. În esenţă, însă, Keitel nu obţinuse nimic. Antonescu amintea o bătrână mătuşă care refuză să-şi mai deschidă punga pentru nepotul risipitor.

Incontestabil, lipsa de carburanţi, care a compromis numeroase acţiuni militare pe Frontul de Est, a fost determinată într-o măsură importantă de greutăţile făcute de România în livrarea petrolului şi a derivaţilor lui.

În cadrul unei conferinţe pe care Hitler a ţinut-o la Poltava în ianuarie ’942 cu generalii din Grupul de armate Sud, a făcut unele declaraţii care aveau să se dovedească profetice:

— Dacă nu ajung la petrolul de la Maikop sau Groznîi, va trebui să lichidez acest război.

Stăpânul celui de-al treilea *Reich* nu a reuşit să pună mâna pe

regiunile petrolifere ruseşti. A fost nevoit să se limiteze la România, singura lui sursă importantă de petrol. Acum şi această sursă devenea pe zi ce trece mai problematică, ba chiar pe cale de a secătui. Dacă înaintarea ruşilor nu putea fi zăgăzuită – şi şansele unei stabilizări a frontului erau minime – România şi petrolul ei aveau să cadă ca nişte fructe coapte în mâna inamicilor noştri. În clipa când se va petrece acest fapt se va putea spune că virtual războiul a luat sfârşit.

Acum trebuia să mă prezint lui Antonescu. Să obţin în ’944 ceea ce Keitel nu reuşise să obţină în ’942. Aveam un rol nu numai ingrat, dar şi imposibil. Hitler – iritat de carenţa tot mai accentuată a autorităţilor româneşti – fusese ispitit la un moment dat să declare România teritoriu ocupat şi să înlăture regimul de la Bucureşti, reeditând lovitura din Italia, unde armata germană preluase conducerea ţării. Renunţase la această idee, fiindcă frământările din România, inerente unor asemenea răsturnări, ar fi riscat să compromită situaţia frontului, care se apropia îngrijorător de frontierele româneşti.

Hitler fusese adeseori prevenit de regentul Horthy, al Ungariei, care îşi manifestase neîncrederea sa în ceea ce priveşte loialitatea României faţă de Axă.

Nu îmi făceam iluzii asupra rezultatelor pe care aveam să le obţin. Îmi îndeplineam însă datoria. Mai mult nu mi se putea cere…

La Bucureşti se făcuseră pregătiri în vederea sosirii mele. Mi se rezervase un apartament la „Athenee Palace”, iar generalul Gerstenberg, şeful Misiunii aeriene germane din România, mă aştepta în holul hotelului. Când m-a văzut intrând, s-a repezit cu atâta râvnă în întâmpinarea mea, încât s-a împiedicat de un covor. Tumba pe care era s-o facă mi-a stârnit râsul. M-am stăpânit însă la timp, aşa că am putut să-i întind grav şi senin o mână, pe care mi-a strâns-o cu solemnitate.

Gerstenberg era mărunt şi grăsuţ. Obrajii bucălaţi, roşcovani îi dădeau o înfăţişare de copil bătrân. M-a condus până în apartamentul meu. Fiindcă mi-era sete, am comandat şampanie. După ce ne-am instalat comod în fotolii, l-am întrebat zâmbind:

— Rapoartele trimise de dumneavoastră la Statul-Major al Aerului vădesc o nervozitate care ne-a dat de gândit. Ce anume v-a făcut să ajungeţi la concluzia că situaţia trupelor noastre din România este deosebit de precară? Generalul Hansen vă împărtăşeşte punctul de vedere?

Von Geist, care asista la întrevedere, stătea nemişcat ca un bronz în fotoliul său.

Gerstenberg a pus atent paharul său pe măsuţa joasă, s-a răsucit pe scaun, apoi a tuşit spre a-şi drege glasul:

— Aici, în România, suntem trataţi de la o vreme ca într-o ţară inamică.

— Românii nu ne-au arătat niciodată prea multă simpatie, *Herr General*.

— Este mai mult decât o lipsă de simpatie, a replicat.

Lumânările electrice din candelabrul central şi din girondolele de pe comodă făceau să-i lucească obrazul rotund şi întins ca de sugar.

— Am înaintat nenumărate adrese Secţiei de legătură cu Armatele aliate, din Marele Stat-Major Român, în care le-am semnalat o serie de acte grave săvârşite de elemente duşmănoase. Le-am adus, de pildă, la cunoştinţă că numărul tăierilor de cabluri ale liniilor telefonice a sporit considerabil în ultima vreme. Presupunerea că ne aflăm în faţa unui furt de materiale ar fi părut întemeiată dacă asemenea furturi de cabluri s-ar fi întâmplat sporadic. Am ţinut să previn Marele Stat-Major Român că voi fi nevoit să sesizez cele mai înalte foruri româneşti şi germane în cazul că autorităţile de resort nu vor izbuti să pună capăt acestor sabotaje.

— Şi ce răspuns aţi primit? l-am întrebat curios.

— Am primit asigurări că se vor lua măsurile cele mai severe.

— Iar rezultatele?

— Au fost egale cu zero, a replicat Gerstenberg, ştergându-şi cu batista sudoarea de pe frunte şi de pe obrajii bucălaţi. S-au mai întâmplat şi alte fapte tot atât de grave. Depozite militare germane au fost incendiate.

— Incendiile acestea nu s-au datorat cumva neglijenţei soldaţilor noştri?

— Ah, nu, *Herr General!* Anchetele au constatat în mod indubitabil că de fiecare dată a fost vorba de o mână criminală. Gerstenberg şi-a încreţit fruntea. Românii trebuie să ştie că răbdarea noastră are margini.

Von Geist a umplut din nou paharele cu şampanie.

— Mulţumesc, von Geist, i-am zâmbit.

M-am întors spre Gerstenberg.

— De la o vreme, nu numai românii, ci şi italienii, francezii.

Olandezii nu se mai sperie de mânia noastră. De când au văzut că nu mai suntem invincibili, ne tratează altfel. N-ai observat acest lucru, *Herr General* Gerstenberg?

— Am observat, *Herr General*.

Am clătinat din cap:

— Va trebui să vă înarmaţi cu foarte multă răbdare, *Herr General.*

Gerstenberg s-a îmbăţoşat belicos:

— Să acceptăm cu seninătate uciderea soldaţilor noştri?

„Obtuzi mai sunt unii germani”, am reflectat cu tristeţe.

— *Herr General,* vă recomand mult tact. Restrângeţi plimbările nocturne ale soldaţilor germani prin cartierele mărginaşe ale Bucureştiului. Evitaţi să răspundeţi la provocări. Dacă patrulele sunt atacate, să se apere. Dar să nu săriţi peste cal, dând naştere la incidente susceptibile să ia proporţii nedorite. Este recomandabil să nu înveninăm relaţiile dintre români şi germani. Statul-Major al Aerului mi-a furnizat câteva copii ale unor documente militare româneşti din care reiese că în ultima vreme au avut loc încăierări între soldaţii noştri şi soldaţii români. Credeţi că este bine? Nu avem nevoie de tulburări în România. Petrolul românesc este atât de preţios Germaniei, încât trebuie să facem concesii formale. Să uităm, *Herr General* Gerstenberg, că suntem poporul ales, rasa superioară, în faţa căreia o lume întreagă trebuie să îngenunche.

Generalul se frământa pe scaun, ca şi când ar fi stat pe o movilă cu termite. Nu era de acord cu teoriile mele, dar nu îndrăznea să mă contrazică.

— Când primesc palme, soldaţii noştri nu sunt deprinşi să întoarcă obrazul, a izbucnit el, ca un dop care sare din cauza presiunii gazelor dintr-o sticlă. Discutam deunăzi cu *Herr General* Schörner cazul unor soldaţi de-ai noştri, intraţi într-o altercaţie cu un grup de trecători români pe o stradă din centru. Ştiţi ce spunea *Herr General* Schörner? Dacă soldaţii sunt victimele unor violenţe de orice fel, chiar şi ale unor simple loviri, să facă uz de arme.

Am replicat calm:

— Nu împărtăşesc părerea generalului Schörner. Soldaţii dumneavoastră nu vor face uz de arme decât dacă sunt atacaţi cu focuri de armă. Este un ordin, *Herr General!*

Gerstenberg şi-a trecut exasperat mâna prin părul roşcat, adus cu artă din dreapta spre stânga, într-o freză menită să-i mascheze începutul de chelie.

— Depozite germane cu muniţii au fost aruncate în aer.

— Depozitele sunt păzite?

— Sunt, dar…

— Garda nu şi-a făcut datoria! Vreţi probabil să împuşcaţi ostateci fiindcă au fost aruncate depozitele în aer! Este cea mai uşoară, dar şi cea mai puţin recomandabilă soluţie.

— Atunci ce să facem? Să stăm cu mâinile încrucişate?

— Să nu uitaţi un lucru, *Herr General* Gerstenberg. Deplasarea frontului spre graniţele României va da naştere la o serie de reacţiuni duşmănoase nouă. Fenomenul este explicabil. După câte am auzit până acum, în România avem mai mulţi duşmani decât prieteni.

Gerstenberg şi-a scuturat capul ca un câine care iese din apă.

— Prieteni! exclamă el cu mânie reţinută. De fapt, nu mai avem prieteni. Toţi ne vrăjmăşesc.

I-am zâmbit cu indulgenţă:

— Dacă am fi ştiut să le câştigăm simpatia, n-am fi ajuns aici.

Gerstenberg îşi încleştă mâinile.

— Lăsaţi pe seama Siguranţei şi a Gestapoului urmărirea agresorilor, a sabotorilor, am reluat, şi ocupaţi-vă de apărarea regiunii petrolifere, *Herr General.* Aceasta este misiunea dumneavoastră de căpetenie. La Berlin se comentează în felurite chipuri abţinerea anglo-americanilor de a bombarda pe calea aerului teritoriul României. Nu au făcut-o până acum în proporţii masive, cum au obiceiul, fiindcă bazele lor de plecare erau încă îndepărtate. Dar de când s-au instalat în Italia, pericolul declanşării pe scară mare a unor atacuri aeriene a crescut considerabil. Trebuie să fiţi pregătit pentru această eventualitate. Dispuneţi de artilerie antiaeriană şi de aviaţie. Voi face tot posibilul spre a spori aceste forţe, deşi la ora actuală ducem mare lipsă de avioane.

— Producţia noastră industrială este în plină creştere, *Herr Generai!* a declarat cu emfază Gerstenberg.

Am zâmbit cu milă.

— Producţia noastră de război creşte în proporţie aritmetică, iar producţia inamicului în proporţie geometrică. Te las să tragi concluziile, *Herr General.*

A vrut să spună ceva, dar s-a oprit. În aceeaşi clipă a sunat telefonul. Von Geist, care asistase la discuţie fără să plaseze un cuvânt, a ridicat receptorul.

— Alo, da!… Cine?… Am onoarea să vă salut. La telefon colonelul

von Geist... Un moment, vă rog. Von Geist şi-a îndepărtat receptorul de la ureche: Excelenţa-sa ministrul plenipotenţiar von Killinger! Doreşte să vă vorbească.

Am trecut la aparat. Am auzit la celălalt capăt al firului glasul gros, de *bon viveur,* al lui Killinger.

— M-am bucurat mult când am auzit că faceţi un turneu de inspecţie în România, mi-a declarat cu acea cordialitate zgomotoasă pe care o întâlneam şi la Göring. Mi-ar face plăcere să sărbătorim evenimentul, ciocnind un pahar de şampanie şi gustând o pulpă de căprioară. Am vânat ieri un exemplar superb. Când doriţi să cinăm împreună? În seara aceasta v-ar conveni?

— Mulţumesc pentru amabilitate, am replicat. Sunt foarte obosit. Ne putem vedea în cursul zilei de mâine.

Glasul lui von Killinger s-a rostogolit ca un tunet îndepărtat:

— Perfect, perfect! Ne vedem mâine. Sunt informat că intenţionaţi să faceţi o vizită mareşalului Antonescu. *Nicht war*?

— Da, îi voi solicita o audienţă.

— Cu îngăduinţa dumneavoastră, *Herr General*, mă voi ocupa de această chestiune. Când doriţi să vorbiţi cu mareşalul?

— Cât mai repede.

— Perfect! împreună cu generalul Hansen voi aranja această întâlnire. Cred însă că ar fi bine să stăm de vorbă în prealabil, m-a povăţuit el. V-ar stânjeni dacă v-aş propune să fiţi oaspetele meu, împreună cu toţi ofiţerii dumneavoastră superiori, mâine la dejun?

Corvezile acestea gastronomice nu-mi făceau plăcere. Am acceptat invitaţia fiindcă nu aveam motive să mă derobez.

— Mâine la dejun voi fi al dumneavoastră, am replicat.

— Abia aştept să-mi spuneţi noutăţi de la Berlin, a continuat cu acea volubilitate amicală, de care făcea întotdeauna paradă.

Noutăţi din Berlin! Ce puteam să-i spun? Că oraşul e bombardat aproape zilnic? Că mizeria s-a instalat ca la ea acasă? Că nemulţumirea generală creşte? Că protestele împotriva războiului sunt tot mai violente? Că Gestapoul menţine disciplina în rândurile populaţiei datorită terorii, delaţiunilor, arestărilor abuzive, execuţiilor? Că Hitler şi partidul său, din care şi Killinger făcea parte, sunt obiectul urii? Altceva ce puteam să-i spun?

Am încheiat convorbirea telefonică, schimbând uzualele formule de politeţe.

În curând s-a retras şi Gerstenberg. Înainte de plecare, i-am trasat în linii mari programul meu de inspecţii. A rămas stabilit ca a

doua zi de dimineaţă să inspectez dispozitivul de apărare al Ploieştiului.

În seara aceea am cerut să mi se servească cina în apartamentul meu. Voiam să rămân singur cu gândurile mele şi cu o carte, care să-mi ţină companie. Îl reciteam pe Schopenhauer.

După cină am îmbrăcat un costum civil şi am ieşit să iau puţin aer. Nu eram obosit, aşa cum îi spusesem lui von Killinger. Simţeam un neastâmpăr pe care nu-l puteam defini. Mă străbăteau fiori. Nu erau fenomene premonitorii unei stări maladive. Încercam o agitaţie psihică determinată poate de prezenţa mea la Bucureşti. De oraşul acesta mă legau multe şi foarte bogate amintiri.

Fiindcă noaptea era rece, mi-am pus un demipalton.

Când am dat să ies în stradă, portarul m-a întrebat politicos:

— Doriţi un taxi, *Herr General?*

În ochi îi juca o lumină veselă. Mi-a zâmbit complice. Era convins că plecam în căutare de aventuri galante.

— Mulţumesc, prefer să merg pe jos.

Replica l-a dezamăgit.

Am ieşit în Piaţa Palatului. Cerul era senin. Clădirile, învăluite în ploaia de raze argintii, aveau o înfăţişare fantomatică. Piaţa era goală. Paşii mei răsunau ritmic pe asfaltul trotuarului. Palatul era mort.

„Cine nu a trăit în secolul al XVIII-lea, obişnuia Talleyrand să spună, nu a cunoscut bucuria vieţii.” Nu greşesc dacă formulez o variantă a acestei fraze: „Sfârşitul secolului al XIX-lea a fost o epocă de aur. Pacea domnea în lumea întreagă, şi toţi oamenii gustau plăcerea de a trăi. Viaţa era ieftină, căci rapacitatea indivizilor dornici de îmbogăţire rapidă nu luase proporţiile pe care avea să le atingă în anii dintre cele două războaie. Sfârşitul secolului al XIX-lea avea să rămână cunoscut în istorie sub denumirea laconică, dar foarte sugestivă: *la belle epoque”*

Eram copil pe atunci. Tatăl meu voia să-mi făurească o educaţie desăvârşită, întregindu-mi cunoştinţele în domeniul ştiinţelor şi al artelor cu impresii trainice şi cuprinzătoare asupra lumii în mijlocul căreia trăiam. Mi-a dat prilejul să călătoresc mult, să mă familiarizez cu peisajele exotice, să văd oameni deosebiţi, să mă bucur infinit de toate frumuseţile acestei lumi. Trebuie să recunosc că am avut o situaţie privilegiată. La Londra sau la Paris, la Roma sau la St.-Petersburg, la Bucureşti sau la Viena, ne simţeam la noi

acasă. Tata era înrudit cu mai toate familiile domnitoare din Europa. Cumnat cu marele duce Vladimir Romanov şi cu arhiducele Karl-Josef de Habsburg, unchi al ducelui de Northland şi nepot al bătrânului duce de Lusignan-Valois, era primit pretutindeni cu braţele deschise. Tata ştia să se facă iubit şi de personajele ilustre, şi de oamenii mărunţi. Era lipsit de aroganţa parveniţilor, de acea suficienţă dispreţuitoare a indivizilor îmbătaţi de propria lor ascensiune.

Avusese trei vlăstare. Primii doi muriseră în tinereţe, seceraţi de tuberculoză. Supravieţuisem numai eu. Îmbrăţişasem cariera armelor, fiindcă în familia noastră domnea o tradiţie imuabilă. Principii Altenburg-Delmond trebuie să poarte de mici uniforma militară. Chiar şi cei care au ajuns mai târziu miniştri, ambasadori sau cardinali au fost mai întâi soldaţi.

La Windsor am văzut-o pe regina Victoria prezidând banchetul anual oferit în sala Waterloo, pentru cinstirea eroilor care l-au înfrânt pe Napoleon. La Viena, tata m-a prezentat împăratului Franz-Josef, care mi-a strâns mâna şi m-a bătut prieteneşte pe umăr. Barbetele albe şi pufoase ca zăpada îl făceau să semene cu Moş Crăciun. Aveam pe atunci 8 ani.

L-am văzut şi pe ţarul Alexandru al III-lea. Era uriaş şi avea o vorbire molcomă.

L-am cunoscut şi pe Carol I al României. Avea o privire severă, care te îngheţa. Vorbirea îi era blândă, dar sub catifeaua aceasta se simţea o voinţă de fier. N-aş fi fost fericit dacă ar fi trebuit să trăiesc în preajma lui.

Kaiserul Wilhelm al II-lea m-a uimit cu braţul lui stâng mai scurt decât cel drept. Am fost atât de uluit de această constatare, încât nici nu mai ţin minte ce i-am răspuns când m-a întrebat câţi ani am şi dacă îmi plac caii.

L-am îndrăgit şi pe ţarul Nicolae al II-lea. Avea o înfăţişare blajină.

Am fost găzduit, împreună cu tata, la Ţarskoie Selo şi la Schoenbrunn, la Windsor şi la Sans-Souci, la Cintra şi la Aranjuez, la Kronborg şi la Hampton Court. Dar dintre toate palatele şi castelele acestea, Peleşul românesc mi-a plăcut datorită principesei Maria, o fiinţă care mi s-a părut de o frumuseţe uluitoare. Principesa era cu cincisprezece ani mai vârstnică decât mine. Când am cunoscut-o, abia păşisem pragul adolescenţei. Ţin minte că m-am îndrăgostit de ea nebuneşte. Bineînţeles, n-am îndrăznit să-mi dezvălui iubirea, şi

chiar dacă as fi făcut-o, n-aş fi avut nici un succes. În culise se şoptea că principesa ar fi nutrit sentimente care depăşeau stadiul unei simple simpatii pentru un ofiţer din suita soţului ei, viitorul rege Ferdinand I al României...

Acum mergeam pe lângă Palatul regal, cu ferestre învăluite în beznă, şi încercam să reînvii trecutul. Murise regina Maria, muriseră Carol I, şi Ferdinand I, şi toate capetele încoronate pe care le cunoscusem în copilărie. Mă întreb câte din dinastiile rămase în picioare vor supravieţui celui de-al doilea război mondial, dezlănţuit de Hitler?

Omenirea se află într-o transformare continuă. Lupta ei pentru libertate a rămas însă un ideal pentru realizarea căruia au pierit şi vor mai pieri generaţii după generaţii. Poate că va veni o vreme în care libertatea va domni suverană. Când se va întâmpla acest lucru? N-aş putea să spun. Cine ar fi crezut că în plin secol XX va domni tirania cea mai odioasă? Tirania lui Hitler, acest emul al lui Tamerlan şi al lui Genghis-Han?

Nu fac o afirmaţie ieftină. Hitler însuşi declara că la nevoie nu va ezita să ordone lichidarea popoarelor duşmane, folosindu-se de procedeele de exterminare în masă ale sângeroaselor căpetenii mongole.

Iar am revenit la Hitler. În orice domeniu aş lăsa gândurile să-mi rătăcească, mă întorc tot la acest personaj obsedant.

Mă plimb prin oraşul mort. Mort ca şi Parisul. Paşii mei lovesc ritmic asfaltul. Sunt singur pe stradă, deşi este încă devreme. Din când în când trece cu mare viteză câte o maşină. Farurile, acoperite cu huse prevăzute cu o deschidere îngustă, acoperită cu ţiplă albastră, par nişte ochi întredeschişi de balaur. Înainte de război străzile erau pline de lume, de lumină şi de veselie.

Mă înapoiez la hotel. Priveliştea oraşului acoperit de pulpana grea a întunericului m-a posomorât. Îmi cumpăr un pachet de ţigări şi mă urc în apartamentul meu. Mă dezbrac, fac un duş şi mă strecor sub plapumă. Ştiu că în noaptea aceasta n-am să pot dormi. Mă simt dureros de treaz. Iau de pe noptieră *Lumea ca voinţă şi ca reprezentare* de Schopenhauer.

„Raporturile sexuale în lumea umană sunt, la drept vorbind, centrul invizibil al tuturor actelor şi al tuturor faptelor. Chiar dacă ai încerca să le acoperi cu văluri multiple, raporturile acestea scot capul la lumină. Instinctul sexual este cauza războaielor şi scopul păcii; este fundamentul oricăror acţiuni serioase, obiectul tuturor

glumelor, sursa inepuizabilă a vorbelor de duh, cheia tuturor aluziilor, explicaţia tuturor insinuărilor misterioase... în orice împrejurare, acest instinct se plasează, cu de la sine putere, pe tronul său secular de stăpân adevărat şi ereditar al lumii, şi de acolo, din înălţimea autotputerniciei sale, aruncă priviri dispreţuitoare şi râde de toate dispoziţiile care se iau pentru a-l pune în lanţuri, pentru a-l întemniţa, pentru a-i limita cel puţin forţa şi, dacă e posibil, pentru a-l înfrânge, astfel încât să nu iasă la lumină decât sub forma unei afaceri secundare şi subalterne."

Cred că teoria lui Schopenhauer exagerează importanţa sexualităţii în procesul dezvoltării în timp şi spaţiu a societăţii. Nu este însă mai puţin adevărat că bătrânii – impotenţi sexuali – s-au arătat mai întotdeauna ostili soluţionării violente a neînţelegerilor de orice natură. Tinerii şi maturii sunt cei care împing conflictele până la extrema lor limită, preferind adeseori războiul unor căi rezonabile de împăcare.

A doua zi de dimineaţă, la 9, în vreme ce mă îmbrăcam spre a pleca la Ploieşti, am fost chemat la telefon de generalul Hansen, şeful Misiunii militare germane din România, care m-a anunţat că mareşalul Antonescu mă va primi în cursul aceleiaşi dimineţi la Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Îmi fixase audienţa la orele 14,30. Însemna că nu mai aveam timp să discut în prealabil cu von Killinger şi, dejunul cu el. Lucrul nu mă deranja prea mult. Am rugat să se contramandeze întâlnirea de la Ambasadă şi am plecat apoi cu ofiţerii mei să inspectez unităţile de artilerie antiaeriană din jurul capitalei urmând sa revin la hotel către ora 13, să prânzesc frugal, să mă schimb, şi abia seara să fiu oaspetele lui Killinger, după ce voi fi vorbit cu mareşalul Antonescu.

Lucrurile s-au petrecut întocmai. Am terminat inspecţia la ora fixată, m-am despărţit de Gerstenberg şi de statul lui major şi m-am întors la „Athenee Palace".

Mi-am luat dejunul în restaurantul elegant al hotelului, în compania lui von Geist.

— Mâine vom inspecta unităţile noastre din dispozitivul Ploieşti. În cursul după-amiezii, te rog să-mi pregăteşti un tablou cu totalitatea mijloacelor noastre de apărare din zona petroliferă. Vreau să ştiu precis pe ce putem conta. Gerstenberg este timorat de ostilitatea pe care o întâmpină aici, în România. Este atât de preocupat de această chestiune, încât am impresia că a lăsat pe

planul al doilea asigurarea apărării regiunii petrolifere. Trebuie să stau de vorbă şi cu generalul Hansen. După câte am putut să-mi dau seama, situaţia de aici este foarte tulbure.

La 14,15 m-am urcat în *Horsch*-ul meu, condus de Hans, şi am plecat spre Preşedinţie. Mă însoţea numai aghiotantul meu, locotenentul Busch. Vremea era răcoroasă. Pâcla, care acoperise cerul în primele ore ale dimineţii, se risipise. Cerul avea transparenţă de cristal. Castanii de pe bulevardul Lascăr Catargiu îmbrăcaseră haina primăverii. Viaţa pulsa năvalnic în fiecare mugur care se deschidea, dornic de soare. Pe trotuare, guvernantele plimbau în cărucioare copilaşi îmbrăcaţi în haine groase.

Am poruncit lui Hans să oprească în dreptul unei tutungerii.

— Cumpără-mi un pachet de ţigări. Cele mai bune.

I-am dat un pumn de bancnote mici. Nu ştiam cât puteau să coste ţigările. Deodată sirenele începură să urle, vestind alarma. Busch s-a grăbit să mă lămurească:

— Am fost anunţat de Misiunea militară germană că în cursul zilei de azi va avea loc un exerciţiu de verificare a sirenelor de alarmă. Se pare că şi ziarele au prevenit lumea de acest lucru. După câte îmi amintesc, fusese fixat în cursul dimineţii, când a şi avut loc… în sfârşit, poate îl repetă…

Sirenele vuiau neîncetat, strident, asurzitor. Circulaţia vehiculelor şi a pietonilor continua nestingherită. Hans s-a înapoiat cu ţigările, apoi am pornit mai departe. Când am ajuns în Piaţa Victoriei, un zumzet surd, care se amplifica necontenit, făcea să vibreze atmosfera. Trecătorii aruncau priviri întrebătoare spre cer, fără să-şi întrerupă mersul. *Horsch*-ul a tras în faţa intrării Preşedinţiei. Vuietul, tot mai puternic, a acoperit la un moment dat zgomotele străzii. De pe scările clădirii cu coloane de marmură puteam să îmbrăţişez cu privirea spaţiul larg al pieţei şi cerul spre sud-vest. Bombardiere grupate în formaţiuni dese se zăreau deasupra capetelor mulţimii, care încremenise cu ochii pe sus. Păsările metalice sclipeau în bătaia razelor soarelui ca nişte zale de argint. După siluete, păreau a îi bombardiere americane de tip *Liberator*. Nu puteam să le desluşesc bine, deoarece îmi bătea soarele în ochi.

— Du-te şi telefonează la comandament, Busch. Aceştia sunt americani. Peste alarma falsă de care mi-ai vorbit, s-a suprapus un real atac aerian inamic.

Busch s-a topit în interiorul Preşedinţiei. În aşteptarea lui, am

rămas pe scări, să văd cum vor decurge evenimentele. Mă întrebam dacă americanii executau o simplă demonstraţie de forţe, spre a-i intimida pe români, sau dacă veniseră cu intenţii agresive. Răspunsul l-am căpătat imediat.

O rostogolire de explozii formidabile a făcut să se cutremure pământul. În zare, spre apus, s-a înălţat pe un front de câţiva kilometri o imensă şi compactă perdea de fum şi de foc. Viziune neaşteptată care tăia suflul privitorilor. Apoi s-a dezlănţuit panica. Pietonii alergau în neştire, căutând un adăpost. Tramvaiele s-au oprit. Călătorii se înghionteau, se striveau, întrecându-se să iasă din vagoanele arhipline. Piaţa Victoriei se goli ca prin farmec. Treptele Preşedinţiei se înnegriră de oameni care căutau un refugiu în clădirea paralelipipedică, turnată din beton şi marmură. Ţipetele femeilor şi ale copiilor erau acoperite de fantastica galopadă a bubuiturilor. M-am uitat iarăşi la cer. Bombardierele zburau la mare înălţime, huruind din sute de motoare, lansând succesiv covoare de bombe. La orizont, jerbele incandescente, încoronate de enorme ciuperci de fum vânăt, continuau să se ridice, laolaltă cu bizare vâlvătăi de un galben-albăstrui.

Busch a apărut în stânga mea:

— Regret, *Herr General.* De data aceasta alarma e reală. Misiunea militară germană şi Centrul general de informaţii român fuseseră avertizaţi că o formaţie aeriană inamică se îndrepta spre Bucureşti. Alarma reală a urmat alarmei de exerciţiu…

Am ridicat din umeri.

— Nu ai deci ce să-ţi reproşezi. Să intrăm.

— Să intrăm.

Când am pătruns în holul Preşedinţiei, puzderie de funcţionari coborau pe scări, îndreptându-se speriaţi spre adăpostul din subsolul clădirii. În îmbulzeala aceea, mi-a ieşit în întâmpinare ofiţerul de serviciu. Calm, m-a salutat impecabil:

— Domnul mareşal vă aşteaptă, mi-a spus.

În momentul acela a apărut şi colonelul Davidescu, şeful cabinetului militar al lui Antonescu. Îşi pierduse o mână pe front. Colonelul m-a condus la etajul doi, unde era instalat cabinetul Mareşalului.

Când am intrat, acesta stătea la fereastră şi urmărea fazele bombardamentului. Mi-a întins mâna.

— Vă rog să nu luaţi în nume de rău că am sosit urmat de o escortă atât de zgomotoasă, i-am spus, arătând formaţiunile

aeriene inamice.

— Acest bombardament va nărui moralul populaţiei Bucureştiului… mi-a răspuns. Cred că ar fi bine să coborâm în adăpost. Vreau să încurajez prin prezenţa mea pe cetăţeni.

Conversaţia se purta în limba franceză, pe care o cunoşteam amândoi, aşa că nu era nevoie de interpret. Aş fi putut să mă descurc şi româneşte, dar cunoştinţele mele nu erau îndestulătoare spre a-mi permite să susţin o discuţie de importanţa aceleia pe care trebuia să o angajez.

Urmaţi de colonelul Davidescu şi de un ofiţer de ordonanţă, am coborât pe scări în hol, iar de acolo ne-am îndreptat prin câteva coridoare spre adăpostul clădirii, făcându-ne anevoie loc prin mulţime. Soldaţi din Batalionul de gardă se străduiau să păstreze ordinea. Convenienţele sociale, galanteria masculina faţă de femei, respectul pentru bătrâni, ocrotirea datorată copiilor deveniseră noţiuni goale de orice sens pentru lumea înfricoşată care nu avea decât un singur scop – salvarea proprie, îi înţelegeam pe aceşti oameni. Făceau pentru prima oară cunoştinţă cu teroarea bombardamentelor aeriene. Câţiva soldaţi făceau zid în jurul lui Antonescu. Grupului nostru i se ataşase şi locotenentul Busch.

Am străbătut un larg şi încăpător coridor subteran, de-a lungul căruia erau instalate conducte multiple. Din loc în loc se deschideau uşi blindate, îngăduind intrarea în nişte compartimente în care se striveau sute de persoane. În ochii tuturor se citea o nedumerire profundă. Nimeni nu-şi închipuia că Bucureştiul va fi bombardat. Nici acum nu le venea să creadă, deşi clădirea se zguduia din temelii.

Treptat, panica s-a mai potolit. După primele momente de stupoare, limbile au început să se dezmorţească. Unii discutau cu aprindere, făcând pronosticuri asupra pagubelor produse de bombardament. Circulau cele mai fantastice zvonuri. Câţiva credeau a şti că centrul oraşului era o mare de flăcări. Alţii afirmau că prăpădul se abătuse în special asupra cartierelor industriale. Lumea se dădea la o parte din calea Mareşalului. Îl priveau cu un fel de reproş mut. Păreau să spună: „Iată unde ne-ai târât”. La mine şi la uniforma mea se uitau cu o ură nedisimulată.

Un ofiţer superior s-a apropiat de Mareşal. I-a raportat că printr-un telefon de campanie reuşise să obţină legătura cu Centrul de informare aeriană. Aflase astfel că ţintele inamicului fuseseră Gara de Nord şi instalaţiile Triajului. Câteva bombe ar fi căzut şi în

centrul oraşului.

— În momentul de faţă bombardamentul a încetat. În curând se va anunţa încetarea alarmei.

— Atunci să mergem sus, mi se adresă Mareşalul.

Lumea se mai liniştise. Trecuse primul şoc şi acum se resemnase să accepte inevitabilul.

Când am ajuns în cabinetul Mareşalului, sirenele vesteau încetarea alarmei. Antonescu s-a apropiat iarăşi de fereastră. Se uita la lumea care ieşea, în relativă ordine, din adăposturi. După semiîntunericul din încăperile subterane, lumina crudă a soarelui izbea în plin mulţimea, orbind-o.

Urmele bombardamentului erau impresionante. Cratere adânci desfundau Piaţa Victoriei. Cuburi de granit, smulse din pavaj de puterea exploziilor, zăceau risipite pe trotuarul din faţa Preşedinţiei. Şirul de case din cealaltă parte a pieţei, între care un frumos palat în stil românesc, fuseseră distruse în întregime.

Spectacolul trist al bucureştenilor înfricoşaţi de acest bombardament aerian mi-a reamintit monologul debitat de Hitler în prezenţa profesorului Burckhardt, înalt comisar al Ligii Naţiunilor la Danzig. Era în august ’939. Peste câteva zile, armatele germane aveau să atace Polonia.

Dacă voi fi nevoit să fac acest război, prefer să-l dezlănţui azi decât mâine. Sunt decis să-l conduc mai degrabă acum, când am cincizeci de ani, decât să-l fac la şaizeci. Dealtminteri, nu-l voi purta aşa cum a procedat Germania lui Wilhelm al II-lea, care a avut întotdeauna scrupule în privinţa folosirii integrale a tuturor armelor. Eu mă voi bate, fără să ţin seama de nimic, până la ultima posibilitate… Nu am pofta să domin Occidentul azi şi nu voi avea nici mâine. Nu am ambiţii în această parte a Europei, cu o populaţie atât de deasă. Dar trebuie să-mi păstrez mâinile libere în Est. De acolo vreau să obţin grâul necesar ţării mele.

Hitler nu menţionase şi petrolul. Petrolul românesc şi petrolul rusesc. Acum românii suportau efectele politicii lui brutale. *Führerul* îşi luase cu de la sine putere libertatea să acţioneze în Est…

Mareşalul Antonescu s-a întors spre mine:

— Priviţi, *mon Général*.

În Piaţa Victoriei domnea mare agitaţie. Lumea alerga încolo şi încoace, ca într-un furnicar cuprins de panică. Maşinile „Salvării”, autocisternele roşii ale pompierilor goneau nebuneşte, urlând din sirene şi claxoane, ocolind cu răsuciri bruşte de volan găurile

adânci săpate de bombe în mijlocul drumului.

M-am întors spre Antonescu:

— Sunt profund mâhnit, *Monsieur le Maréchal*. Riscurile războiului!

— Ştiu, *mon Général.* Mi le-am asumat, spre a obţine din partea *Führerului* garanţia graniţelor României, a independenţei ei. *Monsieur* von Ribbentrop a declarat că Germania va opri pe Nistru înaintarea ruşilor. Mă tem că şi acest front va fi dat peste cap, aşa cum au fost date peste cap şi alte fronturi socotite de *Führer* inexpugnabile. *Führerul* nu şi-a respectat o serie de făgăduieli formale. M-a asigurat că se va folosi de capul de pod de la Nicopol spre a restabili legătura cu Crimeea şi a despresura trupele de acolo. Nu şi-a putut respecta cuvântul. În martie anul acesta, mi-a declarat că în iunie va relua ofensiva pentru a recuceri Ucraina. Dumneavoastră, *mon Général*, credeţi că va reuşi acest tur de forţă? Mai ales acum, după dificultăţile întâmpinate pe frontul de centru? Nu pun la îndoială intenţiile *Führerului.* Dar nu pot ignora nici voinţa ruşilor de a învinge. Trebuie să recunoaşteţi, împreună cu mine, *mon Général,* că în prezent ruşii dispun de o mare superioritate în ceea ce priveşte forţele umane şi mijloacele tehnice, precum şi de sporite posibilităţi de manevră.

Optimismul de odinioară al mareşalului Antonescu secătuise. Încrederea lui în invincibilitatea armatelor germane suferise o grea lovitură. Voinţa de a obţine victoria devenea inoperantă datorită imposibilităţii Wehrmachtului de a face faţă presiunii tot mai puternice a armatelor ruseşti în est, şi a anglo-americanilor în sud.

Deşi poziţia mea era grea, mai ales acum, după bombardamentul acesta masiv, m-am străduit să apăr interesele Germaniei.

— Efortul de război al ţării mele, *Monsieur le Maréchal,* va fi uşurat dacă aliaţii ei îşi vor îndeplini integral obligaţiile.

Antonescu m-a privit aspru.

— Vreţi să spuneţi că România nu şi-a îndeplinit obligaţiile în întregime? V-am dat soldaţi, v-am dat petrol, v-am dat grâu, v-am dat produse industriale… V-am dat tot. Şi ce am obţinut în schimb?

Mă uitam la omul acesta şi-i înţelegeam dezamăgirea. Mareşalul Antonescu, aliatul Germaniei, avea înfăţişarea unui tipic general britanic. Tăietura uniformei, pantalonul *sable* de călărie, formatul cizmelor, epoleţii, cascheta, toate vădeau o influenţă vestimentară englezească. Cultura Mareşalului, ca şi cultura majorităţii

intelectualilor români, era de esenţă franceză. Hitler răsturnase toate aceste tradiţii. Antonescu se aliase cu Germania, şi acum aştepta cu groază lovitura de graţie. Ştia că în curând va trebui să plătească toate erorile unei politici pe care o adoptase. Cred că nu-şi ierta cea mai mare eroare: aceea de a fi acceptat să-şi trimită armatele în stepele ruseşti. Ce căutase în Crimeea, la Stalingrad, în Caucaz? Ce îl determinase să ia aceste măsuri extreme? Şantajul lui Hitler. Care-l ameninţa în permanenţă cu spectrul unui guvern legionar, impus de Berlin?

— Dumneavoastră personal aţi fost un aliat loial şi... sunt convins că veţi rămâne un aliat loial. Când m-am referit la sprijinirea efortului de război al ţării mele, nu m-am gândit decât la sporirea ajutorului economic pe care îl acordaţi principalului dumneavoastră aliat. Germania are nevoie de petrol. De cât mai mult petrol. Trebuie să-şi prelungească rezistenţa până în momentul în care *Führerul* va fi în stare să arunce în balanţă armele secrete anunţate de atâta vreme.

Vorbeam fără convingere. Ştiam că în lupta cu timpul, Hitler era destinat pieirii. Armele lui secrete erau încă în stadiul pregătirilor. România, cu petrolul ei, rămânea un factor de căpetenie pentru prelungirea războiului şi pentru îndepărtarea tragicei scadenţe pe care toţi o aşteptam cu groază.

— Puţurile noastre cu petrol sunt în parte secătuite, *mon Général,* a replicat Antonescu. Exploatarea lor intensivă era fatal să ducă la acest rezultat. În cursul acestui an îmi voi respecta integral obligaţiile asumate. Nu voi putea însă în nici un caz spori cantităţile destinate Germaniei.

Antonescu mă refuza, aşa cum îl refuzase şi pe Keitel. *Führerul* şi *Reichsmarschallul* Göring vor fi nemulţumiţi de rezultatele discuţiilor mele cu şeful statului român. Faza supunerii lui necondiţionate faţă de *Führer* se încheiase. Mareşalul Antonescu ridica acum capul, asemenea altor conducători de ţări aliate, care se grăbeau să se elibereze de povara unei prietenii forţate cu Germania nazistă.

— Profit de vizita dumneavoastră în România, a continuat Mareşalul, spre a vă ruga să întăriţi apărarea regiunii petrolifere. Petrolul este tot atât de important pentru dumneavoastră, ca şi pentru noi. Distrugerea rafinăriilor ar avea urmări catastrofale.

Am înclinat capul în semn de încuviinţare.

— Voi lua toate măsurile, *Monsieur le Maréchal.* La rândul meu,

vă rog să urgentaţi livrarea cantităţilor de petrol datorate Germaniei, conform acordurilor în vigoare.

— Urgentarea livrărilor este o chestiune care se poate discuta, *mon Général*.

Am părăsit plin de tristeţe cabinetul Mareşalului. Misiunea mea se încheiase cu un fiasco. Prietenii de ieri, învrăjbiţi de inevitabilitatea şi de iminenţa unei înfrângeri, ameninţau să devină duşmanii de mâine. Antonescu însuşi nu va încerca să ne părăsească prea curând; ca şi Mussolini, se compromisese alături de Hitler. Ce se va întâmpla însă dacă se va găsi un nou Badoglio, român de astă dată, şi dacă regele Mihai va adopta poziţia suveranului Italiei?...

Mă durea îngrozitor capul. Discuţia cu Antonescu mă indispusese. Când am ieşit de la Preşedinţie şi m-am îndreptat spre *Horsch*-ul meu, Busch mi-a ieşit în cale.

— Un *Feldwebel* m-a anunţat că hotelul „Athenee Palace" a fost lovit de bombe şi serios avariat, *Herr General.* Bagajele dumneavoastră au fost mutate la hotelul „Ambasador".

— Bine. Atunci să mergem acolo...

În vreme ce *Horsch*-ul mă ducea spre hotel pe un traseu ocolit, ca să-mi fac o imagine despre intensitatea bombardamentului, priveam cu mâhnire străzile devastate. Cunoşteam bine Bucureştii. Acum îmi părea un oraş străin. Bulevardele, clădirile, monumentele erau aceleaşi. Aveau însă o înfăţişare neobişnuită.

Printre şirurile de clădiri rămase intacte, casele dărâmate aveau aspectul unor măsele cariate, care strică armonia danturii. Am trecut şi prin Piaţa Palatului. Hotelul „Athenee Palace" fusese atins de o bombă care îl lovise pieziş, în colţul dinspre Calea Victoriei, incendiindu-l parţial. Luase foc şi hotelul „Splendid" de *vis-à-vis.* Pompierii erau însă pe punctul de a localiza incendiile.

Ajuns la hotelul „Ambasador", m-am urcat în apartamentul meu, mi-am scos tunica şi m-am întins pe pat. Creierul îmi zvâcnea, gata să-mi spargă cutia cranianã. În tot corpul simţeam o slăbiciune neobişnuită. Două aspirine m-au liniştit.

După un repaos de o jumătate de oră, am plecat din nou să inspectez unităţile de artilerie antiaeriană din jurul capitalei. Rolul lor fusese ca şi inexistent în tot timpul bombardamentului. Înregistraserăm şi noi pierderi, dar esenţialul era că şi aici, ca şi în Germania, artileria antiaeriană se dovedise în mare măsură ineficace. Aeronavele inamice zburau prea sus, ieşind din raza ei de

acţiune. Eram de pe acum îngrijorat de ceea ce aveam să găsesc a doua zi în zona petroliferă. Seara, m-am dus la Legaţia germană, însoţit de von Geist şi de Busch. Von Killinger mă aştepta în salonul cel mare, împreună cu generalul de cavalerie Erick Hansen, şeful Misiunii militare germane pentru trupele de uscat, generalul Gerstenberg, amiralul Tiellesen, şeful Misiunii militare pentru marină, generalul-maior Spalke, ataşatul militar al armatei de uscat, colonelul von Haugwitz-Eringerfeld, şeful de stat-major al Armatei de uscat, consilierul de legaţie Stelzer, *Sturmbannführerul* Grunau, *Sturmhauptführerul* Helfferich, precum şi doctorul Clodius, împuternicitul pentru problemele economice.

Pe unii îi cunoşteam personal. Colonelul von Haugwitz luptase în *Afrikakorps* şi făcuse legătura între cartierul general al *Feldmarschallului* Rommel şi inspectoratul meu general. Restul mi-au fost prezentaţi de von Killinger.

I-am găsit la Legaţie şi pe ofiţerii superiori din statul meu major, care sosiseră înaintea mea, însoţiţi de inginerul Haag.

După un aperitiv bogat, am trecut la masă. Primul pahar a fost ridicat – potrivit ritualului – în cinstea *Führerului*. Conversaţia s-a axat în jurul bombardamentului aerian executat asupra Bucureştilor.

— Recenta vizită a *Liberatoarelor* americane asupra capitalei acestei ţări a pus capăt unei ere de aur, a declarat Manfred von Killinger, râzând. Pentru militarii noştri, trimiterea în România echivala cu un concediu nelimitat în paradis. Mâncare bună, trai comod, primejdii minime. Nici Roma nu era atât de iubită.

— Soldaţii noştri din România au uitat că mai există un Front de Est, rosti elegiac generalul Hansen. Dacă nu ne-ar fi deranjat sabotajele şi atentatele, ne-am fi putut socoti în rai.

— Rămâne de văzut dacă românii, înspăimântaţi de bombardamente, nu vor face avansuri aliaţilor.

Von Killinger izbucni în râs:

— Avansuri aliaţilor? Niciodată! Faimoasa declaraţie de la Casablanca ne-a făcut jocul. Capitularea fără condiţii, pretinsă de anglo-americani, a spulberat ultimele iluzii pe care şi le făuriseră conducătorii ţărilor aliate cu noi, ispitiţi de exemplul italienilor. Perspectiva de a se vedea judecaţi şi condamnaţi pentru crime de război îi va face să reflecteze de două ori înainte de a încerca să ne trădeze. Mareşalului Antonescu nu-i rămâne decât să meargă alături de noi până la sfârşit. Nici el şi nici Horthy nu vor îndrăzni să

se lipsească de protecţia noastră.

Mi-a venit să zâmbesc, dar m-am stăpânit. Cum putea von Killinger să mai vorbească despre protecţia germană? Era orb? Nu-şi dădea seama că cel de-al treilea Reich îşi trăia ultimele zile?

— Comuniştii vor profita de bombardamentele acestea spre a-şi intensifica propaganda împotriva noastră şi a cere cu energie sporită ieşirea României din război, interveni *Sturmbannführerul* Grunau.

— Adevărat, de acum înainte comuniştii ne vor da şi mai mult de lucru, susţinu Helfferich opinia şefului său. Va trebui să intensificăm acţiunile de represiune.

— Sunt destul de bine organizaţi, conveni consilierul de legaţie Stelzer.

Colonelul von Haugwitz-Eringerfeld îşi scoase bustul în afară şi îmbrăţişă cu o privire circulară întreaga asistenţă.

— Dacă-mi îngăduiţi să-mi spun cuvântul, n-am să vă reţin atenţia decât două minute. Vă rog să reflectaţi însă adânc la cuvintele mele.

Introducerea era gravă., menită să impresioneze. Cunoşteam modul pompos de exprimare al colonelului von Haugwitz. Nu era strălucitor de inteligent, avea însă un instinct puternic, care îl înşela rareori. Înalt, masiv, impunător, cu o voce profundă de bariton, ştia să folosească abil argumentele atunci când voia să convingă.

— Bombardamentul acesta asupra Bucureştilor va închega şi mai puternic mişcarea de opoziţie care se manifestă de la o vreme tot mai activ împotriva guvernului Antonescu şi împotriva noastră. Războiul a reuşit treptat să realizeze o înţelegere între cele mai diverse şi antagoniste curente politice. Reacţia împotriva noastră – şi din păcate o anumită ostilitate faţă de Germania în genere, vizibilă după primul război, ostilitate întărită prin sprijinul dat de noi extremei drepte – a unit pe duşmanii ireductibili de ieri. Fostele partide politice, începând cu cele de centru şi terminând cu cele de extremă stângă, aparent desfiinţate, în fapt regrupate, s-au aliat împotriva noastră. Aici, în România, se reeditează situaţia din Franţa, Belgia, Olanda şi Italia. Dispunem de informaţii îngrijorătoare.

— *Non sens*, *Herr Oberst!* îl contrazise von Killinger. Marea finanţă din ţara aceasta – proprietarii, industriaşii – sunt înspăimântaţi de comunism. Ascultaţi-mă pe mine!

— Mă tem, *Herr Gesandter*, că... ura, poate că termenul e prea

tare... să zicem, rezervele faţă de Germania nazistă sunt mai puternice decât spaima. Aceasta cu atât mai vârtos cu cât ruşii sunt aliaţi cu englezii şi cu americanii, prieteni mai vechi ai românilor. Churchill reprezintă pentru ei o garanţie suficientă în ceea ce priveşte respectarea actualei orânduiri sociale. Apoi, nu uitaţi că soarta Franţei a afectat multe sensibilităţi româneşti, ca şi în 1871, iar românii sunt mai legaţi de Franţa decât de noi...

Generalul Hansen schiţă un gest de nepăsare.

— Nu vă contrazic, *Herr General.* Pe români îi avem însă în mână.. Dacă vor încerca să se mişte, îi vom zdrobi. Nu vom ezita să acţionăm cu aceeaşi energie ca şi în Italia. Dispunem de suficiente divizii spre a-i scoate în câteva ore din luptă.

— Nu vor încerca să acţioneze făţiş împotriva noastră, zise von Killinger.

— Aş dori să aveţi dreptate, susţinu colonelul von Haugwitz.

— Vă împărtăşesc temerile, *Herr Oberst*, interveni Gerstenberg. Comuniştii şi-mi asigurat complicităţi multiple. Nu m-aş mira ca vreunul din ei să se fi strecurat printre servitorii care ne servesc la masă, adăugă, aruncând o privire piezişă spre lacheii care intrau solemni, purtând tăvi încărcate cu vânat apetisant. Să schimbăm vorba, propuse el.

Până în clipa în care chelnerii ieşiră, conversaţia lâncezi.

— Te temi de stafii, *Herr General,* se adresă von Killinger lui Gerstenberg. Personalul de serviciu al Legaţiei a fost trecut prin şapte ciururi. Nu-i aşa, *Herr Sturmbannführer?*

Grunau zâmbi cu suficienţă.

— Am luat toate măsurile, excelenţă. Agenţii noştri împânzesc România. Ştim tot ce se întâmplă. Tot ce se vorbeşte. Suntem informaţi, de pildă, că unele cercuri româneşti tratează cu inamicul.

— Şi ce aşteptaţi? întrebă amiralul Tiellesen.

— Să adunăm toate elementele care să ne permită a-i strânge de gât pe aceşti pigmei nedisciplinaţi. Foarte curând îi vom chema la răspundere pe toţi nemernicii care vor să ne pună beţe în roate, rosti cu asprime Grunau.

— Nu sunteţi de părere să atacăm subiecte mai agreabile? propuse von Killinger. Riscaţi să vă compromiteţi digestia. Seninătate, *meine Herren!* Să ne bucurăm de căprioară şi de fazani. Şi de vinuri să ne bucurăm! România este încă o ţară binecuvântată... pentru noi. Să toastăm, ca să rămână în continuare...

Propunerea gazdei a întrunit toate sufragiile. Până la desert, nu s-a vorbit decât despre vânătoare şi despre femei. La un moment dat, generalul Hansen l-a întrebat pe Gerstenberg:

— Ai primit un raport complet asupra pagubelor produse de bombardament?

Killinger l-a întrerupt:

— Mă opun discuţiilor serioase. Avem tot timpul să ne plictisim la conferinţele noastre obişnuite.

Vorbele lui au fost întâmpinate cu exclamaţii de aprobare. Vânatul servit era atât de gustos şi de bine preparat, încât oaspeţii se întreceau cu laudele.

— Cred că nici *Führerul* nu are pe masă asemenea bunătăţi, zise von Geist.

Grunau îl privi strâmb. Căuta probabil un sens ascuns cuvintelor inofensive ale colonelului. *S.S.*-iştii lui Himmler erau foarte bănuitori faţă de corpul ofiţeresc din Armata de uscat.

Von Killinger însă râse flatat de elogiul lui von Geist:

— *Herr Oberst,* vânatul acesta este recoltat de mine.

— Felicitările mele, sunteţi un as al sportului cinegetic!

Von Killinger încuviinţă cu modestie:

— Când am la masă oaspeţi de talia generalului principe von Altenburg-Delmond, nu precupeţesc eforturile.

Am înclinat la rândul meu capul.

— Mă copleşiţi, excelenţă…

După desert, am trecut în salon. Oaspeţii, bine dispuşi după banchetul pantagruelic, s-au împărţit în grupuri. Vorbeau şi râdeau tare.

Von Killinger m-a poftit să iau loc pe unul din fotoliile orânduite în jurul mesei rotunde şi joase din preajma căminului. Generalul Hansen şi doctorul Clodius au întregit grupul nostru. Un servitor ne-a adus coniacul franţuzesc.

Doctorul Clodius şi-a contemplat pocalul de cristal cu reflexe sidefii.

— Minunată licoare! exclamă extatic. În ciuda bombardamentelor, România va rămâne pentru noi o sursă inepuizabilă de bunuri.

Ministrul clătină dubitativ din cap:

— Va rămâne o sursă inepuizabilă de bunuri dacă vom şti s-o păstrăm.

— La ce vă referiţi? l-am întrebat.

Von Killinger îşi încălzea pocalul cu coniac rotindu-l între palmele lui mari.

— Dacă ruşii vor reuşi să calce teritoriul României, va trebui să aplicăm şi aici regula pământului pârjolit. Vom arde şi vom distruge totul. Ruşii nu vor găsi nici o sondă întreagă, nici o fabrică, nici un hambar... Păcat de ţara aceasta. Din nefericire, legile războiului sunt necruţătoare.

— Mă gândesc cu regret la regiunile petrolifere, zise Clodius. Ascund bogăţii imense.

Generalul Hansen se răsuci în fotoliul său. Excesul de băutură îl congestionase. Obrazul îi era de un roşu bolnăvicios.

— Vom incendia toate puţurile petrolifere, vom arunca în aer toate rafinăriile, vom transforma Ploieştiul şi întreaga zonă înconjurătoare într-o mare de foc. Căldura degajată ar putea transforma iarna în vară.

— Să sperăm că nu va trebui să ajungem până acolo, zise dr. Clodius.

Von Killinger tuşi scurt.

— Nu vom ajunge! declară cu convingere. Vom izbuti să-i oprim pe ruşi. Carpaţii sunt inexpugnabili.

Fraza aceasta o auzisem şi la Statul-Major al Aerului, şi la *O.K.W.*, şi din gura lui Göring, o rostise şi Hitler. „Carpaţii sunt inexpugnabili” Cel de-al treilea *Reich*, invincibila Germanie naţional-socialistă, ajunsese să se bizuie în est numai pe Carpaţii româneşti. Tristă soartă!

Mă pregăteam să părăsesc Legaţia. Colonelul von Haugwitz mi-a cerut să-i îngădui a-mi oferi o masă camaraderească la restaurantul hotelului „Ambasador”, în amintirea fostei noastre colaborări pe frontul african. Nu l-am refuzat. Eram curios să aflu date suplimentare despre intenţiile şi directivele lui Hitler în privinţa României. Eu, de pildă, nu fusesem informat la *O.K.W.* în legătură cu hotărârea *Führerului* de a aplica şi în România regula pământului pârjolit. Se temuseră de mine fiindcă defuncta mea soţie fusese româncă? N-ar fi fost exclus.

Trecuse de miezul nopţii când mi-am luat rămas bun de la von Killinger şi de la însoţitorii săi. Îmi făceam în gând planuri cu privire la inspectarea de mâine a unităţilor noastre din jurul Ploieştiului. Trebuia să dau unele directive în legătură cu întărirea dispozitivului de apărare a regiunii petrolifere. În prealabil aveam să mă opresc o oră la Misiunea militară germană a aerului. Colonelul Falke, şeful de

stat-major al misiunii, urma să-mi prezinte un raport amănunţit asupra pagubelor provocate de bombardamentul aerian din cursul zilei trecute.

Am poruncit lui Hans să mă ducă la Şosea, în timp ce von Geist şi ceilalţi ofiţeri plecau la hotel. Voiam să iau puţin aer. Mă durea iarăşi capul. Mă gândeam că o scurtă plimbare pe jos, pe aleile singuratice din preajma Hipodromului, îmi va face bine. În oraş, aerul era îmbâcsit încă de mirosul stăruitor de fum şi moloz.

Urcam pe Calea Victoriei, spre Şoseaua Kisseleff, când, la întretăierea cu strada Sevastopol, am zărit la lumina farurilor maşinii figura familiară a unui tânăr ofiţer german, care voia să traverseze strada.

— Opreşte, Hans! am poruncit.

Am deschis portiera şi am făcut semn ofiţerului să se apropie. S-a executat în grabă. Ajuns în preajma mea, a rostit marţial:

— *Herr General,* am onoarea să mă prezint, locotenentul Erwin Heltner.

Nu mă recunoscuse, căci chipul meu era în umbră. Desluşise însă strălucirea epoleţilor.

— Erwin, urcă-te în maşină, lângă mine.

Abia atunci m-a recunoscut. Obrazul i s-a luminat. S-a aşezat pe banchetă.

— Ce cauţi aici, la Bucureşti? l-am întrebat.

— Fac parte din Serviciul de informaţii al Misiunii militare germane pentru Armata de uscat.

Am zâmbit.

— Cum de te-au ales tocmai pe tine pentru funcţia aceasta?

— Cunosc cinci limbi străine, *Herr General*.

Erwin Heltner fusese cel mai bun prieten al lui Willi. Copilăriseră împreună. Tatăl lui Erwin era un competent chirurg din München. Unchiul său matern, generalul von Ostermann, comanda o divizie blindată pe Frontul de Est. În epoca arestării şi a condamnării la moarte a lui Willi, Erwin îşi urma studiile la Universitatea din München, profitând de un concediu mai lung, obţinut în urma rănirii sale grave pe frontul din Italia.

Mă bucura această întâlnire, căci îmi oferea prilejul să vorbesc despre Willi.

— Unde te duceai? l-am întrebat.

— Eram în drum spre librăria „Bucholz”.

— Acum, noaptea?

— Abia am ieşit din tură. Am zărit în vitrină, azi de dimineaţă la şase, în vreme ce mă duceam la serviciu, nişte cărţi de artă. Vreau să văd dacă mai sunt acolo. Mâine, când librăria se va deschide, vreau să mi le cumpăr.

Erwin, ca şi Willi, era un bibliofil pasionat. Copilandri, i-am văzut adeseori căţăraţi pe scară în biblioteca mea, cercetând cu patimă cărţile prăfuite de pe cele mai înalte şi mai greu accesibile rafturi.

— Te tentează o plimbare până la Şosea?

— Cu multă bucurie, *Herr General*.

Răspunsul lui prompt mi-a făcut plăcere. Nu ştiam cum să aduc vorba despre Willi. N-aş fi vrut să creadă că nu l-am luat cu mine decât în acest scop.

— Eşti pentru prima oară în România?

— Am mai fost o dată la Bucureşti, când eram mic. Dumneavoastră m-aţi luat, ca să-l însoţesc pe Willi.

— Aşa e. Uitasem. E mult de atunci…

Am tăcut. A tăcut şi Erwin. Mă uitam pe fereastră la lumea puţină de pe trotuare, pe care o desluşeam fantomatică în lumina lunii; dar nu-l vedeam decât pe Willi. Prezenţa tânărului de lângă mine îmi trezise amintiri dureroase. Simţeam nevoia să le smulg de sub pulberea trecutului. Uitarea n-are să-mi aline niciodată durerea sufletească.

Cred că şi Erwin voia să-mi vorbească de Willi, dar nu ştia cum să înceapă.

— Luna aceasta se va împlini un an de la moartea lui Willi, i-am spus.

— Ştiu, *Herr General.* Am fost foarte îndurerat. Toţi colegii l-au plâns.

— Dacă nu mă înşel, erai la München când l-au arestat.

— Da. Am fost citat martor la procesul lui.

— Te-ai prezentat?

— Desigur. Am spus că Willi era foarte iubit de colegi. Am vorbit despre bunătatea, despre înţelepciunea, despre patriotismul său.

— I-ai luat apărarea?

— Desigur! a replicat Erwin cu însufleţire. Willi îmi era mai mult decât un frate.

— Şi judecătorul ce a zis?

— Judecătorul era un om rău. Foarte rău. Venise tocmai de la Berlin.

— Freisler îl chema?

— Freisler. Mi-a spus că dacă îl mai apăr pe Willi, înseamnă că sunt un trădător, ca şi el. M-a ameninţat că îmi vor putrezi oasele în închisoare.

— Ce învinuiri i-au adus lui Willi?

— Că a păstrat şi răspândit manifeste duşmănoase statului, partidului nazist şi armatei.

— A fost prins împărţind manifeste?

— Nu.

— Atunci?

— L-a denunţat cineva. La percheziţia care i s-a făcut acasă, s-au găsit în pod un mare număr de manifeste.

Am închis ochii câteva clipe.

— Ştii cine l-a denunţat?

— Nu. Numele denunţătorului nu a fost pronunţat în faţa tribunalului. Dar aceasta nu mai avea nici o importanţă. De vreme ce se găsiseră manifestele, nu mai era nevoie de alte probe.

— Nu bănuieşti pe nimeni, Erwin?

— Nu, *Herr General.*

— Cine putea să ştie că Willi ţinea manifeste în casă?

— Întrebarea aceasta mi-am pus-o şi eu, *Herr General.*

— Poate că l-a surprins vreun servitor umblând cu manifestele?

— Servitorii au figurat printre martorii apărării.

Ezitam să-i pun o întrebare care putea să fie bogată în urmări.

— Rudi a fost citat la proces?

— Nu, *Herr General.*

— Rudi şi Willi n-au fost niciodată prieteni.

Erwin a clătinat din cap, suspinând.

— Aveau convingeri politice diametral opuse. Din această cauză se certau adeseori.

Auzisem acest lucru şi de la Uwe. Rudi îl acuzase în faţa mea pe Willi că era un defetist. Nu aflasem însă, în ciuda cercetărilor mele, rolul jucat de Rudi în arestarea fratelui său.

— Într-o zi s-au bătut, adăugă Erwin.

— Cu ce ocazie?

— Anul trecut, în februarie. Dezastrul de la Stalingrad pusese în fierbere pe studenţi. Mulţi acuzau regimul că trimite tineretul la o moarte inutilă. Printre aceştia se afla şi Willi. Universitatea era frecventată în special de fete, de infirmi şi de un număr redus de ambuscaţi, cu rude sus-puse în partidul nazist. Într-o dimineaţă a venit în mijlocul nostru Gauleiterul Giesler al Bavariei. A acuzat pe

unii din noi – fără să citeze nume – că ar critica modul în care este condus războiul. După ce a amenințat cu urgia sa pe defetiștii care se fac unealta dușmanului, a adăugat că studenții ar aduce mai mari servicii patriei și partidului zămislind copii decât consacrându-se studiilor superioare. „Dacă unele fete nu sunt destul de seducătoare spre a-și găsi câte un partener, a declarat textual, le pun la dispoziție pe aghiotanții mei și le asigur că nu vor avea ocazia să regrete această experiență.” A fost huiduit. Au intervenit *S.S.*-iștii și *Gestapoul.* S-au iscat încăierări. Studenții i-au izgonit pe agenți, apoi au continuat manifestația pe stradă. Ulterior, câțiva au fost arestați.

— Tot atunci l-au arestat și pe Willi?

— Ah, nu. Pe Willi l-au ridicat mult mai târziu.

— Îmi spuneai că Willi a avut o altercație cu Rudi.

— S-au luat la harță din cauza cuvântării *Gauleiterului* Giesler. Rudi a afirmat că studenții protestatari sunt niște criminali care merită să fie spânzurați. Willi l-a pălmuit.

— S-au certat cu mult înaintea arestării lui Willi?

— Cu două sau trei zile înainte.

Cât de puțin îmi cunoșteam copiii. Știam demult că Willi și Rudi nu se înțelegeau. Credeam pe atunci că micile lor divergențe erau copilărești, că își aveau izvorul în fleacuri. Nu mi-aș fi închipuit că pot ajunge la conflicte ireconciliabile, dacă nu și la crimă. Căci Rudi era un criminal dacă își denunțase fratele.

— N-am bănuit niciodată, Erwin, că Willi era atât de ostil regimului.

Erwin și-a așezat mâinile pe genunchi.

— Făceam amândoi parte dintr-un cerc de studenți care ne întruneam o dată pe săptămână. Printre noi se aflau și frații Hans și Sophie Scholl, care ulterior au și fost decapitați, fiindcă au împrăștiat în aula Universității manifeste antirăzboinice. Un al doilea lot de studenți, printre care și Willi, a fost executat ceva mai târziu.

— Nu s-au strecurat cumva în rândurile voastre agenți provocatori?

— Nu. Toți studenții executați au fost văzuți împrăștiind în public manifeste.

— Și Willi a împrăștiat manifeste?

— Nu. Au fost găsite la el acasă.

— Înseamnă că l-a denunțat cineva. Știa vreunul din grupul

dumneavoastră că Willi ţinea manifeste acasă?

— Nu. Nu ştia nimeni, cu excepţia lui Hans Scholl, care i le încredinţase.

— La procesul fraţilor Scholl nu a fost rostit numele lui Willi?

— Nu. Hans şi Sophie Scholl nu au vorbit despre Willi. La procesul său, Willi a recunoscut că a primit manifestele direct de la Scholl, fără ca altcineva să fi fost informat de acest lucru.

Cercul începea să se strângă în jurul lui Rudi. Bănuielile mele prindeau consistenţă. Îmi trebuiau dovezi şi mai precise. Şi eram hotărât să le obţin.

— La şcoală, reluă Erwin, ni s-a spus că *Führerul* săvârşea minuni mai mari decât Iisus Christos. Iisus hrănise cu câţiva peşti şi cu două pâini o ceată de oameni. *Führerul* făcuse rost de pâine, de locuinţe şi de lucru pentru milioane de oameni. Willi spunea că nu poate crede în aceste baliverne. La una din adunări, un student din grupul nostru, nepot al *Gauleiterului* Giesler, ne-a adus o copie a unei circulare către *Gauleiteri,* semnată de Martin Bormann: „Oamenii ar ignora dogma creştină dacă pastorii nu le-ar propovădui-o încă de pe băncile şcolii. Dumnezeu atotputernicul n-a fost în stare să-şi dovedească existenţa *a priori* tinerilor şcolari şi – lucru de mirare pentru omnipotenţa sa – a lăsat această grijă pe seama pastorilor. În consecinţă, dacă în viitor tineretul va fi ţinut departe de învăţătura creştină, a cărei doctrină este mult inferioară doctrinei naţional-socialiste, Christos ar dispărea automat din minţile oamenilor.” Circulara aceasta i-a inspirat lui Willi o filipică fulminantă, nu pentru că ar fi fost un creştin habotnic, ci fiindcă, spunea el, nu accepta siluirea conştiinţelor.

Eram uimit. Avusese Willi atâta curaj? M-am simţit mândru. Integritatea lui morală se răsfrângea parcă şi asupra mea.

Tăcerea mea l-a derutat pe Erwin. S-a temut poate să nu mă supere, repetându-mi criticile aduse de studenţi lui Hitler şi regimului său. I-am intuit îngrijorarea.

I-am pus cu blândeţe mâna pe braţ.

— Vorbeşte, Erwin. Cuvintele tale despre Willi sunt foarte frumoase. M-ai ajutat să înţeleg că fiul meu a fost un erou. Mi-ai adus o mare mângâiere. Continuă! Ce mai spunea Willi?

— Ţin minte că într-o seară Willi a făcut procesul lui Edgar Jung, care preconiza distrugerea ideologiei drepturilor omului, pe care se sprijinea Republica de la Weimar. Şi dispreţul pentru dreptul formal, pentru dialectică şi intelect, Willi spunea că nazismul, duşman al

raţiunii, este o ideologie îmbrăţişată de intelectualii rataţi. Intelectualii alăturaţi naţional-socialismului relevau faimoasa formulă a lui Luther: „Raţiunea este o curvă”, pe care o deformau până la absurd, spre a-şi susţine teoriile. Se străduia să demonstreze, de pildă, că intelectualul trebuie să-şi caute un punct de sprijin, cum spun ei, „în forţele originare ale vieţii”, în „sacrele tenebre ale epocilor primitive”. La toate aceste formule goale de conţinut se adăugau „romantismul de oţel” preconizat de Goebbels. Se impunea ca totul să fie subordonat spiritului militar, războinic. Willi, şi noi toţi, de altfel, eram cuprinşi de scârbă când citeam în *Volkischer Beobachter* articole care preamăreau „înflorirea fără precedent a artei germane”, „renaşterea artistică a omului arian”, „bucuria distrugerii”, „naţionalismul eroic”. Nu admiteam „revizuirea istoriei poporului german în spirit naţional-socialist”, nici „epurarea literaturii şi cruciada împotriva spiritului *undeutsch”,* care au dus la înlăturarea din viaţa literelor germane a celor mai valoroşi romancieri şi poeţi. Nu admiteam nici teoriile lui Hitler, care declara cu patos că „o ştiinţă liberă şi necontrolată este o absurditate”, şi că „principiul obiectivităţii ştiinţifice este un simptom condamnabil al epocii burgheze şi liberale”. Willi demonstra absurditatea concepţiilor lui Günther, care ridica în slăvi „rasa nordică”, „rasa nobilă prin excelenţă”. Nordicii, spunea el, se remarcă printr-o serie de caracteristici: înălţimea şi eleganţa taliei, lungimea feţei, nasul subţire şi fin, proeminenţa bărbiei, părul blond şi ochii albaştri, pielea trandafirie, picioarele lungi, pubertatea tardivă şi virilitatea excesivă. Nimic nu ilustrează mai bine teoria lui Günther, declara Willi cu ironie, decât înfăţişarea conducătorilor noştri naţional-socialişti: toţi sunt nişte caricaturi monstruoase.

Am râs. Willi era înzestrat cu un spirit muşcător care mă fermeca.

— Ce spunea Willi despre acel *Weltanschaunng,* atât de cântat de naţional-socialişti?

Erwin zâmbi.

— Willi era prodigios. Cunoştea mai bine decât noi toţi ansamblul filozofiei naţional-socialiste. Spre a-l înfrânge pe duşman, trebuie să-i descoperi punctele sensibile, obişnuia el să spună. Aprofundase *Mein Kampf* şi *Mitul secolului XX* de Alfred Rosenberg. Studiase toate lucrările lui Hans Günther, Robert Ley, Walther Darre, Gottfried Feder, Joseph Goebbels şi ale tuturor celorlalţi nazişti. Elanul vital, acel *Drang zum Leben,* eul suveran, apologia forţei,

mitul sângelui, antisemitismul ştiinţific îi păreau expresii ale unei concepţii dementiale. Mai mult decât orice îl irita acel *Führerprinzip* pe care Hitler îl opunea principiului democratic al majorităţii. Era şi firesc să ajungem aici. Hitler se socotea un supraom.

Înţelegeam aversiunea lui Willi şi a colegilor săi împotriva faimoasei infailibilităţi a lui Hitler. Animozitatea manifestată sistematic de acesta faţă de generali îşi avea explicaţia în aceeaşi ambiţie a perfecţiunii pe care pretindea că ar fi atins-o.

Keitel, înainte de a ajunge discipolul fidel şi docil al lui Hitler, declarase odată intimilor săi:

— *Führerul* abia aşteaptă să-i prindă pe generali greşind ca să le ridice imediat comanda. În felul acesta îi face să plătească pentru propriile sale erori, pe care însă nu şi le recunoaşte niciodată. Hitler nici nu ascundea acest lucru. „Generalii trebuie să poarte responsabilitatea eşecurilor, pentru că pot fi oricând înlăturaţi, în vreme ce prestigiu] meu este un capital unic, care nu trebuie cu nici un preţ să fie ştirbit…

— Nu admiteam, continuă Erwin, „mărturia de credinţă” pe care regimul naţional-socialist o pretindea din partea fiecărui intelectual. Iritat de refuzul unor scriitori şi oameni de ştiinţă de a-i cânta în strună, Hitler a rostit în noiembrie ’938 un discurs în faţa reprezentanţilor presei, în care a declarat categoric: „Dacă îi tratez pe intelectuali omeneşte, o fac fiindcă din nefericire mai am nevoie de ei. Altfel i-aş extermina”. Noi, studenţii, de câte ori ne întâlneam, continuă Erwin, repetam cuvintele lui Hitler, căci aveau pentru noi semnificaţia unui avertisment: fiţi atenţi ce soartă vă aşteaptă, viitori intelectuali ai celui de-al treilea *Reich*.

— Sunteţi mulţi cei care aveţi astfel de concepţii? l-am întrebat pe Erwin. Ştiu că în ’933 numeroşi studenţi, fanatizaţi de propaganda lui Goebbels, au dat foc prin pieţele publice la mormane de cărţi considerate primejdioase, imorale, antigermane şi filosemite.

Erwin a zâmbit cu tristeţe.

— Din ’933 şi până acum au trecut unsprezece ani, *Herr General*. Studenţii rătăciţi de atunci au avut tot timpul să se trezească la realitate. Războiul le-a deschis ochii… De ce să ne mirăm că, în ’933, nişte studenţi lipsiţi de experienţă s-au lăsat înşelaţi de Hitler, când însuşi Winston Churchill a scris cam aşa în ’935 despre Hitler, în cartea sa intitulată *Great Contemporaries:* „Nu ştiu dacă Hitler va fi omul care va târî lumea într-un nou război, în care civilizaţia va

sombra iremediabil, sau dacă se va înscrie în istorie ca unul din acei bărbaţi de stat care au redat onoarea şi liniştea marii naţiuni germane, aducând-o senină, folositoare şi puternică în concertul marilor state ale Europei”. Tot Churchill adăuga, ceva mai departe: „Nu putem citi istoria luptelor lui Hitler, fără să ne cuprindă admiraţia pentru curajul, perseverenţa, forţa care i-au permis să provoace, să sfideze, să concilieze şi să învingă toate rezistenţele întâlnite în drumul său”. Cuvintele acestea, *Herr General,* mi-au rămas gravate în minte. Nu sunt singurele care-l zugrăvesc pe Hitler în culori luminoase. Până şi în august ’939, deci cu zece zile înaintea izbucnirii războiului, Sir Neville Henderson, fostul ambasador al Angliei la Berlin, scria în *Cartea Albă:* „Ar fi zadarnic să negăm marile realizări săvârşite de omul care a redat naţiunii germane respectul de sine, ordinea şi disciplina. Metodele tiranice de care s-a folosit pentru a obţine acest rezultat sunt detestabile, dar nu privesc decât pe germani. Multe din reformele sociale instituite de *Herr* Hitler, care profesează o indiferenţă totală faţă de libertatea de gândire individuală, faţă de libertatea cuvântului şi faţă de libertatea de acţiune, sunt bazate pe principii democratice foarte avansatei Credeţi că pot exista considerente mai contradictorii, *Herr General?* Dacă oamenii politici străini cu mare suprafaţă săvârşeau asemenea erori de apreciere, cum să-i mai condamnăm pe germanii care s-au lăsat îmbătaţi de succesele politice din primii ani ale lui Hitler? Vinovaţi cu adevărat sunt oamenii care au perseverat să-l sprijine în acţiunile lui.

Eram uluit de înţelepciunea acestui tânăr. Dacă existau mulţi studenţi care gândeau şi acţionau în acelaşi chip, nu-mi era îngăduit să-mi pierd nădejdea în viitorul Germaniei!

M-am uitat la ceas. Se făcuse ora 2. I-am mulţumit lui Erwin pentru cuvintele lui, apoi l-am dus cu maşina până la librărie, Ştiam că era nerăbdător să-şi vadă cărţile preferate, îi înţelegeam pasiunea. Şi eu eram bibliofil.

M-am înapoiat la hotel. Convorbirea mea cu Erwin Heltner îmi răsucise cuţitul în rană, dar îmi fusese necesară. L-am chemat în apartamentul meu pe Busch şi l-am rugat să-mi facă un serviciu personal. Mi-a declarat cu însufleţire că ar fi fericit să-mi fie de folos.

— Este pentru întâia oară că mă adresez într-o astfel de chestiune unui ofiţer de-al meu. Desfăşurarea evenimentelor nu-mi îngăduie să o rezolv personal. Îţi încredinţez o misiune, Busch. Fiul

meu cel mai mic, Uwe, se află în Prusia, la o mătuşă a lui. Te rog să te duci acolo, să-l iei cu dumneata şi să-l conduci la München. În Bavaria va fi în siguranţă. Frontul de Est se apropie de graniţele Germaniei. După modul cum se desfăşoară operaţiile militare, nu văd cum ar putea fi stabilizat, îmi vine destul de greu să fac această mărturisire. Aş socoti însă că săvârşesc o crimă lăsându-mi fiul în continuare în Prusia.

Busch m-a asigurat că îşi va executa scrupulos misiunea. I-am semnat o permisie de zece zile şi i-am urat drum bun.

— Dacă este nevoie de o prelungire, telefonează-mi, i-am spus. Când crezi că poţi pleca?

— Chiar în noaptea aceasta, *Herr General.*

— Îţi mulţumesc, Busch.

După plecarea lui, m-am dezbrăcat, am făcut puţină lectură, apoi am stins lumina. Trebuia să dorm câteva ore. Mă aştepta o zi încărcată...

*

M-am trezit odată cu ivirea zorilor. Ceasul de pe noptieră indica orele 6,20. Spre răsărit, cerul violet se lumina treptat.

Am citit câteva pagini de Clausewitz, apoi am trecut în camera de baie. Înviorat de duşul călduţ, m-am îmbrăcat fără grabă. Am luat micul dejun în apartamentul meu. La orele 9 trebuia să particip la o conferinţă cu ofiţerii superiori din garnizoană, la sediul Misiunii militare germane. Până atunci mai aveam încă două ore la dispoziţie. Am pus telefonul în priză. Gestul acesta simboliza reintrarea în rutina cenuşie a activităţii jurnaliere.

Intenţionam să profit de şederea mea în România spre a face o vizită Sultanei Basarab, mama fostei mele soţii. Remarcabilă femeie era această doamnă bătrână, uluitor de inteligentă şi spirituală. În tinereţe fusese căsătorită cu un mare moşier, diplomat de carieră. În ciuda dorinţei lui fierbinţi de a avea un fiu care să poarte mai departe numele familiei, Sultana îi dăruise patru fete. *Felix Austria nube,* deviza aceasta s-ar fi aplicat de minune Sultanei şi soţului ei. Fiindcă aveau fete foarte reuşite, le măritaseră cu personaje de mare suprafaţă în Europa dintre cele două mari războaie. Pe cea mai mare – Caterina – o căsătoriseră cu marchizul Jerome de Gandale, unul dintre potentaţii petrolului şi rival înverşunat al lui Deterding şi al lui Rockefeller. Pe a doua fiică – Roxana – o măritaseră cu Vladimir Vulturescu, un diplomat român,

care preţuia mai mult agricultura decât cariera sa. A treia fată – Irene – făcuse o magnifică partidă: soţul ei, Robert Sunderland, duce de Derbey Northland, era unul dintre cei mai bogaţi oameni din lume. Ultima, şi cea mai mică dintre fete – Elissa – acceptase să fie soţia mea. Eu şi cu Vulturescu eram nişte personaje modeste faţă de ceilalţi doi cumnaţi. Nepoţii şi nepoatele bătrânei doamne făcuseră la rândul lor alianţe matrimoniale cu cetăţeni ai altor ţări de dincoace şi de dincolo de Ocean. Când cele patru fiice, împreună cu soţii şi copiii respectivi, se adunau o dată pe an în jurul Sultanei, spre a-i sărbători ziua de naştere, se spunea că Liga Naţiunilor se întrunea în şedinţă plenară. La ultima recepţie oferită de Sultana Basarab, în august ’939, se vorbeau atâtea limbi, încât te-ai fi crezut în Turnul Babel. Războiul ne-a împărţit în două tabere, tot atât de ireconciliabile ca şi cele două tabere în care s-a divizat familia popoarelor din Europa…

Locotenent-colonelul Maximilian Feininger îşi aşează pe nas ochelarii cu ramă de baga, scoase din servietă un teanc de documente şi le aşează în ordine pe masă. Capul lui chel era lucios ca o bilă de biliard. Două fâşii de păr pufos şi creţ, ca o blană de astrahan, porneau de deasupra urechilor, îmbinându-se într-un vârtej rebel pe ceafă. Cred că, în tinereţe, locotenent-colonelul Feininger avusese un păr ondulat cu care, probabil, se mândrise. Fruntea înaltă, unduită de creţuri domoale, se îmbina cu chelia trandafirie, dominându-i ochii vioi, ca de viezure, şi nasul lung, mare şi atât de roşu, încât ai fi zis că era fals. Bărbia ştearsă, trăsăturile ascuţite, buzele subţiri completau o fizionomie care părea să aibă ceva diabolic. Feininger era şeful Secţiei informaţii. Rapoartele lui trezeau întotdeauna interesul. Ne privi pe deasupra ochelarilor, tuşi, spre a-şi acorda glasul, apoi îşi începu expunerea. Toate căpeteniile Misiunii militare germane erau de faţă, în cap cu generalul Hansen. Participam şi eu la această conferinţă, asistat de von Geist şi de locotenent-colonelul Horst Melchinger, şeful Secţiei informaţii din statul meu major. Conferinţa avea ca obiect acţiunile de sabotaj constatate în fabrica de avioane „Gandara”, acaparată – nu demult – de concernul „Hermann Göring Werke”. Fabrica aceasta construia avioane de vânătoare pentru *Luftwaffe.*

— Numărul mare de pierderi înregistrate de aviaţia noastră militară, în cursul ultimelor luni, a rostit Feininger cu glasul lui egal, lipsit parcă de foc lăuntric, a îngrijorat serios factorii răspunzători ai

misiunii noastre. Analiza acestor cazuri ne-a condus la o constatare tulburătoare. Avioanele pierdute fuseseră construite în fabricile româneşti, iar viaţa lor se dovedise suspect de scurtă. Cele mai multe explodau în aer şi se prăbuşeau în flăcări, zdrobindu-se de sol, pulverizându-se. În asemenea condiţii, o expertiză în ceea ce priveşte cauza prăbuşirilor devenea imposibilă, cu atât mai vârtos cu cât majoritatea aeronavelor cădeau în *no man's land* sau în spatele liniilor inamice. Am hotărât atunci să împănăm fabrica „Gandara" cu agenţi care să-i descopere pe sabotori, căci convingerea noastră era formată. Aveam de-a face cu o acţiune de sabotaj perfect organizată. Nici la atelierul de turnătorie, nici la atelierul forje şi nici la laboratoare nu am reuşit să dăm de vreun fir conducător. Atelierul de tratament termic era sub supravegherea directă a unui agent acoperit, *Scharführerul S.S.* Ulrich Fischer, care îmbrăcase salopeta de muncitor şi lucra cot la cot cu ceilalţi oameni. Fischer era un tehnician priceput, înainte de a se fi încadrat în trupele *S.S.,* lucrase într-o fabrică de motoare la Essen. Şefii săi îi apreciau activitatea. Fischer descoperise o reţea de sabotori într-o uzină metalurgică din Linz. La Bucureşti fusese transferat în acelaşi scop. *Scharführerul* Fischer îşi luase angajamentul să depisteze în scurt timp pe sabotorii din fabrica „Gandara". I se dăduse mână liberă. Fischer a pătruns neobservat în rândurile muncitorilor, ajutat de o împrejurare favorabilă. În atelierul de tratament termic lucrau încă trei oameni de origine germană. Şeful de echipă, Johann Gottlieb, maistrul Jan Havelka şi muncitorul Diethelm Schmückle. După pseudoangajarea sa în fabrică, Fischer a declarat că ar fi fost originar din Braşov. Cunoştea îndeajuns de bine limba română, pe care o învăţase cu sârg. Gottlieb şi Schmückle, care îşi clamau apartenenţa la grupul etnic german, i-au făcut o primire cordială. Havelka s-a arătat mai rezervat. Ulrich Fischer avea metoda lui de depistare. O echipă care lucra fără greş îl preocupa mai mult decât alta care şchiopăta. Pe oamenii şterşi, potoliţi, cumsecade îi socotea mai primejdioşi decât pe cei zgomotoşi şi cu vicii recunoscute. Fischer lucra de o lună în fabrică, fără ca prezenţa lui să se fi făcut remarcată altfel decât în cadrul strict al muncii de atelier. Prietenos cu oamenii, nu se remarca totuşi printr-o excesivă jovialitate. Păstra un drum de mijloc, care i se părea cel mai potrivit. La începutul lunii trecute, Fischer ne-a cerut să executăm o analiză metalografică a unui arbore cotit, tratat termic de echipa unui oarecare Ionescu.

Buletinul de analiză, semnat de inginerul Salona, constata că piesa întruneşte toate condiţiile prescrise. Fischer ne-a informat că îl bănuieşte pe Salona de a lucra mână în mână cu sabotorii. Am prevenit conducerea fabricii să ceară noi analize metalografice. Un inginer german, desemnat de concernul „Hermann Göring”, a participat la executarea analizelor. Rezultatele au fost bune. Sabotorii, puşi în gardă, probabil, de aceste măsuri, şi-au suspendat temporar activitatea. Fischer obţinuse un prim succes, dar aceasta nu l-a făcut să-şi slăbească vigilenţa. Atâta timp cât nu-i descoperea pe sabotori, se putea aştepta oricând la o reluare a activităţii lor, ceea ce, de altfel, s-a şi întâmplat după o întrerupere de circa două săptămâni. Între muncitori şi agenţii noştri din fabrică se desfăşura o luptă surdă. O întâmplare neprevăzută a rezolvat criza. Acum trei nopţi, Ulrich Fischer a fost găsit asasinat într-o ladă cu gunoi din curtea fabricii. Avea în spinare un cuţit înfipt până în plăsele. Cei zece muncitori care lucrau în echipa de noapte la atelierul de tratament termic au fost reţinuţi şi interogaţi. Prin moartea lui Fischer sufeream o grea lovitură. Era limpede că îl suprimaseră spre a-i închide gura. Probabil că Fischer descoperise anumite indicii. Nu aveam însă nici o dovadă. Muncitorii anchetaţi afirmau că nu ştiau nimic în legătură cu crima. Interogatoriile, confruntările au continuat. În cele din urmă, unul dintre muncitori, pe nume Marin Hulea, şi-a recunoscut vina. Am aflat însă ulterior că îşi asumase responsabilitatea executării asasinatului, spre a-şi degaja tovarăşii de muncă. *Sturmbannführerul* Grunau, care participa oficios la anchetă, nu era dispus să se lase manevrat. A continuat să-l asalteze cu întrebări. Când l-a ucis? În ce împrejurări? Din ce cauză?... „Ne-am certat din cauza unei femei! a declarat Hulea. Eram înnebunit de gelozie!”... în clipa aceea *Sturmbannführer* l-a fulgerat cu privirea: „Minţi! Fischer era homosexual!” Printr-o sclipire de geniu, îşi amintise de această perversiune a lui Fischer, menţionată în dosarul său personal. Pentru *Sturmbannführerul* Grunau, cazul era rezolvat. Minciuna lui Hulea dovedea că altul fusese mobilul crimei. Muncitorii au fost lucraţi aşa cum trebuie. Majoritatea erau comunişti. Ştiau să sufere şi să tacă. Un tânăr n-a mai fost în stare să reziste. A alunecat pe panta mărturisirilor. Restul a fost o joacă de copil. Echipa lui Petre Ionescu, din care făcea parte şi Hulea, executa operaţiile de sabotaj. Procedeul era simplu. În atelierul de tratament termic se căleau şi se maturau pistoanele, segmenţii şi arborii cotiţi care

veneau fie de la atelierul de turnătorie, fie de la atelierul forje. Toate piesele care treceau prin mâinile acestor echipe erau supuse – după tratarea lor termică – unui riguros control de duritate. Hulea şi tovarăşii săi găsiseră mijlocul de a sabota producţia, prezentând la control piese care întruneau condiţiile de duritate prescrise. Arborii cotiţi, de pildă, trebuie căliţi la o temperatură de 840°, în ulei. Apoi se introduc în cuptoare electrice, fiind supuşi, la revenire, la o temperatură de 550°, cu durată strictă de menţinere. După această operaţie, spre a se evita fenomenul de fragilitate la revenire, fenomen foarte primejdios, fiindcă determina o rezistenţă scăzută la oboseală a pieselor puternic solicitate, se obişnuieşte ca la anumite oţeluri aliate să se facă o răcire la apă. Spre a obţine piese proaste calitativ, însă cu o duritate bună, Hulea şi tovarăşii săi le căleau la temperaturi inferioare, urmate de o revenire superficială – la temperaturi mai joase şi cu o durată mai scurtă decât cele prescrise – după care nu mai executau răcirea la apă.

— Rezultatele erau sigure! exclamă generalul Hansen.

— Absolut, confirmă Feininger. Piesele astfel tratate nu mai rezistau la eforturile prevăzute în proiect, ci se rupeau brusc şi fragil, în special în perioadele de suprasolicitare mecanică, inerente în cursul luptelor aeriene.

— Nu există posibilitatea unui control eficace al organelor deficient tratate? a întrebat von Geist.

— Există, zise Feininger. Singurul control se execută cu ajutorul analizei metalografice. În mod practic, această analiză este imposibilă pentru fiecare piesă în parte, deoarece implică un mare consum de timp şi un preţ de cost ridicat. Motoarele avioanelor la care se montau arbori cotiţi cu rezistenţa scăzută se opreau în plin zbor şi aparatele se prăbuşeau. Inginerul Salona, care executase primele analize metalografice la microscopul optic, lucra în acord cu echipa de sabotori.

— Toţi aceştia ar trebui executaţi, zise Gerstenberg.

Feininger ridică din umeri.

— Justiţia românească judecă după alte criterii decât ale noastre.

— Cum şi-au dat muncitorii seama că Fischer lucrează pentru *Gestapo?* întrebă colonelul von Haugwitz.

Feininger făcu un gest rotund.

— Eh, fatalitatea! Un ucenic din echipă, pe nume Ivăneaţă, trecând pe lângă sediul *Gestapoului*, l-a văzut pe Fischer coborând dintr-o maşină cu număr german şi pătrunzând în clădire. Ivăneaţă

abia a aşteptat să intre seara în tură, ca să spună celor din echipă ce a descoperit. L-au felicitat cu toţii. Muncitorii – interogaţi de noi – pretind că n-au avut de gând să-l ucidă pe Fischer. Îşi propuseseră doar să se ferească de el în viitor.

— Vorbe! exclamă Gerstenberg. Cred că soarta lui Fischer a fost de atunci pecetluită.

Feininger îşi petrecu mâna peste buzele-i subţiri.

— Muncitorii pretind că nu. Un eveniment neprevăzut i-a făcut să treacă la acţiune. În aceeaşi seară, Fischer a intrat în atelier tocmai când muncitorii scoteau din cuptor un arbore cotit la care nu făcuseră răcirea la apă. Evident, Fischer îi urmărea de multă vreme.

— Şi? întrebă generalul Hansen nerăbdător.

— Fischer a ieşit imediat din atelier. Văzuse ce avea de văzut. Muncitorii s-au privit înspăimântaţi, continuă Feininger, creând momente de *suspense,* ca într-un roman poliţist. Fără să mai stea pe gânduri, Hulea şi-a suflecat mânecile şi a plecat pe urmele lui Fischer. Tovarăşii din echipă au încercat să repare ceea ce mai putea fi reparat. Ştiau că a doua zi avea să se execute o analiză a materialului, ceea ce le-ar fi fost fatal. N-au trecut nici cinci minute, şi Hulea s-a înapoiat în atelier. Calm, i-a privit în ochi şi le-a spus cu glas scăzut: „Aţi scăpat de Fischer… Când se va descoperi că i-am făcut de petrecanie, să spuneţi că m-aţi văzut într-o seară certându-mă cu el pentru o femeie. Să zicem că cearta asta a avut loc lunea trecută, curând după intrarea în tură. De rest, nu mai ştiţi nimic. E mai bine să cadă un singur om decât să cadă toţi. De altfel, nu am să stau multă vreme la închisoare. Războiul îi dă peste cap în curând.

— Aşa a spus? rosti indignat generalul Hansen.

— Aşa, zise Feininger. Apoi Hulea s-a apucat de lucru.

— Fantastic! exclamă von Haugwitz.

— Vedeţi condiţiile în care trăim noi în România, *Herr General*? mi s-a adresat Hansen. Iată de ce am propus ca România să fie ocupată.

L-am privit lung.

— La ora actuală este preferabil un aliat şchiopătând decât un nou duşman declarat.

M-am ridicat de pe scaun. Feininger a început să-şi strângă hârtiile de pe masă.

— Situaţia nu este mai trandafirie în fabricile de armament şi de

muniţii, a adăugat.

— Mă îndoiesc că inginerul Haag îşi va putea îndeplini misiunea, opină Hansen posomorât.

În picioare, cu mâinile la spate, se uita preocupat la Feininger, care îşi strecura metodic documentele în servietă. S-ar fi zis că îl hipnotiza mişcarea unduioasă a mâinilor locotenent-colonelului. Şeful secţiei informaţii avea mâini albe, foarte mobile, de dirijor.

— *Herr General,* m-am întors spre Gerstenberg, aş vrea să văd chiar acum aerodromul de campanie de lângă pădurea Râioasa. Mă interesează în ce măsură l-am putea folosi intensiv, în eventualitatea bombardării celorlalte aerodromuri.

— Plecăm imediat, *Herr General.* Sunt gata maşinile, Salzer? se întoarse el spre un tânăr locotenent.

— Gata, *Herr General.*

— Atunci să plecăm, i-am spus.

Mi-am luat rămas bun de la Hansen şi de la ofiţerii săi, apoi m-am îndreptat spre ieşire, urmat de Gerstenberg, de von Geist şi de Melchinger. Coboram scările sediului, când ne-am încrucişat cu un căpitan de marină, care le urca în fugă.

— Încotro, Goderitz? l-a întrebat Gerstenberg pe căpitan. Ce e graba asta?

Ofiţerul de marină îşi coborî mâna de la cozorocul caschetei.

— Un raport al Misiunii militare maritime către *Herr General* Hansen. Un torpilor german, aflat în reparaţii la şantierele din Constanţa, a luat foc azi de dimineaţă

— Încă unul? rosti Gerstenberg. Mulţumesc, Goderitz.

Căpitanul a salutat, apoi a continuat să urce în fugă scările, sărind câte două trepte deodată. Mă întrebam ce rost avea graba lui? Dacă ajungea cu un minut mai devreme la Hansen, nu remedia cu nimic situaţia.

— Pun rămăşag că avem de-a face cu o nouă acţiune comunistă zise Gerstenberg.

Când am ieşit în stradă, m-am uitat spre cer. O pâclă subţire plutea în văzduh, trăgând o perdea de voal strălucitor între noi şi soare. *Horsch*-ul meu aştepta lângă trotuar. Hans ne-a deschis portiera. Când m-am urcat în maşină, am văzut pe banchetă o foaie de hârtie dreptunghiulară, de dimensiunile unei optimi de coală. Am ridicat-o de un colţ, în vreme ce Gerstenberg se aşeza în stânga mea. Foaia era scrisă la şapirograf. Mi-am pus ochelarii şi am încercat s-o descifrez. Era redactată în româneşte.

ROMÂNI!
LUPTAŢI PENTRU ZDROBIREA FASCISMULUI SÂNGEROS GERMAN!
LUPTATI PENTRU ALUNGAREA OCUPANŢILOR GERMANI DIN ROMÂNIA!
MOARTE LUI HITLER ŞI LUI ANTONESCU!

L-am chemat pe şofer, care se pregătea să se instaleze la volan:

— Hans!

— Ordonaţi, *Herr General!*

— Ai stat tot timpul lângă maşină?

— Tot timpul, *Herr General.* N-am lipsit decât câteva clipe: m-am dus după un pahar cu apă.

— Bine, Hans. Dă-i drumul.

Horsch-ul s-a urnit de lângă trotuar, torcând ca un motan. Am întins foaia şapirografiată lui Gerstenberg.

— Ştii româneşte? l-am întrebat.

— Puţin, *Herr General.*

— Încearcă să faci puţină lectură. Este instructivă.

Şi-a aruncat privirile asupra foii de hârtie şi s-a înroşit ca un curcan.

— Ce obrăznicie la indivizii ăştia!

Manifestul minuscul, şapirografiat în condiţii primitive, l-a înfuriat pe Gerstenberg mai vârtos decât un articol insultător la adresa Germaniei, scris într-un ziar cu multe pagini, tras la rotativă.

Aparatul de radio de la bordul *Horsch*-ului emitea în surdină un tango argentinian. Hans îl lăsa să funcţioneze în permanenţă fiindcă ştia că îmi place muzica de dans. După ultimele acorduri ale cântecului, crainicul a anunţat, cu impecabilă dicţiune: „În spaţiul aerian al ţării domneşte linişte deplină. Nu se semnalează nici o incursiune inamică... *Im Lujtraum des rumänischen Roumes herrscht Ruhe. Keine jeindliche Flugzeuge*..."

— Opreşte-l, Hans! am poruncit.

Ştiam că aveau să urmeze ştirile. Nu aveam poftă să le ascult.

— Se spune că ne aflăm într-o ţară aliată! rosti indignat Gerstenberg.

Făcu ghemotoc foaia şapirografiată şi o aruncă pe fereastră.

— Murdării! exclamă iarăşi.

Traversasem Piaţa Victoriei şi ne angajam pe şoseaua

Filantropiei. Ne urmau două maşini cu ofiţerii mei şi ai lui Gerstenberg. Pe măsură ce ne apropiam de cartierul Griviţa, priveliştea străzilor lovite de bombe devenea tot mai înfricoşătoare. Şiruri întregi de case prăbuşite ofereau mărturia celei măi teribile calamităţi abătute vreodată asupra Bucureştiului. La un moment dat circulaţia s-a blocat. Pâlnii de bombe răscoleau bulevardul, lăsând un spaţiu îngust de trecere. Un autocamion încărcat cu mobile derapase, rămânând suspendat pe marginea unui crater şi împiedicând trecerea unui nesfârşit convoi de autovehicule civile şi militare. Exclamaţiile de nerăbdare, vociferările furioase ale conducătorilor de automobile şi ale pasagerilor se amestecau cu ţipetele claxoanelor şi cu huruitul motoarelor.

— Ce lipsă de disciplină! grăi cu dispreţ Gerstenberg. Nu putem merge înainte şi nici înapoi. Uitaţi-vă ce de maşini sunt în urma noastră.

Câţiva oameni se opinteau să împingă camionul imobilizat.

Deodată porniră să urle sirenele de alarmă. Lumea amuţi. După primul moment de uluială, panica se dezlănţui nebună. Câţiva conducători de automobile săriră de pe locurile lor şi se repeziră asupra camionului lăsat pe o rână. Fără să ţină seama de protestele proprietarului, puseră cu toţii umărul şi, într-o unanimă şi tacită înţelegere, răsturnară maşina încărcată cu mobile în craterul adânc.

Dar măsura aceasta disperată nu remedia situaţia. Vehiculele angajate în dublu sens pe porţiunea îngustă de drum rămas practicabil nu se mai puteau degaja. Dinspre oraş veneau noi valuri de autoturisme, camioane şi camionete, încărcate până la refuz cu oameni mânaţi afară din capitală de frica bombardamentului. Cuprinşi de groază, unii din ei se învârteau fără rost printre vehiculele imobilizate. Corul strigătelor şi al înjurăturilor reîncepu înverşunat, frenetic, steril.

— Ce laşitate, ce frică abjectă! exclamă Gerstenberg. Războiul ar fi trebuit să-i oţelească. Hm, n-au învăţat nimic oamenii ăştia.

M-am uitat cu milă la obrazul de prunc bătrân al generalului.

— Războiul nu i-a oţelit, pentru că nu este războiul lor. Au învăţat însă ceva. Au învăţat să ne urască.

Gerstenberg a ridicat din umeri.

Oamenii din jurul nostru scrutau cu disperare cerul. Bolta de cristal albastru, poleit de razele soarelui, îi înspăimânta.

Hans se uită în jur, căutând o ieşire din impas. L-am văzut cum

cercetează cu privirile o stradă lăturalnică, acoperită cu dărâmături şi scurmată de pâlniile bombelor căzute în ajun. Deşi era mai mult decât probabil că strada se va înfunda, ori că ne va conduce într-un labirint de ruine, Hans a pus motorul în mişcare, apoi a răsucit brusc volanul, pornind într-acolo. Celelalte două maşini cu ofiţeri ne-au urmat. S-au mai luat şi altele după noi.

Îmi plăcea îndrăzneala lui Hans. În astfel de momente, orice soluţie este preferabilă inacţiunii. Nu greşisem când îl alesesem pe Hans. Înzestrat cu un remarcabil simţ de orientare, Hans strecura maşina pe străzile întortocheate, desfundate, de-a lungul cărora nu întâlneam o casă intactă.

Deodată ne-au apărut în faţă Calea Griviţei şi podul de cale ferată Bucureşti-Constanţa. Şi aici bombardamentul din ajun făcuse ravagii, dar lăţimea străzii permitea o circulaţie intensă.

Am respirat cu toţii, încercând un simţământ de uşurare.

Şoseaua Piteştilor se deschidea liberă înaintea noastră. Covoarele de bombe căzute în ajun de-a lungul panglicii de asfalt distruseseră cu suflul lor căsuţele nevoiaşe din preajma aerodromului „Romeo Popescu”. Am traversat linia de cale ferată şi am lăsat în urmă Fabrica de zahăr.

Pe cer apăruseră formaţiile argintii ale bombardierelor americane. Deşi zburau la mare înălţime, huruitul surd al motoarelor făcea să vibreze atmosfera.

Automobilele opreau pe rând la margine de drum. Am oprit şi noi. Am coborât din maşină.

— Mă întreb de ce nu ne mitraliază de la joasă înălţime avioanele de vânătoare? zise Gerstenberg.

— Probabil că încă nu au nimic de împărţit cu populaţia civilă, i-am spus.

Ceilalţi ofiţeri se grupară în jurul nostru. Maşinile lor ne ajunseseră din urmă. Departe, în dreapta noastră şi spre nord se auzeau bubuituri surde.

— Ar fi culmea!... rosti cu mirare cineva. Am impresia că azi atacă Ploieştii!...

Am simţit un cuţit în inimă. N-am avut timp să răspund, căci, chiar atunci, de pe aeroportul spre care ne îndreptam, aparatele de vânătoare româneşti se ridicaseră în întâmpinarea bombardierelor. Lupte scurte şi violente se încinseră între *Messerschmidt*-urile şi *I.A.R.*-urile românilor, pe de-o parte, şi *Lockheedurile* şi

Lightningurile americane, pe de alta. Superioritatea numerică a inamicului era vădită. Un *Messerschmidt,* flancat de două avioane de vânătoare americane, descrise un cerc larg, lăsând o dâră groasă de fum negru, apoi se angajă într-o vrilă, pornind fulgerător spre pământ.

Un *Lockheed*, atins de tirul unui *Messerschmidt*, se clătină, ca o pasăre lovită, îşi pierdu o aripă şi se avântă ca o săgeată spre sol.

— *Kaput!* exclamă Gerstenberg, frecându-şi încântat mânile.

Un bombardier american, lovit în plin, explodă în aer. Altul se lăsă pe o parte şi se desprinse din formaţie. Şapte paraşute, minuscule umbrele argintii, ţâşniră din pântecele aeronavei, care o luă razna, într-un zbor dement.

Cordoane de globuri de fum, negru-albăstrui – exploziile proiectilelor artileriei antiaeriene – trimiteau salve de foc în calea bombardierelor. Trei fortăreţe zburătoare, lovite de moarte, se prăbuşiră, lăsând în urmă dâre purpurii.

Frumuseţea sălbatică a bătăliei aeriene începuse să mă fascineze. Contemplam extatic zborul aeronavelor angajate în luptă. Le-am urmărit, până s-au pierdut în zare, deasupra Bucureştilor.

— Românii ştiu să se bată, am spus. Merită toată admiraţia.

Inspecţiile din ziua aceea au fost foarte obositoare. Îmi place să cred că nu mi-a scăpat nimic din ceea ce ar fi trebuit să-mi atragă atenţia. Aerodromurile din jurul capitalei, apoi cele de la Ploieşti, escadrilele de vânătoare, bateriile de artilerie antiaeriană, unităţile de geniu aeronautic, comandamentele au fost toate supuse cercetărilor mele. Raportul pe care-l voi înainta *Reichsmarschallului* Göring nu va fi deloc trandafiriu. Ştiu însă că mijloacele de remediere sunt foarte reduse.

Pe înserat m-am înapoiat la Bucureşti. Deşi eram istovit şi plin de îngrijorare faţă de ceea ce ne aştepta, de îndată ce am ajuns la hotel, mi-am schimbat uniforma de serviciu cu ţinuta de ceremonie. Voiam să-l cinstesc cum se cuvine pe von Haugwitz şi pe ofiţerii săi. Nu eram de acord pe toată linia cu acest ofiţer. Von Haugwitz nu-şi ascunsese niciodată simpatiile pro-naziste. Îl preţuiam însă pentru destoinicia lui dovedită pe front.

La opt şi douăzeci şi cinci, von Geist mi s-a înfăţişat arborând uniforma de gală. M-a informat că şefii de secţii din statul meu major coborâseră deja în sala unde urma să aibă loc banchetul.

Haugwitz şi ofiţerii săi ne aşteptau.

— Atunci coborâm şi noi, von Geist, i-am spus suspinând.

M-am privit pentru ultima oară în oglindă. În ciuda vârstei, nu-mi pierdusem linia şi nici prestanţa. Îmi lipsea, ce-i drept, acea rigiditate caracteristică ofiţerului prusac. Ţin minte că la Şcoala de război – aceasta se petrecea în ultimul ei an de existenţă, căci câteva luni mai târziu a fost desfiinţată printr-un simplu paragraf al Tratatului de la Versailles – generalul von Seeckt mi-a spus zâmbind: „Altenburg, n-ai să fii niciodată un adevărat ofiţer prusac. Eşti prea sentimental, prea romantic”. Vorbele lui m-au făcut atunci să râd în sinea mea.

Am coborât în hol, mi-am cumpărat un pachet de ţigări şi, urmat de von Geist, am intrat în restaurantul decorat cu somptuozitate. Colonelul von Haugwitz mă aştepta în mijlocul ofiţerilor săi şi al unor aviatori pe care-i avusesem sub comandă în diversele unităţi militare prin care trecusem.

La intrarea mea, au luat cu toţii poziţia de drepţi. M-am uitat cu plăcere la chipurile lor zâmbitoare, la uniformele care le veneau atât de bine, la decoraţiile şi insignele strălucitoare. Aviatorii sunt în general mai puţin rigizi decât ofiţerii din armata de uscat. Îi simţi mai apropiaţi sufleteşte, mai prietenoşi.

Von Haugwitz a rostit câteva cuvinte de bun venit. I-am răspuns protocolar, apoi ne-am aşezat la masă. Chelnerii, sub conducerea personală a *maître d’hôtelului*. Au început să servească numeroasele *hors d’oeuvres*. Von Haugwitz a ridicat primul toast pentru *Führer,* al doilea pentru mine.

— Prezenţa generalului principe von Altenburg-Delmond în mijlocul nostru, rosti el pompos, constituie pentru noi toţi nu numai o înaltă cinstire, dar şi un imbold preţios. Ne vom strădui să-i urmăm exemplul.

— Sunt profund măgulit, *Herr Oberst,* i-am răspuns. Apreciez cu atât mai mult cuvintele dumneavoastră, cu cât vin din partea unui viteaz care poartă pe pieptul său una dintre cele mai înalte distincţii militare germane.

Am aruncat o privire circulară asupra sălii aproape pustii.

— Puţină lume în seara aceasta, am remarcat.

Colonelul von Haugwitz îşi înfipse monoclul în orbita ochiului drept, se uită la rândul său în jur şi exclamă dispreţuitor:

— Sperioase creaturi şi bucureştenii aceştia. Un singur bombardament aerian, şi s-au ascuns prin vizuini. Aseară, la ora

aceasta, nu găseai masă liberă. Astăzi, numeri clienţii pe degetele unei singure mâini.

Râse batjocoritor, imitat de doi sau trei subalterni, care-i cântau disciplinat în strună.

— Berlinezii nici n-ar fi luat în seamă acest incident, continuă el. Admirabili sunt germanii. Demni de înalta lor misiune în lume şi de victoria finală pe care le-o făureşte *Führerul*.

Von Haugwitz era atât de fanatic, încât refuza să recunoască dezastrul militar al Germaniei. Ofiţerii tineri înfăţişau copii mai mult sau mai puţin reuşite ale colonelului. Atitudinea lor rigidă, gesturile bruşte, automate, aproape identice, îi asemănau cu nişte soldaţi de plumb fabricaţi în serie. Pe aceşti ofiţeri Hitler se putea bizui. Îl vor urma până la moarte.

— În faţa loviturilor, românii se comportă deopotrivă cu celelalte popoare de gintă latină, adăugă colonelul. Aşa s-au comportat în actualul război şi francezii şi italienii. Românii sunt mai combativi, dar nu putem avea încredere în ei. Formal, sunt prietenii noştri. Numai formal.

— Ce te face să ajungi la această concluzie?

Von Haugwitz scoase din buzunar o tabacheră şi solicită permisiunea să-şi aprindă o ţigară. Îmi arătă o masă plasată la celălalt capăt al sălii, ocupată de doi bărbaţi în costume negre.

— Ştiţi cine este personajul pe care-l vedeţi în profil? Bova Scopa, ministrul Italiei. Excelenţa-sa *signor* Bova Scopa a îmbrăţişat cauza lui Badoglio şi a regelui Umberto şi s-a desolidarizat de Mussolini. Guvernul român acceptă ca *signor* Bova Scopa să reprezinte Legaţia italiana Trimişii lui Mussolini sunt siliţi să locuiască la hotel. Ce părere aveţi de atitudinea românilor?

Maître d'hôtelul pregătise un meniu ales. Caviar, nisetru, fazan, trufe, căprioară. Fructele exotice fuseseră aduse cu avionul din Spania.

— Uitaţi-l şi pe inginerul Haag, exclamă von Geist surâzând. Sunt atâtea mese libere, încât nu se poate hotărî pe care să o aleagă.

Ne-am uitat cu toţii într-acolo. Şovăielile lui Haag erau comice. Se uita când la o masă, când la alta, prin ochelarii lui cu lupe groase, pentru miopi. Era lung, deşirat, neîndemânatic şi mai ales timid. Să tot fi avut 40 de ani.

— Nu sunteţi de părere să-l invităm la masa noastră? l-am întrebat pe von Haugwitz, care juca rolul de gazdă.

— Cu mare plăcere, *Herr General*. Dorinţa dumneavoastră este

lege.

Făcu semn unui căpitan, care se ridică de la masă şi se îndreptă spre Haag. Ofiţerul şi inginerul vorbiră câteva clipe. Haag încercă să se scuze, dar cedă în faţa insistenţelor ofiţerului. Când să se aşeze pe scaun, răsturnă un pahar cu vin, care se sparse, făcând o pată mare pe faţa de masă scrobită. Haag se roşi ca o fată, îşi ceru scuze şi luă în sfârşit loc. Timiditatea lui era înduioşătoare. Când îl vedeai atât de neajutorat, n-ai fi crezut că este unul dintre făuritorii rachetelor, arma de la care Hitler aştepta rezultate hotărâtoare în desfăşurarea ulterioară a războiului.

Orchestra atacă *Dunăre Albastră*. M-am întors spre muzicanţi. În clipa aceea am avut o surpriză. Orchestra era dirijată de Yvonne Vitry.

Am cerut scuze ofiţerilor şi m-am ridicat de la masă. M-am îndreptat spre Yvonne, care m-a observat şi a cedat locul unui coleg.

— Ce neaşteptată plăcere, scumpă *Mademoiselle* Vitry! I-am sărutat mâna. Ultima oară ne-am întâlnit la Paris, în barul hotelului „Georges V” . Nu-i aşa?

— Exact, *mon Général*. Sunt flatată că nu m-aţi uitat.

— Nu mi-am putut ierta niciodată graba cu care a trebuit să mă despart de dumneata, *Mademoiselle.* De vină au fost împrejurările vitrege. Războiul nu ţine seama de preferinţele noastre. În orice caz, graţie dumitale, păstrez barului de la „Georges V” o amintire foarte frumoasă.

— Prea amabil, *mon Général.*

— Sper să ne mai vedem, *Mademoiselle*.

— Cu plăcere, oricând, *mon Général*.

Mi-am luat rămas bun şi m-am întors la masă. Von Haugwitz zâmbea în mustaţă... Corecţi, ceilalţi ofiţeri se prefăceau că nu observaseră scena.

Haag era însă copleşit. Se uita la Yvonne, rotunjindu-şi admirativ ochii. Oftă adânc.

— Ce frumoasă!

— Într-adevăr, foarte frumoasă, am replicat. Dacă vrei îţi fac cunoştinţă, *Herr* Haag.

— Aş... aş fi fericit, bâigui inginerul.

Von Haugwitz oferi o soluţie elegantă.

— Cu îngăduinţa dumneavoastră, *Herr General*, am să ofer un ceai la mine acasă. Sper că mă veţi onora cu prezenţa

dumneavoastră. Cred că şi *Herr* Haag va accepta să-mi fie oaspete, cu atât mai mult cu cât îmi voi permite să o invit şi pe *Fräulein* Vitry.

— Oh! exclamă Haag.

— Cât e de simpluţ inginerul, îmi şopti von Geist.

— *Herr Oberst,* m-am adresat lui von Haugwitz, voi face tot posibilul să nu lipsesc de la ceaiul dumitale.

Întâlnirea cu Yvonne Vitry mă înveselise. Ascultam distrat conversaţia generală, brodată pe fundalul cântecelor executate de orchestră. Se discuta despre muzică. Von Geist făcea apologia lui Debussy.

— Un francez! rosti cu dispreţ von Haugwitz.

Deodată am tresărit. Orchestra cânta *Un vis de iubire* de Liszt, într-o versiune modernizată. Cântecul preferat al soţiei mele, pe care o pierdusem. Melodia mi-a răscolit brusc trecutul, cu toate episoadele lui dureroase.

Toată buna mea dispoziţie s-a spulberat. Mi-au revenit în minte şi copiii, şi războiul, şi dezastrul care ne pândea, şi moartea…

Poate că mă întrista şi mediul ambiant: restaurantul aproape pustiu, chelnerii inactivi pe lângă mesele goale, răsunetul puternic al orchestrei.

La o masă, lângă uşile de cristal, erau instalaţi doi indivizi. Nu se ascundeau de mine. Le cunoşteam rostul. Erau agenţi ai *Gestapoului* şi aveau misiunea să mă protejeze. Şi la Paris, şi la Roma, şi la Bruxelles, şi la Viena eram escortat de asemenea indivizi. Dar nicăieri prezenţa lor nu se făcea mai supărător simţită ca aici, la Bucureşti. Ştiam că şi Haag era urmărit şi protejat, ca şi mine. Aveam senzaţia că sunt spionat.

Un *Feldwebel* intră grăbit în sală. Salută, izbind zgomotos călcâiele, se apropie de colonelul von Haugwitz şi îi raportă ceva cu voce joasă. Von Haugwitz se întoarse spre mine:

— *Herr General*, mi s-a comunicat de la comandament iminenţa unui atac aerian inamic asupra Bucureştiului. Va trebui să grăbim cina.

— Cât timp avem la dispoziţie?

— Circa un sfert de oră. Maximum douăzeci de minute.

— Perfect. Nu trebuie să ne grăbim, am replicat. Cred că hotelul are un adăpost. Eventual putem ieşi cu maşinile la marginea oraşului?

— Înclin pentru a doua variantă, opină von Haugwitz, Spectacolul

unui atac aerian nocturn e magnific, adăugă, frecându-şi încântat mâinile. Vom verifica totodată şi eficienţa artileriei noastre antiaeriene, după măsurile luate.

Sirenele începură să urle în timp ce savuram îngheţata.

— Englezii! declară von Haugwitz, privindu-şi ceasul. În zece minute vor fi deasupra oraşului. E timpul să ne ridicăm de la masă.

Mi-am amintit de Yvonne Vitry. Ar fi fost corect să o iau cu mine afară din oraş. Am observat însă că întreaga orchestră se eclipsase. Am trimis un tânăr căpitan în căutarea dirijoarei. După câteva minute, în care timp ceilalţi ofiţeri aşteptau impasibili, căpitanul s-a înapoiat raportând că *Fräulein* Vitry a părăsit hotelul.

Am simţit o uşoară dezamăgire. Mi-ar fi făcut plăcere să mai stau de vorbă cu Yvonne. Aveam nevoie de o doză de optimism.

Le-am spus ofiţerilor că prefer să rămân la hotel. Stăruinţele lui von Haugwitz şi ale lui von Geist nu mi-au schimbat hotărârea.

— *Meine Herren,* m-am adresat ofiţerilor, care ezitau să mă lase singur, n-are rost să vă expuneţi unui pericol inutil. Nu vă însoţesc, deoarece sunt obosit. Vă rog să plecaţi.

Von Geist îşi manifestă dorinţa să-mi urmeze exemplul.

— Nu mai întârziaţi, le-am spus. Riscaţi să vă surprindă pe stradă bombardamentul. Nu trebuie să oferiţi românilor o pildă urâtă, circulând în timpul alarmelor aeriene. Von Geist, du-te şi dumneata.

— *Herr General* are dreptate, interveni von Haugwitz. Să mergem.

Ofiţerii m-au salutat, apoi s-au retras *in corpore.*

Am rămas singur. Restaurantul se golise. Dincolo de uşile de cristal, am observat în clarobscurul holului pe cei doi agenţi. Se aşezaseră pe o canapea şi fumau. Mă priveau cu coada ochiului.

Iritat, mi-am umplut paharul cu şampanie. Demult nu mă mai servisem singuri L-am golit. Liniştea grea a fost întreruptă de bubuituri surde, care răbufneau la intervale neregulate, făcând să se cutremure pereţii şi stârnind rezonanţe bizare în sala pustie. Paharele şi carafele de pe masă vibrau. Am mai băut un pahar cu şampanie. Poate că ar fi, fost mai bine să cadă o bombă peste hotel, peste sala aceasta întunecată şi goală Să se termine totul în câteva frânturi de secundă.

Într-un târziu s-a făcut linişte. Linişte deplină.

M-am ridicat de la masă. Am străbătut sala restaurantului, holul, în care stăteau cei doi agenţi, şi am urcat spre apartamentul meu.

M-am încuiat în dormitor, am scos din priză telefonul, şi m-am

culcat. Nici nu ştiu când a sunat încetarea alarmei…

Deşi mă aflam de câteva zile la Bucureşti, nu mi-a fost posibil să fac o vizită Sultanei Basarab. Abia după o săptămână i-am telefonat, rugând-o să mă primească.

— Ai lăsat atâta timp să treacă fără să vii să mă vezi!

I-am recunoscut vocea autoritară, dar plină de afecţiune pentru cei pe care-i îndrăgea. M-a întrebat de băieţi. Îi era dor de Uwe, preferatul ei. I-am făgăduit să i-l aduc în vacanţă la Bucureşti.

— Dacă poţi, mi-a spus, vino diseară să mă vezi. Vom cina împreună. Ai să-l întâlneşti pe Vladimir. A sosit pentru câteva zile de la Madrid. Vom auzi noutăţi. Mai am câţiva invitaţi. Personaje interesante. Au să te amuze. Nu uita, cina se serveşte la opt. Mi-ar plăcea să nu întârzii.

I-am făgăduit să fiu punctual, dar în după-amiaza aceea am avut mult de lucru la Misiunea militară germană pentru Armata aerului. Apărarea zonei petrolifere, acum lovită primejdios, ne preocupa în cel mai înalt grad, odată cu lucrările grăbite pentru repunerea în funcţiune a instalaţiilor şi sondelor avariate care puteau fi recuperate. O mare parte le puteam socoti definitiv pierdute dat fiind gradul excesiv de distrugere. Întărirea forţelor aeriene şi antiaeriene germane, afectate acestei zone, nu se putea însă realiza decât preluând unităţi de pe Frontul de Est. Am făcut şi aceste sacrificii, deoarece petrolul românesc reprezenta acum o cheie de boltă pentru continuarea războiului şi, după atacurile suferite, nu ne puteam permite ideea de a-l pierde.

Chestiunile tehnice şi tactice ridicate de aceste operaţii m-au absorbit atât de mult, încât n-am observat trecerea timpului. Când m-am uitat la ceas, se făcuse ora 9. Am întrerupt conferinţa, rămânând să o reluăm în dimineaţa următoare. Era prea târziu ca să mai trec pe la hotel, spre a-mi schimba ţinuta.

La 9 şi un sfert, *Horsch*-ul meu a intrat în curtea casei Basarab de pe Calea Victoriei. A oprit în dreptul scării de marmură, străjuită de doi lei de bronz, ale căror siluete se conturau vag în clarobscurul nopţii senine. Faţada clădirii era cufundată în întuneric. Mi-a deschis un lacheu în livrea. Deşi ne aflam în plin război. Sultana nu îşi schimbase cu nimic ritmul şi modul de viaţă. Mi-am lăsat mantaua în vestibulul de marmură. Am observat că la garderobă se aflau multe pardesie. Invitaţii erau mai numeroşi decât îmi închipuisem. Precedat de lacheu, am străbătut marele hol, galeria

cu statui şi am ajuns în sfârşit în sufrageria veneţiană, amenajată în aripa sudică a clădirii. Încăperea aceasta îşi trăgea numele de la marile tapiserii veneţiene care decorau pereţii de marmură. După întunericul de afară, m-a orbit lumina aceea strălucitoare, revărsată din candelabre de Murano şi reflectată în cupele şi pomierele din cristal de Boemia, în platourile de argint cizelat şi în tacâmurile gravate cu blazonul familiei Basarab.

În capul mesei lungi, trona Sultana. Părul ei, de o albeaţă strălucitoare, contrasta cu negrul rochiei de tafta, constelată cu diamante. Deşi era planturoasă, nu-i lipseau graţia şi eleganţa. Invitaţii, optsprezece bărbaţi în smochinguri, degustau lichioruri fine, franţuzeşti. Plastroanele scrobite, lucioase ca sideful, erau tot atât de albe ca lumânările de ceară orânduite în sfeşnice de argint cu braţe multiple. Uniforma unui general român arunca o notă marţială în conclavul de smochinguri negre.

— La ora aceasta se vine, Eugen? m-a întâmpinat cu glumeaţă severitate Sultana. Noi am ajuns la desert. Noroc că am fost prevăzătoare. Am poruncit să ţi se păstreze mâncarea caldă.

Mi-a întins mâna ei albă, grăsuţă, acoperită cu inele. I-am sărutat-o.

— După cum vezi, ai căzut într-o adunare de bărbaţi. Doamnele, înspăimântate de bombardamente, s-au refugiat la ţară. Soţii, reţinuţi de ocupaţiile lor în capitală, au acceptat să-mi ţină de urât în seara aceasta. Cred că îi cunoşti, nu-i aşa?

Am făcut un cordial semn cu mâna cumnatului meu, Vladimir Vulturescu, şi am salutat cu o înclinare a capului pe ceilalţi convivi. Pe unii îi cunoşteam de multă vreme. Se aflau printre ei şi câteva figuri noi. Dar foarte puţine.

— Te rog să iei loc lângă mine, m-a poftit cu amabilitate Sultana, deşi ar trebui să te cert, fiindcă mă lipseşti de prezenţa lui Uwe.

M-am aşezat pe scaunul care mă aşteptase până atunci liber.

— Prefer compania bărbaţilor, mi-a zâmbit Sultana. La vârsta mea pot să fac această declaraţie fără să stârnesc comentarii răuvoitoare.

Ioniţă Lăstun, scheletic dar ceremoniosul majordom al Sultanei, şi-a dirijat cu discreţie servitorii – bătrâni cu toţii – care mi-au servit *hors d'oeuvres*-urile.

— Ce preferi? Vin sau şampanie? m-a întrebat Sultana. Eu nu consum decât şampanie, elixirul de viaţă lungă al bătrânilor. Graţie şampaniei, am să ating suta de ani. Dacă, bineînţeles, între timp, n-

are să-mi pună capăt existenţei vreo bombă. N-ar fi mare pagubă. Am trăit destul. Iar de la războiul acesta nu mă aştept la bucurii.

Am ridicat în cinstea ei prima cupă de şampanie.

— Eşti extraordinară, Sultana! Cred că ai descoperit reţeta tinereţii fără bătrâneţe.

Mi-a zâmbit.

— Linguşitorule! Am trecut de optzeci de ani şi ştiu că îi arăt. Dar îmi place să mă joc „de-a v-aţi ascunselea” cu bătrâneţea şi cu moartea. Le sfidez, şi ele, intimidate, mă evită.

— Nu m-am aşteptat să te găsesc la Bucureşti, i-am spus. Îmi închipuisem că te-ai refugiat la ţară.

Sultana a schiţat un gest de nepăsare, făcând să scânteieze inelele-i somptuoase.

— Dragul meu, prefer să înfrunt primejdiile la Bucureşti. *„Vivre dangereusement!”* Cine folosea expresia aceasta?... Eh, a început să mă lase memoria... Cum îţi spuneam, prefer să mor *en beauté.* În toaletă de seară şi împodobită cu bijuterii. Ce-mi mai poate oferi viaţa, presupunând că moartea ar stărui să mă ocolească? Infirmităţile crescânde ale bătrâneţii, tristeţea singurătăţii, suferinţele unor boli nevindecabile... O bombă bine plasată m-ar elibera de toate fantomele acestea. Spune şi tu, Eugen, nu e mai plăcut să beau şampanie în compania acestor domni în costume de seară decât să lâncezesc la conacul meu, singură şi posomorâtă? La conac nu-mi mai ţin tovărăşie decât bufniţele. Toată noaptea le aud sfădindu-se... Dar ţi-am vorbit destul... Spune-mi acum şi ta ceva despre tine, despre Uwe...

Ciudat, Sultana nu mă întreba de Rudi. De ce?

— Despre mine am puţine de spus, am replicat.

— Am înţeles. Te abţii să vorbeşti. Secretul militar. De ce îl mai păstraţi, nu ştiu! Cu sau fără acest secret, războiul rămâne definitiv pierdut.

Declaraţiile Sultanei n-au făcut senzaţie. Eram cu toţii deprinşi cu sincerităţile ei.

— Dacă aş fi mai tânără, m-ar condamna pentru defetism, rosti ea. Aşa, însă, mă socotesc sclerozată şi mă lasă în pace. Iar eu profit de împrejurare şi spun tot ce am pe suflet. Aţi pierdut războiul. Îndrăzneşte cineva să mă contrazică? Numai comunicatele marelui cartier al *Führerului* sunt de părere contrară.

M-am uitat jenat în jur. Aceeaşi jenă am întâlnit-o şi în privirile celorlalţi convivi. Toţi împărtăşeam credinţa Sultanei.

Vladimir Vulturescu mă privea cu simpatie. Nu-i iubea pe germani. Pe mine nu mă socotea german, ci un cosmopolit, un cetăţean al Europei. Şi el avea aceleaşi convingeri. Participase la primul război mondial şi fusese decorat cu „Mihai Viteazul”, cu „Croix de Guerre”, cu „Victoria Cross” şi cu „Sfântul Gheorghe”. Acum propovăduia pacea şi înţelegerea între oameni.

Se mai afla la masă Toader Başotă, un văr – mult mai tânăr – al Sultanei. Başotă era replica vie a acelor boieri ctitori pictaţi în pronaosul bisericilor. Avea fruntea înaltă, nasul acvilin, ochii întunecaţi, gânditori, obrazul palid, bărbuţă scurtă, înspicată cu alb. Asculta distrat conversaţia generală, dar îşi spunea rar cuvântul. Privirile lui întârziau uneori triste asupra fiului său, Mihnea. Îi cunoşteam durerea pe care mi-o destăinuise odată, la un pahar cu vin. Mihnea era un apatic. Ai fi zis că i se tociseră simţurile, nervii. Nu-i făceau impresie nici femeile, nici politica, nici cursele de cai, care pe tatăl său îl:pasionaseră încă de pe băncile şcolii. Nici războiul şi nici proximitatea cotidiană a morţii nu reuşeau să-l scoată din amorţeală. Blazarea lui Mihnea ascundea o lipsă de vitalitate care îl alarma pe Toader Başotă.

Pe cât de apatic era Mihnea, pe atât de impetuos, de exuberant arăta vărul său Radu. Poate că sângele plebeu care curgea în vinele lui Radu îl făcea să fie atât de vivace. Mihnea evoca o orhidee de seră, Radu – o floare de câmp, robustă, rezistentă. Radu era bastardul lui Matei Başotă, fratele mai mic al lui Toader. Mama lui Radu fusese chelneriţă într-un birt londonez. Matei Başotă – pe atunci student la Cambridge – făcuse un gest care scandalizase întreaga familie. Recunoscuse băiatul şi îl adusese în România. De atunci trecuseră mulţi ani. Familia Başotă se resemnase să primească în sânul ei pe acest pui de cuc. Toader Başotă i-ar fi iertat lui Radu umila ascendenţă maternă dacă acesta n-ar fi fost mai înzestrat de natură decât Mihnea.

Printr-o ciudată ironie a sorţii, Matei Başotă murise curând după înapoierea în ţară, lăsându-şi băiatul în îngrijirea lui Toader. Acesta îl trimisese la învăţătură în Anglia, laolaltă cu Mihnea. În anul izbucnirii războiului se înapoiaseră în România. Radu cu o diplomă de inginer în construcţii aeronautice, iar Mihnea cu un doctorat în Drept. Mobilizarea îi prinsese pe când îşi făceau stagiul militar într-o şcoală de ofiţeri aviatori de rezervă. Eram la Bucureşti când Mihnea obţinuse gradul de sublocotenent şi fusese trimis cu o unitate pe front. Pe Radu îl mobilizaseră la Pipera, în calitate de

recepţioner de avioane.

De atunci îi pierdusem din vedere. Acum, după trei ani de război, îi întâlneam iarăşi. Mă bucuram că erau în viaţă. Fiii mei, Albert şi Wilhelm, fuseseră mai puţin norocoşi.

— Straşnic coniac! rosti Manole Joldea, fost ministru liberal, după ce îşi muie buzele în pahar.

Exclamaţia lui mă trezi din gânduri.

— Minunat! întări Toader Başotă. Cred că are cel puţin treizeci de ani vechime.

— Numai treizeci? glăsui Sultana în derâdere. Mă insulţi, Toader. Făcu un semn majordomului: Ioniţă!

— Da, doamnă?

— Câţi ani are coniacul?

— *Crû* 1892, doamnă.

— Bine, Ioniţă.

— Mulţumesc, doamnă.

— Se cunoaşte, interveni patetic bancherul Julius Blunkenthal. N-am mai băut asemenea coniac de la ultima mea călătorie la Paris. Câţi ani sunt de atunci? Cinci? Şase? Le-am şi uitat socoteala. Mi-e dor de Paris, de Sena…

Consilierul de ambasadă Mihail Rosnovanu scoase din buzunarul smochingului o tabacheră de aur pe care o deschise tacticos. Alese o ţigară al cărei capăt îl lovi uşor de capacul tabacherei.

— Parisul de azi nu seamănă cu cel de acum cinci. Sau şase ani. Îmi aruncă o privire agresivă şi continuă: Germanii mărşăluiesc pe străzi. Între populaţie şi trupele de ocupaţie domneşte o duşmănie surdă. Noaptea se aud focuri de armă. Atentatele se ţin lanţ. La fel şi represaliile. Acum un an, pe când mă aflam la Vichy, a fost împuşcat şi un român. Nu-i mai ţin minte numele. Era inginer. Luptase în rândurile machisarzilor francezi.

— Propun să nu mai discutăm despre război, interveni Sultana, dornică să pună capăt unei discuţii care părea să ia o întorsătură penibilă pentru mine.

Am zâmbit.

— Sunt pentru libertatea opiniilor, Sultana.

— Cred că inginerul era comunist, opină Joldea, dirijând curtenitor discuţia pe alt tărâm.

— Nu ştiu dacă era comunist, replică Rosnovanu. Am auzit că ar fi luptat şi în Spania.

— Cu comuniştii, *Gestapoul* nu se joacă, declară sentenţios

Joldea.

— Nici comuniştii nu-şi văd de treabă, interveni Pantelimon Radomir, directorul unui grup de ziare cu orientare spre dreapta. Îşi trecu prin părul încălcit şi creţ mâna-i lată cu degete scurte, dolofane. Săptămâna trecută, între Predeal şi Azuga au aruncat în aer un tren cu muniţii, adăugă el. Dar strădaniile lor nu vor reuşi să întârzie victoria Axei.

Îmi zâmbi, manifestându-şi în acest chip simpatia lui faţă de cel de-al treilea *Reich*.

Industriaşul Raul Gandara îşi duse la gură paharul cu benedictină. Florile de cristal şi solitarul inelului său scăpărau, irizând curcubee minuscule. Cunoşteam duşmănia lui Gandara faţă de regim, de când uzinele sale fuseseră acaparate de concernul „Hermann Göring Werke”.

— De la o vreme agitaţia comuniştilor se înteţeşte.

Generalul Scarlat Almazu, stingherit de prezenţa mea, dădu un răspuns evaziv:

— Îi încurajează desfăşurarea operaţiilor militare.

— Axa primeşte lovituri pe toate fronturile, declară un bătrân cu părul alb şi mustăţi cenuşii, tăiate englezeşte.

Îl cunoşteam şi pe acesta tot din casa Sultanei. Îl chema Luca Paltin şi era unul din stâlpii partidului liberal. Imensă-i avere dădea cuvântului său o mare greutate.

Radomir îl contrazise:

— Înaltul Comandament German pregăteşte o serie de lovituri tari.

— Se pare că sunt pe punctul de a desăvârşi o armă secretă care va pune capăt războiului în câteva luni, grăi diplomatic Almazu, repetând placa oficială.

— Scarlat, mă faci să râd! rosti persiflant Luca Paltin.

Discuţia era extrem de instructivă. Autoritatea Germaniei suferea o gravă eclipsă, judecând după libertatea pe care şi-o luau aceşti români de a vorbi cu atâta dezinvoltură despre inevitabila prăbuşire a armatelor celui de-al treilea *Reich* în prezenţa unui general german. Este adevărat că în calitatea mea de ginere al Sultanei, mă considerau mai puţin primejdios. Poate că unii dintre cei care criticau acum atât de acerb Germania nu s-ar fi temut să îndure câteva neplăceri de scurtă durată – în cazul că vorbele lor ar fi ajuns la urechile Siguranţei şi ale *Gestapoului* – căci erau siguri că după victoria aliaţilor răsplata va fi triplă.

— Neîncrederea dumneavoastră în victoria Axei mă surprinde, grăi Radomir.

— Nu fi mai catolic decât Papa! îl ironiză un bărbat voinic, cu ochelari de baga, şi care morfolea între buzele-i groase o havană. (Pe tipul acesta nu-mi aminteam să-l mai fi văzut vreodată.) Dumneata crezi cu tot dinadinsul în victoria finală, a Axei?

Radomir îmi aruncă o privire, cerându-mi cooperarea. Nedumerit de tăcerea mea, ezită câteva clipe înainte de a răspunde.

— Cred că se va ajunge la o soluţie de compromis.

Joldea izbucni în râs.

— Glumeţ te-ai mai făcut de la o vreme, Radomir!

Ziaristul îşi înfipse dinţii într-un măr ionatan, de un roşu-rubiniu. Operaţia îl scutea să mai răspundă.

Industriaşul Râul Gandara interveni cu satisfacţie:

— În uzinele mele, muncitorii dau tot mai mult de lucru autorităţilor. Deunăzi au ucis un agent acoperit al *Gestapoului.* Comuniştii se agită…

— Vechea poveste, zise bărbatul cu ochelari de baga.

— Povestea devine epopee, declară tânărul Radu Başotă.

Toate privirile se îndreptară spre el. Cuvintele sale izbiseră neplăcut urechile câtorva convivi cu opinii conservatoare.

— Găseşti că e cazul să le aduci elogii? rosti acid Radomir.

— Nu fac decât o constatare. Sunt singurii care luptă efectiv împotriva… *Gestapoului.*

Generalul Almazu tuşi încurcat. Bărbatul cu ochelari de baga trase un fum din trabuc. Joldea dădu peste cap benedictina. Luca Paltin râse în barbă. Toader Başotă aruncă o privire mustrătoare nepotului său. Declaraţiile lui Radu, chiar dacă erau în asentimentul multora din cei prezenţi, vădeau o lipsă de prudenţă puţin recomandabilă.

— Germanii sunt aliaţii noştri, Radule, spuse cu gravitate Radomir.

Radu zâmbi.

— În toată afacerea asta, România îmi evocă o adolescentă timidă, pe care tatăl – un tiran de modă veche – a măritat-o cu sila după un tip antipatic, dar cu o splendidă situaţie materială. Ceva mai târziu se dovedeşte că splendida situaţie materială nu a fost decât un *bluff* şi că această căsnicie impusă s-a soldat cu un *fiasco*…

Aluzia era străvezie.

Sultana Basarab şi-a dat seama că discuţia aluneca pe o pantă periculoasă.

— Domnilor, propun să trecem în salon. Ne aşteaptă cafelele.

— Cui acordaţi favoarea de a vă oferi braţul? întrebă cu galanterie generalul Almazu.

Sultana a surâs, apoi m-a arătat cu un gest larg:

— Principelui von Altenburg-Delmond. Îl pedepsesc fiindcă a întârziat la cină.

Delicateţea ei m-a mişcat. I-am oferit braţul şi, împreună, am deschis cortegiul, îndreptându-ne spre salon.

— Îţi mulţumesc pentru tactul de care ai dat dovadă, Eugen. Trebuie să-i înţelegi şi pe oamenii aceştia. Toţi sunt exasperaţi.

Suspină adânc.

— Dispare o lume, dragul meu. Eu sunt bătrână, dar voi veţi trece prin multe încercări. Să nu te superi că ţi-am vorbit atât de sincer.

I-am mângâiat mâna bătrână.

— Îi înţeleg, Sultana. Vă înţeleg pe toţi. Încerc să mă înţeleg şi pe mine.

Am intrat în salonul cel mare, decorat în stil *Siecle* care a imortalizat pe Ludovic al XIV-lea.

Sultana s-a aşezat alături de mine, pe o canapea. Servitorii ne-au adus cafelele. Câţiva invitaţi s-au aşezat în jurul unor mese de joc. Majoritatea s-au instalat la pocher şi la *chemin de fer.* Printr-un tacit acord au încetat să mai discute politică.

Eram uimit de ostilitatea pe care o citeam în ochii unor convivi. Culmea este că pe cei mai mulţi îi cunoşteam bine. Îi întâlneam adeseori în casa aceasta, benchetuisem împreună, jucasem cărţi împreună, glumisem împreună. Acum eram pentru ei un străin. Refuzau să ţină seama până şi de faptul că eram ginerele gazdei, că în mod formal făceam parte din familie.

Vladimir Vulturescu s-a aşezat pe un fotoliu în preajma mea.. În ciuda convingerilor sale politice, rămânea un *gentleman.* Cu amabilitatea care îl caracteriza, m-a întrebat de copiii mei, mi-a vorbit de ai lui. Mi-a spus că fiul său, Şerban, lupta pe front, într-o unitate de aviaţie. Era îngrijorat de soarta lui. Nu a încercat să mă sondeze, spre a afla părerile mele despre război. Ştia că m-ar fi pus într-o situaţie grea.

Chiar dacă aş fi adoptat o atitudine contrară punctului de vedere oficial, nu m-aş fi pronunţat în mijlocul acestor oameni, cu atât mai

mult cu cât nu puteam să ştiu dacă printre ei nu se afla vreunul vândut Gestapoului.

În jurul orei 11, tinerii s-au eclipsat. Un sfert de oră mai târziu, am cerut şi eu îngăduinţa să mă retrag. Sultana m-a rugat să vin mai des pe la ea.

— Nu are rost să stai la hotel, când aici ai la dispoziţie câte camere doreşti. Elissa a murit, dar aceasta nu înseamnă că nu ai rămas ginerele meu. Legăturile noastre de familie, prin alianţă, nu s-au stins după dispariţia fiicei mele. Uwe şi... Rudi ne leagă mai mult decât orice.

Am remarcat şi de data aceasta ezitarea ei când a menţionat numele lui Rudi. I-am mulţumit pentru invitaţie, dar am obiectat că prezenţa mea ar obosi-o. Ar fi trebuit să primesc ofiţeri, să deranjez lumea plecând adeseori în zori, sau înapoindu-mă noaptea târziu. A înţeles că voiam să-mi păstrez libertatea.

Aproape de miezul nopţii am ajuns la hotel. Când am trecut prin hol, îndreptându-mă spre ascensor, am zărit la bar pe Radu Başotă, în compania Yvonnei Vitry. Stăteau pe două scaune înalte, rezemaţi de tejghea, sorbeau cocteiluri şi se priveau în ochi.

Am regretat că nu mai eram tânăr.

A doua zi de dimineaţă m-a chemat la telefon Göring. Era îngrijorat de bombardamentele anglo-americane asupra zonei Ploieşti.

— Vă rog să luaţi, principe, cele mai serioase măsuri pentru asigurarea unei apărări eficiente a acestei zone. Vă încredinţez puteri discreţionare. Dacă veţi întâmpina greutăţi, vă rog să mă chemaţi imediat la telefon. Mă găsiţi la Karinhall. Inginerul Haag cum se descurcă? Face progrese? Când ne va furniza primele piese detaşate?

Spre ruşinea mea, n-am putut să-i dau lămuriri satisfăcătoare în legătură cu activitatea lui Haag. Preocupat de incursiunile aeriene inamice, neglijasem să mă interesez de rezultatele obţinute de inginer. I-am făgăduit că voi lua neîntârziat legătura cu Haag şi că în cursul serii îi voi telefona la Karinhall.

— În ce stadiu se află executarea lucrărilor de proiectare încredinţate lui Haag? l-am întrebat pe von Geist. Ştii ceva?

Colonelul a ridicat din umeri.

— La uzinele „Gandara” echipele de proiectanţi lucrează zi şi noapte, cu schimbul. Pe Haag nu l-am văzut decât o dată, şi atunci

fugitiv. Era grăbit. Avea o întâlnire urgentă. Nu ştiu de ce natură…

Am telefonat la atelierul de proiectare al uzinelor. Mi-a răspuns inginerul Dietrich, unul dintre ajutoarele lui Haag.

— Haag lipseşte din uzină.

— Când pot să-i vorbesc?

— Încercaţi la ora prânzului.

Aproape de 12, am chemat din nou uzina la telefon. Mi s-a spus că inginerul Haag nu se înapoiase încă. Eram perplex. Ce întâlniri atât de importante avea inginerul de îşi permitea să lase pe seama altora executarea unei lucrări pe care avea obligaţia să o supravegheze personal?

N-am mai revenit la telefon. M-am urcat în maşină şi am plecat direct la uzină. Era trecut de 2 când am intrat în atelier. Proiectanţii lucrau cu înfrigurare. Haag era inexistent. Socoteam că nu este de datoria mea să-l supraveghez pe inginer, dar făcusem o promisiune lui Göring şi voiam să mă ţin de cuvânt.

L-am chemat pe inginerul Dietrich.

— Trebuie să stau de vorbă cu inginerul Haag.

Dietrich îşi vâra şi îşi scotea mâinile din buzunarele halatului alb. Prezenţa mea îl intimida.

— Nu ştiu ce să vă spun, *Herr General,* bâigui el. *Herr* Haag a fost de dimineaţă pe aici, s-a interesat de stadiul lucrărilor de proiectare, ne-a dat unele indicaţii şi… a plecat.

— Nu v-a lăsat vreun număr de telefon unde să poată fi găsit la nevoie?

— Nu ne-a lăsat.

— Mulţumesc.

M-am uitat la inginerii care lucrau cu sârg, aplecaţi peste planşetele lor.

— Când credeţi că veţi trece la executarea lucrărilor de construcţii montaj? l-am întrebat pe Dietrich.

— Cât de curând.

— Îmi puteţi furniza o dată aproximativă?

Era atât de nervos, încât îşi plimba mâinile de la buzunare la frunte, de la frunte iarăşi în buzunare, iar de acolo la setul de tocuri şi creioane aliniate în buzunarele de la piept.

— Vedeţi, *Herr General,* noi, proiectanţii, lucrăm pe echipe. Avem sarcini precise şi sever delimitate. O echipă nu se ocupă decât de lucrările ce-i revin. Nu suntem autorizaţi să cunoaştem proiectul în ansamblu. Numai *Herr* Haag are acest drept, în

calitatea lui de şef al lucrării.

— Am înţeles. La înapoierea inginerului Haag vă rog să-i comunicaţi că l-am căutat şi că vreau să-i vorbesc neapărat.

Am părăsit indispus atelierul de proiectare. În drum spre Bucureşti mi-am exprimat nemulţumirea faţă de comportarea lui Haag.

— Omul acesta îmi pare neserios, von Geist. Are de executat o lucrare de o importanţă vitală. În loc să stea zi şi noapte printre inginerii săi. Umblă aiurea.

Am întrebat de Haag la hotelul unde avea rezervat un apartament. Mi s-a spus că în ultimele zile nu fusese văzut de personalul hotelului. Faptul m-a îngrijorat.

— Să telefonăm la sediul concernului „Hermann Göring”; propuse von Geist.

Nici acolo n-am reuşit să-i dăm de urmă. Am aflat doar că lui Haag i se amenajase o locuinţă în incinta uzinelor „Gandara”, spre a i se da posibilitatea să se afle permanent în mijlocul colaboratorilor săi.

Eram perplex.

— Să i se fi întâmplat ceva, von Geist?

Şeful statului meu major ridică nedumerit din umeri.

— În civilii aceştia nu poţi avea nici o încredere, a replicat.

— Nu crezi că este cazul să luăm legătura cu Legaţia germană sau cu *Gestapoul?*

— Cum credeţi dumneavoastră, *Herr General*. Am să mă ocup de această chestiune şi am să vă raportez de îndată ce obţin vreo veste.

În după-amiaza aceea am inspectat din nou zona petroliferă şi postul „Ilse Zwo”. Ultimele bombardamente produseseră mari pagube. Aviaţia noastră de vânătoare şi artileria antiaeriană reuşiseră să doboare câteva bombardiere inamice. Pierderile noastre erau severe. Aparatele noastre de vânătoare aveau caracteristici tehnice inferioare avioanelor anglo-americane. Hitler pusese accentul pe producţia de serie, neglijând îmbunătăţirea parametrilor. Se crease astfel un dezechilibru în favoarea aliaţilor, preocupaţi în special de mărirea performanţelor propriilor avioane.

Seara, când m-am înapoiat la hotel, von Geist mi-a prezentat raportul.

— Am reuşit să dau de urma lui Haag, *Herr General.* Noaptea trecută şi-a petrecut-o la Sinaia, în companie galantă.

M-a pufnit râsul.

— Uite ce ştie mormolocul?!

— Cine credeţi că este ultima lui cucerire?

— Vreo actriţă româncă, am opinat.

— *Mademoiselle* Yvonne Vitry.

— Yvonne? Iată o veste formidabilă!

Von Geist a zâmbit.

— Pare de necrezut, nu-i aşa? La legaţie idila dintre inginerul Haag şi Yvonne Vitry a început să dea naştere la comentarii. Se fac şi pariuri. Cine va rămâne învingător? Radu Başotă sau Siegfried Haag?

Mi-am amintit de scena întrevăzută în barul hotelului. Preferinţa Yvonnei pentru Haag îmi părea absurdă. Radu Başotă era un adevărat bărbat. Din acest punct de vedere superioritatea lui asupra lui Haag era indiscutabilă.

— Yvonne şi inginerul Haag sunt nedespărţiţi, continuă von Geist. S-au cunoscut acum câteva zile prin intermediul lui von Haugwitz. De atunci fac plimbări cu automobilul pe Valea Prahovei, poposesc la Sinaia, la Predeal, la Braşov… Se comportă ca doi tineri îndrăgostiţi.

Timidul Haag în postură de îndrăgostit avea un haz irezistibil.

— Unii membri ai Misiunii germane condamnă purtarea lui Haag, zise von Geist. I se reproşează ostentaţia cu care se afişează. Nimeni nu îi pretinde să se călugărească. Dar acum, în timp de război, i se cere o oarecare decenţă. Formal, cel puţin. Între patru ochi, n-are decât să se dezlănţuie ca un satir. Nici ceilalţi membri ai misiunii nu sunt sfinţi. *Herr Oberst* von Haugwitz s-a făcut remarcat prin ceaiurile pe care le oferă prietenilor săi. Se limitează însă la un cerc strict german. Nu se dă în spectacol în faţa românilor.

Nu ridicam piatra împotriva lui Haag. Prevedeam că fabrica de rachete care lua fiinţă la Bucureşti nu va avea viaţă lungă.

— Până şi direcţia hotelului este nemulţumită de această aventură, adăugă von Geist. *Mademoiselle* Vitry a lipsit de câteva ori de la program.

— Când crezi că am să pot sta de vorbă cu Haag?

— Diseară, la o mică petrecere pe care o oferă von Haugwitz în cinstea dumneavoastră. Von Haugwitz v-a trimis o invitaţie scrisă.

— Se poate, am replicat. Nu am avut timp să-mi citesc corespondenţa personală din ultimele zile. Bietul Busch! îi resimt lipsa. Când era aici, îmi rezuma scrisorile primite.

— Aveţi atâta încredere în Busch?

— Nu este vorba numai de încredere, von Geist. Nu am ce ascunde. De altfel, ce contează dacă, pe lângă *Gestapo*, îşi mai aruncă şi Busch ochii asupra corespondenţei mele? Poţi să fii sigur, dragul meu, că toate scrisorile noastre sunt citite de oamenii lui Himmler. Spui că în seara aceasta sunt invitatul lui von Haugwitz?

— Diseară, la opt.

M-am uitat la ceas.

— În cazul acesta, să ne grăbim. Este deja nouă. Nu reuşesc niciodată să ajung la timp acolo unde sunt invitat. Dar nu e vina mea. Să ne schimbăm, von Geist.

Şeful de stat-major s-a îndreptat spre uşă, dar s-a oprit cu mâna pe clanţă.

— Să vă dau o noutate, *Herr General.*

— Să nu-mi spui că este bună, von Geist, căci n-am să te cred.

— *Feldmarschallului* von Manstein i s-a ridicat comanda.

Am încreţit din sprâncene.

— Ce spui? A făcut Hitler prostia aceasta?

— Ce contează încă o prostie, pe lângă atâtea altele?!

— Ai aflat împrejurările în care von Manstein a fost debarcat?

— Nu încă, dar am să le aflu.

Cunoşteam procedeul lui Hitler de a atribui generalilor propriile sale greşeli. Ultimul lui ţap ispăşitor fusese deci von Manstein. Biata armată germană!

Mi-am îmbrăcat uniforma cea bună şi, urmat de von Geist, am plecat la petrecere. Von Haugwitz era încartiruit într-o elegantă vilă din cartierul Filipescu. Când am sosit la destinaţie şi ordonanţa lui von Haugwitz ne-a deschis uşa, mi-au ajuns la ureche primele măsuri ale cântecului care devenise un simbol pentru soldatul german:

Vor der Kaserne,
Vor dem grossen Tor,
Stand eine Luterne
Und steht sie noch davor...

În vreme ce ne lăsam mantalele la garderobă, ne-a ieşit în întâmpinare von Haugwitz.

— Eram îngrijorat de întârzierea dumneavoastră, *Herr General.*

Invitaţii erau în majoritate ofiţeri germani. Pe lângă epoleţii de aur ai generalilor şi epoleţii cu trei stele ai coloneilor, se zăreau şi

câţiva epoleţi modeşti de căpitani şi locotenenţi.

— Mi-a plăcut întotdeauna compania ofiţerilor tineri şi decorativi, pricepuţi să creeze o ambianţă de antren şi veselie, îmi explică von Haugwitz. Dacă am fi numai între noi, vârstnicii, petrecerea ar fi prea ternă.

Am remarcat prezenţa câtorva fete drăguţe.

— Fac parte din grupul etnic german şi sunt înrolate în formaţiile militare auxiliare. Sunt foarte vesele şi înţelegătoare, *Herr General*.

Se aflau de faţă şi câţiva civili, membri ai Legaţiei germane. Dar nu se simţeau la largul lor între atâţia militari.

Pe o canapea, lângă fereastra acoperită cu draperii de catifea verde, inginerul Haag şi Yvonne Vitry stăteau mână în mână, ca doi tineri îndrăgostiţi. Din nefericire pentru el, dragostea atârna mai greu în balanţă decât raţiunea.

Yvonne, în schimb, avea un succes colosal. Von Haugwitz se apropie de ea şi o rugă să cânte *Parlez-moi d'amour.* Yvonne acceptă cu dragă inimă. Trecu lângă orchestră, salutată de aplauzele asistenţei.

Şi generalii o ascultau pe Yvonne Vitry. Femeile fumau visătoare. Apoi cântecul se curmă. Abia după câteva clipe de tăcere aplauzele izbucniră tumultuos. Tăvile cu pahare de şampanie începură să circule iarăşi printre invitaţi. Perechile reluară dansul.

— Am hotărât să ne căsătorim, îmi spuse Siegfried Haag.

— Felicitările mele, *Herr* Haag.

— Vă mulţumesc. *Herr General.*

Deşi ştiam că îl smulg dureros din beatitudine, am atacat subiectul care mă interesa.

— Când putem sta puţin de vorbă despre rachete.

Haag şi-a scuturat capul, ca şi când s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Cum? Ce spuneţi?... Racheta? Da, da! Mâine... Mâine de dimineaţă...

— *Reichsmarschallul* Göring s-a interesat personal de mersul lucrărilor.

— Bine, *Herr General*, bine, bine...

Vorbea ca şi când s-ar fi aflat în transă. În noaptea aceea era inutil să încerc a-i smulge câteva cuvinte cu şir.

Colonelul von Haugwitz se apropie.

— O surpriză pentru dumneavoastră, *Herr General*. Acum câteva clipe m-a chemat la telefon comandamentul. Ofiţerul de serviciu mi-a comunicat că vărul dumneavoastră, locotenent-colonelul von

Graffenstein-Islingen, a aterizat acum douăzeci de minute pe aerodromul Băneasa.

— Erich la Bucureşti? am exclamat mirat. Să vină imediat încoace!

— Am avut grijă, zise von Haugwitz. Am trimis maşina mea la aerodrom. În clipa aceasta vărul dumneavoastră trebuie să fie în drum spre noi. Am telefonat şi la hotel să i se rezerve o cameră.

— *Herr Oberst,* aţi fost întotdeauna mesagerul veştilor bune! i-am spus, strângându-i mâna.

Erich von Graffenstein-Islingen a sosit în mai puţin de un sfert de oră. Ofiţerul acesta de stat-major era tipul sportivului. Ars de soare, musculos, cu umeri laţi, avea pe obrazul stâng o cicatrice lungă, urma unui duel din tinereţe. L-am îmbrăţişat cu bucurie.

— Cu ce ocazie prin Bucureşti? l-am întrebat, plin de curiozitate.

— Am o permisie de zece zile şi m-am grăbit să-ţi fac o vizita.

— Ai venit din Norvegia până aici ca să mă vezi? Eşti formidabil, Erich!

— Am terminat cu Norvegia. Acum două săptămâni m-au mutat la Paris. În statul-major al lui Stupnagel.

L-am bătut pe umăr.

— Fericitule! Stupnagel este un om excepţional.

Von Haugwitz ne-a poftit la bufet. L-a tratat pe von Graffenstein cu *pâté de foie gras,* caviar, curcan, şampanie. Von Graffenstein se înfrupta ca un căpcăun din bunătăţile servite în farfurii de porţelan fin.

— Demult n-am mai mâncat aşa de bine. Felicitările mele, *Herr Oberst*. Aveţi un bucătar de înaltă clasă.

În vreme ce von Haugwitz poruncea *maître d'hotelului* – pe care-l luase în primire odată cu casa – să aducă din pivniţă o nouă provizie de şampanie, von Graffenstein îmi şopti:

— Să nu zăbovim aici. Ţi-am adus noutăţi extraordinare.

— Straşnic! Abia aştept să-ţi goleşti sacul.

Am mai rămas un sfert de oră la petrecere. Von Graffenstein a apucat chiar să danseze o dată cu Yvonne, despre care mi-a spus mai târziu că este „fantastică". Apoi ne-am luat rămas bun şi am plecat.

Îndată ce ne-am instalat în maşină, l-am poftit pe Erich să-şi toarne ştirile.

— Cunoşti amănunte în legătură cu debarcarea lui von Manstein? l-am întrebat.

— În drum spre tine am trecut prin Berlin, mi-a răspuns, aşa că am avut tot timpul să îmi fac plinul de veşti senzaţionale. Înlăturarea lui von Manstein are două cauze. În primul rând, Hitler s-a descotorosit de ultimii mareşali cu particulă nobiliară de pe Frontul de Est. Odată cu von Manstein, a fost înlocuit şi von Kleist. *Führerul* a procedat cu amândoi după acelaşi tipic. I-a poftit la Berchtesgaden, făcându-le cinstea de a le trimite avionul său personal. Pe von Kleist l-a primit pe data de 28 sau 29 martie. Pe von Manstein l-a poftit la, 30 martie. Amândurora le-a ţinut un discurs asemănător, care se reducea în esenţă la următoarea idee centrală: campania pe frontul oriental intră într-o nouă fază. Metoda războiului de mişcare s-a perimat. În est sunt necesari actualmente comandanţi de armată înzestraţi cu o fanatică voinţă de a rezista pe poziţie, dublată de o energie neînvinsă. A omis să adauge că generalii care vor prelua comanda trebuie să fie preasupusele slugi ale *Führerului*.

— Se înţelegea de la sine această condiţie.

— Pe scurt, a continuat Erich, cei doi mareşali au fost înlocuiţi cu Walter Model, care a preluat comanda Grupului de armate Sud, şi de Schörner, care a primit comanda Grupului de armate A. Am uitat să-ţi spun că de azi înainte Grupul de armate Sud se va numi Grupul de armate Ucraina-Nord, iar Grupul de armate A. se va numi Grupul de armate Ucraina-Sud.

— *La même Jeanette*...

— Exact. Model şi Schörner sunt de origine plebee, deci susceptibili să se bucure de încrederea *Führerului*. Model nu este novice în arta militară. Schörner însă s-a făcut remarcat numai prin intransigenţa – eu aş spune încăpăţânarea – dementă cu care îşi trimitea la moarte sigură regimentele, spre a fi pe placul lui Hitler. Schörner a şi primit o poreclă potrivită. Schörner „Măcelarul”.

Von Graffenstein mi-a oferit o ţigară, apoi şi-a aprins şi el una.

— Cu puţin timp înainte de debarcarea lui von Manstein şi a lui von Kleist, *Feldmarschallul* von Kluge a suferit aceeaşi soartă. Hitler s-a folosit de un pretext care-l servea de minune. Von Kluge fusese rănit – nu prea grav – într-un accident de maşină. *Führerul* s-a grăbit să-l înlocuiască la comanda Grupului de armate Centru cu Ernst Busch, altă creatură devotată trup şi suflet nazismului.

— Von Manstein, von Kluge şi von Kleist reprezentau ultimii pioni ai vechiului *Wehrmacht,* Erich. Acum Frontul de Est rămâne exclusiv în mâna creaturilor lui Hitler.

— Nici oamenii aceştia nu vor avea viaţă lungă, Eugen.

Am aspirat aroma ţigării.

— Îndepărtarea lui von Manstein mă uluieşte. S-ar zice că Hitler luptă împotriva intereselor Germaniei. Von Manstein este unul dintre cei mai valoroşi strategi.

— Hitler îl socotea incomod. Cu puţin timp înainte de a fi înlăturat, von Manstein săvârşise iarăşi un act în dezacord total cu *O.K.W.*-ul; la 23 martie, Armatele blindate 1 şi 4 ruseşti au încercuit zece divizii germane de sub comanda generalului Hube. Se repeta povestea de la Stalingrad şi de la Korsun. Ca şi în alte cazuri, von Manstein a solicitat să fie primit de Hitler, spre a-i demonstra că nimicirea diviziilor lui Hube ar reprezenta o pierdere grea pentru armata germană şi că abandonarea atâtor mari unităţi nu-şi are raţiunea. Hitler l-a primit pe von Manstein la Berchtesgaden. *Führerul* se neurastenizase în Bunkerul de la Rastenburg şi avea nevoie de puţin aer curat, alpin. Discuţia dintre cei doi bărbaţi a durat câteva ore. Hitler i-a reproşat insuccesele militare din ultimele luni. „În repetate rânduri mi-aţi cerut îngăduinţa de a vă replia şi de a stabiliza frontul. Mi-aţi demonstrat cu lux de argumente că veţi reuşi să opriţi înaintarea inamicului pe Don. Dar v-aţi retras pe Doneţ, apoi dincolo de Nipru, dincolo de Bug, iar acum aţi ajuns la Nistru. Unde ne oprim?”. În cele din urmă a acceptat argumentele lui von Manstein. A rămas stabilit să i se îngăduie lui Hube a se retrage spre vest, pentru a acoperi graniţele Ungariei. În prima sa variantă, Hitler propusese ca diviziile lui Hube să se replieze în România, care prezenta o mare importanţă strategică. Von Kleist a primit în schimb misiunea de a se opri pe Nistru şi în continuare de a face toate eforturile spre a împiedica invadarea teritoriului românesc.

Am replicat posomorât:

— Ştiu cum jonglează Hitler cu marile unităţi. Se miră că generalii săi nu pot face faţă inamicului, când au la dispoziţie atâtea şi atâtea corpuri de armată, uitând că aceste corpuri au ajuns să aibă efectivele unor regimente... Şi care a fost concluzia discuţiilor?

— Von Manstein a plecat spre front încântat că a reuşit să obţină aprobarea retragerii lui Hube. Când a ajuns însă la cartierul său general, i s-a adus la cunoştinţă că a fost debarcat. N-a avut nici bucuria să asiste la ieşirea din încercuire a diviziilor lui Hube. Succesul operaţiei, pregătită de von Manstein, a revenit

succesorului său. Generalul Hube, pe care-l pândise până atunci Curtea Marţială, a fost chemat ia Berchtesgaden spre a i se conferi „Frunzele de stejar” şi briliantele la „Crucea de Fier”. Nu le-a purtat însă multă vreme. Avionul cu care se întorcea pe front s-a prăbuşit, iar Hube şi-a pierdut viaţa... După cum vezi, Eugen, lucrurile merg cum nu se poate mai bine.

— Alte noutăţi? l-am întrebat. Ceva mai vesele nu se poate?

— Vesele? Când s-a scufundat „Titanicul”, orchestra cânta *God save the King.* Şi la noi, posturile de radio emit cântecul lui Horst Wessel.

— Acestea sunt deci toate noutăţile?

— Nu. Am şi altele. Din sursă sigură. Mi le-a furnizat Canaris în persoană.

— Bun! Te ascult!

— Amicul nostru Himmler, zise Erich, subliniind ironic primul cuvânt al frazei, se pare că s-ar afla într-o situaţie nu tocmai trandafirie.

Ştirea m-a surprins.

— Himmler în dificultate? N-aş crede. Himmler este mâna dreaptă a lui Hitler.

— A fost, Eugen! A fost! Mai vrei o ţigară?

— Nu, mulţumesc.

Şi-a aprins încă una.

— Bormann este azi mâna dreaptă a lui Hitler. Aş zice „eminenţa lui cenuşie”, dacă termenul n-ar fi atât de demonetizat.

Mi-am sprijinit cotul de brăţarul banchetei.

— Mă interesează afacerea aceasta.

— Himmler a intrat în legătură cu aliaţii, prin intermediul unui oarecare dr. Langbehn.

— Cine mai e şi acesta?

— Un individ fără suprafaţă. Fata lui Langbehn era colegă la şcoală cu fata lui Himmler. Prietenia dintre cele două eleve a oferit părinţilor prilejul să se cunoască. Langbehn era în legătură cu dr. Popitz.

— Acelaşi Popitz care face parte din grupul de... prieteni ai generalului Beck?

— Exact.

Am simţit un foarte neplăcut fior străbătându-mă din creştet până în tălpi.

— Brrr! am exclamat.

— Ţi-e frig? m-a întrebat Erich.

— Mai degrabă frică, i-am răspuns zâmbind. Popitz ştie prea multe despre noi.

— Nu cred că a vorbit. Altfel, până la ora aceasta am fi fost arestaţi cu toţii.

— Mă îndoiesc. Himmler a încercat să mă sondeze şi pe mine.

— Când?

— De curând. Prin ianuarie.

— Îşi caută aliaţi, zise Erich.

— Spune-mi, ce s-a întâmplat cu Langbehn?

— Nu pot să-ţi furnizez multe amănunte. Am aflat doar atât. Anul trecut, prin septembrie, dr. Langbehn a făcut o vizită în Elveţia. Acolo se pare că ar fi luat legătura cu agenţi străini. Nu cunosc nume, aşa că nu pot face preciziuni. Cert este că *Gestapoul* a reuşit să intercepteze un mesaj cifrat al unei agenţii, care, fără să fie britanică sau americană, avea strânse relaţii cu aliaţii. Mesajul a fost descifrat. Conţinutul lui era zdrobitor. Langbehn luase contact cu câţiva intermediari, care aveau misiunea să tatoneze terenul în tabăra anglo-americană, spre a şti ce atitudine ar adopta aliaţii faţă de Himmler în cazul că acesta ar prelua puterea.

— Explozivă situaţie! am exclamat.

— Foarte explozivă, a confirmat Erich, cu atât mai vârtos cu cât documentul a căzut în mâna *Obergruppenführerului* Müller, unul dintre cei mai sinistri indivizi din *S.S.,* care visează de multă vreme să ia locul lui Himmler. Pentru Müller mesajul era mană cerească. Dispunea în sfârşit de o armă împotriva omului pe care voia să-l doboare. Cu acest document în buzunar, s-a înfiinţat la cabinetul lui Bormann. Bormann şi-a dat imediat seama de importanţa acestei piese. Cum şi el dorea pieirea lui Himmler, s-a prezentat lui Hitler. I-a dezvăluit afacerea, punându-i şi documentul sub nas. *Führerul* a făcut ca de obicei o criză de nervi, apoi l-a chemat pe Himmler. *Reichsführerul S.S.* a dovedit cu acest prilej cât e de viclean. A recunoscut imediat că întreţinea legături de prietenie cu dr. Langbehn, dar a negat că i-ar fi încredinţat misiunea de a intra în discuţii cu aliaţii. A reuşit să strecoare o umbră de îndoială în inima lui Hitler. Înainte de audienţă, *Führerul* făgăduise lui Bormann că îl va lichida pe şeful suprem al *S.S.*-ului. Îndată ce a părăsit cabinetul *Führerului*, Himmler a dispus arestarea bietului Langbehn, care se aşteptase la o recompensă de altă natură. Ancheta, condusă de oamenii lui Himmler, a stabilit că doctorul a lucrat din proprie

iniţiativă şi că s-a folosit abuziv de numele *Reichsführerului S.S.* *Obergruppenführerul* Müller şi Bormann, care cunoşteau realitatea, spumegau la gândul că Himmler le scăpase din gheare. Dacă reuşeau să pună mâna pe dr. Langbehn şi să-i smulgă declaraţii, succesul lor era asigurat. La ora actuală *Reichsführerul S.S.* îl păzeşte pe Langbehn ca pe ochii din cap. Şi are tot dreptul s-o facă. Nici o anchetă care angajează siguranţa statului nu poate fi pornită sau condusă în cel de-al treilea *Reich* fără aprobarea sau în afara controlului direct al lui Himmler.

Am râs amar.

— Bietul Langbehn! Zace în închisoare, deşi se bucură de prietenia şefului suprem al închisorilor. Se aştepta să ajungă ministru, şi acum aşteaptă să atârne în ştreang.

— Eşti lugubru, Eugen, zise Erich, scuturându-se. Perspectiva aceasta tristă o mai au şi alţii.

— Te referi la noi?

— Desigur.

— Să sperăm că finalul va fi altul.

Maşina a oprit în faţa hotelului.

— Mâine am o zi foarte încărcată, Erich. De la o vreme mă simt obosit şi nesfârşit de trist.

Am intrat împreună în hol. Dintr-un fotoliu s-a desprins locotenent-colonelul Melchinger şi s-a îndreptat aferat spre mine. Şi-a izbit călcâiele şi mi-a raportat în stilul lui lapidar:

— Sunteţi convocat de urgenţă la Berchtesgaden, *Herr General.* Avionul personal al *Führerului* va sosi în cursul dimineţii de mâine spre a vă transporta în Germania.

— Mulţumesc, Melchinger.

Mi-am întors privirile spre Erich. I-am zâmbit:

— Ce crezi că va urma?

Erich a ridicat din umeri.

— Ştiu eu?! Porţi particulă nobiliară, exerciţi o înaltă funcţie...

— Îndeplinesc toate condiţiile...

— Se pare că da, Eugen.

— Mă tem că veţi mai pierde un pion, Melchinger.

— Pardon? rosti ofiţerul nedumerit.

— Mă referam la o partidă de şah. Poţi să te duci la culcare. Îţi mulţumesc pentru mesaj.

Melchinger a salutat şi s-a retras.

Tânărul de la recepţie ne-a încredinţat cheile. Urmat de Erich, m-

am îndreptat spre ascensor.

— Ştii cine l-a dat peste cap pe contele Moltke? zise el. Un agent al...

Am ridicat mâna.

— Mulţumesc, Destul! M-ai năucit. Lasă restul pe mâine.

— Mâine pleci la Berchtesgaden.

— Sper să mă întorc.

— Dragă Eugen, am venit la Bucureşti pentru tine. Dacă tu pleci, ce-am să fac singur în oraşul acesta, în care nu cunosc pe nimeni? Ridic şi eu pânzele.

— Şi unde ai de gând să te duci?

Şi-a netezit părul uşor ondulat.

— Ştiu eu? Poate la Ischl. Sau la Salzburg. Nu mi-am făcut planuri. După ce, ani de-a rândul, te-ai deprins să stai între hulube, să-ţi orânduiască alţii viaţa, să vezi aşa cum văd alţii, ţi se pare ciudat să te trezeşti deodată liber. Pe front, visam să fiu singur cu mine însumi. Să scap de şefi, de ordine, de subalterni, de disciplină. Acum sunt liber, dar nu ştiu ce să fac cu libertatea.

— Dacă vrei, i-am propus, te duc cu avionul în Germania.

— Eşti o bijuterie, Eugen. Prefer să circul cu trenul, ori cu un avion care transportă trupe... Te-aş ruga totuşi ceva. Înainte de culcare, gândeşte-te la un program de vacanţă. Ce-ai face dacă ai fi în locul meu. Sunt gata să-ţi urmez sugestiile. Dacă se poate, întocmeşte un program amănunţit. Oră cu oră.

Am râs, apoi ne-am despărţit pe culoar. Am intrat fiecare în odăile noastre. Înainte de a mă dezbrăca, mi-am adus aminte că mai aveam ceva de făcut. Trebuia să-j vorbesc lui von Geist. Era preferabil să port această convorbire în camera lui. Poate că în apartamentul meu se aflau microfoane.

Am ciocănit în uşa lui von Geist. Când mi-a deschis, era descheiat la tunică, dar cum m-a văzut, şi-a încheiat nasturii. M-a poftit înăuntru. Pe o comodă, patefonul său cânta cu sârg, ţinându-i de urât. Pe un fotoliu stătea, picior peste picior, Melchinger şi sorbea un pahar cu coniac. La apariţia mea, s-a ridicat în picioare. Von Geist a vrut să oprească patefonul.

— Lasă-l să cânte, i-am spus. Îl ador pe Wagner. Am zâmbit. Nu ţi-e teamă că la ora aceasta ai să-ţi trezeşti vecinii?

— Camera din dreapta este ocupată de Melchinger. Cum a auzit muzica, s-a şi înfiinţat aici, ca să o asculte mai bine. Odaia din stânga este goală. Am avut grijă să mă interesez, îmi permiteţi să

vă ofer un coniac. *Herr General?*

— Cu plăcere.

M-am aşezat pe un fotoliu. L-am poftit şi pe Melchinger să ia loc.

Tema „Flamurii” era executată cu impresionantă forţă de către instrumentele de suflat.

Von Geist mi-a oferit coniacul, într-un pahar de cristal, fin ca o corolă de crin.

— „Courvoisier”, *Herr General.*

— Excelent... Cum v-a plăcut petrecerea din seara aceasta?

— Von Haugwitz este un amfitrion foarte atent cu invitaţii săi, zise von Geist. Îi face pe toţi să se simtă bine.

— Elementul feminin n-a fost la înălţime, interveni Melchinger. Cu excepţia tinerei cântăreţe, care ne-a uluit. Am studiat-o sub toate unghiurile. Corespunde celor mai stricte canoane ale frumuseţii perfecte.

— Mă mir cum a putut s-o cucerească Haag, acest papă-lapte cu ochelari, a rostit von Geist.

— Natura are curiozităţile ei, am spus.

Melchinger făcu un gest ca şi când ar fi vrut să prindă ceva care plutea prin aer.

— Cu toate acestea, am mai văzut-o undeva. Unde şi când? Nu-mi amintesc. Pe atunci nu era atât de frumoasă.

— Seamănă cu Daniella Darrieux în *Mayerling*, opină von Geist. De aceea îţi pare cunoscută..

— Se poate, încuviinţă Melchinger. Am să-i recomand totuşi lui Grunau să-i trimită fotografia la Serviciul 4 din R.S.H.A.

Am încreţit din sprâncene.

— Serviciul 4 din *R.S.H.A.* se ocupă cu spionajul politic.

— Întocmai.

Von Geist izbucni în râs.

— Melchinger nu uită că este ofiţer cu informaţiile. A ajuns să se confunde cu personajul pe care-l interpretează.

— Totuşi, am mai văzut-o undeva, stărui Melchinger. Încerc să ridic zăbranicul aşternut peste unele episoade din trecut. Memoria îmi joacă feste.

— Cred că gelozia din subconştientul dumitale lucrează la roşu, surâse von Geist.

Nu ştiam cum să scap de Melchinger. Voiam să rămân singur cu von Geist. Melchinger nu era lipsit de sensibilitate, de tact. Şi-a dat instinctiv seama că prezenţa lui era inoportună. Poate că tăcerea

mea l-a făcut să înţeleagă. S-a ridicat din fotoliu, şi-a golit paharul, apoi a cerut îngăduinţa să se retragă.

După plecarea lui, l-am poftit pe von Geist să se aşeze lângă mine.

— Tot ce am să-ţi vorbesc, von Geist, rămâne strict confidenţial.

— Bineînţeles, *Herr General*. Să opresc patefonul?

— Nu. Lasă-l să cânte. E mai bine aşa.

— Cum porunciţi, *Herr General.*

— Sunt chemat la Berchtesgaden, von Geist.

— Am aflat, *Herr General*. Melchinger m-a informat.

— Chemarea ar putea să aibă o semnificaţie deosebită. Mazilirea…

— Nu cred, dar n-ar fi exclus să aveţi dreptate. Aşa s-a procedat şi cu *Feldmarschallii* von Manstein şi von Kleist.

— Ai şi aflat?

— Mai devreme sau mai târziu, toate se află, *Herr General.*

— Adevărat, von Geist.

Nu-mi găseam astâmpărul. Am început să mă plimb prin cameră.

— În cazul că nu mă mai înapoiez din Germania, te rog să-mi triezi hârtiile de la inspectorat. Toate piesele care ar putea să dea naştere la interpretări răuvoitoare să le distrugi.

— Am înţeles, *Herr General.* Dacă rămâneţi în Germania, voi păstra legătura cu dumneavoastră. Tot ce am discutat şi stabilit, în ultimele noastre convorbiri, rămâne în picioare?

— Nimic nu se schimbă, von Geist. Nimeni şi nimic nu mă mai întoarce din drumul pe care mi l-am ales.

— Vă urmez cu credinţă, *Herr General.* Rămân la ordinele dumneavoastră, orice s-ar întâmpla.

— Îţi mulţumesc.

I-am strâns mâna şi m-am înapoiat în camera mea. Am ars câteva scrisori, care – în anumite împrejurări – ar fi putut deveni compromiţătoare, apoi m-am culcat. Mai precis, am încercat să adorm.

– Sfârşitul volumului I –